

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**VOIMAPOLITIikka VENÄJÄN 2000-LUVUN SUURVALTAPOLIITTISENA INST-
RUMENTTINA**

Diplomityö

Kapteeni Juha Urpelainen

Yleisesikuntaupseerikurssi 58

Ilmasotalinja

Heinäkuu 2017

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi: Yleisesikuntaupseerikurssi 58	Linja Ilmasotalinja
Tekijä Kapteeni Juha Urpelainen	
Tutkielman nimi Voimapolitiikka Venäjän 2000-luvun suurvaltapolitiittisena instrumenttina	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka MPKK:n kurssikirjasto
Aika: Heinäkuu 2017	Tekstisivuja: 156 Liitesivuja: 0
TIIVISTELMÄ <p>Venäjän poliittisen linjan muutos käynnistyi 2000-luvun alussa. Venäjä ei kyennyt poliittisesti estämään länsimaiden ja Yhdysvaltojen vaikutusvallan kasvua sen intressialueilla eikä ajamaan intressiensä mukaista politiikkaa kansainvälisessä järjestelmässä. Yhdysvaltojen ABM-järjestelmä, Georgiasta ja Ukrainasta käynnistyneet värvällankumoukset sekä Naton laajeneminen ovat muokanneet Venäjän poliittista linjaa ja sen toteutusta 2000-luvulla. Presidentti Putin kuvasi vuonna 2007 Münchenissä Venäjän politiikan muutostekijät. Tätä seurannut suurvaltojen välisen vastakkainasettelun kiihtyminen on muokannut nykyistä turvallisuusympäristöä ja muuttanut Venäjän roolia kansainvälisessä järjestelmässä 2000-luvulla.</p> <p>Tämän diplomityön päämääränä on tutkia Venäjän 2000-luvun poliittisen linjan muutostekijöitä, Venäjän määrittelemiä poliittisia ja strategisia tavoitteita sekä Venäjän kykyä toteuttaa tavoitteidensa mukaista politiikkaa sen intressialueilla. Valittu teoreettinen näkökulma on uusklassinen realismi. Diplomityön tutkimusongelma on: <i>”Miten Venäjän 2000-luvulla omaksuma voimapolitiittinen linja on muuttanut sen asemaa kansainvälisessä järjestelmässä?”</i>.</p> <p>Venäjän päätavoitteena on parantaa sen asemaa järjestelmässä siten, että sen intressit huomioidaan kansainvälisessä politiikassa ja se on tasa-arvoinen toimija Yhdysvaltojen kanssa. Tämä mahdollistaisi Venäjälle pidemmällä aikajänteellä sen tärkeimmän tavoitteen, uuden kansainvälisen järjestelmän muodostamisen. Uudessa moninapaisessa järjestelmässä Venäjä olisi sen tavoittelemassa tilanteessa yksi järjestelmän navoista ja järjestelmää määrittelevistä suurvalloista. Venäjä on kyennyt parantamaan 2000-luvun voimapolitiikallaan sotilaallista valta-asemaansa. Poliittisesti sen vuorovaikutus Yhdysvaltoihin on kehittynyt, mutta Venäjän taloudellinen asema järjestelmässä on heikentynyt globaalisti. Venäjän asema ei tule muuttamaan niin kauan kuin järjestelmä on Yhdysvaltojen ja länsimaiden kontrolloima. Mikäli Venäjä ei kykene kehittämään taloudellista asemaansa globaalissa talousjärjestelmässä ja ylläpitämään saavutuksiaan intressialueillaan ei se myöskään tulevaisuudessa kykene saavuttamaan tavoitteidensa mukaista asemaa yhtenä kansainvälisen järjestelmän suurvalloista.</p>	
Avainsanat: Venäjä, kansainvälinen järjestelmä, suurvalta, voimapolitiikka, kansallinen turvallisuus	

VOIMAPOLITIIKKA VENÄJÄN 2000-LUVUN SUURVALTAPOLIITTISENA INSTRUMENTTINA

SISÄLLYSLUETTELO:

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys sekä tutkimusongelma.....	5
1.2 Tutkimuksen lähdeaineisto, rajaukset sekä lähdekritiikki.....	7
1.3 Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ja määritelmät.....	9
1.4 Tutkimuksen dispositio.....	14
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	15
2.1 Tutkimuksen tieteenfilosofiset perusteet sekä tutkimusmenetelmän kuvaus	25
2.2 Tutkimusasetelma	26
3. VENÄJÄN POLIITTISEN LINJAN MUUTOS 2000-LUVULLA	28
3.1 Venäjä kylmän sodan jälkeisessä kansainvälisessä järjestelmässä.....	28
3.1.1 Yhdysvaltojen ABM-järjestelmän vaikutuksen Venäjän turvallisuusajatteluun.....	31
3.1.2 Naton laajenemiskehityksen vaikutukset Venäjän turvallisuusajatteluun.....	36
3.2 Venäjän poliittisen linjan muutostekijät 2000-luvulla.....	40
3.3 Venäjän poliittisen linjan määrittely 2010-luvulla	46
3.3.1 Venäjän määrittelemä uhkaympäristö	48
3.3.2 Venäjän näkökulma kansainväliseen järjestelmään ja voimatasapainoon.....	52
3.3.3 Asevoimien ja liittolaisjärjestelmän rooli Venäjän turvallisuusajattelussa	56
3.3.4 Venäjän strategiset prioriteetit ja intressialueet.....	59
3.3.5 Venäjän talousjärjestelmän vaikutukset sen turvallisuusajatteluun.....	61
3.4 Johtopäätökset.....	63
4. VENÄJÄN POLITIIKAN TOTEUTUKSEEN VAIKUTTAVAT TAUSTATEKIJÄT	65
4.1 Venäjän valtionjohto kansainvälisen ja sisäisen järjestelmän rajapinnassa	65
4.2 Venäjän talousjärjestelmä.....	68
4.3 Venäjän poliittinen päätöksentekojärjestelmä	71
4.3.1 Venäjän federaation presidentti	72
4.3.2 Venäjän federaation hallitus	74
4.3.3 Parlamentaarinen päätöksentekojärjestelmä.....	75

4.3.4 Venäjän federaation turvallisuusneuvosto	77
4.4 Venäjän voimaministeriöt ja valtiolliset palvelut	79
4.5 Venäjän federaation asevoimat	83
4.5.1 Asevoimien uusi ilme ja asevoimauudistuksen tavoitteet	87
4.6 Venäjän liittolaisjärjestelmä	90
4.7 Johtopäätökset.....	97
5. VENÄJÄN SUURVALTA-ASEMAN HAASTAVAT TEKIJÄT SEN INTRESSIALUEILLA	100
5.1 Venäjän intressialueet 2000-luvulla	100
5.2 Venäjän poliittiset haasteet sen määrittelemillä intressialueilla	104
5.2.1 Baltia, Ukraina, Kaliningrad sekä Moldova	104
5.2.2 Etelä-Kaukasia.....	116
5.2.3 Keski-Aasia.....	125
5.2.4 Lähi-itä.....	135
5.2.5 Aasian ja Tyynenmeren alue sekä Kiina	139
5.3 Johtopäätökset.....	147
6. DIPLOMITYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET	150
6.1 Pohdinta, tutkimuksen luotettavuus ja kritiikki	155
LÄHDELUETTELO	1

VOIMAPOLITIikka VENÄJÄN 2000-LUVUN SUURVALTAPOLIITTISENA INSTRUMENTTINA

1. JOHDANTO

Tätä tutkimustyötä kirjoitettaessa tuli kuluneeksi 25 vuotta siitä, kun Neuvostoliitto, toisen maailmansodan jälkeisen maailman toinen supervalta hajosi. Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton muodostama voimatasapaino määritteli kansainvälisen järjestelmän toisen maailmansodan jälkeisessä maailmassa ja muodosti kylmän sodan aikaisen kaksinapaisen kansainvälisen järjestelmän. Neuvostoliiton vaikutus rajoittuu lähistoriaan, mutta sen perintö vaikuttaa edelleen nykyisten sukupolvien turvallisuusajatteluun niin Venäjällä kuin lännessä. Neuvostoliiton perijä Venäjä haki pitkään paikkaansa kansainvälisessä järjestelmässä pyrkien uudistumaan muuttuneessa maailmassa. Venäjän vahvistuminen 2000-luvulla on muuttanut kylmän sodan jälkeistä turvallisuusympäristöä ja kansainvälisen järjestelmän toimintaa palauttaen voimistuneen vastakkainasettelun suurvaltojen välisiin suhteisiin.

Tässä diplomityössä tutkitaan Venäjän 2000-luvun poliittista linjaa ja sen muutostekijöitä, tästä seurannutta Venäjän poliittisia ja strategisia tavoitteita tukevan politiikan määrittelyä sekä asetettuja tavoitteita tukevan politiikan toteutusta Venäjän määrittelemillä intressialueilla. Tämä on edellyttänyt Venäjän valtionjohdon turvallisuusajattelun sekä ulko- ja sotilaspolitiikan muutostekijöiden tunnistamista, Venäjän strategia-asiakirjojen sekä doktriinien läpikäyntiä sekä laajaa toimintaympäristön tarkastelua Venäjän alueellisiin ja globaaleihin intresseihin liittyen. Lisäksi tarkastelukohteena on ollut Venäjän valtionjohdon sidonnaisuus Venäjän poliittisiin taustatekijöihin ja mekanismeihin, jotka mahdollistavat ja rajoittavat valitun poliittisen linjan

toteutusta. Päämääränä on selvittää onko Venäjä kyennyt parantamaan asemaansa kansainvälisessä järjestelmässä sen omaksuman voimapolitiittisen linjan kautta 2000-luvulla.

Kylmän sodan aikaisen voimatasapainojärjestelmän hajoaminen loppuvuodesta 1991 on merkittävin geopolitiikkaan sekä suurvaltojen voimasuhteiden muutokseen liittyvä tapahtuma toisen maailmansodan jälkeisessä maailmassa. Totaaliseen sotaan ”kylmän sodan” aikana varautuneet Euroopan valtiot supistivat puolustustaan voimakkaasti ja Nato kadotti perustehtävänsä. Neuvostoliiton muodostama uhka oli poistunut. Neuvostoliiton seuraaja Venäjä ei ollut suurvalta muilla mittareilla kuin ydinaseisiinsa, avaruusohjelmaansa, energiavaroihinsa sekä maantieteelliseen kokoonsa perustuen sen sisäisen tilanteen ollessa heikko.

Irakissa käydystä Persianlahden sodasta vuonna 1990 käynnistynyt uusi turvallisuuspolitiikan aikakausi, Jugoslavian hajoamiseen liittyvät sodat 1990-luvulla ja terrorismin vastainen sota 2000-luvulla muuttivat valtioiden turvallisuusajattelua sekä näkemyksiä tulevista kriiseistä ja sodista. Euroopan valtiot supistivat puolustustaan ja suuntasivat asevoimiensa kehittämisen kriisinhallintaympäristössä tapahtuvaan toimintaan. Lisäksi Yhdysvallat käynnisti turvallisuuspolitiikkansa painopisteen siirron Euroopasta Lähi-itään ja Tyynellemerelle. Venäjän vuonna 2008 käymä Georgian sota ei juurikaan muuttanut tätä asetelmaa. Georgian sodan lopputuloksena Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikka näyttäytyi erilaisena kuin aikaisemmin.

Venäjä haki pitkään paikkaansa Neuvostoliiton jälkeisessä maailmassa. Se pyrki ja sitä pyrittiin integroimaan läntisten talous- ja turvallisuusjärjestelmien piiriin. Naton ja Venäjän välinen Nato-Venäjä yhteistyöneuvosto, Venäjän osallistuminen G8 talousjärjestelmän toimintaan (nykyisin G7¹), sekä läheiset taloussuhteet Euroopan unioniin ja sen jäsenmaihin ovat tämän kehityksen merkittävimmät saavutukset. Venäjän, Yhdysvaltojen sekä Euroopan suurten valtioiden välinen keskinäinen epäluulo sekä Venäjän intressien sivuuttaminen kansainvälisessä politiikassa turhauttivat suurvaltaidentiteetin omaavan Venäjän johdon. Venäjä ei kyennyt poliittisesti tai taloudellisesti vaikuttamaan intressiensä mukaisesti edes lähiympäristönsä turvallisuuskehitykseen. Laajemmassa mittakaavassa Venäjän ja Yhdysvaltojen välisen voimatasapainon epäsuhta rupesi leimaamaan Venäjän määrittelyä kansainvälisestä politiikasta.

Venäjän talouden kasvu ja tähän perustuva kyky uudistaa maan asevoimia 2000-luvun lopulta alkaen mahdollisti Venäjälle kyvyn kasvattaa sen sotilaallista ja tätä kautta myös sen poliittista

---

¹ Venäjän osallistuminen talousjärjestelmän toimintaan jäädettiin toistaiseksi osana Ukrainan kriisiin liittyvää vastatoimenpidekokonaisuutta. Ks. Business Insider, ”Russia Suspended from G8 Club of Rich Oil Countries”, 24.3.2014, luettavissa <http://www.businessinsider.com/russia-temporarily-kicked-out-of-g8-club-of-rich-countries-2014-3?r=US&IR=T&IR=T> Viitattu 18.10.2015

voimaa. Tällä kehityksellä se pyrkii nykytilanteessa haastamaan Yhdysvaltojen valta-aseman kiistämällä Yhdysvaltojen sekä Naton vaikutusvallan kasvun sen intressialueilla. Venäjän ja Yhdysvaltojen näennäisesti tulehtuneiden välien kannalta merkittävimmät muutospisteet ovat olleet monissa suhteissa Venäjän suurvaltaidentiteettiin sidonnaisia reaktioita Yhdysvaltojen poliittista linjaa vastaan.

Venäjän turvallisuusajattelun muutos käynnistyi viimeistään Yhdysvaltojen vetäytyttyä maiden välisestä ABM-sopimuksesta (Anti-Ballistic Missile Treaty) vuonna 2002. Venäjän valtionjohto ryhtyi tulkitsemaan Venäjän kansainvälistä asemaa epäedullisena sen kansallisille intresseille sekä sen kansalliselle turvallisuudelle. Venäjä on pyrkinyt johdonmukaisesti haastamaan Yhdysvallat ja Naton, sekä pyrkinyt olemaan yksi kansainvälistä politiikkaa määrittävistä valtioista. Venäjän linja Naton laajenemiseen liittyen on ollut johdonmukainen ja Venäjä on vastustanut Naton laajenemiskehitystä jo vuodesta 1993 alkaen politiikkansa ohjausasiakirjoissa.²

Venäjän valtionjohto määrittelee Venäjän politiikan päämäärät. Poliittiset päätökset on kyettävä perustelemaan parlamentaarisesti. Tämä legitimoii valtionjohdon toiminnan ja mahdollistaa resurssien suuntaamisen kansallisen turvallisuuden vahvistamiseen sekä ulko- ja sotilaspolitiikan toteutukseen. Venäjän valtionjohto käyttää kulttuurisia, historiallisia sekä nationalistisia arvoja Venäjän sisäisen mielipiteen ohjaamiseksi valtionjohdon toiminnan kannalta suotuisampaan suuntaan.³ Ulkoisen uhkan korostaminen ja Venäjän sisäisen mielipideympäristön muokkaaminen on liittynyt tähän voimakkaasti. Krimin valtaamisesta syntynyt sisäpoliittinen euforia on nostanut presidentti Putinin suosion korkeammaksi kuin koskaan Putinin kolmannen presidenttikauden aikana. Jopa kaksi kolmasosaa venäläisistä haluaa Putinin jatkavan neljännelle presidenttikaudelleen.⁴

---

² Venäjän federaation sotilasdoktriini (Военная доктрина Российской Федерации) on Venäjän valtionjohdon määrittelemä Venäjän sotilaspolitiikkaa ohjaava dokumentti. Doktriini on julkaistu Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuosina 1993, 2000, 2010 ja 2014. Venäjän federaation sotilasdoktriinit tunnistavat vuodesta 1993 alkaen ulkoisiksi vaaroiksi sotilaallisten liittoumien laajenemisen Venäjän federaation turvallisuutta vaarantavalla tavalla. Vuosien 2010 ja 2014 doktriini nimeää NATO:n sotilaalliseksi vaaraksi nimenomaan laajenemisyrittämisensä kautta. Yhdysvaltojen kansallisen turvallisuuden strategia sekä sotilasstrategia 2015 tunnistavat Venäjän uhkaksi alueelliselle vakaudelle sekä turvallisuudelle. Asiakirjat oikeuttavat Yhdysvaltojen eurooppalaiset kumppanit rajoittamaan Venäjän toimintaa riittävällä tasolla. Ks. National Security Strategy (2015) sekä The National Military Strategy (2015). Viitattu 29.12.2015.

³ Ks. esim. Saari Sinikukka, Pynnöniemi Katri, Martikainen Toivo (2016), luku 3.2, s. 22, graafit 4 ja 5.

⁴ Vedomost, 16.11.2016, Kaksi kolmasosaa venäläisistä haluaa Putinin jatkavan neljännelle kaudelle, luettavissa <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2016/11/16/665094-hotyat-ostavit-putina>

Venäjän kansaa on historiallisesti johdettu autoritäärisesti. Vahva johtaja on taannut valtionjohdon kyvyn ajaa Venäjän asiaa sekä huolehtinut kansallisesta ja kansan turvallisuudesta. Venäjän kansa toivoo tulevaisuudelta ennustettavuutta, mutta myös turvallisuutta. Tämän vuoksi suurten muutosten sijaan paluu perinteiseen, kansaa suojelevan presidentin asemaa korostavaan voimapolitiikkaan on ollut helpompaa. Venäjän federaation kasvupotentiaali 2000-luvulla on mahdollistanut sen intressien aktiivisen turvaamisen ja Venäjän vahvistuvan aseman kansainvälisessä järjestelmässä. Kansan näkökulmasta suuret muutokset voivat viedä tilanteen nykyistä huonompaan suuntaan ja tämän vuoksi nykyinen politiikka on ollut hyväksyttävissä.

Ensimmäinen esimerkki Venäjän aktiivisesta toiminnasta tai reagoinnista koettiin Georgian sodan (2008) myötä. Georgian sotaan johtanut kehitys ja maiden väliset historiallisesti eroavat intressit Etelä-Ossetian ja Abhasian autonomiaan ja asemaan liittyen eskaloivat tilanteen. Tilanne kehittyi sodaksi, jota Georgian sisäinen epävakaus kiihdytti.⁵ Helmikuussa 2014 Venäjä käynnisti sotilaallisen operaation Ukrainaankuuluvalla Krimin niemimaalla. Lopputuloksena Krimin niemimaa liitettiin osaksi Venäjän federaatiota. Tästä kehityksestä eskaloitui konflikti Itä-Ukrainassa, jossa Venäjä on tukenut Itä-Ukrainan venäläismielisiä alueita. Osa kehityksestä on sidoksissa historiaan, osa Venäjän määrittelyyn sen kansallisesta turvallisuudesta ja osa Yhdysvaltojen vaikutusvallan kasvun estämiseen Venäjän intressialueilla. Ukrainan tilanne käynnisti aiemmasta poiketen Euroopan turvallisuuspoliittisessa ilmapiiirissä muutoksen ja eskaloi Venäjän sekä läntisen turvallisuusjärjestelmän suoran vastakkainasettelun aikakaudelle.

Venäjän tavoitteena on ollut sen alueellisen sekä globaalien aseman parantaminen siten, että sen kansalliset intressit huomioidaan osana kansainvälisen järjestelmän toimintaa. Venäjän turvallisuusajattelun painopiste on sen intressialueilla ja sen keskeisillä talousvyöhykkeillä. Venäjän kansallisen turvallisuuden takaaminen on sen tärkein prioriteetti kaikissa tilanteissa.⁶ Venäjän kansallisen turvallisuuden keskiössä ovat ydinase, asevoimat sekä talous. Tästä johtuen mm. Yhdysvaltojen ohjuspuolustushankkeen kyseenalaistaminen Euroopassa sekä ulko- ja sotilaspoliittinen puuttuminen Naton itälaajenemiseen sekä Venäjän talouteen keskeisesti liittyvien energiansiirtoreittien turvaaminen entisten neuvostotasavaltojen alueilla on ollut keskeistä Venäjän nykyisen ulko- ja sotilaspoliittisen linjan määrittelyssä.

---

⁵ Ks. Nichol Jim (2009) s. 1-4 ja Muzalevsky Roman (2009) s. 110-112 sekä Prozorov, Sergei (2010) s. 255–275.

⁶ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia (2015) Venäjän federaation sotilasdoktriini (2014), Jämsen Jussi (2011).

Tämän kehityksen seurauksena Nato on palannut perustehtävänsä ääreen ja sen tehtäväksi on muodostunut tarve tasapainottaa Venäjän sotilaallista voimaa Euroopassa, Yhdysvaltojen tuella. Voimapolitiikka on palannut Venäjän työkaluksi sen 2000-luvun politiikan toteutuksessa. Tässä suhteessa historia ja Neuvostoliiton perintö ohjaavat Venäjän valtionjohdon ja myös osataan kansan näkemyksiä Venäjän nykyisen politiikan toteutusperiaatteista. Venäjän on pyrkinyt vaikuttamaan sille negatiiviseen turvallisuusympäristön kehitykseen poliittisesti ja taloudellisesti. Nämä tavat eivät ole olleet toimivia. Voimapolitiikka on ollut Venäjän valtionjohdon näkökulmasta tapa, jolla haluttua vaikutusta on kyetty saamaan aikaan.

1.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys sekä tutkimusongelma

Diplomityön taustaoletuksena on se, että Venäjän poliittisen linjan päätavoitteena on parantaa Venäjän asemaa kansainvälisessä järjestelmässä. Tällöin se kykenisi turvaamaan Venäjän kansallisen turvallisuuden sekä varmistamaan Venäjän intressien mukaisen politiikan toteutumisen muuttuvassa kansainvälisessä järjestelmässä.

Venäjän valtionjohto määrittelee Venäjän kansallisen turvallisuuden tavoitetilän sekä Venäjän strategiset päämäärät ja tavoitteet, joita Venäjä ajaa ulko- ja sotilaspolitiikallaan. Valtionjohto julkilausuu näkemyksensä Venäjän uhkaympäristöstä, kansallisesta turvallisuudesta ja ulko- ja sotilaspolitiikan päämääristä strategia-asiakirjoissaan ja doktriineissaan. Tämän perusteella valtionjohto tuo näkemyksensä Venäjän politiikan toteutusperiaatteista parlamentaariselle päätöksentekojärjestelmälle. Parlamentaarisen päätöksentekojärjestelmän tuki on edellytys määritellyn politiikan toteutukselle. Venäjän voimaministeriöt toteuttavat päätökset paikallisella, alueellisella ja globaalilla tasolla Venäjän intressejä vastaavalla tavalla.

Venäjän valtionjohto saa legitimeettinsä kansalta. Legitimeetti on edellytys valtionjohdon toimintakyvylle ja valtionjohdon päätösten altistamiselle parlamentaarisen päätöksentekojärjestelmän päätettäväksi. Venäjän toiminta aikaansaa tapahtumia, joita muut valtiot tulkitsevat. Ne reagoivat niihin omista lähtökohdistaan ja oman tilanneymmärryksensä puitteissa. Poliittinen ja toiminnallinen kamppailu kansainvälisestä asemasta toteutetaan Venäjän intressialueilla, alueellisesti ja globaalisti. Pyrkimys kansallisen turvallisuuden takaamiseen sekä Venäjä kansainvälisen aseman parantamiseen ovat Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan päämääriä. Järjestelmän muutos ja Venäjän valta-aseman vahvistuminen on riippuvaista Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan toimivuudesta sekä Venäjän voimaministeriöiden kyvystä saavuttaa määritellyt tavoitteet.

Kuva: tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Kansainvälisen järjestelmän toimintaa ohjaavat suurvaltojen sekä valtioiden väliset suhteet ovat monimutkaisia kausaalisuhteita. Järjestelmän toiminta perustuu kuitenkin valtioiden väliseen vuorovaikutukseen, mutta myös niiden väliseen luottamukseen. Jokainen valtio on erilainen mm. kulttuuriin, historiallisiin ja nationalistisiin lähtökohtiinsa perustuen. Sisäiset tekijät vaikuttavat näin ollen ulkopoliittikan toteutukseen ja ulkopoliittinen asetelma vastaavasti sisäpolitiikkaan.

Valtiot, etenkin suurvallat käyvät jatkuvaa kamppailua vaikutusvallasta. Poliittisen ja taloudellisen ulottuvuuden lisäksi kamppailua käydään voimapoliittisesti ja tarvittaessa myös sotilaallisesti. Kylmän sodan aikana kansainvälinen järjestelmä toimi kahden supervallan väliseen dynamiikkaan ja tasapainoon perustuen. Kylmän sodan jälkeinen yhden supervallan dominoiva järjestelmä on muuttumassa useiden valtioiden, kuten Venäjän ja Kiinan, haastaessa Yhdysvallat. Lisäksi erilaiset liittolaismekanismit korostuvat kaikkien valtioiden osalta niiden pyrkiessä tasapainottamaan vahvimpien, mutta myös uhkaavimpien valtioiden voimaa.

Diplomityön tutkimusongelma on:

”Miten Venäjän 2000-luvulla omaksuma voimapoliittinen linja on muuttanut sen asemaa kansainvälisessä järjestelmässä”

Tutkimusongelmaa lähestytään alla olevien kysymysten avulla:

1. Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Venäjän 2000-luvulla omaksuman poliittisen linjan muodotumiseen ja miten nämä tekijät ilmenevät Venäjän nykyisessä politiikan määrittelyssä?

2. *Mitkä taustatekijät ovat vaikuttaneet Venäjän valtionjohdon mahdollisuuksiin toteuttaa määrittelemänsä politiikkaa 2000-luvulla?*
3. *Mitkä ovat olleet Venäjän merkittävimmät haasteet sen suurvalta-aseman vahvistamisen kannalta 2000-luvulla?*

1.2 Tutkimuksen lähdeaineisto, rajaukset sekä lähdekritiikki

Venäjä on Suomen kannalta keskeinen toimija. Se on Suomen rajanaapurissa sijaitseva suurvalta, jonka toiminnalla on aina Suomelle ulko- ja turvallisuuspoliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia vaikutuksia. Tästä johtuen valtionhallinnossa ja erityisesti puolustushallinnossa toteutettava Venäjä-tutkimus luo pohjaa ymmärrykselle Venäjästä ja sen toiminnasta. Viimeaikaisen turvallisuusympäristön kehityksen johdosta kokonaisvaltaista Venäjä-tutkimusta voidaan pitää ajankohtaisena sekä myös puolustushallinnon hallinnonalaan palvelevana kokonaisuutena.

Venäjää tutkitaan valtionhallinnossa ylintä valtionjohtoa palvelevalla poliittisella, taloudellisella sekä maan asevoimia koskevalla tutkimuksella. Puolustusvoimissa Venäjä-tutkimus on keskittynyt Venäjän asevoimia koskevaan tutkimukseen. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksen strategian tutkimusalan toteuttamalla tutkimuksella ylläpidetään ymmärrystä Venäjän globaaleista, alueellisista sekä paikallisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta sekä sotilaallisesta kehityksestä, erityisesti Suomea koskevien kysymysten osalta. Venäjä-tutkimuksella mahdollistetaan ymmärrys Venäjän nykytilasta sekä pyritään arvioimaan Venäjän kehitystä. Venäjää tutkitaan aktiivisesti eri kurssitasoilla, vaihteluvälin muodostuessa tohtoritasoisista väitöskirjatöistä kandidaatin tutkimuksiin. Maanpuolustuskorkeakoulu tuottaa merkittävän määrän Venäjää ja etenkin sen asevoimia koskevaa tausta-aineistoa, kuten tutkimuksia, tutkimuseloitteita sekä työpapereita.

Venäjän ja Suomen välistä suhdetta tutkitaan aktiivisesti puolustushallinnon, eri tutkimuslaitosten sekä Puolustusvoimien toimesta. Ajankohtaisina dokumentteina toimivat mm. Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko sekä valtioneuvoston puolustuselonteko, jotka luovat pohjaa Suomen strategisen tason näkemykselle Venäjästä. Venäjän ja Euroopan välistä suhdetta tutkitaan samoista lähtökohdista ja laajemmin mm. eurooppalaisten tutkimuslaitosten toimesta. Vuosina 2016 ja 2017 valmistuneissa valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa, valtioneuvoston puolustuselonteossa sekä Nato–selvityksessä tarkastellaan Venäjän nykyistä tilannetta laajasti. Yliopistokentässä mm. Aleksanteri-instituutti sekä eduskunnan alainen Ulkopoliittinen instituutti (UPI) tekevät korkeatasoista Venäjä-tutkimusta. Venäjän talouden osalta Suomen Pankin BOFIT-tutkimusyksikön taloudelliset analyysit Venäjästä toimivat

ajantasaisina ja laadukkaina lähteinä Venäjän talouteen liittyen. Lisäksi mm. Puolustusvoimien tutkimuslaitos sekä Ruotsin puolustusvoimien tutkimuslaitos FOI (Totalförsvarets Forskningsinstitut) tekevät laadukasta asevoimatutkimusta Venäjästä. Suomessa tehtävän Venäjä-tutkimuksen tasoa ja koordinaatiota pyritään kokonaisuutena parantamaan jatkuvasti.⁷

Tutkimuksen tärkeimmän lähdeaineiston muodostavat koti- ja ulkomaisten tutkimuslaitosten, Maanpuolustuskorkeakoulun sekä kansainvälisten tutkimuslaitosten muodostamien tutkimusten lisäksi Venäjän valtionhallinnon viralliset strategia-asiakirjat sekä doktriinit. Näiden perusteella kyetään tarkastelemaan Venäjän julkilausumaa poliittista ja strategista kokonaisuutta sekä lähestyä Venäjän julkilausutun sekä toteutetun strategian suhdetta. Myös läntisten tutkimuslaitosten ja yliopistojen tuottama aineisto sekä eri uutistoimistojen tuottama uutisointi ovat muodostaneet ajantasaista lähdeaineistoa tutkimuksen toteuttamiseksi. Aikaisempi Venäjää koskeva tutkimus on muodostanut sen moniulotteisuuden sekä eri näkökulmien kautta hyvän pohjan tutkimuksen toteutukselle. Venäjää koskevat tutkimukset sekä työpaperit ovat olleet monessa suhteessa tiukasti rajattuja kokonaisuuksia. Venäjän poliittisten ja strategisten päämäärien kokonaisvaltainen, koko sen intressialueeseen kohdistuva tarkastelu on jäänyt kuitenkin melko vähäiseksi tutkimuskohteeksi. Juha Martelius on lähestynyt Venäjän sotilaspolitiikkaa kokonaisvaltaisesti vuonna 1999 Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikkaa käsittelevässä väitöskirjatutkimuksessaan.⁸

Tämän diplomityön tavoitteena on tutkia kokonaisvaltaisesti Venäjän poliittisen linjan muutostekijöitä, sen nykyisen poliittisen linjan määrittelyä, Venäjän valtionjohdon poliittista linjaa rajoittavia ja myötävaikuttavia taustatekijöitä sekä Venäjän politiikan haasteita sen toteuttaman poliittisen linjan kannalta sen intressialueilla. Aihetta lähestytään Venäjän turvallisuusajattelun, sen poliittisen linjan muutostekijöiden, Venäjän poliittisten ja strategisen tavoitteiden määrittelyn, sekä sen politiikan toteutuksen kautta.

Tutkimuksen keskeisimmät rajaukset liittyvät Suomen ja Euroopan unionin rajaamiseen tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Myös arktinen alue on pääosin rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Arktista aluetta käsitellään tässä tutkimuksessa lähinnä Venäjän asevoimien kehittämisen näkökulmasta osana kokonaisuuden kuvaamista. Laajempi poliittinen ja strateginen tarkastelu edellyttäisi aiheen käsittelyä laajemmin alueen tulevaisuuden potentiaalın näkökulmasta. Tut-

---

⁷ Ks. Heusala, Pyykönen ja Kivinen (2016), Venäjän turvallisuuspolitiikka – Tutkimus Suomessa ja kehitystrendit Venäjällä.

⁸ Martelius Juha (1999) Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka.

kimus on rajattu koskemaan kokonaisuutena 2000-luvun tapahtumia. Kokonaisuutta lähestytään kuitenkin lyhyellä Neuvostoliiton hajoamisesta seuranneen tilanteen kuvauksella. Myös tietoverkkosodankäynti ja sen poliittiset vaikutukset on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka sen vaikutukset ovat korostaneet Venäjän suurvalta-asemaa muun muassa Yhdysvaltojen presidentinvaaleihin (2016) liittyen.

Rajauksena voidaan pitää myös sitä, että Venäjän viralliset julkilausutut strategia-asiakirjat ja doktriinit toimivat pohjana Venäjän poliittisen kokonaisuuden määrittelylle. Tässä suhteessa on muistettava, että strategiat ja doktriinit ovat julistuksellista viestintää, joissa sanotaan ne asiat, jotka halutaan tuoda esille. Toisaalta niissä jätetään osa asioista sanomatta. Avaamalla Venäjän näkökulmasta ne uhkakuvat ja alueet, jotka Venäjä on määritellyt sen kannalta kriittisiksi, kyetään lähestymään määritettyä tutkimusongelmaa. Viimeinen rajaus liittyy kansainvälisen järjestelmän määrittelyyn. Tavoitteena on yksinkertaistaa kansainvälisen järjestelmän toimintaa siten, että tarkastelunäkökulman muodostaa Venäjän näkökulma järjestelmään, sen poliittinen linja ja sen poliittisen linjan toteutusperiaatteet 2000-luvulla.

Lähdekritiikin merkitys korostuu kaikissa tutkimusprojekteissa. Nykyinen informaatioympäristö ja siinä esiintyvien informaatio-ohjattujen julkaisujen käyttö korostaa lähteen ja sen käytettävyyden arviointia. Venäjää koskeva uutisointia tulkittaessa on aina tarkasteltava kuka on kirjoittaja, kenelle kirjoitus on suunnattu, missä ja miksi kirjoitus on julkaistu. Tämä muodostaa edellytykset kokonaisuuden sekä lähteen autenttisuuden arvioinnille. Pääsääntöisesti lähdeettä käytettäessä on pyritty löytämään vähintään kaksi toisiaan tukevaa tai toisistaan eroavaa lähdeettä, jonka kautta on kyetty tarkastelemaan kriittisesti eri lähteissä esitettyjä uutisia ja väitteitä.

Suurvaltojen strategia-asiakirjat ja doktriinit ovat julistuksellista ulkoista ja sisäistä viestintää. Ne ilmaisevat tavoitteita ja tahtotiloja, joiden kautta valtiot vuorovaikuttavat kansainvälisessä järjestelmässä strategisella tasolla. Niissä esitetään ideaaleja ja tavoitteita, jotka eivät ole realistisia ja joita toteutetaan myös muulla, kuin niissä kuvatuilla tavoilla. Tämän vuoksi niitä tarkasteltaessa on aina pohdittava, mitä sanotaan, mitä jätetään sanomatta, mitä sanomalla pyritään tarkoittamaan ja mitä määritetyllä sanomalla pyritään saamaan aikaan. Lähdekriittisen tarkastelun kautta lähdeaineistosta on pyritty löytämään teoreettiseen lähestymistapaan sekä omaan ymmärrykseen perustuen se informaatio, joka on ollut hyödynnettävissä tähän tutkimukseen.

1.3 Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ja määritelmät

Suurstrategialla tarkoitetaan suurvallan tai valtion toimintalinjaa ja käytännön toimia, joilla se ylläpitää kansallista turvallisuuttaan. Sotilaallinen voima, sillä uhkaaminen ja sen käyttö, eli

voimapolitiikka, on suurstrategian kannalta keskeisessä asemassa. Siihen sisältyy myös muita, etenkin poliittisia ja taloudellisia keinoja. Suurstrategian päämääränä ei kuitenkaan välttämättä ole pelkästään turvallisuus, vaan se voi liittyä myös valtaan, vaikutusvaltaan ja taloudelliseen vaurauteen. Suurstrategia voidaan määritellä niiden sotilaallisten, poliittisten ja taloudellisten keinojen yhdistelmäksi, joiden kautta valtio pyrkii takaamaan kansalliset etunsa.⁹

Kansainvälinen järjestelmä muodostuu tässä tutkimuksessa suvereenista valtioista eli se on valtiokeskeinen. Koska järjestelmä on valtiokeskeinen, valtioiden yläpuolella ei ole järjestelmän toimintaa säätelevää voimaa. Mm. Yhdistyneitä Kansakuntia (YK) voitaisiin pitää tällaisena, mutta suurvaltojen rooli YK:n turvallisuusneuvostossa kumoaa YK:n järjestelmän toimintaa säätelevänä voimana.¹⁰ Kansainvälinen järjestelmä voi olla joko hierarkkinen tai anarkkinen. Järjestelmä on hierarkkinen silloin, kun maailmassa on ainoastaan yksi riittävän vahva toimija, joille kaikki muut järjestelmän toimijat ovat alisteisia. Vastaavasti järjestelmä muodostuu anarkiseksi, mikäli ei ole riittävän vahvaa valtiota, jolle kaikki muut ovat alisteisia.¹¹

Kansallinen turvallisuus eli kansallisen turvallisuuden politiikka on Venäjän politiikan ulottuvuuksia ohjaava kokonaisuus, jolla on rajapintoja kaikkeen Venäjän poliittiseen toimintaan. Venäjällä kansallinen turvallisuus voidaan ymmärtää siten, että kansallinen turvallisuus on yksilön, yhteiskunnan ja valtion suojautuneisuuden tila, jolla suojellaan yksilöä, yhteiskuntaa sekä valtiota sisäisiltä ja ulkoisilta uhkilta prosessilla, jolla Venäjän federaation kansalaisten konstitutionaaliset vapaudet sekä oikeudet, elämänlaatu sekä elämisen standardit, suvereniteetti, itsenäisyys, valtiollinen sekä alueellinen riippumattomuus ja hyväksyttävä sosioekonominen kehitys kyetään turvaamaan. Kansallinen turvallisuus sisältää valtion kaiken tyyppisen puolustamisen, Venäjän federaation perustuslain sekä federaatiolakien mukaisen kaiken tyyppisen turvallisuuden – ensisijaisesti valtiollisen, julkisen, informatiivisen, ympäristöllisen, taloudellisen, kuljetuksellisen ja energiaturvallisuuden sekä yksilön turvallisuuden.¹²

Venäjän kansalliset intressit ovat objektiivisesti merkittäviä vaatimuksia, joilla turvataan yksilö, yhteiskunta sekä valtio. Uhkat kansalliselle turvallisuudelle ovat olosuhteita ja tekijöitä, jotka mahdollistavat suoran tai epäsuoran mahdollisuuden vahingoittaa kansallisia intressejä. Kansallisen turvallisuuden takaaminen toteutetaan valtionhallinnon ja paikallishallinnon eri elinten ja siviiliyhteiskunnan instituutioiden sekä poliittisten, sotilaallisten, organisaatioiden,

⁹ Liddel-Hart (1954), s.31 ja 335-336 ja Blombergs (2013), s.86.

¹⁰ Neoclassical Realist Theory of International Politics, 2013, s.35. YK:n turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenmaat ovat Venäjä, Yhdysvallat, Kiina, Iso-Britannia ja Ranska. Ks. <http://www.un.org/en/sc/members/>

¹¹ Waltz,(1979), s. 81.

¹² Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia (2015), kohta 6.

sosioekonomisten, informatiivisten, laillisten sekä muiden keinojen käytöllä, joilla voidaan vastata kansallista turvallisuutta uhkaaviin tekijöihin ja varmistaa kansalliset intressit. Venäjän federaation kansalliset prioriteetit ovat tärkeimmät alueet, joilla turvataan kansallinen turvallisuus. Järjestelmä, jolla kansallinen turvallisuus taataan muodostuu valtionhallinnon sekä paikallishallinnon elimistä, jotka toteuttavat valtion virallista politiikkaa turvatakseen käytössä olevilla välineillä valtion turvallisuuden.¹³

Ulkopolitiikalla tarkoitetaan Venäjän ulkopoliittikkaa, joka tähtää kansallisen turvallisuuden vahvistamiseen ja ulkopoliittikalla pyritään suojaamaan valtiota ulkoisilta uhkilta. Ulkopoliittikka korostaa valtion suvereniteetin ja itsenäisyyden vahvistamista. Venäjän ulkopoliittikan keskiössä on Venäjän aseman turvaaminen yhtenä maailman johtovaltioista sekä sen vaikutusvallan sekä kilpailukyvyyn varmistaminen ja vahvistaminen. Ulkopoliittikalla tavoitellaan hyviä ulkoisia olosuhteita, joilla varmistetaan Venäjän dynaaminen ja nouseva talouskasvu sekä teknologinen modernisointi sekä innovointi, kansalaisten elämän laadun parantaminen, lain ja demokraattisten instituutioiden vahventaminen sekä ihmisoikeuksien varmistaminen.¹⁴

Sotilaspolitiikalla käsitetään valtion toimintaa sen puolustuksen organisoimiseksi ja toteuttamiseksi sekä Venäjän federaation turvallisuuden ja sen liittolaisten intressien varmistamiseksi. Venäjän federaation presidentti määrittelee Venäjän sotilaspolitiikan perustehtävät. Venäjän sotilaspolitiikka on suunnattu asevarustelukierteen estämiseen, sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisemiseen, sekä sotilaallisen voiman käytön välineiden, muotojen ja keinojen kehittämiseen.¹⁵ Venäjän federaation sotilaallinen turvallisuus on yksilön, yhteisön ja valtion tärkeiden etujen suojaamista ulkoisia tai sisäisiä sotilaallisia uhkia vastaan ja aseellisen voiman käyttöä tai aseellisen voiman käytöllä uhkaamista vastaan. Luonteenomaista on, että kyky vastustaa sotilaallista uhkaa vähentää uhkaa tai poistaa sen kokonaan.¹⁶ Venäjällä ulko- ja sotilaspolitiikka nivoutuvat kiinteästi toisiinsa. Länsimainen vastine näille voisi olla ulko- ja turvallisuuspolitiikka.

Turvallisuuspolitiikka on käsite, jota Venäjällä ei käytetä. Kuitenkin mm. Pukkilan mukaan sillä voidaan tarkoittaa kansalliseen turvallisuuteen liittyvää politiikkaa, joka on useimmiten sidoksissa ulkopoliittikkaan ja poliittisiin toimijoihin. Tämän lisäksi se voidaan ymmärtää siten,

---

¹³ Sama.

¹⁴ Ulkopoliittikka (внешняя политика) on yksi politiikan osa-alue, jolla Venäjä toimii kansainvälisessä järjestelmässä. Sillä on vaikutuksia Venäjän kansallisten intressien ajamiseen ja Venäjän kansalliseen turvallisuuteen. Venäjän ulkopoliittikka määritellään Venäjän ulkopoliittisessa konseptissa (2013).

¹⁵ Forsström (2016) sekä Venäjän Federaation sotilasdoktriini (2014), Kohta 8и “военная политика”.

¹⁶ Venäjän Federaation sotilasdoktriini (2014), Kohta 8a “военная политика”.

että yksi turvallisuuspolitiikan osa on myös sotilaallinen. Tällä tarkoitetaan yleensä kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön järjestämiseen liittyviä asioita, joiden avulla pienennetään Venäjään kohdistuvan ulkoisen turvallisuusuhkan muodostumista mm. liittolaisjärjestelmän puitteissa.¹⁷ Tässä tutkimuksessa Venäjän osalta ei käytetä käsitettä turvallisuuspolitiikka. Se on kuitenkin määritelty, jotta lukijalle muodostuu ymmärrys, miksi tutkimuksessa käytetään käsitettä ulko- ja sotilaspolitiikka, ulko- ja turvallisuuspolitiikan sijaan.

Voimapolitiikalla tarkoitetaan politiikkaa, joka perustuu voimalla ja voimankäytöllä uhkaamiseen tai (sotilaallisen) voiman käyttöön. Voimapolitiikkaa käytetään tyypillisesti tilanteessa, joissa muiden politiikan lajien vaikutus ei ole ollut riittävä. Voimapolitiikka on tyypillisesti osa suurvaltojen toteuttamaa valtapolitiikkaa.¹⁸

Suurvallan määritelmänä käytetään tyypillisesti valtion sotilaallista voimaa, sekä resursseja, joita tarvitaan sotilaallisen voiman rakentamisessa. Uusklassisen realismin näkökulmasta suurvaltaa on tarkasteltava sen kautta, mikä on valtionjohdon kyky johtaa haluamansa resurssit sotilaallisen voiman kehitykseen, talouden, sisäpolitiikan sekä ulkoisen toimintaympäristön ristipaineessa. Valtion poliittinen järjestelmä sekä nimenomaisesti presidentin sekä hallinnon valtaoikeus, yhteinen uhkakäsitys sekä käsitys siitä mihin ja miten resurssit tulisi suunnata, muodostavat tärkeimmän suurvallan mittari.¹⁹ Vastaavasti globaaleista suurvalloista, kuten Yhdysvalloista, on käytetty myös termiä supervalta.²⁰

Vaikutusvallalla tarkoitetaan yleisesti kykyä vaikuttaa toiseen valtioon, etenkin suurvaltaan ja saada toinen valtio toimimaan halutulla tavalla. Vaikutusvalta on riippuvainen valtion voiman määrästä ja näin ollen suurvalloilla on tyypillisesti suurin vaikutusvalta järjestelmässä toimiviin valtioihin. Vaikutusvallan kautta toteutettava valtapolitiikka määrittää suurvallan aseman järjestelmässä. Vaikutusvaltaa voidaan mitata yhteiskunnallisten, poliittisten, taloudellisten sekä sotilaallisten tekijöiden kautta.²¹

Valtionjohdon turvallisuusajattelua pyritään kuvaamaan tässä tutkimuksessa strategisen kulttuurin käsitteessä tunnistettujen elementtien kautta. Valtionjohdon turvallisuusajattelu

---

¹⁷ Käsite turvallisuuspolitiikka (политика безопасности) ei tule selkeästi esille Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden strategiassa tai sotilasdoktriinissa. Pukkila käsittelee termiä diplomityössään ”Venäjän sotilaspolitiikka Etelä-Kaukasiassa” (2015), jossa hän määrittelee termin kuvatulla tavalla.

¹⁸ Suomen sivistyssanakirja sekä Blombergs (2013) s.8.

¹⁹ Zakaria (1999), s. 33-39.

²⁰ Blombergs (2013) s.63-64.

²¹ Suomen sivistyssanakirja sekä Blombergs (2013) s.23-25.

muodostuu valtion maantieteellisen aseman, historian, kulttuurin, ideologian sekä nationalismin kautta. Ajattelutavan selittämällä pyritään tuomaan esille näkökulma siitä, miten Venäjän poliittinen valtaeliitti näkee maailman ja miten se suhtautuu siihen. Presidentin rooli on tässä keskeinen. Kansan parissa presidentti nähdään politiikan yläpuolisena toimijana, joka puolustaa kansaansa ulkoista uhkaa vastaan. Ajattelutavalla on historiallinen linkitys, jossa ulkopuolinen valloittaja on pyrkinyt haastamaan Venäjän sekä alistamaan sen hallintaansa. Venäjän suurvalta-identiteetti linkittyy geopolitiikkaan ja ymmärrykseen ulkoisesta uhkasta, jolla vahva linkitys maan pitkään historiaan. Yhdistettynä tämä näkemyksiin Venäjän asemasta järjestelmässä voidaan tulkita Venäjän valtionjohdon turvallisuusajattelun perustaa.²²

Venäjä kärsi kylmän sodan päättyessä historiallisen tappion lännelle. Tappiosta toipuminen ja Venäjän aseman uudelleenmäärittely on edellyttänyt Venäjältä politiikkaa, jonka keskiössä on sen sotilaallinen voima ja voimapolitiikka muiden välineiden ollessa riittämättömiä. Vahva presidentti ja valtaeliitti muodostavat poliittisen järjestelmän ytimen. Tämä mahdollistaa kyvyn vaikuttaa resurssivirtoihin ja niiden ohjaamisen mm. sotilaallisen voiman kehittämiseen. Se edellyttää hyväksyttävyyttä etenkin kansan sekä parlamentaarisen päätöksentekojärjestelmän silmissä. Vastaavasti Venäjän ulkopoliitiikkaan kuuluu erittäin taitava ja sopeutuva diplomatia.

23

Venäjän federaation presidentti määrittelee Venäjän politiikan toteutuksen. Legitimiteetti muodostuu parlamentaarisen päätöksentekojärjestelmän kautta. Tämän kautta kyetään perustelemaan vaikeitakin asioita kansalle tavalla, jonka kansa ymmärtää. Kansan patrioottisen kasvatuksen kautta pyritään lisäämään koheesiota ja nationalismia, joka edesauttaa valtionjohdon politiikan kannatusta kansan keskuudessa.²⁴

---

²² Jämsén (2011), s. 37 - 42.

²³ Mm. Jämsénin mukaan Venäjän poliittinen kulttuuri voidaan käsittää valtion ylimmälle auktoriteetille keskitylle, vallalle alisteisen sotilaallisen ja poliittisen toiminnan yhdistelmänä. Keskittämällä valtaa, valtionjohdon asema turvallisuus- ja sotilaspolitiikan sekä ulkopoliitiikan ohjaajana on muodostunut niin merkittäväksi, että sotilaallisesta toimintakulttuurista on tullut lähes limittäinen käsite poliittisen toimintakulttuurin kanssa, etenkin Neuvostoliiton jälkeisessä maailmassa, jossa Venäjällä ei ole niin suurta taloudellista ja poliittista vaikutusvaltaa. Ks. Jämsén (2011), s. 37-42, 63-64 sekä Ermarth, Fritz, W: Russia's Strategic Culture: Past, Present, and ... in Transition? Defense Threat Reduction Agency, 2006. <http://www.fas.org/irp/agency/dod/dtra/russia.pdf>. Viitattu 15.4.2016.

²⁴ Venäjän federaation kansalaisten patrioottinen kasvatusta, valtionohjelma vuosille 2011 -2015 sekä 2016 - 2020 (государственной программе патриотического воспитания на 2011-2015 годы и государственной программе патриотического воспитания на 2016-2020 годы). Ks. <http://www.gospatriotprogramma.ru/programma%202016-2020/> Viitattu 15.4.2016. Patrioottista kasvatusta on toteutettu valtionohjelmana vuodesta 2001 alkaen (2001-2005, 2006-2010, 2011-2015 ja 2016-2020). Kansalaiskasvatukseen linkittyvä patrioottinen kasvatusta sekä tähän liittyvä patrioottisen kasvatuksen ohjelma vuosille 2016 - 2020 tähtää nationalismiin vahventamiseen. Tällä halutaan korostaa Venäjän pitkää historiallista sekä kulttuurista pohjaa ja nostamaan nationalistista ajatusmaailmaa sekä estämään läntisten, ei-toivottujen vaikutteiden leviäminen venäläiseen arvomaailmaan

1.4 Tutkimuksen dispositio

Ensimmäisessä luvussa kuvataan lähtökohdat tutkimuksen toteutukselle, määritellään tutkimusongelma, esitetään tutkimuksen teoreettinen viitekehys sekä rajaukset.

Toisessa luvussa kuvataan tutkimuksen teoreettiset, ontologiset ja metodologiset lähtökohdat. Luvussa perustellaan näkökulma, josta Venäjää ja sen toimintaa sekä kansainvälistä järjestelmää tarkastellaan. Luvussa tunnistetaan tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat sekä muodostetaan tutkimusasetelma.

Kolmannessa luvussa selitetään Venäjän 2000-luvun turvallisuusajattelun ja poliittisen linjan muutostekijät. Aihetta lähestytään Yhdysvaltojen ABM-järjestelmän, Naton laajenemiskehityksen sekä presidentti Putinin julkilausumien perusteella. Luvussa tarkastellaan lisäksi Venäjän 2010-luvulla määrittelemän politiikan kautta Venäjän ajantasaisiin politiikan ohjausasiakirjoihin perustuen sen julkilausuma uhkaympäristö, strategiset päämäärät sekä intressialueet, joilla Venäjä toteuttaa poliittista linjaansa. Lähestymistapana on historiaan, tapausesimerkkeihin sekä nykytilanteeseen sidottu tarkastelu. Luku vastaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

Neljännessä luvussa käsitellään Venäjän poliittisia ja sotilaallisia taustatekijöitä ja näiden vaikutuksia valtionjohdon kykyyn toteuttaa valitsemaansa poliittista linjaa. Aihetta lähestytään talousjärjestelmän, poliittisen järjestelmän, voimaministeriöiden sekä sotilaallisen järjestelmän sekä liittolaisjärjestelmän kautta. Tavoitteena on selittää Venäjän valtiollisia erityispiirteitä osana kansainvälisen järjestelmän toimintaa. Tätä kautta pyritään muodostamaan uusklassisen realismin mukainen silta valtionjohdon näkemyksiin, uhkakäsityksiin, nykyisen politiikan lähtökohtiin sekä kykyyn ohjata kansan ja parlamentaarisen tuen kautta valtiollisia resursseja mm. voimapolitiikan mahdollistavien elementtien, kuten asevoimien ja muiden voimaministeriöiden kehittämiseen. Luku vastaa toiseen tutkimuskysymykseen.

Luvussa viisi tarkastellaan Venäjän suurvalta-aseman vahvistamiseen liittyviä haasteita. Kokonaisuutta lähestytään sen määrittelemien intressialueiden kautta. Luvun pääteemana on luoda kokonaisketju politiikan määrittelystä, valtionjohdon toimintakyvyn sekä rajoitteiden kautta Venäjän politiikan toteutusperiaatteisiin ja etenkin sen haasteisiin kolmannessa ja neljännessä luvussa esitettyihin havaintoihin perustuen. Luku vastaa kolmanteen tutkimuskysymykseen.

Luku kuusi toimii tutkimustyön johtopäätöslukuna. Johtopäätöksillä vastataan tutkimusongelmaan, aiempien lukujen johtopäätöksiin perustuen. Lukuun on muodostettu pohdinta, jossa pohditaan tutkimuksen luotettavuutta, muodostetaan kritiikki tutkimusta kohtaan sekä tuodaan esille jatkotutkimustarpeet.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksessa käytettävät teoreettiset, ontologiset, epistemologiset ja metodologiset lähtökohdat sekä kuvataan tutkimusasetelma.

Strategian ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa on tyypillisesti hyödynnetty rationalistisen lähestymistavan teorioita, etenkin realismia, liberalismiin jäädessä sen varjoon. Myös konstitutiivisten teorioiden käyttö, eli konstruktivismin tai jälkistrukturalismin käyttö on mahdollista. Etenkin konstruktivismi on nostanut päätään turvallisuuspolitiikan sekä strategian tutkimuksessa 2000-luvulla. Konstruktivismin peruslähtökohta on se, että todellisuus on konstruktio, eli rakennelma. Se määritellään ja rakennetaan yhteiskunnallisesti mm. tekojen ja puheiden kautta. Konstitutiiviset teoriat ja rationalistiset teoriat poikkeavat toisistaan metateoreettisten ja tätä kautta epistemologisten lähtökohtiensa kautta. Konstitutiiviset teoriat kritisoivat kausaalisuhteiden merkitystä. Tämä korostaa niitä käytettäessä tutkimusotteen kriittisyyttä. Konstruktivismi pyrkii ymmärtämään muodostettua konstruktioita, toisin kuin realismi, joka pyrkii selittämään valittua ilmiötä.²⁵

Rationalistisena ja selittävänä teoreettisena lähestymistapana realismi korostaa valtion roolia osana kansainvälistä järjestelmää. Tällä tarkoitetaan tyypillisesti maailmaa, jossa valtioiden yläpuolella ei ole instituutiota tai mekanismia, joka säätelisi valtioiden toimintaa. Valtioiden välillä vallitsee jatkuva anarkia, jossa valtiot pyrkivät takaamaan turvallisuutensa sekä maksimoimaan valtansa. Ihmisluonnosta johtuen anarkia ja turvallisuuteen sekä valtaan pyrkiminen johtaa lopulta sotiin, jotka ovat erottamaton osa nykyistä valtiojärjestelmää ja ihmiskuntaa. Perusoletus on se, että ainoastaan voimatasapaino takaa (väliaikaisen) rauhan. Realismin pääsuuntaukset muodostuvat klassisesta realismista, uusrealismista sekä nämä suuntaukset yhdistävästä uusklassisesta realismista.²⁶ Realismin yleisoletuksia voidaan lähestyä myös defensiivisen eli puolustuksellisen tai offensiivisen eli hyökkäyksellisen realismin lähtökohdista.²⁷

Tämän tutkimuksen teoreettisen lähtökohdan muodostaa uusklassinen realismi. Uusklassisen realismin ydin on löydettävissä uusrealismin ja klassisen realismin välisestä rajapinnasta. Järjestelmä ja siinä tapahtuva valtioiden välinen vuorovaikutus on keskiössä. Toisin kuin uus-

---

²⁵ Sipilä ja Koivula (2014), luku 3, s. 19-34.

²⁶ Gideon Rose; Review: Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy; *World Politics*, Vol. 51, No. 1 (Oct., 1998), s. 144-172. Gideon Rose on arvostetun *Foreign Affairs* lehden päätoimittaja.

²⁷ Ks. esim. Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Tallifierro (ed.), *Neoclassical Realism, The State and the Foreign Policy*. Cambridge University Press 2009. S. 31-32 sekä Randall Schweller, *Deadly Imbalances* s. 19-36, 64-91 sekä Rose (1998).

realismissa, valtiot ovat lähtökohdiltaan erilaisia. Valtioiden johtajilla on toisistaan eroavat valtiolliset resurssit. Yhdistettynä tämä kulttuurisen ja historiallisen tausta kautta muodostuviin eroihin, aiheuttavat nämä erilaisen näkökulman maailmaan ja myös erilaisen tavan määrittellä johtamansa valtion politiikkaa sekä sen päämääriä. Tämä johtaa järjestelmässä tapahtuvaan vuorovaikutukseen ja vastakkainasetteluihin, joissa valtioiden näkemykset ja intressit eivät kohtaa. Yhteiskunnan sisäisten tekijöiden hallinta ja valtionjohdon yhteiskunnallinen legitimitetin mahdollistaa tarvittaessa aggressiivisenkin ulkopoliittikan ajamisen, mikäli se on valtion turvallisuuden sekä strategisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista. Niin kauan kuin kannatus säilyy, on valtionjohto toimintakykyinen. Jos kannatus häviää, häviää myös valtionjohdon toimintakyky.²⁸ Alla tarkastellaan lyhyesti realismin näkökulmaeroja sekä luodaan ymmärrys tässä tutkimuksessa käytettävän uusklassisen realismin teoreettisesta tavasta hahmottaa maailmaa.

Klassisen realismin perusoletuksena pidetään sitä, että suvereenit valtiot ovat ainoita todellisia toimijoita maailmassa. Globaali turvallisuusjärjestelmä sovitaan vahvimpien valtioiden kesken. Valtion yläpuolella ei ole suurempaa järjestelmää, joka säätelisi valtioiden toimintaa anarkisessa ja ennalta-arvaamattomassa maailmassa. Suurvallat ovat valtioista voimakkaimpia ja ne määrittelevät globaalin toimintaympäristön. Valtion päämiesten käsitys maailmasta on keskiössä. Valtiot ajavat turvallisuuspoliittisia päämääriään aktiivisesti, tarvittaessa sodan keinoin. Klassisen realismin perusolettamuksena on tarkastella valtiota ja sen valta-asemaa kansainvälisessä järjestelmässä. Valtio tunnistetaan tässä viitekehyksessä yksiköksi ja kansainvälinen järjestelmä järjestelmäksi. Klassisen realismin mukaan valtioilla on oma geopoliittinen intressipiirinsä, joka vastaa valtion voimapotentialiaa toisiin valtioihin nähden. Valtion ulkopoliittikaan vaikuttaa se, minkälaiset valtion voimavarat sen geopoliittisella vaikutusalueella ovat verrattuna muihin valtioihin. Ihmisluonteesta johtuen vallan tavoittelu on jatkuvaa. Klassisen realismin koulukunnan perusolettamuksena on, että valtion ”voima määrää sen toiminnan vaikuttavuuden” ja muutos johtuu valtion suhteellisesta voiman kasvusta tai heikkenemisestä. Klassisen realismin kantavia teoreetikkoja ovat olleet mm. Hans Morgenthau, Robert A. Dahl, Herman Khan sekä Henry Kissinger.²⁹

---

²⁸ Lobell, Ripsman, Talliferro (ed.) (2009), Schweller (1998) sekä Rose (1998)

²⁹ Hans Morgenthau *Politics Among Nations; The Struggle for Power and Peace* (1948/1985) kirjaa voidaan pitää yhtenä klassisen realismin perusteoksista. Se pitää sisällään mm. eskalaatioteorian, jolla pyritään selittämään ydinasetasapainoa, muodostamaan molemminpuolisen tuhon ja selviytymisen teorian kautta valtioiden käytöstä kylmän sodan aikana ydinaseaikakaudella. Henry M. Kissinger on yhdysvaltalainen poliittinen vaikuttaja sekä akateemikko, jolla oli keskeinen rooli Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaisen politiikan taustahahmona, erityisesti vuosina 1966-1977 kylmän sodan ollessa kuumimmillaan. Hän on voittanut Nobelin rauhanpalkinnon. Kissingerin

Klassisen realismin isän, Hans Morgenthau, näkökulma pohjautuu mm. ihmistekijöiden huomioimiseen. Valtiopäämiehen henkilökohtaiset ominaisuudet ovat valtion toimintaa ja vallan tavoittelua leimaava tekijä. Valtionpäämiehet tekevät heille esitettyjen tietojen sekä omien näkemystensä perusteella valtion turvallisuuteen liittyviä ratkaisuja, jotka ovat sidoksissa heidän näkemykseensä maailmasta ja valtionsa roolista osana sitä.³⁰ Robert A. Dahlin mukaan valtion voima on silloin maksimaalinen, kun se kykenee ohjaamaan toisen valtion toimintaa suuntaan, jota valtio ei muuten tekisi. Dahlin mukaan valtion tulee kyetä vaikuttamaan suoraan toisen päätöksentekoon, jolloin sen voima on maksimaalinen.³¹ Vastaavasti Herman Khanin eskalaatioteoria sekä eskalaatioportaikko ovat olleet aikakautensa keskeisiä kuvaajia, tarkasteltaessa kriisin ja sodan kärjistymistä suurvaltojen välisen ydinasepolitiikan sekä eskalaationhallinnan kannalta.³²

Uusrealismi lähestyy maailmaa järjestelmänäkökulmasta selittäen valtiot toimijoina, joilla on erilaiset voimavarat taustallaan (sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen). Uusrealismi pyrkii selittämään kansainvälisen järjestelmän toistuvia ilmiöitä ja lopputuloksia, jotka ovat seurausta kahden tai useamman valtion välisestä vuorovaikutuksesta kansainvälisessä järjestelmässä. Uusrealismin kantavana lähtökohtana on rationaalisuusolettama, jossa suurvallat vastaavat kansainvälisen järjestelmän tapahtumiin rationaalisesti ja kykenevät hyödyntämään yhteiskuntansa olemassa olevia resursseja lähes rajattomasti politiikkansa toteuttamiseksi. Lähtökohtana on se, että valtiot toimivat kansainvälisessä järjestelmässä samoihin päämääriin pyrkien. Näitä ovat vallan tavoittelu, turvallisuuden vahvistaminen sekä pyrkimys voimatasapainoon. Uusrealismi ei tarkastele valtionjohdon ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Uusrealismin teoria on pyrkimys yksinkertaistaa kansainvälinen järjestelmä ja tätä kautta se myös sivuuttaa valtioiden kulttuuriset, historialliset ja muut eroavaisuudet niiden toiminnan selittämisessä.

Uusrealismin perusolettamuksena on voimatasapainon merkityksen painottaminen sotia vähentävänä ilmiönä. Deduktiivisena ilmiönä teoria pyrkii selittämään mm. toistuvia tapahtumia valtioiden välisessä kanssakäymisessä sekä näiden lopputulemia. Uusklassisen realismin isän Kenneth M. Waltzin voimatasapainoteoria sekä teoria ulkopoliitikasta toimivat uusrealismin kan-

---

merkittävimmiksi ansioiksi katsotaan liennytysolellisuuden käynnistäminen Neuvostoliiton kanssa sekä poliittisten suhteiden palauttaminen kommunistisen Kiinan kanssa.

³⁰ Ks. mm. Morgenthau (1948/1986)

³¹ Dahl Robert A., *A Concept of Power* (1957) s.202-203. Dahl lanseeraa artikkelissaan 44-portaisen eskalaatioportaikon, jonka jokainen askelma kuvaa kriisin eskaloitumista rauhan tilasta totaaliseen ydinsotaan.

³² Khan Herman (1965), *On Escalation: Metaphors and Scenarios*

tavana ytimenä. Niiden pyrkimyksenä on selittää valtioiden välisen voiman jakautumista polaaraisesti tai vastaavasti niiden pyrkimyksillä muilla keinoilla tasapainottamaan muiden valtioiden, erityisesti uhkaavien valtioiden voimaa. Tätä voidaan toteuttaa esim. muodostamalla valtio- ja sotilasliittoja.³³

Waltzin teoriassa kantavia teemoja ovat voimatasapaino sekä voiman jakautumisen merkitys osana järjestelmän toimintaa. Waltzin mukaan maailmassa olevan voiman määrä on vakio ja se jakautuu eri valtioiden kesken. Se, jolla on eniten resursseja, on voimakkain. Tällä oletuksella hän muodostaa hypoteeseja, jotka liittyvät kansainvälisen järjestelmän tasapainoon, järjestelmän polaarisuuteen sekä oletukseen siitä, että valtiot jäljittelevät aina menestyneiden valtioiden toimintatapoja omassa toiminnassaan. Waltzin teoria on kuitenkin yleistys, jota Waltz täydensi kehittämällä teorian ulkopoliitikasta ja jolla tarkasteltiin kansainvälisen politiikan lopputuloksia.³⁴

Waltzin teoria ulkopoliitikasta selittää kansainvälisen järjestelmän toimintaa sen anarkisuuden sekä järjestelmässä muodostuvien olosuhteiden ja valtioiden välisen vuorovaikutuksen kautta. Waltzin mukaan järjestelmätason selitysmalleilla pystytään mallintamaan valtioiden käyttäytymistä. Waltz lähtee siitä, että valtiot pyrkivät aina maksimoimaan oman turvallisuutensa, niiden käytös ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on itsekästä ja ne pyrkivät maksimoimaan valtansa kansainvälisessä järjestelmässä. Uusrealismin mukaan valtiot ovat käsitetasolla samankaltaisia, mutta voimansa määrältä eriarvoisia. Waltz pyrki määrittämään valtioiden voimaa resurssien muodostamien osa-alueiden (maan koko, väestö, talous, sotilaallinen voima) kautta, kuitenkin sillä yksinkertaistuksella, että valtioiden johtajat voivat käyttää ilman rajoitteita yhteiskuntansa resursseja politiikkansa tueksi. Liittoumien tarve on osa tätä kokonaisuutta ja ne ovat kriittisiä valtioille, jotka eivät kestä kilpailua suurvaltojen kanssa. Tyypillisesti nämä ovat valtioista heikoimpia, eli pienimpiä valtioita. Myös uusrealisti Stephen Waltin ”Bandwagoning” -teoria pyrki selittämään tapoja, jossa heikommat liittoutuvat vahvempien kanssa.³⁵

Uusklassinen realismi nousi lähestymistapana laajan yleisön tietoisuuteen Gideon Rosen vuonna 1998 World Politics-lehteen kirjoittamassa artikkelin pohjalta.³⁶ Artikkelissaan Rose analysoi uusklassisen realismin selitysvoimaa ja historiallista kehitystä useammassa eri aallossa. Rose vertailee artikkelissaan realismin eri lähtökohtia ja pyrkii selittämään uusklassisen

---

³³ Waltz (1979), *Theory of International Politics*.

³⁴ Waltz esittää alkuperäisen teorian kirjassaan *Man, the State, and War* (1959). Waltzin täydentää teoriaansa kirjassaan *Theory of International Politics* (1979).

³⁵ Dyson Tom, Croft Stuart (ed.) (2013), s.100 sekä Walt Stephen (1987), s. 262-285.

³⁶ Rose (1998), s.144-172;

realismin selitysvoimaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan teoriana, josta mm. Waltz sanoutui irti. Rosen mukaan suhteellisen vallan mittari määrittelee valtioiden välisen vuorovaikutuksen tason. Rosen mukaan mittari on kuin sumennettu lasi, jonka läpi valtiot ja niiden päämiehet tulkitsevat muiden valtioiden toimintaa, mutta heidän on vaikea nähdä ja ymmärtää mitä lasin takana tapahtuu. Tämä aiheuttaa epäluuloa ja epäluottamusta valtioiden välisiin suhteisiin. Tästä johtuen valtiot myös lopulta toimivat, pääsääntöisesti itse luomiensa mielikuvien mukaan, omaa etuaan tavoitellen.³⁷

Kausaalilogiikalla³⁸ tämä tarkoittaa sitä, että järjestelmässä tapahtuvilla asioilla on aina vaikutuksia valtion ulko- ja turvallisuuspolitiikan määrittelyyn ja toteutukseen. Yhteiskunnassa tapahtuvat ilmiöt sekä poliitikkojen suhde yhteiskuntaan muodostavat valtion ulkopoliittisen toiminnan rungon. Valtioiden johtajat eivät kykene käyttämään ilman rajoitteita yhteiskunnallisia voimavarojaan, toisin kuin Waltzin näkökulmassa. Valtion voiman mittarina käytetään sotilaallista voimaa, jonka käyttöön saaminen edellyttää kykyä ohjata yhteiskunnalliset resurssit, kuten talouden painopisteen sen kehittämiseen.³⁹

Uusklassisen realismin toisena perusmääritelmänä voidaan pitää valtion pyrkimystä selviytyä sekä maksimoida oma turvallisuutensa. Suurvallat pyrkivät aina maksimoimaan vaikutusvaltansa, valtansa ja turvallisuutensa. Suurvalta suhteuttaa politiikkansa toteutuksen käytössään oleviin resursseihin, hyödyntäen järjestelmätason mahdollisuuksia sekä rajoitteita. Valtion voima muodostaa keskeisen muuttujan, joka selittää valtion lyhyen tai keskipitkän aikavälin poikkeavaa käytöstä kansainvälisen järjestelmän vakiintuneisiin rakenteisiin nähden. Valtionjohdon sekä yhteiskunnan suhde on tässä ratkaiseva. Valtionjohdon tulee kyetä perustelemaan ulkopoliittikaansa kansalleen. Tämä on kriittistä siksi, että taloudellisilla sekä sotilaallisilla ratkaisuilla on väistämättä myös yhteiskunnallisia vaikutuksia.⁴⁰

Uusklassisen realismin ensimmäinen aalto käynnistyi Robert Gilpingin, Paul Kennedyn ja Michael Mandelbaumin teoretisoinneilla valtion suhteellisen voiman määrästä ja sen vaikuttavuudesta järjestelmätason kansainväliseen politiikkaan. Mandelbaumin mukaan suurvaltojen turvallisuuspolitiikan lähtökohdat ovat erilaisia, kuin heikkojen valtioiden. Vastaavasti molempien turvallisuuspoliittiset lähtökohdat poikkeavat selvästi näiden välimaastoon asemoituvien

---

³⁷ Ks. Rose (1998), Schweller (2004), Talliaferro (2006), Hyde-Price (2007) sekä Dyson (2010).

³⁸ Kausaalilla tarkoitetaan syysuhteisuutta. Ks. esim. Suomen sivistyssanakirja.

³⁹ Rose (1998), s.158.

⁴⁰ Dyson, Croft (ed.) (2013), s.120 sekä Rose (1998), s. 152. Uusrealistinen tulkinta ilmiöstä olisi se, että valtioilla on vain hieman, jos lainkaan rajoitteita niiden kansallisten resurssien hyödyntämisessä sekä maksimaalisen valtantavoittelun sekä valtion ulko- ja turvallisuuspoliittisten päämäärien tavoittelussa.

valtioiden turvallisuuspoliittisista lähtökohdista. Toisinsanottuna Mandelbaum näki selvän eron erityyppisten ja eri voimakapasiteetilla varustettujen valtioiden välillä.⁴¹ Gilpinin näkökulma oli se, että kun valtioiden suhteellinen asema kansainvälisessä järjestelmässä muuttuu, myös valtion turvallisuuspoliittiset fundamentit muuttuvat. Suhteellisen aseman nousu houkuttaa valtiota asettamaan toiminnalleen laajemman intressipiirin ja suuremmat resurssit mahdollistavat tavoitteiden laajentamisen vallan ja oman hyvinvoinnin maksimoimisen kannalta.⁴²

Toisen aallon voidaan katsoa syntyneen mm. Aaron L. Friedbergin sekä Melvin P. Lefflerin teoretisoinneista, jotka selittivät täsmällisesti miten valtion suhteellisen voiman kasvu kansainvälisessä järjestelmässä selitti sen tulevaa, voiman maksimoimiseen pohjautuvaa käyttäytymisen muutosta osana kansainvälisen järjestelmän toimintaa. Poliittisen eliitin päätöksenteko ei Friedbergin mukaan perustu ainoastaan suhteellisen voiman määrään, mutta toisaalta sitä ei voida täysin ymmärtää myöskään täysin reaalioloihin perustuen.⁴³ Leffler lähestyi samaa ilmiötä täysin eri näkökulmasta. Hänen tutkimusastelemansa tarkasteli Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välistä voimasuhdetta, sodanjälkeistä neuvostouhkaa sekä Yhdysvaltojen toimintaa kohti globaalia dominanssia. Hänen post-revisionistisen näkökulmansa mukaan Trumanin aggressiivinen ydinasepolitiikka perustui, ei niinkään Neuvostoliiton aseman suhteelliseen vahvistumiseen, vaan nimenomaan Yhdysvaltojen oman voiman suhteelliseen vahvistumiseen. Tämä synnytti uusia uhkia maalle, koska suurempien voimavarojensa vuoksi sillä olisi menetettävää sodan syttyessä paljon enemmän.⁴⁴

Kolmannen aallon keskeisinä teoreetikkoina voidaan pitää mm. Fareed Zakariaa, Randall M. Schwelleriä, Robert O. Keohaneaa sekä William Wolthforthia. He pyrkivät selittämään kokonaisvaltaisemmin valtioiden toimintaa yksikkö- sekä järjestelmätasolla järjestelmätason rajoitteiden, mutta myös sisäisten rajoitteiden kannalta. Kolmannen aallon teoriat huomioivat valtioiden strategisen kulttuurin sekä yhteiskunnan merkityksen valtionjohdon päätöksentekoon vaikuttavina tekijöinä. Zakaria pyrki selittämään miksi rikastuvat ja vaikutusvaltaisemmat valtiot rakentavat vahvempia armeijoita ja pyrkivät ulottamaan vaikutusvaltaansa ulkomaille. Za-

---

⁴¹ Mandelbaum (1988), Rose (1998) sekä Lobell, Ripsman ja Tallifierro (ed.) (2009).

⁴² Gilpin (1981), Rose (1998) sekä Lobell, Ripsman ja Tallifierro (ed.) (2009).

⁴³ Friedberg (1988), Rose (1998) sekä Lobell, Ripsman ja Tallifierro (ed.) (2009).

⁴⁴ Leffler Melvyn P. (1992) sekä Rose (1998). Trumanin aggressiivista ydinasepolitiikkaa on selitetty mm. järjestelmätason shokilla. Truman ymmärsi, että oli tehnyt strategisen virhearvion, luottaessaan Iso-Britannian suhteellisen voiman määrään Euroopan vakauden turvaajana. Kun hän ymmärsi, ettei näin ollut, hänessä käynnistyi suhteettoman vahva vastareaktio, joka johti osin ylimitoitettuun sekä irrationaaliseen ydinasepolitiikkaan Neuvostoliittoa vastaan.

karian yhtenä pääselityksenä toimivat ensimmäisen aallon teoriat. Näiden keskiössä olivat vaikiintuneiden suurvaltojen turvallisuuspoliittiset intressit, kaoottisen järjestelmän taustalla. Zakarian mukaan valtioiden voima selittää niiden käytöstä jopa paremmin, kuin valtiopäämiesten päätöksentekoon vaikuttava historiallinen ulottuvuus.⁴⁵

Waltzin teoria on kantava osa uusklassisen realismi teoreettista lähestymistapaa. Kansainvälinen järjestelmä muodostuu suvereenista valtioista, eli se on valtiokeskeinen. Valtion toimintaa ajaa ensisijaisesti valtion asema kansainvälisessä järjestelmässä, jota se pyrkii kaikissa tilanteissa parantamaan.⁴⁶ Koska järjestelmä on valtiokeskeinen, valtioiden yläpuolella ei ole järjestelmän toimintaa säätelevää voimaa. Yhdistyneitä Kansakuntia (YK) voitaisiin pitää tällaisena, mutta suurvaltojen rooli kuitenkin kumoaa YK:n järjestelmää säätelevänä voimana. YK:n turvallisuusneuvoston toiminta ja päätöksenteko perustuu suurvaltojen konsensukseen, jota harvoin muodostuu niiden eroavista intresseistä johtuen.⁴⁷

Waltzin mukaan järjestelmässä on ainoastaan kaksi toiminnallista mallia. Nämä ovat hierarkkinen tai anarkkinen malli. Järjestelmä on hierarkkinen silloin kun maailmassa on ainoastaan yksi riittävän vahva toimija, joille kaikki muut järjestelmän toimijat ovat alisteisia. Vastaavasti järjestelmä muodostuu anarkiseksi, mikäli ei ole riittävän vahvaa valtiota, jolle kaikki muut ovat alisteisia.⁴⁸ Vaikka Yhdysvaltoja pidettäisiin supervaltana, kaikki valtiot eivät ole sille alisteisia. Tämä muodostaa oletuksen siitä, että järjestelmä on anarkkinen. Järjestelmän anarkkinen luonne pakottaa valtiot etsimään niille sopivinta politiikkaa osana järjestelmän toimintaa. Valtioilla on kuitenkin aina useita politiikkavaihtoehtoa, joita ne voivat toimeenpanna saavuttaakseen strategiset ja poliittiset päämääränsä.⁴⁹ Järjestelmää leimaa kamppailu vallasta. Tämä johtaa suurvallat jatkuvaan kilpailuun sekä epävarmuuteen toistensa aikeista.⁵⁰ Waltzin malli yhdistettynä resursseihin sekä valtioiden johtajien kohtaamiin ulkoisiin ja sisäisiin rajoitteisiin muodostavat uusklassisen realismin ytimen ja kokonaisuuden, josta Waltz pyrki sanoutumaan irti näkökulman kokonaisvaltaisen luonteen vuoksi.

---

⁴⁵ Zakaria (1992), Zakaria (1999) sekä Lobell, Ripsman, Tallifferro, (ed.) (2009) sekä Rose (1998). s. 158. Mm. Friedberg lähti siitä, että Britannian toisen maailmansodan jälkeinen doktriinikehitys ei seurannut valtion kehitystä, yleistä kansainvälistä kehitystä eikä sen käytös muuttunut kansainvälisten tapahtumien/shokkien vaikutuksesta. Tämä käytös soti puhtaasti resurssipohjaista arviointia vastaan ja korostaa muidenkin tekijöiden, kuten uhkakäsitysten sekä valtiopäämiesten toiminnan vaikutusta valtion käyttäytymisen selittämisessä

⁴⁶ Rose (1998), s.146 sekä Lobell, Ripsman ja Tallifferro (ed.) (2009).s.34.

⁴⁷ Ripsman, Taliafferro, Lobell (Ed.) (2013), Neoclassical Realist Theory of International Politics, s.35. YK:n turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenmaat ovat Venäjä, Yhdysvallat, Kiina, Iso-Britannia ja Ranska. Ks. esim. <http://www.un.org/en/sc/members/>, viitattu 10.10.2016.

⁴⁸ Waltz (1979), s. 81.

⁴⁹ Ripsman, Taliafferro, Lobell (Ed.) (2013), s.36.

⁵⁰ Ripsman, Taliafferro, Lobell (Ed.) (2013) s.44 sekä Morgenthau (1963), s. 110-148.

Wohlfortin teoria voimapyörästä selittää suurvaltasuhteiden syklisyyttä. Sen lähtökohtana on se, että suurvaltojen ymmärrys muiden suurvaltojen toiminnasta ja niiden voiman määrästä, pakottavat niitä tulkitsemaan niiden keskinäistä voimasuhdetta. Aina kun pyörä pyörähtää, suurvallat reagoivat ja pyrkivät maksimoimaan oman vaikutusvaltansa määrän. Suurvallat eivät kuitenkaan ole historiallisesti olleet halukkaita keskinäiseen sotaan, joten reagointi ja syntyneet seuraukset ovat johtaneet tyypillisesti umpikujaan. Vahvemmallalla pohjalla ollut valtio on saanut hetkellistä hyötyä, joka on toiminut lähtöasetelmana aina uudelle ”kierrokselle” lähdetessä. Wohlforthin näkemyksen mukaan kaksinapaisuuteen pohjautuvalla järjestelmällä, joka perustuu kahden valtion voiman jakautumiseen, ei voida selittää kylmän sodan aikakautta. Wohlfortin mukaan aikakautta voidaan selittää kahden valtansa maksimoimiseen pyrkivän valtion, Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen keskinäisenä voimakamppailuna, jonka päämääränä oli maksimoida niiden oma valta globaalisti.⁵¹

Wohlfortin mukaan Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välinen dynamiikka toteutui laajan kaavamaisuuden periaatteella, aina samankaltaisella kaavalla. Tätä ei voitu sitoa ainoastaan materiaaliseen ja sotilaalliseen tai muuten helposti mitattavaan määritelmään. Niiden toimintaa oli mahdotonta ennustaa ainoastaan yhteen loogiseen mittariin perustuen. Lopulta arvioitavien mittarien määrä muodostui laajaksi, jolloin ennustettavuus pieni.⁵²

Wohlfortin analyysi Gorbatshovista perustelee Wohlfortin näkökulmaa. Gorbatshov näki valtaan tullessaan vuonna 1985, että mikäli Neuvostoliitto jatkaa poliittisella, taloudellisella ja sotilaallisella linjallaan, se tulee hajoamaan mm. ulkoisten ja sisäpoliittisten tekijöiden vuoksi. Gorbatshov siirsi Neuvostoliiton perestroikan ja glasnostin aikakaudelle.⁵³ Perestroikan edessä Neuvostoliitto paljasti osan sisäisistä ja ulkoisista heikkouksistaan sisäisesti sekä muille valtioille, joka edesauttoi sisä- ja ulkopoliittisen hajoamisen käynnistymistä. Tämä johti lopulta

---

⁵¹ Wohlforth (1994-1995): Realism and the end of the cold war. *International security* vol 19 no 3 s. 91-129. Ks. myös Schweller ja Wohlforth (2007). Käytännössä Yhdysvaltojen sekä Neuvostoliiton toiminta ei ollut aina rationaalista ja pragmaattista. Käytännössä Neuvostoliitto pyrki Wohlfortin teoretisoinnin mukaan maksimoimaan omaa valtaansa sekä vaikuttavuuttaan kansainvälisessä ja kansallisessa järjestelmässä, siinä missä Yhdysvallat käytännössä pyrkivät kiistämään sen vaikutusvallan ja toisinpäin. Käytännön esimerkkeinä nämä tilanteet käynnistyivät kylmän sodan aikana nopeasti, ne ilmenivät terävinä nopeina kriiseinä, jotka päättyivät ilman varsinaista fyysistä sotaa johtuen siitä, että tilanne päättyi aina ratkaisemattomaan lopputulokseen, jonka hyväksyminen tarkoitti käytännössä jännitteiden lientymistä. Wohlfortin teorian mukaan viimeinen kylmän sodan aikainen sykli käynnistyi 1983 – 1985, tämänkin syklin looginen päätös olisi ollut ratkaisematon, kuten aiemminkin. Gorbatshovin perestroikka muutti kuitenkin ei-tietoisesti tätä dynamiikkaa, joka lopulta ei johtanutkaan ratkaisemattomaan kaavan mukaiseen lopputulokseen vaan Neuvostoliiton hajoamiseen.

⁵² Wohlforth (1994-1995) s. 91-129.

⁵³ Sanalla перестройка (perestroika) tarkoitetaan rakenteellista uudistamista ”uudelleenjärjestämistä”, josta muodostui yksi Neuvostoliiton viimeisen pääsihteerin sekä presidentin Mihail Gorbatshovin keskeisistä teeseistä. Sen yhteydessä otettiin käyttöön termi гласность (glasnost), jolla viitataan julkisempaan ja avoimempaan linjaan valtion ulko- ja turvallisuuspolitiikassa sekä politiikassa yleensäkin.

koko neuvostojärjestelmän romahdukseen sekä kommunistisen ideologian päättymiseen. Gorbatschovin oikea osa-arvio johti siis virheelliseen kokonaisarvioon ja lopulta Neuvostoliiton hajoamiseen.⁵⁴

Zakarian ja Christensenin shokkiteoria tukee myös Wohlfortin ajatusmallia. Yksittäinen voimakas, mutta yllättävä shokki voi aiheuttaa reaktion valtion johtajassa, jossa kausaalisuhteiden merkitys valtion poliittisen linjan osana korostuu. Yksittäisillä ilmiöillä, kuten sodilla tai yllättävillä kriiseillä on voimakkaampi vaikutus tähän mekaniikkaan kuin toisarvoisilla, ei kansalliseen turvallisuuteen liittyvillä tapahtumilla. Yllättävät shokit käynnistävät tapahtumasarjoja, jotka saattavat muodostua valtion ulkopoliittikkaa ohjaaviksi tekijöiksi.⁵⁵ Schwellerin mukaan strategisen tilanteenarvioinnin epäonnistuminen valtionjohdon toimesta saattaa johtaa täysin epäloogiseen lopputulokseen, joka osaltaan kyseenalaistaa mm. Waltzin rationaalisuusoletta-
man.⁵⁶

Zakarian ja Christensenin näkemyksen mukaan valtion voima linkittyy kansallistunteeseen sekä valtionjohdon ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen. Valtion päämiesten tulee huomioida toiminnassaan sisäpolitiikka sekä yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutus osana strategista tavoiteasetteluaan. Mm. Christensenin tulkinta Yhdysvaltojen sekä Kiinan välisestä yhteistyöstä kylmän sodan aikana Neuvostoliiton voiman ja vaikutusvallan tasapainottamiseksi johti politiikkaan, jossa Yhdysvaltojen sisäpoliittiseen ilmapiiriin hallinta oli keskeistä. Tällä mahdollistettiin valtion resurssien käyttö kansan tukemana valitun turvallisuuspoliittisen linjan toteuttamiseksi. Tämä näkökulma tukee myös nykyisen turvallisuusympäristön kehitystä suurvalloissa.⁵⁷ Stephen Waltin uhkatasapainoteorian mukaan suurvallat reagoivat uhkaan, jonka tasoon ei vaikuta ainoastaan vallan ja sotilaallisen voiman määrä. Geopolitiikka, hyökkäyksellinen kyky ja arvioidut aikomukset ovat myöskin keskeisiä tekijöitä arvioitaessa uhkan tasoa.

---

⁵⁴ Ks. Rose (1998). s.160 ja Wohlforth (1994-1995), s.91-129.

⁵⁵ Mm. Zakaria (1992 ja 1999).

⁵⁶ Schweller (1998) s. 168. Ks. myös Christensen (1997) sekä Zakaria (1998); *From Wealth to Power*, s. 39-40. Schweller käyttää tästä esimerkkinä Stalinin virhetulkintaa ennen toista maailmansotaa, jossa Stalinin olisi ollut edullisempaa tasapainottaa Saksan sotilaallista voimaa, eikä liittoutua Saksan kanssa. Stalin tulkitsi väärin silloista Euroopan voimatasapainoa. Mikäli Ranska ja Britannia olisivat muodostaneet Euroopan kolmannen navan, nämä olisivat kuluttaneet Saksan voimaa niin paljon, että Stalinin Euroopan valloitus olisi ollut helpohkoa pienemmäläkin voimalla, virhetulkinta johti lopputulokseen, jota ei voitu arvioida millään mittarilla. Rose s.165, valtionjohdon toiminta määrittää kansallisen liikkumatilan puitteissa ulko- ja turvallisuuspolitiikan, jota valtio toimeenpanee alueellisella ja globaalitasolla. Valtiopäämiesten keskeinen tehtävä on kyetä kanavoimaan valtion resurssit kansan tukemana sen ulko- ja turvallisuuspoliittisten päämäärien tueksi. Tällä tarkoitetaan realismin yleisen teorian mukaan mm. sotilaallisen voiman ja suorituskyvyn kehittämistä.

⁵⁷ Rose (1998), s. 165.

Teorian mukaan tasapainottaminen kohdistuu suurvaltaan, joka muodostaa välittömän uhan niiden turvallisuudelle.⁵⁸

Uusklassisen realismin perusolettamuksena on pyrkiä selittämään, miten valtio selviää kamppailusta vallasta muita suurvaltoja vastaan. Sen tulee kyetä samalla maksimoimaan turvallisuutensa sekä hyödyntämään mahdollisuudet, joita kansainvälisen järjestelmän toiminta sille mahdollistaa. Koska kaikkia tapahtumia ei voida ennustaa, valtiot ja niiden johtajat joutuvat tilanteisiin, jotka ovat yllättäviä ja joihin heidän tulee kyetä reagoimaan niihin oman tilanne- ja uhkakäsityksensä sekä valtion mahdollistamien resurssien puitteissa. Laajemmat ulko- ja turvallisuuspoliittiset tapahtumat saattavat aiheuttaa valtioiden johtajissa reaktioita, jotka eivät ole ennustettavissa. On lähdeittävä siitä, että valtioiden johtajat pyrkivät pääsääntöisesti toimimaan rationaalisesti, mutta etenkin nopeaa reagointia vaativat kysymykset voivat murtaa tämän lähtökohdan. Tämä edellyttää sitä, että etenkin suurvaltojen tulee kyetä kanavoimaan poliittiset, taloudelliset ja sotilaalliset resurssinsa mahdollisimman tehokkaasti oman politiikkansa sekä yllättäen avautuvien tilaisuuksien hyödyntämiseksi. Tämä vaatii sisäpoliittista tukea, jolla mahdollistetaan vaikeatkin ulkopoliittiset ratkaisut tarvittaessa.⁵⁹

Jotta kyetään arvioimaan, miksi eri valtiot reagoivat samoihin tapahtumiin eri tavalla, on siis kyettävä arvioimaan valtionjohdon näkemyksiä valtiota vastaan kohdistuvasta uhkasta, valtion johtoon vaikuttavia ulkoisia ja sisäisiä rajoitteita, valtion kykyä strategiseen sopeuttamiseen sekä näistä johtuvaan valtion kykyyn suunnata resurssiaan valtionjohdon määrittelemää uhkakuvaa vastaan. Tämä edellyttää valtion ”musta laatikon” avaamista, perehtymistä valtionjohdon näkemyksiin maailmasta, valtion sisäiseen tilanteeseen sekä valtionjohdon sekä voimaviranomaisten rooliin ja toimintakykyyn.⁶⁰ Uusklassisen realismin näkökulmasta suurvallan kyvyttömyys tasapainottaa sitä vastaan kohdistuvaa uhkaa voi muodostaa tilanteen, jolla on suurstrategiaan tai jopa järjestelmään kohdistuvia vaikutuksia. Yksittäisen sodan lopputulos voi määrittää hävinneen valtion asemaa kansainvälisessä järjestelmässä kymmeniä vuosia tai jopa pidempään, jolla vastaavasti voi olla jopa järjestelmätason vaikutuksia voiman ja vallan alueelliseen ja globaaliin jakautumiseen liittyen.⁶¹ Esimerkkinä voitaisiin käyttää kylmän sodan päätymistä, Venäjän asemaa järjestelmässä Neuvostoliiton jälkeen tai esim. Saksan tai Japanin asemaa järjestelmässä toisen maailmansodan jälkeen.

---

⁵⁸ Walt (1987)

⁵⁹ Rose (1998)

⁶⁰ Lobell, Ripsman, Talliferro (ed.) (2009). S. 31-32 sekä Schweller (1998) s. 19-36 ja 64-91.

⁶¹ Ripsman, Taliafferro, Lobell (Ed.) (2016), s.2.

2.1 Tutkimuksen tieteenfilosofiset perusteet sekä tutkimusmenetelmän kuvaus

Valitusta teoreettisesta lähestymistavasta johtuen tutkimuksen ontologiset lähtökohdat eivät ole puhtaasti materialismiin tai järjestelmässä olevaan voiman jakautumiseen perustuvia. Uusklassisen realismin lähtökohdana on selittää valtion toiminnan päämääriä järjestelmässä, mutta myös syitä miksi muutos sen poliittisissa valinnoissa on tapahtunut. Tutkimuksen yleinen ontologinen maailmankäsitys on holistinen ja maailmankatsomukseltaan työ on selittävä. Lähtökohdana pidetään sitä, että kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa. Tutkimuksen epistemologian muodostaa pehmeän positivistinen lähestymistapa, jonka taustaoletuksena pidetään oletusta siitä, että ilmiötä tarkastellaan ulkoa päin ja siinä pyritään keskittymään havaittavissa oleviin asioihin. Pehmeän positivismin tulkinta ei siis ole jyrkästi tieteelliseen arviointiin perustuva ja konkreettisesti mitattavissa.⁶² Tällä tarkoitetaan maailmaa, joka on objektiivinen, mutta siitä voi saada tietoa lähestymällä sitä erityyppisten ilmiöiden ja tapahtumien kautta.

Tämän tutkimustyön tutkimusmetodinä on käytetty asiakirja- ja kirjallisuustutkimukseen perustuvaa teoriasidonnaista laadullista aineistoanalyysiä. Tavoitteena on ollut muodostaa tutkimuskohteesta uutta tietoa aiempien tutkimusten kautta, tuottamalla omia ajatuksia ja johtopäätöksiä käytettyyn aineistoon pohjautuen. Varsinaista tutkimusmenetelmää on täydennetty luvussa kolme tapaustutkimuksen sekä luvussa viisi maa- ja aluetutkimuksen periaatteita soveltaen. Tapaustutkimuksen esimerkkeinä on käytetty Venäjän valtionjohdon julkituomia uhkakuvia ja maa- ja aluetutkimuksella on pyritty avaamaan Venäjän poliittisia haasteita sen intressialueilla olevien valtioiden suhteen.

Teoriasidonnaisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että aineiston käsittely ei ole puhtaasti teorialähtöistä tai aineistolähtöistä, mutta aineiston analysoinnissa on huomattavissa vahva teoriakytkentä. Tämä on mahdollistanut teorian ja teoreettisen viitekehyksen tukemana tutkimusongelmaa vastaavien tulkintojen ja selitysten löytämisen käsitellystä aineistosta.⁶³

Päätelytyylinä on käytetty abduktiivista päättelyä, jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä pyrkimystä löytää rationaalinen ja todennäköinen vastaus annettuihin kysymyksiin käytössä olevaan aineistoon perustuen. Abduktiivinen päättely on tukenut käytettyä teoriasidonnaista lähestymistapaa. Abduktiivisen päättelytavan käyttöä voidaan perustella sillä, että ehdottomaan totuuteen

---

⁶² McMahoney and Goetz (2006), A Tale of Two Cultures_ Constracting Quantitative ja Qualitative Research, ”Political Analysis” vol 14, no. 3, s. 230.

⁶³ Ks. esim. Rantapelkonen ja Koistinen (2016).

perustuvia yksityiskohtaisia johtopäätöksiä (deduktiivisuus) tai yksittäisistä tapahtumista muodostettavia yleistyksiä (induktiivisuus) on mahdotonta tehdä tässä työssä käytössä olevaan, vain julkiseen tietoon pohjautuen.

Tutkimustyön lähteinä on käytetty luvussa 1.2 kuvattuja tieteellisiä tutkimuksia ja tutkimusartikkeleita, suurvaltojen virallisia julkilausumia, strategia-asiakirjoja ja doktriineja, yliopistotasoisia tutkielmia, tieteellisiä julkaisuja sekä internet-lähteitä. Venäjän kielen translitteroinnissa on käytetty ISO9:1995 mukaista standardia.

2.2 Tutkimusasetelma

Realismin teoreettisten lähtökohtien kautta voidaan selittää Venäjän 2000-luvun poliittista käytöstä. Waltzin näkökulma järjestelmästä, sen valtiokeskeisyydestä ja anarkiasta toimivat lähtökohtana valtiokeskeisen järjestelmän kausaalisuhteiden arvioinnille. Zakarian ja Christensenin näkökulman valtionjohdon legitimitetistä sekä sidonnaisuudesta yhteiskuntaan selittää Venäjän sisäistä tilannetta sekä valtionjohdon ja yhteiskunnan suhdetta. Schwellerin näkemys valtionjohdon yhteisestä uhkakäsityksestä sekä tästä syntyvästä tarpeesta ja kyvystä ohjata talousresurssit valtion voiman kasvattamiseksi ovat merkittäviä. Wohlforthin ajatukset syklisyydestä ja voimapyörästä voidaan sitoa nykyisen turvallisuusympäristön kehitykseen, etenkin Venäjän ja Yhdysvaltojen välisiin suhteisiin. Zakarian ja Christensenin shokkiteorian välityksellä voidaan tarkastella Venäjän reagointia sille negatiiviseen turvallisuusympäristön kehitykseen.

Tämän tutkimuksen tutkimusasetelma muodostuu Waltzin näkökulmasta järjestelmään. Järjestelmän valtiokeskeisyys toimii lähtökohtana järjestelmässä tapahtuvien ilmiöiden arvioinnille. Työssä hyödynnetään uusklassisen realismin kolmannen aallon teorioita sekä Wohlforthin näkemyksiä Venäjän ja Yhdysvaltojen välisen politiikan syklisyydestä. Waltzin järjestelmä on yksinkertaistus, joka perustuu järjestelmässä tapahtuvien lopputulosten arviointiin. Waltzin järjestelmä mahdollistaa järjestelmässä tapahtuvien lopputulosten tarkastelun, mutta ei syitä, miksi valtiot toteuttavat toisistaan eroavaa politiikkaa sen osana. Jotta kansainvälinen järjestelmä ei olisi ainoastaan Waltzin teorian mukainen yksinkertaistus, on siinä toimivien valtioiden välisiä eroja selitettävä, jotta ymmärretään valtioiden erityyppistä suhtautumista järjestelmässä tapahtuviin asioihin liittyen. Tämä edellyttää valtiojärjestelmän sisälle menemistä. Valtioiden eroja on tarkasteltava mm. tarkasteltavan valtion valtionjohdon turvallisuuskäsitysten kautta, joidenka perusteella valtio muodostaa poliittisen linjansa. Zakarian ja Christensenin arvioita valtionjohdon ja yhteiskunnan välisen suhteen merkityksestä sekä shokkiteoriasta voi-

daan käyttää selittäjinä Venäjän reagoinnille sille epäedulliseen turvallisuusympäristön kehitykseen sekä pyrkimyksiin hallita yhteiskunnallista tilannetta. Zakarian ja Christensenin näkemyksiä kansallistunteesta ja presidentin ja kansan välisestä suhteesta sekä Schwellerin näkemystä uhkakuvien konsensuksesta voidaan hyödyntää tarkasteltaessa valtionjohdon toimintakykyä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden ristipaineessa sekä kyvyssä ohjata resursseja mm. asevoimiensa kehittämiseen haastavassa poliittisessa tilanteessa.⁶⁴

Kansainvälisen järjestelmän muutos 2000-luvulla on aiheuttanut ennalta-arvaamattomia ilmiöitä, joiden puitteissa järjestelmässä toimivat valtiot ovat toteuttaneet politiikkaansa. Valtioiden toimintaa rajoittavia tekijöitä ovat järjestelmän aiheuttamat ulkoiset rajoitteet, järjestelmän voimatasapaino sekä muut rajoitteet, kuten talous sekä kansan tuki poliittiselle valtaeliitille, joka mahdollistaa poliittisen päätöksentekokyvyn. Kyky toteuttaa politiikkaa perustuu järjestelmän aiheuttamiin rajoitteisiin, valtionjohdon toimintakykyyn sekä valtion sisäisen mielipideilmapiirin sallivaan tai kieltävään luonteeseen. Poliittinen hyväksyttävyys, legitimaatio, on edellytys sille, että valtionjohto kykenee toteuttamaan päätöksiään yhteisen uhkakäsityksen sekä yhteisen poliittisen koheesion puitteissa. Tämä on edellytys sille, että se kykenee ohjaamaan yhteiskunnallisia ja taloudellisia resursseja valitun poliittisen linjan toimeenpanon vaatimien asioiden, kuten asevoimien sekä kansalliseen turvallisuuteen liittyvien elementtien kehittämiseen.⁶⁵

Kun valtio toteuttaa politiikkaansa, se aiheuttaa ärsykeitä kansainväliseen järjestelmään. Muut valtiot vastaavat ja tulkitsevat niitä omista lähtökohdistaan. Valtion toteuttama politiikka mahdollistaa sen aseman parantamisen tai heikentämisen järjestelmässä valitun poliittisen linjan toimivuuden perusteella vuorovaikutuksessa järjestelmässä toimivien muiden valtioiden kanssa.⁶⁶ Venäjän toteuttaman politiikan muutos on muuttanut järjestelmässä toisen maailmansodan jälkeen, mutta etenkin kylmän sodan jälkeen muodostunutta dynamiikkaa. Teorioilla järjestelmästä, voimatasapainosta ja uhkatasapainosta sekä valtionjohdon sidonnaisuudesta valtion sisäisiin tekijöihin voidaan selittää Venäjän, mutta myös länsimaiden ja Naton toimintaa nykyisessä kansainvälisessä järjestelmässä. Venäjän, Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen tasapaino on järjestelmän keskiössä. Ne pyrkivät tasapainottamaan toistensa kasvavaa voimaa myös poliittisten liittojen sekä sotilas- ja talousliittojen kautta. Kansainvälistä järjestelmää on pidettävä tämän vuoksi sen valtiokeskeisyyden lisäksi tasapaino-orientoituneena.

---

⁶⁴ Ripsman, Taliafferro, Lobell (Ed.) (2016) s.56-57.

⁶⁵ Ripsman, Taliafferro, Lobell (Ed.) (2016) s.58-79.

⁶⁶ Ripsman, Taliafferro, Lobell (Ed.) (2016) s. 80-98 sekä Lobell, Ripsman, Taliafferro (ed.) (2009).

3. VENÄJÄN POLIITTISEN LINJAN MUUTOS 2000-LUVULLA

Tässä luvussa tarkastellaan Venäjän 2000-luvun poliittisen linjan muutostekijöitä sekä sen nykyisen politiikan määrittelyä ja tavoitteita. Lukua alustetaan lyhyellä historiallisella katsauksella Neuvostoliiton hajoamiseen liittyen, jonka kautta voidaan selittää historian kautta nykyisen Venäjän sidonnaisuuksia sen lähialueella tapahtuvaan turvallisuusympäristön kehitykseen liittyen. Tämän jälkeen tarkastellaan Venäjän poliittisen linjan muutosta kahden tapauksen, Yhdysvaltojen ABM-järjestelmän (Anti-Ballistic Missile) sekä Naton laajenemisprosessin kautta. Näiden vaikutukset valtionjohdon turvallisuusajatteluun kuvataan presidentti Putinin näkemysten kautta. Sen jälkeen tarkastellaan Venäjän voimassaoleviin strategia-asiakirjoihin ja doktriineihin perustuen Venäjän määrittelemää uhkaympäristöä, sen intressialueita sekä strategisia tavoitteita. Näiden kautta tarkastellaan Venäjän nykyisen poliittisen linjan tavoitteita. Luku vastaa tutkimusongelmasta johdettuun ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

3.1 Venäjä kylmän sodan jälkeisessä kansainvälisessä järjestelmässä

Neuvostoliiton hajoaminen 25.12.1991 muodosti toisen maailmansodan jälkeen suurimman järjestelmään ja suurvaltojen välisiin voimasuhteisiin kohdistuvan muutoksen globaalisti ja alueellisesti. Neuvostoliitto oli Venäjän johtama valtioliitto, jonka vaikutusvalta oli globaalia, mutta sen fyysiset rajat muodostuivat Itä-Eurooppaan, Keski-Aasiaan, Lähi-itään, Mongoliaan, Kiinaan sekä Pohjois-Koreaan.⁶⁷ Neuvostoliiton hajoamisen yhteydessä, neuvostojoukkojen vetäytyessä Euroopasta, osa entisen Neuvostoliiton aseista ml. ydinaseista, jäi entisten neuvostotasavaltojen mm. Ukrainan ja Kazakstanin alueelle. Lisäksi erityisesti Ukrainan alueelle jäi merkittävä määrä maataloutta ja teollisuutta, jolla Neuvostoliitossa varmistettiin mm. ruokatuotanto ja sotateollisen kompleksin tuotantokyky ja toimivuus. Venäjä sai lopulta pääosan kriittisistä asejärjestelmistään, kuten ydinaseet takaisin tai ne tuhottiin, mutta esim. Ukrainan alueelle jäi merkittävä määrä muuta sotavarustusta.⁶⁸

---

⁶⁷ Neuvostoliitto oli Venäjäjohtoinen marxilais-leninistinen yksipuoluejärjestelmään perustuva valtioliitto, joka perustui kommunistiselle ideologialle. Sen jäseniä olivat vuosina 1922-1991 Venäjä, Ukraina, Valko-Venäjä, Uzbekistan, Kazakstan, Georgia, Azerbaidžan, Viro, Latvia, Liettua, Moldova, Kirgistan, Tadjikistan, Armenia ja Turkmenistan. Neuvostoliiton politbyroon pääsihteerinä toimi Venäjän kommunistisen puolueen puheenjohtaja, joista ensimmäisenä Josif Stalin ja viimeisimpänä Mihail Gorbatsšov. Neuvostoliiton vaikutuspiiriä laajensi merkittävästi Varsovan liittona tunnettu sotilasliitto, johon kuuluivat Albania, Bulgaria, Tšekkoslovakia, Itä-Saksa, Unkari, Puola sekä Romania ja Venäjä. Varsovan liiton johdossa toimivat Neuvostoliiton puolustusministerin ensimmäinen sijainen sekä Yleisesikunnan päällikön ensimmäinen sijainen.

⁶⁸ Ukrainan alueella oli Neuvostoliiton aikana jopa tuhansia strategisia ja taktisia ydinkärkiä ja -aseita. Ukraina suostui pitkien neuvotteluiden jälkeen luovuttamaan Venäjälle sille kuuluvan aseistuksen sekä tuhoamaan Venäjän avustuksella ne asejärjestelmät, joita ei voitu siirtää. Asiasta sovittiin ns. Lissabonin protokollalla ja vuonna 1994 Ukraina liittyi myös NPT-sopimukseen (Non-Proliferation Treaty), jonka tarkoituksena on estää ydinteknologian leviäminen hallitsemattomasti maailmalle. Ks. esim. <http://www.nti.org/analysis/articles/ukraine-nuclear-disarmament/> Viitattu 21.10.2016.

Neuvostoliiton hajoaminen oli sarja tapahtumia, joiden johdosta globaali supervalta lakkasi olemasta ja sen perijäksi jäi Venäjän federaatio. Neuvostoliiton hajoaminen käynnistyi jo 1980-luvun puolivälissä, kun kommunistisen puolueen puoluejohtajaksi nousi liberaali ja avoimuuspolitiikkaa kannattanut Mihail Gorbatsšov. Neuvostoliiton toimintaedellytykset sekä olemassaolon edellytykset olivat laskeneet merkittävästi jo ennen Gorbatsšovian valtaan astumista, joihtuen mm. Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen välisestä kilpavarustelukierteestä. Tämä ennalta määritetty kehitys ajoi lopulta Neuvostoliiton talouden käytännössä konkurssiin.⁶⁹

Vuonna 1988 käynnistynyt hajoaminen lähti käyntiin Viron itsenäisyysjulistuksesta, jota pääosa silloisista neuvostotasavalloista seurasi. Neuvostotalouden romahtaminen aiheutti sille sen poliittisen ja taloudellisen toimintakyvyn menetyksen. Gorbatsšovian haluttomuus puuttua valtioliiton hajoamiseen johtaneeseen kehitykseen oli ratkaiseva tekijä Neuvostoliiton rauhanomaisessa hajoamisessa. Tällä oli 1990-luvulla Euroopassa käynnistyneeseen rauhanomaiseen turvallisuuskehitykseen merkittävä vaikutus. Käytännössä ainoa keino puuttumiseen olisi ollut sotilaallinen.⁷⁰

Lopulta Neuvostoliitto hajosi nopeasti. Venäjän federaatio julisti itsensä suvereeniksi valtioksi kesäkuussa 1990 ja Venäjän laajasta koosta sekä taloudellisesta voimasta johtuen Neuvostoliiton keskusvalta menetti poliittiset toimintaedellytyksensä. Vaikka Neuvostoliiton politbyroo julisti irtautuneiden valtioiden suvereenisuusjulistukset laittomiksi, ei se kuitenkaan käytännössä ryhtynyt sotilaallisiin tai muihin voimapolitiittisiin toimenpiteisiin niiden palauttamiseksi Neuvostoliiton vaikutuspiiriin. Tämä olisi ollut yksi vaihtoehto vallitsevassa tilanteessa. Tilanne jyrkensi Neuvostoliiton/Venäjän taloudellista alamäkeä sekä mahdollisti myöhemmässä vaiheessa mm. veronkierron, yleisten hintojen nousun ja tätä kautta maan talousjärjestelmän perustan tuhoutumisen.⁷¹

Venäjän federaation johdossa toiminut Boris Jeltsin ja Neuvostoliiton politbyroon johtaja Mihail Gorbatsšov joutuivat poliittiselle törmäyskurssille, joka päättyi Venäjän voittoon. Tämä johtui siitä, että Neuvostoliiton jäsenvaltiot eivät enää suostuneet maksamaan maksujaan keskusvaltion eli Neuvostoliiton budjettiin. Neuvostoliitto menetti toimintaedellytyksensä joulukuussa 1990. Tilanne kärjistyi vielä kommunistien vallankaappausyritykseksi elokuussa 1991,

---

⁶⁹ Ks. esim. *Domestic and International Influences on the Collapse of the Soviet Union (1991) and Russia's Initial Transition to Democracy*. Kathryn Stoner-Weiss, Michael McFaul, Stanford University 2009. CDDRL Working Papers nr 108.

⁷⁰ Stoner-Weiss/McFaul (2009).

⁷¹ Sutela Pekka (1992).

jonka Boris Jeltsin kykeni Venäjän asevoimien tukemana torjumaan. Neuvostoliitto lakkasi olemasta 25.12.1991. Tästä kehityksestä syntyi Venäjän federaatio.⁷²

Supervallasta alueelliseksi toimijaksi muuttunut Venäjä pyrki nousemaan jaloilleen, keräämään entisiin neuvostotasavaltoihin jäänyttä asemateriaalia, erityisesti ydinaseita hallintaansa. Lisäksi se pyrki kohentamaan talouttaan. Ensimmäinen Tšetšenian sota vuonna 1994 ja tästä syntynyt negatiivinen turvallisuuskehitys, taloushaasteet sekä epävakaa yhteiskunnallinen tilanne muodostivat haasteen Venäjän valtionjohdolle. Tilanne alkoi tasaantumaan vuonna 2000, silloisen pääministerin Vladimir Putinin noustua presidentti Boris Jeltsinin seuraajaksi. Putinin talous- ja energia- sekä sisäpolitiikkaan kohdistuvat uudistukset mahdollistivat Venäjän valtiotalouden kasvun sekä yhteiskunnallisen vakauden kehittymisen.

Venäjän nouseva vaikutusvalta, yhdistettynä sen pyrkimykseen integroitua osaksi läntistä talous-, turvallisuus- ja poliittista järjestelmää oli haastavaa. Venäjä ei käytännössä kyennyt saavuttamaan haluamaansa painoarvoa kansainvälisessä järjestelmässä. Venäjän poliittinen vaikutusvalta ei ollut riittävää sen osallistumiseksi globaaliin päätöksentekoon, jossa se oli ollut mukana läpi Neuvostoliiton historian. Venäjä pyrki vaikuttamaan mm. Yhdistyneiden kansakuntien päätöksiin, siinä onnistumatta, riippumatta Venäjän asemasta YK:n turvallisuusneuvoston pysyvänä jäsenenä. Vuonna 2008 Venäjän käyttäessä sotilaallista voimaansa Georgiassa Venäjä pyrki todistamaan muille valtiolle olevansa alueellinen suurvalta, joka kykenisi puuttumaan sille epäedulliseen turvallisuusympäristön kehitykseen. Schwellerin voimapyörä nytkähti hieman eteenpäin, mutta Georgian sodan vaikutukset läntisessä yhteisössä jäivät vaikutuksiltaan lopulta melko vähäisiksi.

Ukraina kriisin käynnistyminen Kiovasta helmikuussa 2014 yllätti lännen ja todennäköisesti myös Venäjän. Euromaiden mielenosoitukset ja vallanvaihdos Kiovassa aiheuttivat Venäjän valtionjohdossa strategisen shokin ja sitä seuranneen reaktion. Venäjän näkökulmasta Yhdysvaltojen kasvava valta-asema uhkaa globaalia sekä alueellista voimatasapainoa. Myös Naton itälaajenemisesta käynnistynyt Venäjälle negatiivinen turvallisuuskehitys on keskeinen osa sen ulko- ja sotilaspolitiikan määrittelyä. Yhdysvaltojen suunnittelema ohjustorjuntajärjestelmä Euroopassa yhdistettynä em. tekijöihin on muodostanut Venäjän näkökulmasta sille epäedullisen tilanteen, johon se on ollut kyvytön vaikuttamaan. Venäjän politiikan lähtökohtana on se,

---

⁷² Sutela (1992). Ks. esim. Kadettikunnan turvallisuuspolitiikan tietopankki <http://www.turpopankki.fi/fi/index.php/venaja2/venajan-federaatio> Venäjän pinta-ala on n. 17 miljoonaa neliökilometriä, väestömäärän ollessa n. 146 miljoonaa ihmistä. Venäjän luonnonvarat ovat maailman suurimmat. sen pitäessä hallussaan n. 30% koko maailman luonnonvaroista. Ks. esim. Aalto Pami (toim.) (2012) s. 5-10.

että entiset neuvostotasavallat muodostavat vyöhykkeen, jota Venäjä pitää etuoikeutettuna intressialueenaan. Moni Venäjän ja sen lähiulkomaiden välisistä ongelmista perustuu historiaan, arvovaltakysymyksiin, kamppailuun vallasta sekä Venäjän määrittelyyn kansallisesta turvallisuudesta.

Neuvostoliiton hajoamista seurannut alueellinen kehitys leimaa edelleen Itä-Euroopan valtioiden turvallisuusympäristöä sekä leimaa Venäjän suhdetta sen lähiulkomaihin. Venäjä näkee lähiulkomaidensa muodostaman vyöhykkeen etuoikeutetuksi intressipiirikseen tai jopa elintärkeäksi intressialueekseen. Lännen ja Venäjän kiihtyvä vastakkainasettelu Venäjän valtionjohdon määrittelemällä intressialueella leimaa 2010-luvun turvallisuusympäristöä sekä lännen ja Venäjän vastakkainasettelua.

3.1.1 Yhdysvaltojen ABM-järjestelmän vaikutuksen Venäjän turvallisuusajatteluun

Yhdysvallat irtautui yksipuolisesti ballististen ohjusten torjuntajärjestelmiä rajoittavasta sopimuksesta vuonna 2002 (Anti-Ballistic Missile Treaty, ABM-sopimus). Presidentti Bush perusteli yksipuolista irtautumistaan sopimuksen piiristä New Yorkissa 2001 tapahtuneiden terroriiskujen jälkeen mm. turvallisuusympäristön muutoksella, maiden välisen lähentymisellä sekä Iranin ja Pohjois-Korean tulevaisuudessa Yhdysvalloille muodostamalla ohjusuhkalla. Näiden tekijöiden vaikutus pakottaisi Yhdysvallat varautumaan etupainoisesti tähän uhkaan. Venäjän näkökulma oli täysin vastakkainen. Venäjä näki ydinasetasapainon ja tätä tukevan ABM-sopimuksen suurvaltojen välisen voimatasapainon ja strategisen vakauden keskeisimpänä elementtinä. Samassa yhteydessä Venäjän näkökulmasta Yhdysvaltojen ratkaisu rikkoi kansainvälistä lakia ja Venäjä ennustikin sopimuksen purkautumisen aiheuttavan kansainvälisen turvallisuusjärjestelmän vakaudelle merkittäviä ongelmia. Venäjän näkökulmasta sopimuksen purkautumisen vaikutukset saattaisivat palauttaa sotilaallisen kilpavarustelun kierteen kahden suurvallan välille tulevaisuudessa.⁷³

ABM-sopimus mahdollisti ballististen ohjusten torjuntajärjestelmän kehittämisen, mutta ainoastaan pääkaupungin tai strategisen ydinasetukikohdan suojaksi. Neuvostoliitto kehitti järjestelmän Moskovan suojaksi ja se on käytössä edelleen.⁷⁴

⁷³ Ks. Lappalainen (2011) s.40-48 sekä Urpelainen (2005) s.20-22.

⁷⁴ Federation of American Scientists. Anti-Ballistic Missile Treaty, luettavissa <http://www.fas.org/nuke/control/abmt/> sekä Ks. Lappalainen (2011) s.40-48 sekä Urpelainen (2005) s.20-22.

Yhdysvallat ryhtyi rakentamaan kansallista ohjuspuolustustaan sekä tähän liittyvää Eurooppaan sekä Lähi-itään sijoitettavaa ohjustorjuntakokonaisuutta, joka mahdollistaisi ensimmäisessä vaiheessa ns. roistovaltion (esim. Iran tai Pohjois-Korea) toteuttaman ballistisen ohjuksen torjunnan ennen sen iskeytymistä Yhdysvaltoihin. Ohjustorjuntakokonaisuus muodosti mahdollisuuden myös tuleville tai uusille Nato-maille. Ne voisivat ottaa järjestelmään kuuluvia elementtejä maa-alueelleen, löytää turvallisuuspoliittisia rajapintoja Yhdysvaltoihin ja osallistua Naton kollektiiviseen puolustukseen. Yhdysvaltojen näkökulma ei ollut Venäjän näkökulmasta uskottava selitys järjestelmän kehittämiseksi. Järjestelmän tekninen aspekti ei muodostunut kuitenkaan keskeiseksi kysymykseksi. Keskeiseksi kysymykseksi muodostui suurvaltojen välinen kamppailu voimatasapainosta ja Venäjän ydinpidäkkeen uskottavuudesta.

Venäjä, jolle sen suurvalta-ajattelun merkittävin ilmentymä vuosituhaten alussa olivat sen ydinaseet, joutui tilanteeseen, jossa sen vähäinkin suurvaltaidentiteetti kyettäisiin kiistämään tulevaisuudessa. Samanaikaisesti neuvottelupöydällä ollut ydinaseiden määrää rajoittava S-sopimus vähensi molempien maiden ydinpidäkevoimien suorituskykyä, laskemalla mm. operatiivisten järjestelmien määrää, mutta puuttumatta mm. monikärkiydinaseisiin sekä taktisiin ydinaseisiin. Lisäksi se mahdollisti käyttökuntoisten ydinaseiden varastoinnin, johon Yhdysvalloilla oli mahdollisuudet ns. ”strategic reserve” -konseptinsa pohjalta. Venäjällä ei tätä mahdollisuutta ollut sen käytössä olevien järjestelmien iästä johtuen sekä Yhdysvaltojen kanssa sovitusta Co-Operative Threat Reduction (CTR) projektista johtuen⁷⁵

Vuonna 2010 allekirjoitettu ja 2011 ratifioitu New Start -sopimus pudottaa vuoteen 2021 mennessä toteutuessaan operatiivisessa käytössä olevien ydinaseiden määrän noin puoleen aiemmasta ja vähentää ydinkärkien määrää edelleen 10 prosentilla. Sopimus ei puutu varastoitujen ydinaseiden määrään. New Start -sopimuksessa on optio, jolla sen voimassaoloa voidaan jatkaa vuoteen 2025 saakka.⁷⁶

CTR-sopimus tähtää entisten neuvostotasavaltojen alueella olevien ydinaseiden hallittuun käsittelyyn ja hävittämiseen. Se pitää sisällään myös verifikaatiomekanismeja, joilla varmistetaan CBRN-materiaalin (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear) hallittu hävittäminen ja tä-

---

⁷⁵ Federation of American Scientists. Anti-Ballistic Missile Treaty, luettavissa <http://www.fas.org/nuke/control/abmt/> sekä Ks. Lappalainen (2011) s.40-48 sekä Urpelainen (2005) s.20-22. sekä US Defence Threat Reduction Agency, CTR program, luettavissa: <http://www.dtra.mil/Missions/Partnering/Cooperative-Threat-Reduction-Program/> Viitattu 24.10.2016.

⁷⁶ Ks. virallinen sopimusteksti, luettavissa: <http://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf> vittattu 24.10.2016.

män todentaminen. Venäjä ilmoitti vuonna 2012 vetäytyvänsä CTR-sopimuksesta, mutta allekirjoitti vuonna 2013 uuden sopimuksen Yhdysvaltojen kanssa. Kuitenkin vuonna 2015 Venäjä ilmoitti vetäytyvänsä jälleen kerran sopimuksesta, johon Venäjän ilmoitus rikastuskelpoisen plutoniumin turvallisen säilyttämisen ja tuhoamisen mahdollistavasta yhteistyön jäädyttämisestä myös osittain perustui. Sopimuksen jäädyttäminen sai 445 edustajan kannatuksen Venäjän Duumassa. Irtautumista perusteltiin mm. Yhdysvaltojen kyvyttömyydellä toteuttaa sopimukseen kirjatut sitoumuksensa, jonka keskeisenä tekijänä oli plutoniumin tuhoamiseen tarkoitettujen laitosten rakentaminen, jota Yhdysvallat ei ollut kyennyt toteuttamaan mm. kasvaneista rahoituskustannuksista johtuen.⁷⁷

Yhdysvallat on jatkanut kansallisen ja Eurooppaan sijoitettavan ABM-järjestelmänsä kehittämistä osin kansallisesti osin Naton puitteissa. Järjestelmä muodostuu nykytilassa Yhdysvaltain manneralueella olevista ohjustorjuntatukikohdista, Yhdysvaltojen laivaston aluksiin sijoitetuista AEGIS- torjuntajärjestelmistä, joista yksi päivystää pysyvästi Mustallamerellä. Lisäksi järjestelmäkokonaisuus sisältää Yhdysvaltojen maavoimien THAAD-ilmatorjuntaohjusjärjestelmiä, joita sijaitsee mm. Etelä-Koreassa sekä Guamilla, tutka-asemista Iso-Britanniassa ja Grönlannissa sekä keskipitkänmatkan torjuntaohjustukikohdista Romaniassa sekä Puolassa. Lisäksi rakenteilla on tutka-asema Qatarin. Ohjuspuolustusta täydennetään Yhdysvaltojen strategisille kumppaneille, kuten Japanille, Etelä-Korealle sekä Australialle myydyllä teknologialla, jolla mahdollistetaan AEGIS- torjuntajärjestelmien asentaminen maiden merivoimien aluskalustoon. Lisäksi Yhdysvaltojen strategisten kumppaneiden alueille on kohdennettu PATRIOT-ilmatorjuntaohjusjärjestelmiä Euroopassa ja Lähi-idässä.⁷⁸

Kokonaisuutena suurvaltastatuksensa ydinaseiden varaan laskenut Venäjä on joutunut ydinpeilotteensa heikkenemisen näkökulmasta epäedulliseen asemaan niin ulko- kuin sisäpoliittisesti-

---

⁷⁷ Ks. Reuters 3.8.2016, Putin suspends nuclear pact, raising stakes in row with Washington, <http://www.reuters.com/article/us-russia-usa-nuclear-idUSKCN1230YN> sekä Reuters 19.8.2016 Russian parliament approves suspension of plutonium accord with U.S. <http://www.reuters.com/article/us-russia-usa-nuclear-idUSKCN12J114>

⁷⁸ Arms Control Org., US Missile Defence Program at Glance, luettavissa: <https://www.armscontrol.org/factsheets/usmissiledefense> viitattu 24.10.2016. Venäjä on pyrkinyt kiistämään Yhdysvaltojen ja NATO:n läsnäoloaan johdonmukaisesti vuodesta 2012, mutta painpisteisesti vuodesta 2014 alkaen. Tähän liittyy mm. valtioiden sotatukien konfrontaatio Mustalla merellä 2014, jossa Yhdysvaltojen AEGIS-kykyinen ohjusristeilijä USS Donald Cook päivysti Mustalla merellä 9.4.2014. Venäjä oli ottanut Krimin niemimaan hallintaansa samassa kuussa, joka kiristi kahden suurvallan välit kireimmilleen ”Kylmän Sodan” jälkeisessä maailmassa. 12.4.2014 kaksi Venäjän ilma-avaruuspuolustuksen SU-24 rynnäköpommittajaa teki simuloitua hyökkäyksiä USS Donald Cookia vastaan ja niiden väitettiin lamauttaneen koneeseen kiinnitettävällä elektronisella häirintäjärjestelmällä, joskaan tätä ei ole kyetty todistamaan, USS Donald Cookin AEGIS –ohjustorjuntajärjestelmän sensorit. Myös Iskander tykistöohjusten uudelleenryhmittäminen Kaliningradin alueelle on ollut Venäjän toistuva uhkaus, joka perustuu järjestelmän kykyyn lamauttaa tarvittaessa ABM-torjuntajärjestelmien osia sekä muita joukkoja Itä-Euroopassa.

kin. Yhdysvallat ja Nato kykenevät kiistämään tulevaisuudessa sen suurvaltastatuksen selkärangan, ydinaseen, muodostaman ydinasetasapainon ja suurvaltojen välisen pariteetin. Vastavasti sisäpoliittisesti presidentti ja hallitus näyttävät heikoilta, joutuen antamaan toistuvasti periksi länsimaiden päätöksille, joihin sillä ei ollut tosiasiallista kykyä vaikuttaa. Venäjän ajattelutapa korostaa voimakasta johtajuutta, suurvaltaidentiteettiä sekä itsenäistä poliittista ja sotilaallista päätöksentekovoimaa ja -kykyä. Venäjän näkökulmasta länsimaat, etenkin Yhdysvallat, kiistivät nämä peruslähtökohdat totaalisesti ja veivät tätä kautta valtionjohdolta uskottavuuden myös kansan silmissä.

Venäjän vastaus kehitykseen on ollut sen kansallisen ABM-järjestelmän ylläpito Moskovassa ja sitä täydentävien ilmatorjuntajärjestelmien ryhmittäminen sen hallintokohteisiin Moskovaan ja Pietariin sekä sen läntisille maarajoille osan Itsenäisten valtioiden yhteisön jäsenmaiden (IVY), kuten Armenian sekä Valko-Venäjän alueille. Lisäksi se on siirtänyt kauaskantoista ilmatorjuntaansa mm. Kaliningradiin, Krimin niemimaalle sekä Syyrian Latakiaan. Kuten Yhdysvallat, Venäjä täydentää järjestelmäkokonaisuutta sen merivoimien aluskalustoon sijoitettavilla ilmatorjuntaohjustajajärjestelmillä sekä arktisella alueella sijaitsevilla ilmatorjuntaohjustukikohtilla.⁷⁹

Ilmatorjuntaohjustukikohtia on perustettu mm. Severomorskiin, Novaja Zemljalle, Aleksanterin maalle, Srednin ja Kotelnin saarille sekä Tiksin lentotukikohtaan. Kokonaisuus yhdistettynä rakennettavaa ja olemassa olevaan ennakkovaroitusjärjestelmään muodostaa kokonaisuuden, jolla Venäjä pyrkii luomaan omaa vastinettaan Yhdysvaltojen ABM-järjestelmäkokonaisuudelle. Venäjä on lisäksi muodostanut ohjustorjuntakykyänsä tukevan vaikuttamiskyvyn samoille alueille sekä merivoimien aluksille, kohdentamalla näihin mm. Iskander-tykistöohjuksia sekä Kalibr-risteilyohjuksia. Näillä kyetään vaikuttamaan maaleihin jopa 2500km etäisyyksille. Tämän kokonaisuuden avulla Venäjä on pyrkinyt muodostamaan kyvyn, jolla se kykenee torjumaan sitä vastaan kohdistuvan uhkan sekä lamauttamaan tarvittaessa ainakin kiinteät ABM-tukikohtat Euroopassa. Konventionaalisten aseiden käyttödoktriinin kehitys muistuttaa tässä suhteessa merkittävästi sen ydinasevoimien käyttämää ensi- tai vastaiskun doktriinia. Venäjän konseptia kutsutaan lännessä nimellä A2/AD (Anti Access/Area Denial).⁸⁰

---

⁷⁹ Ks. esim. Chatham House, Keir Giles, Russia's 'New' Tools for Confronting the West Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power, research paper, maaliskuu 2016 sekä http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_124808.htm. Ks. lisäksi SIPRI, Ekaterina Klimenko, Russian Arctic Security Policy, Still Quiet in the High North, helmikuu 2016. Luettavissa <http://books.sipri.org/files/PP/SIPRI45.pdf>

⁸⁰ Ks. Giles Keir (2016) sekä NATO, 3.3.2016, Deterrence for the 21st Century http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_124808.htm. Ks. lisäksi Klimenko Ekaterina (2016).

Vaikka Venäjän politiikka ABM-järjestelmiin sekä ABM-sopimukseen liittyen on ollut johdonmukaista ja sopimuksen asemaa korostavaa aina 2000-luvun alusta saakka. Venäjä ei kuitenkaan ole kyennyt estämään poliittisesti Yhdysvaltojen sekä Naton suunnitelmia järjestelmän luomiseksi ja kehittämiseksi. Järjestelmän kehittäminen ja sen fyysinen ryhmittäminen Eurooppaan ja Lähi-itään ovat poliittinen ja sotilaallinen tappio Venäjälle. Tällainen kehitys romahduttaisi kymmenissä vuosissa, yhdistettynä ydinaserajoitussopimusten aiheuttamiin supistuksiin, sen suurvaltastatuksen totaalisesti.

Venäjän oma A2/AD järjestelmäkokonaisuus muodostaa riittävän konventionaalisen vastineen Yhdysvaltojen ABM-järjestelmäkokonaisuutta vastaan. Yhdistettynä tämä sen olemassa oleviin ja kehitteillä oleviin ydinasesorituskykyihin Yhdysvaltojen ABM-järjestelmä ei kykene haastamaan Venäjän ydinpelotetta. Venäjä pyrkii luomaan Yhdysvaltojen Global Prompt Strike konseptia vastaavaa suorituskykykokonaisuutta, joka mahdollistaisi sille tulevaisuudessa sen ydinpidäkkeen painoarvon pienentämisen osana sen poliittista linjaa.⁸¹

Tätä kehitystä pyritään edesauttamaan pitkän ja keskimatkan vaikuttamiskyvyn luomisella, joka sellaisenaan on ainakin toistaiseksi voimassa olevan INF-sopimuksen (Intermediate Range Nuclear Forces Treaty) sääntöjen rajamailla tai sen vastainen. Venäjä on aika ajoin uhannut vetäytyä INF-sopimuksen piiristä, johtuen mm. Yhdysvaltojen Global Prompt Strike -konseptista.⁸²

Yhdysvaltojen ABM-järjestelmä muodostaa Venäjälle myös historiallisen trauman. Se on käytännössä Reaganin hallinnon Strategic Defence Initiatiivestä (SDI) johdettu kokonaisuus, josta syntynyt kilpavarustelukierre ja tätä ennen käynnistynyt talouslama käytännössä romahduttivat Neuvostoliiton. Venäjän valtionjohdon ja presidentti Putinin näkökulma ABM-järjestelmään on ollut yllättävän samankaltainen kuin neuvostojohdon suhtautuminen SDI:n. Järjestelmän rakentaminen on estettävä hinnalla millä hyvänsä. Tämä perustuu uhkakuvaan, jossa järjestelmällä kyetään kiistämään Venäjän ydinaseen uskottavuus sekä luoda kyky iskeä Yhdysvaltojen

---

⁸¹ Ks. esim. Woolf Amy F. (2017) <https://fas.org/sgp/crs/nuke/R41464.pdf>

⁸² US State Department, Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty). Luettavissa <http://www.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>. Käytännössä INF-sopimus kieltää 500-5500 kilometriä kantavien tavanomaisten tai ydinohjusten kehittämisen, käytön ja ryhmittämisen sopimusvaltioiden alueelle. Sopimus ei koske merivoimien käytössä olevia ohjuksia, kuten Kalibr, joten kiistakysymykseksi on muodostunut nimenomaisesti Venäjän SS-26 Iskander ohjukset, joiden kantaman on väitetty ylittävän 500km. Venäjä on uhannut irtautua kahdenvälisestä sopimuksesta, jollei muita maita, kuten Kiinaa saada sopimusjärjestelyn piiriin ks. myös CSIS, Missile Threat, The Russia – NATO A2AD Environment, <https://missilethreat.csis.org/russia-nato-a2ad-environment/>.

risteilyohjusjärjestelmillä (esim. Tomahawk) Venäjän strategiseen syvyyteen Euroopan suunnasta.

Venäjän poliittisen ja taloudellisen jatkuvuuden kannalta olisi kuitenkin kriittisempää kyetä siirtämään uuden asevarustelukierteen synnyttämisestä Venäjän talouden ja sen rakenteiden uudistamiseen sekä sisämarkkinan korjaamiseen. Neuvostoliitto hävisi kylmän sodan, Venäjällä ei ole tätä vaihtoehtoa. Venäjän puolustusbudjetin osuus on jo nykytilanteessa liian suuri sen kansantalouden kokonaisvolyymiin nähden. Tämä yhdistettynä sen mahdolliseen irtautumiseen kansainvälisestä sopimusjärjestelmästä (mm. New Start, INF) muodostaisi Venäjälle tilanteen, jota sen talous ei ehkä kestäisi, mutta Yhdysvaltojen todennäköisesti kestäisi. ABM-järjestelmä ja siitä syntynyt tilanne on ajamassa Venäjää samankaltaiseen talousloukkuun, jolta Neuvostoliiton viimeinen presidentti Gorbatschov yritti maataan pelastaa epäonnistuen siinä.

3.1.2 Naton laajenemiskehityksen vaikutukset Venäjän turvallisuusajatteluuun

Nato on vuonna 1949 perustettu sotilasliitto, jonka alkuperäisiä perustajajäseniä ovat Belgia, Kanada, Tanska, Ranska, Islanti, Italia, Luxemburg, Alankomaat, Norja, Portugali, Iso-Britannia sekä Yhdysvallat.⁸³

Nato perustettiin toisen maailmansodan jälkeiseen maailmaan, jonka turvallisuusjärjestelmä oli murroksessa. Maailmaan oli muodostunut kaksi suurvaltaa, Yhdysvallat ja Neuvostoliitto, ja vuonna 1949 molemmat olivat saavuttaneet ydinasevaltion statuksen. Nato perustettiin Euroopan turvaksi ja toista maailmansotaa vastaavien kriisien estämiseksi tulevaisuudessa luomalla Eurooppaan yhteinen puolustusratkaisu. Nato-järjestelmän keskeiseksi tekijäksi muodostui Naton perussopimuksessa oleva ns. kollektiivinen puolustuslauseke, artikla 5, joka velvoittaa muut jäsenmaat puolustamaan toista, hyökkäyksen kohteeksi joutunutta jäsenvaltiota. Hyökkäys yhtä Nato-maata vastaan on hyökkäys kaikkia Nato-maita vastaan.⁸⁴

Neuvostoliitto reagoi Naton perustamiseen perustamalla oman vastineensa Varsovan liiton turvaamaan intressejään vaikutusalueellaan painopisteisesti Itä-Euroopassa, jolla kyettiin patoamaan Naton vaikutusvaltaa sekä luomaan tätä tasapainottava voima alueelle. Varsovan liitto muodostettiin vuonna 1955 ja sen jäsenvaltioita olivat Neuvostoliitto, Albania, Bulgaria, Tšekkoslovakia, Itä-Saksa, Unkari Puola sekä Romania. Varsovan liiton perusajatus oli kuten Naton

⁸³ NATO:n jäsenvaltiot http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm

⁸⁴ Artikla 5:stä ks. mm. http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

eli muodostaa Neuvostoliiton ja sen vaikutusvallassa olleiden valtioiden välille kollektiivisen puolustuksen mahdollistava liitto ja muodostaa näiden valtioiden alueelle puskurivyöhyke Neuvostoliiton johtovaltiolle Venäjälle. Varsovan liitto hajosi vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa siitä erosi Albania 1968 ja toisessa vaiheessa Itä-Saksa vuonna 1990 ennen liiton lakkauttamista vuonna 1991 osana Neuvostoliiton hajoamisprosessia.⁸⁵

Ennen Neuvostoliiton hajoamista Nato oli laajentunut vain kolme kertaa. Ensimmäisen kerran 1952, jolloin Kreikka ja Turkki liittyivät sotilasliittoon, toisen kerran 1955, jolloin Länsi-Saksa liittyi Naton ja kolmannen kerran 1982, jolloin Espanja liittyi Natoon.⁸⁶

Maailma oli noina vuosina Neuvostoliiton, sille alisteisen Varsovan liiton sekä Yhdysvaltojen sekä Naton välisen vastakkainasettelun vuoksi jakautunut kahteen suurvaltablokkiin, jotka varautuivat välittömään sotaan toistensa kanssa. On väitetty, että Itä- ja Länsi-Saksan rajoilla olevien divisioonien liikkeellelähntövalmius olisi ollut jatkuvasti vain minuuttiluokkaa, kriisin eskaloituminen olisi johtanut nopeasti taktisten ydinaseiden käyttöön ja lopulta totaaliseen supervaltojen väliseen ydinsotaan.

Neuvostoliiton hajottua pääosa Itä-Euroopan valtioista jäi käytännössä ilman suorituskykyisiä asevoimia. Neuvostoliiton uhka oli kuitenkin osa kommunistisen ideologian alle pakotettujen Itä-Euroopan valtioiden kulttuuriperimää ja ne pyrkivät integroitumaan ja liittoutumaan niitä vastaan kohdistuvaa merkittävintä uhkaa vastaan ja tätä kautta tasapainottamaan Venäjän niille muodostamaa uhkaa. Naton ja Venäjän välillä vuonna 1997 sovittu ns. Founding Act-sopimus luo pohjan Naton ja Venäjän väliselle yhteistyölle, Nato ja Venäjän välisen ymmärryksen lisäämiselle sekä sotilaallisen toiminnan läpinäkyvyydelle. Sopimus korostaa kahdenvälisten suhteiden läpinäkyvyyttä ja vakautta sekä YK:n ja ETYJ:n roolia kansainvälisen järjestelmän säännösten määrittämisessä.⁸⁷

Naton ja Venäjän välinen Founding Act-sopimus ei rajoita Naton joukkojen käyttöä ja rotaatiopohjaista käyttöä sen uusien jäsenmaiden alueilla, mutta rajoittaa mm. uusien ydinasetuki-kohtien perustamista Naton uusien jäsenmaiden alueille. Nato on sopimuksessa varannut oikeudekseen vahventaa puolustuskykyään haluamallaan alueilla turvallisuustilanteen muuttuessa

---

⁸⁵ Varsovan liiton lyhyt historia, <http://www.history.com/topics/cold-war/formation-of-nato-and-warsaw-pact>

⁸⁶ Ks. NATO:n viralliset kotisivut, Naton laajeneminen http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_06/20160610_1606-factsheet_enlargement-en.pdf

⁸⁷ NATO – Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France 27.5.1997. Luettavissa http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm

tai mahdollisen kansainvälisen oikeuden rikkomusten, YK:n peruskirjan sekä ETYJ:n sopimusjärjestelmän vastaisen sotilaallisen toiminnan uhatessa alueellista vakautta.⁸⁸

Nato laajeni neljännen kerran vuonna 1999, jolloin Puola, Tšekki ja Unkari liittyivät Naton jäseniksi. Vuonna 2004 toteutunut Naton viidennen laajentumiskierroksen vaikutukset Venäjän toimintaympäristöön olivat laajemmat. Tällöin Naton jäseniksi hyväksyttiin Viro, Latvia, Liettua, Bulgaria, Romania, Slovenia ja Slovakia. Nato oli laajentunut Venäjän rajoille useilta eri suunnilta. Tästäkään huolimatta Venäjä ei reagoinut voimakkaasti laajenemiseen vaan lähinnä vaati erityissuhdetta Naton kanssa, jonka kautta muodostettiin Nato-Venäjä -neuvosto (NRC, NATO-Russia Council).⁸⁹

Vuonna 2008 käyty Georgian viiden päivän sota palautti voimapolitiikan yhdeksi myös Venäjän käytössä olevaksi keinoksi. Georgian sodan käytännön vaikutukset jäivät kuitenkin poliittisella ja sotilaallisella tasolla pieniksi. Käytännössä Venäjä kuitenkin saavutti Georgiassa keskeiset tavoitteensa ja onnistui pitämään länsimielisen Georgian irti Natosta sekä EU:sta sekä ylläpitämään elintärkeän intressialueensa Abhasian ja Etelä-Ossetian omassa vaikutusvallassaan.

Naton kuudes laajenemiskierros toteutui vuonna 2009, jolloin Albania ja Kroatia liittyivät Naton jäseniksi. Venäjän reaktio tähän oli suhteellisen maltillinen. Osana Kosovon itsenäistymisyrkimyksiä ja Serbian alueellista asemaa käytiinkin suhteellisen voimakasta mielipiteen vaihtoa osana alueellista voimatasapainoasetelmaa sekä läntisen sotilasliiton kiihtyvää lähenemistä kohti Venäjän elintärkeitä intressialueita. Presidentti Putin ilmaisi ennen kuudetta laajenemiskierrosta jyrkän vastalauseensa Georgian ja Ukrainan Nato-integraatiopyrkimyksille ja varoitti Venäjän ryhtyvän sotilaallisiin toimenpiteisiin, mikäli Ukraina pyrkisi Naton jäseneksi.⁹⁰

Naton kuudes laajenemiskierros vuonna 2009 oli käytännön arvovaltatappio Venäjälle. Se on menettänyt kontrollinsa Baltiasta, Itä-Euroopasta ja nyt entisen Jugoslavian alueesta ja etenkin Itä-Euroopassa Yhdysvallat ja Nato rakensivat infrastruktuuria, joka on kyseenalaistanut Venäjän ydinaseen käyttökyvyn mahdollisissa kriisissä. Georgian, Ukrainan ja Moldovan Nato jäsenyys olisi muodostanut Venäjälle tilanteen, jota se ei olisi voinut hyväksyä ulko- ja sotilaspoliittisesti, se ei olisi kyennyt perustelemaan sitä myöskään sisäpoliittisesti. Tämä olisi muodostanut valtionjohdon ja presidentin aseman sisäpoliittisesti haastavaan tilanteeseen.

⁸⁸ Sama, sekä arvio, Mendehlon Jack 1.5.1997 https://www.armscontrol.org/act/1997_05/jm

⁸⁹ Lisää NATO-Russia Councilista esim. http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm

⁹⁰ Ks. Congressional Research Service – CRS, NATO Enlargement: Albania, Croatia, and Possible Future Candidates, 14.4.2009, luettavissa <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34701.pdf>

Ukrainasta käynnistynyt turvallisuusympäristön muutos on kylmän sodan jälkeisen vuosikymmenen merkittävin Venäjän ja Yhdysvaltojen välisen poliittisen, taloudellisen sekä sotilaallisen vastakkainasettelun muodostama kokonaisuus, jonka vaikutukset tunnistetaan Euroopasta Lähi-itään edelleen kiihtyvän suurvaltojen välisen vastakkainasettelun johdosta. Naton itälaajeneminen on Venäjälle ongelmallinen kokonaisuus, jossa lähihistorian valossa Venäjän ja Neuvostoliiton vaikutuspiirissä olleet Itä-Euroopan valtiot ovat aktiivisesti pyrkineet Naton jäseniksi. Keskeisinä perusteina tälle on ollut halu integroitua länteen, päästä eroon Venäjän vaikutuspiiristä sekä muodostaa uskottava puolustuskyky osana Naton kollektiivista puolustusta.

Naton seitsemännellä laajenemiskierroksella Naton jäseneksi noussut Montenegro on aikaansaanut Venäjän puolelta vastustusta ja Venäjä on varoittanut tällä olevan merkittäviä seurauksia Montenegrolle sekä Natolle. Osa Naton jäsenvaltioista on nähnyt Montenegron ongelmallisena Natolle. Yhdysvallat ja etenkin Pentagon ovat nähneet Montenegron jäsenyyden positiivisena asiana Naton kehitykselle.⁹¹

Naton kehitys on muodostunut Naton uskottavuudelle osin ongelmaksi suurvaltapolitiikassa. Uudet Nato-maat eivät ole puolustuskyvyltään riittävän uskottavia tuottaakseen todellista lisäarvoa Naton kollektiiviselle puolustukselle. Niiden puolustuskyvyn nostaminen Naton vaatimalle tasolle, noin kahteen prosenttiin bruttokansantuotteesta, olisi suhteettoman kallista ja talouden suuntaaminen asevoimien kehittämiseen on aina pois jostain muusta. Tällä olisi väistämättä myös sisäpoliittisia vaikutuksia. Globaali talouden taantuma ei myöskään tue tätä kehityslinjaa. Ratkaisuna tähän ongelmaan on ollut viedä Nato-maiden järjestelmiä ja joukkoja uusien jäsenvaltioiden alueelle. Osa näistä on ollut mm. ABM-järjestelmään liittyviä kokonaisuuksia, Air-Policing operaatioita tai pieniä taisteluosastoja. Näillä pyritään vahvistamaan Naton poliittista sitoutumista uusien jäsenvaltioiden puolustukseen ja muodostamaan poliittinen pidäke aggression käynnistämiseksi näiden alueelle. Ilmiö perustuu tasapainottamiseen ja ”bandwagoning” ilmiöön, jossa pienet Nato maat vastaavat marginaalisesta osasta puolustustaan muiden vastatessa kollektiivisesti muista osa-alueista. Naton sisällä olevat ongelmat tukevat Venäjän poliittisten tavoitteiden saavuttamista, mutta toisaalta Venäjän voimapolitiikan

---

⁹¹ Ks. esim. NATO Reactions with Montenegro http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49736.htm , Foreign Affairs – Montenegros NATO Bid <https://www.foreignaffairs.com/articles/southeastern-europe/2016-12-22/montenegros-nato-bid> sekä Helsingin Sanomat - NATO kutsuu Montenegron jäsenekseen – Venäjä varoittaa seuraamuksista <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002870140.html> sekä The Guardian - Montenegro's accession to Nato faces hurdle as US Senate session nears end <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/07/montenegro-nato-us-senate-balkan-states-trump-russia> Viitattu 27.12.2016.

muodostama uusi koheesio Naton sisällä taas heikentää Venäjän sotilaallisen voiman uskottavuutta suhteessa Eurooppaan. Tässä suhteessa Venäjän toiminta Naton suhteen ei ole ollut kaikilta osin loogista.

Naton laajenemiskehitystä voidaan selittää Wohlfortin voimapyörän sekä Waltin tasapainottamisteorian kautta, jossa ilmiöt tapahtuvat lähes samankaltaisina tietyn aikakauden ja ajanjakson aikana. Pienet valtiot pyrkivät tasapainottamaan voimaansa uhkaavinta valtiota vastaan. Tämä lähtökohta aikaansaa Naton kollektiiviselle puolustusratkaisulle riskin tulevaisuudessa. Mikäli Nato-kokonaisuus ei ole uskottava ja liittouman sisällä olevien valtioiden välillä on epäsuhta niin uhkakäsitysten kuin puolustuskyvynkin osalta, olisi realismin perusoletusten vastaista odottaa, että todellisuudessa kollektiivinen puolustus olisi tasa-arvoista kaikkien jäsenvaltioiden kesken. Realistisesti ajateltuna tällaisessa tapauksessa puolustuskykyiset valtiot varmistaisivat oman turvallisuutensa kaikin keinoin ja estäisivät uhkan muodostumisen niiden omille alueille. Niin kauan kuin pienet valtiot eivät omaa uskottavaa puolustuskykyä, ne ovat käytännössä osa suurvaltojen sekä suurten Euroopan valtioiden geopoliittista puskuria.

Yhdysvallat on Naton voimakkain jäsen ja Naton puolustuksen selkäranka. Yhdysvallat on ainoa valtio joka voi sotilaallisella pelotteellaan, pääosin kuitenkin vastaiskun varaan muodostavalla tavanomaisella tai ydinpelotteella, ehkäistä aggression heikkojen ja epäedullisessa geopoliittisessa sijainnissa olevien Nato-maiden alueille. Yhdysvallat on kuitenkin sitoutunut useille geopoliittisille alueelle, joissa sen sotilaallisen valta-aseman haastajina toimivat Venäjä, Kiina sekä terrorismi. Naton uskottavuus Venäjää vastaan edellyttää sotilasliitolta sen rakenteellisten ongelmien korjaamista vahvistamalla heikkojen jäsenvaltioiden puolustuskykyä uskottavalle tasolle. Venäjä pyrkii toiminnallaan estämään Yhdysvalloille sen näkökulmasta alistaisen sotilasliiton laajenemisen ja vahvistumisen. Toistaiseksi Venäjän toiminta on kuitenkin yhtenäistänyt Natoa ja lisännyt sen sotilaspolitiikan päämäärätietoisuutta.

3.2 Venäjän poliittisen linjan muutostekijät 2000-luvulla

Kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella maailman ainoa supervaltta Yhdysvallat on toteuttanut intressiensä mukaista politiikkaa ilman varsinaista vastavoimaa. Myös alueelliset liittoumat, kuten Nato ja poliittisella tasolla EU ovat nousseet keskeisiksi toimijoiksi Euroopassa sekä laajemmin. Yhdysvaltojen poliittinen linja ja sen toteutus 1990- ja 2000-luvulla ovat muokanneet globaalia turvallisuusympäristöä merkittävästi. Vastaavasti Venäjän kansallisen turvallisuuden sekä sotilaallisen turvallisuuden uhkakuvaksi on muodostunut pyrkimykset eristää Venäjä kansainvälisestä järjestelmästä sekä Yhdysvaltojen sekä Naton läheneminen sen intressialueita.

Venäjän vaikutus sen oman lähiympäristön turvallisuuspoliittiseen kehitykseen on merkittävä riippumatta Yhdysvaltojen ja Naton toimenpiteistä sen lähialueilla. Venäjän vuosina 1991 - 1996 ja vuosina 1999 - 2006 käydyt Tšetšenian sodat luokiteltiin pitkälti Neuvostoliiton hajoamisesta johtuviksi Venäjän sisäisiksi konflikteiksi. Ne eivät aiheuttaneet läntisessä yhteisössä merkittävää vastareaktiota, vaikka niitä ei myöskään hyväksytty. Venäjän tappioon päättynyt Tšetšenian ensimmäisen sota käytiin välittömästi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vain viisi vuotta Neuvostoliiton vetäytyttyä Afganistanista.⁹²

Toinen Tšetšenian sota oli merkittävä voitto Venäjälle, mutta myös silloiselle poliittiselle valtaeliitille. Sodan sisäpoliittinen vaikuttavuus oli vastaava, kuin vuonna 2014 Krimin valtauksesta syntynyt presidentin kansansuosiota tukenut euforia. Lopputuloksena silloinen pääministeri Vladimir Putin käytännössä varmisti valintansa presidentiksi vuodesta 2000 eteenpäin.⁹³ Niin Tšetšenian kuin Krimin tilannetta arvioitaessa on otettava huomioon ulko- ja sotilaspoliittisen aspektin lisäksi myös sisäpoliittinen aspekti. Kriisien kautta presidentti Putin on kyennyt vakiinnuttamaan asemansa ja nostamaan itsensä normaalin poliittisen järjestelmän yläpuoliseksi toimijaksi.

Ukrainan merkitys Venäjälle on merkittävä ja Ukrainan kehitys linkittyy Venäjän turvallisuusajattelun muutokseen 2000-luvun alussa. Venäjän turvallisuusajattelun muutos käynnistyi sen perinteisillä intressialueilla Georgian ruusuvallankumouksen (2003), mutta viimeistään Ukrainan Oranssin vallankumouksen (2004) yhteydessä. Venäjän valtionjohto näki lännen vaikutusvallan kasvun ja tämän mahdollistavat kansannousut sen lähialueilla uhkana, jotka saattaisivat siirtyä myös Venäjälle. Ilmiö oli nähty jo Georgiassa, mutta sen siirtyminen Venäjän lähialueelle taloudellisesti, teollisesti ja myös kulttuurisesti tärkeään Ukrainaan oli shokki Venäjän valtionjohdolle. Tämä kehitys yhdistettynä Yhdysvaltojen ja Naton voimistuvaan kontrolliin sen lähialueilla palauttivat vanhan uhkakuvan Venäläiseen turvallisuusajatteluun.

Uhkakuva ja Venäjän vastaus siihen tuotiin julkisuuteen viimeistään presidentti Putinin Münchenin turvallisuuskonferenssissa pitämässä puheessa vuonna 2007. Puhe oli yhdistelmä elementtejä, joilla Putinin näkökulmasta Venäjä oli pyrittä sivuuttamaan poliittisessa päätöksenteossa ja sen asemaa suurvaltana ei ollut tunnustettu kylmän sodan jälkeisessä maailmassa.

---

⁹² Ks. esim. First Chechnya War <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya1.htm> sekä Chechnya, Russia's Forgotten War, <http://www.worldaffairsjournal.org/article/chechnya-russia%E2%80%99s-forgotten-war> . Viitattu 8.12.2016.

⁹³ Chechnya, Russia's Forgotten War, <http://www.worldaffairsjournal.org/article/chechnya-russia%E2%80%99s-forgotten-war> sekä Second Chechnya War, <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2.htm> Viitattu 8.12.2016.

Koko 2000-luvun vallinnut kehitys, johon Venäjä ei ollut kyennyt vaikuttamaan purkautui Putinin sanoissa julkisuuteen. Putin arvosteli puheessaan voimakkaasti Yhdysvaltoja ja sen pyrkimyksiä ohittaa kansainvälisen lain sekä YK:n peruskirjan säännökset politiikalla, jota se oli liittolaisineen jatkanut aseellisen voiman käytöllä. Putinin keskeinen kritiikki kohdistui myös Naton itälaajenemiseen ja Naton lähentymiseen kohti Venäjän rajoja.⁹⁴

Toisena keskeisenä turvallisuusympäristöä epävakautta luovana tekijänä Putin näki Yhdysvaltojen sekä Naton suunnitteleman ohjustorjuntajärjestelmän sijoittamisen Eurooppaan. Keskeisenä kysymyksenä oli myös Yhdysvaltojen pyrkimys muodostaa ydinasereservi sen käytöstä poistetuista, mutta käyttökuntoisista ydinaseista (Strategic Offensive Reductions Treatyn (SORT) mahdollistama ”strategic reserve”). Putin ilmoitti vastustavansa nykyistä turvallisuuspoliittista kehitystä, jossa Yhdysvaltojen sekä Naton voimat on tuotu käytännössä Venäjän rajoille ja yhteinen sekä kansainvälisen sopimus pohjan pitävyys on kyseenalaistettu kaikilla tasoilla. Putinin näkökulmasta ne, jotka olivat pyrkineet opettamaan Venäjälle demokratiaa, eivät itse noudattaneet opettamiaan periaatteita.⁹⁵

Myös poliittiset, taloudelliset sekä uusien voimakeskusten, kuten Kiinan, Intian sekä BRICS-järjestelmän (Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina, Etelä-Afrikka) muodostama taloudellinen potentiaali muodostuivat Putinin puheen teemaksi. Myös pyrkimykset vaikuttaa Venäjän intressipiiriin nousivat tärkeiksi kysymyksiksi. Puheessa korostuivat Georgian ja Moldovan alueet. Georgiassa Venäjä oli vuonna 2007 vetämässä joukkojaan pois alueella sijaitsevista tukikohdistaan Georgian pyrkiessä integroitumaan länteen sekä Natoon.⁹⁶

Helmikuussa 2008 Putin ilmaisi huolensa Venäjän talouden kehittymisestä ja globaalien asevarustelukierteen uudelleen käynnistymisestä puhuessaan Venäjän valtioneuvostolle ”Venäjän kehittämisstrategia 2020 saakka” -julkistamistilaisuudessa.

Putin totesi maailman olevan uuden kilpavarustelukierteen kynnyksellä. Putinin mukaan Venäjä ei ollut syyppää kierteen käynnistymiseen ja kehittyneiden länsimaiden pyrkimykset hyödyntää teknologista ja taloudellista etumatkaansa olivat mahdollistaneet niille puolustuksellisten ja hyökkäyksellisten korkeateknologiaan perustuvien uuden sukupolven asejärjestelmien

---

⁹⁴ Ks. esim. Kremlin: Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности, Kremlin.Ru. Luettavissa: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> sekä Washington Post, Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy, 12.2.2007. Luettavissa: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>. Viitattu 7.12.2016. SORT-sopimuksen sopimusteksti on luettavissa mm. <https://www.state.gov/t/isn/10527.htm> Viitattu 17.4.2017.

⁹⁵ Sama.

⁹⁶ Sama.

kehittämisen. Putinin mukaan Venäjä oli täyttänyt sopimukselliset velvoitteensa, mutta länsi Naton johdolla jatkoi edelleen sanelupolitiikkaansa Venäjän suhteen. Venäjän näkökulma oli se, että Naton laajeneminen ja uusien tukikohtien perustaminen Bulgarian ja Romanian alueille sekä ABM-järjestelmän sijoittaminen mm. Puolan ja Tšekin alueille oli suoraan Venäjää vastaan suunnattu toimenpide, jota Venäjä ei tulisi hyväksymään. Putinin näkökulmasta diplomatia ja vuorovaikutus Venäjän, Yhdysvaltojen ja sotilasliitto Naton välillä oli ollut Venäjään kohdistuvaa harhautusta, jolla oli estetty Venäjää reagoimasta sille epäedulliseen kehitykseen. Pyrkimystä kompromisseihin ei Putinin mukaan ollut olemassa.⁹⁷

Putin totesi, että Venäjän olisi vastattava sille epäedulliseen turvallisuuskehitykseen. Venäjä kykenisi vastaamaan siihen mm. uusien aseiden, innovatiivisten ja modernien asevoimien kehittämällä. Näillä kyettäisiin vastaamaan Yhdysvaltojen ja Naton muodostamaan haasteeseen. Putin viittasi myös asevoimien kehittämisohjelmakokonaisuuteen, toteamalla, että vuoteen 2020 mennessä laadittavalla asevoimien kehittämisstrategialla varmistetaan kuvattujen tavoitteiden toteuttaminen Venäjän intressejä palvelevaksi. Putin toi esille näkökulmansa siitä, että liian avoimet ja demokraattiset valtiot olivat heikkoja, joka on mahdollistanut valtioiden suvereniteetin ja alueellisen tasapainon järkyttämisen. Putin otti esille myös markkinatalouden, jossa kaupan vapautumista käytettiin aseena pääsyyn maiden sisämarkkinoille. Läntiset johtavat valtiot käyttivät kuitenkin protektionistista politiikkaa omien etujensa suojelemiseksi.⁹⁸

Putin viittasi tällä länsimaisen talouden voimistuvaan otteeseen Venäjän sisä- ja ulkomarkkinasta sekä tähän linkittyvään ulkoisen vallan kasvun pelkoon venäläisessä yhteiskunnassa. Putin toi pelkonsa esille lännen ja länsimaisen talouden voimistuvasta vaikutusvallasta Venäjällä. Länsimaat toteuttivat Putinin näkökulmasta täysin vastakkaista talouspolitiikkaa, pyrkiessään estämään venäläisten yritysten pääsyn niiden markkina-alueille. Asevarustelun osalta Putin totesi, että asevoimien modernisoinnista huolimatta Venäjän tulee pysytellä uuden kilpavarustelukierteen ulkopuolella. Kilpavarustelukierteellä olisi vakavia taloudellisia ja ulkopoliittisia suhteita heikentäviä vaikutuksia. Putinin näkemyksen mukaan Venäjä ei haluaisi eristäytyä kansainvälisestä järjestelmästä. Sen pyrkimykset kehittää taloudellisia ja poliittisia suhteitaan länteen olivat Venäjän strategisten päämäärien mukaisia. Venäjä tulisi kuitenkin vastaamaan

---

⁹⁷ Kreml, Speech at Expanded Meeting of the State Council on Russia's Development Strategy Trough to 2020. Luettavissa englanniksi <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24825> Viitattu 2.1.2017.

⁹⁸ Sama.

lännen unilateraaliseen sanelupolitiikkaan, ABM-järjestelmän kehittämiseen sekä Naton laajenemiseen.⁹⁹

Presidentti Putin toi huhtikuussa 2008 Bukarestissa järjestetyssä Naton huippukokouksessa esille, että Ukrainaa kohdeltaisiin liittoutumattomana maana vain niin pitkään kuin se pysyisi Naton ulkopuolella. Presidentti Putin totesi, että mikäli Ukraina tähtää Nato-jäsenyyteen, Venäjä ei voi taata Ukrainassa sisäistä vakautta. Krimin niemimaan sekä Sevastopolin laivastotukikohdan merkitys oli Venäjän näkökulmasta keskeinen. Venäjän ja Putinin näkökulma oli se, että mikäli Ukraina liittyy Natoon Krim jää osaksi Venäjää.¹⁰⁰

Kokonaisuutena Putinin puheissa rakennettu diskurssi rakentui näkökulmaan, jossa Venäjää ei ollut kohdeltu tasa-arvoisena kumppanina länsimaiden toimesta ja länsi oli pettänyt Venäjän luottamuksen. Putin näkemyksen mukaan Yhdysvallat oli pyrkinyt erityyppisillä poliittisilla sopimuksilla pyrkinyt sivuuttamaan Venäjän intressit osana kansainvälisen järjestelmän toimintaa. Keskiössä oli epäluottamus, joka oli historiallisesti sekä kulttuurisesti molemminpuolista. Vaikka kylmä sota oli päättynyt yli 15 vuotta sitten, epäluottamus ja keskinäinen kilpailu olivat jatkuneet tästä huolimatta. Venäjä oli Putinin näkökulmasta noudattanut sitoumuksiaan, Yhdysvaltojen ja Naton soveltaessa sovittuja sääntöjä. Putin toi myös esille sen, että Venäjä ei tulisi enää hyväksymään Venäjän aliarviointia kansainvälisessä politiikassa ja Venäjä olisi valmis soveltamaan politiikassaan samoja sääntöjä kuin Yhdysvallat. Sanoman keskiössä oli edelleen ydinasetasapaino, jossa pyrkimykset heikentää kahden suurvallan välistä voimatasapainoa sekä Naton muodostama paine Venäjän raja-alueilla muodostuivat keskeisiksi.

Putinin sanoma oli tiivistetysti se, että Venäjä ei halua olla uusi Neuvostoliitto, mutta Venäjän intressit olisi huomioitava osana kansainvälisen järjestelmän toimintaa. Putinin työkalut Venäjän aseman vahvistamiseksi kuitenkin muistuttivat merkittävästi Neuvostoliiton aikaista ajattelua. Tässä ajattelutavassa yhteiskunta pyrittäisiin sulkemaan läntiseltä vaikutusvallalta, sen talousjärjestelmä irrotettaisiin markkinataloudesta ja asevoimien kehittämisellä vastattaisiin tuleviin ulkopoliittisiin haasteisiin sotilaspolitiikan muodostaman voimapolitiikan kautta.

Venäjän turvallisuusajattelun muutos konkretisoitui Georgian ja Venäjän vuonna elokuussa 2008 käymän sodan ympärille. Sota oli Venäjän ylimitoitettu reaktio Georgian käynnistämään

---

⁹⁹ Sama.

¹⁰⁰ Ks. esim. The New York Times <http://www.nytimes.com/2008/04/05/world/europe/05nato.html> sekä The Daily Telegraph <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1584027/Stay-away-Vladimir-Putin-tells-Nato.html> NATO: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm , <https://www.rt.com/news/nato-expansion-a-direct-threat-to-russia-putin-2008-04-04-45/> , http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_019.pdf sekä Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, s.89-90. Viitattu 23.12.2016.

hyökkäykseen, mutta etenkin sille epäedulliseen kokonaisvaltaiseen turvallisuusympäristön kehityksen. Venäjälle sota oli arvovaltakysymys, jolla pyrittiin estämään Naton vaikutusvallan leviäminen sen lähialueelle. Tämä mahdollisti myös asevoimien kehittämistarpeiden tunnistamisen, jotta tuleva kehitysohjelma ja sen tavoitteet voitaisiin asettaa uhkakuvaan vastaaviksi.

Vuonna 2014 Ukrainan kriisistä käynnistynyt turvallisuusympäristön muutos tiivistyy Venäjän johdonmukaiseen toimintalinjaan, jolla Venäjä pyrki vaikuttamaan välittömiin intresseihinsä. Sen toimintalinjan keskiössä on ollut kyvyttömyys vaikuttaa sen turvallisuusympäristön kehitykseen taloudellisin tai poliittisin keinoin. Venäjä ryhtyi ajamaan etujaan soveltamalla perinteistä suurvallan voimapolitiikkaa, kuten Putin oli varoittanut.

Presidentti Putin piti Yhdistyneiden kansakuntien (YK) 70-vuotisjuhlaan liittyvässä YK:n yleiskokouksessa ensimmäisen puheensa YK:ssa 10 vuoteen 28.9.2015. Putinin keskeisiä teemoja olivat Yhdistyneiden Kansakuntien rooli globaalin turvallisuuden sekä vakauden kannalta merkittävänä mekanismina. Putin syytti Yhdysvaltoja Lähi-idän sekä Afrikan kriisipesäkkeiden sekä tähän liittyvien ääri-ilmiöiden mahdollistavien olosuhteiden luomisesta. Putin arvosteli puheessaan Naton laajenemiskehitystä sekä lännen aggressiivisempää ulkopoliittikkaa sekä vastakkainasetteluun pyrkivän voimapolitiikan lisääntymistä. Putin ilmaisi Venäjän olevan tyytymätön nykyiseen tilanteeseen. Putin esitti myös terrorismivastaisen liittouman muodostamista. Liittouma toimisi yhteistyössä uusia uhkia vastaan. Putin pyrki todennäköisesti löytämään yhteistyörajapintoja sekä yhteisen toiminnan jatkuvuutta muodostuneessa turvallisuustilanteessa.¹⁰¹

Tilaisuuden jälkeen Yhdysvaltojen ja Venäjän johtajat käsitelivät yleisperiaatteita Syyrian kriisin hoitamiseksi, mutta eivät kyenneet sopimaan Syyrian tulevaisuuteen liittyvistä kysymyksistä.¹⁰² Venäjä käynnisti ilmavoimillaan pommitusoperaation Syyriassa ISIS-ääriliikettä sekä Yhdysvaltojen tukemia kapinallisia vastaan 30.9.2015 alkaen.¹⁰³ Tämä kiihdytti Venäjän ja Yhdysvaltojen välistä vastakkainasettelua poliittisella ja sotilaallisella tasolla entisestään.¹⁰⁴

Suurvaltojen turvallisuusajattelun lähtökohta on se, että niillä on intressialueita, joille toisten suurvaltojen ei pidä tunkeutua. Venäjän näkökulmasta se on ollut entisten neuvostotasavaltojen

---

¹⁰¹ Katso esim. Washington Postissa julkaistu täydellinen käännös Vladimir Putinin puheesta YK:n yleiskokouksessa 28.9.2015, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/28/read-putins-u-n-general-assembly-speech/>

¹⁰² Reuters, 29.9.2015, Obama, Putin spar over Syria, luettavissa <http://www.reuters.com/article/2015/09/29/us-un-assembly-obama-idUSKCN0RS1TC20150929> . Viitattu 2.11.2015.

¹⁰³ Ks. esim. CNN.COM <http://edition.cnn.com/2015/09/30/politics/russia-syria-airstrikes-isis/>

¹⁰⁴ TASS: "Multilateral talks on Syria begin in Vienna", <http://tass.ru/en/world/832838> sekä <http://tass.ru/en/conflict-in-syria>. Viitattu 2.11.2015.

ns. lähiulkomaiden muodostama vyöhyke.¹⁰⁵ Venäjän johto on määritellyt oman näkökulmansa maailman nykyisen turvallisuusjärjestelmän toimintaan virallisissa asiakirjoissaan ja poliittisissa lausunnoissaan. Muodostunut epäluottamus on ohjannut tätä kehitystä. Venäjä reagoi turvallisuusympäristönsä kehitykseen omista lähtökohdistaan. Suurvaltastatus on keskeinen osa tätä kokonaisuutta.

Ulkopolitiikan tutkija John J. Mearsheimer esitti vuonna 2014, että Ukrainan kriisi on lännen sekä Yhdysvaltojen vika. Mearsheimerin mukaan kriisi syntyi Venäjän vastareaktiosta Naton laajenemiselle sekä lännen pyrkimyksille disintegroida Ukraina Venäjän vaikutusvallasta.¹⁰⁶ Schwellerin ajatus voimapyörästä sekä maailman syklisyydestä yhdistettynä Zakarian ja Christensenin ajatuksiin shokkiteoriasta tukevat Mearsheimerin näkökulmaa lähinnä syklisyyteen perustuen. Syklisesti Venäjä oli saavuttanut kehityspisteen, joka mahdollisti sen intressien turvaamisen ja reagoinnin sille perinteisellä instrumentilla, voimapolitiikalla.

Naton laajeneminen ja Yhdysvaltojen voimistuva vaikutusvalta Venäjän lähialueilla on palauttanut lännen muodostaman uhkan Venäjän turvallisuusajattelun keskiöön. Keskiössä on suurvaltojen välinen voimatasapaino ja kilpailu vaikutusvallasta. Ukrainassa toteutunut kehitys oli johtamassa Venäjän näkökulmasta samaan tilanteeseen kuin Georgiassakin. Venäjä oli kyvytön vaikuttamaan tähän kehitykseen poliittisesti. Sen ulko- ja sotilaspoliittista linjaa leimaava asevoimilla toteutettu voimapolitiikka on ollut lopulta vastaus tähän kehitykseen. Tällä on ollut nykyiseen turvallisuusympäristöön merkittäviä vaikutuksia. Tämä on osaltaan pysäyttänyt Venäjällä käynnissä olleen ulkopoliittisen integraation ja demokratiakehityksen osana Venäjän valtionjohdon näkemää uhkaympäristöä. Yksi sykli on saavuttanut jälleen päätöspisteensä ja voimapyörä on pyörähtänyt eteenpäin.

3.3 Venäjän poliittisen linjan määrittely 2010-luvulla

Venäjän presidentti asetti raamit Venäjän kansalliselle turvallisuudelle sekä Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan tulevalle toteutukselle vuosina 2007 ja 2008 pitämässään puheissaan. Putinia seuranneen presidentti Medvedevin aikana Venäjän kehityksen ajateltiin, Georgian sodasta

---

¹⁰⁵ Venäjän lähiulkomaat (Ven: ближнее зарубежье) ovat Venäjälle poliittisesti ja strategisesti tärkeitä alueita, käytännössä Neuvostoliitosta irtautuneita Venäjän lähialueella sijaitsevia valtioita, jotka Venäjä katsoo intressipiiriin. Venäjän lähiulkomaiksi voidaan laskea mm. Baltian maat (Viro, Latvia, Liettua), Armenia, Azerbaidžan, Georgia, Kazakstan, Kirgistan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Valko-Venäjä, Moldova ja Ukraina. Ks. esim. puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, luku 4; Venäjä ja IVY-maiden kriisipotentiali.

¹⁰⁶ Mearsheimer John, artikkeli 18.8.2014, Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault - The Liberal Delusions That Provoked Putin. Luettavissa internetissä: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>>. Viitattu 18.10.2015.

huolimatta, muodostuvan kohti länsimaista demokratiakäsitetä silloisen pääministeri Putinin jättämästä testamentista huolimatta.

Putinin pyrkiessä uudelleen valtaan vuonna 2011 Moskovan kaduilla nähtiin suuria mielenosoituksia, joiden pääsanoma oli Putinin uuden valtaannousun hyväksymättömyys opposition riiveissä. Vuosina 2011 - 2013 Moskovassa toteutuneet suurmielenosoitukset ja korostuva pelko länsimaiden vaikutusvallan kasvusta Venäjän sisäpolitiikassa sekä väri vallankumousten mahdollisuus muodostivat 2012 valtaan kolmannelle presidenttikaudelleen nousseelle Vladimir Putinille haasteen. Tähän vastattiin kiristämällä sisäpoliittista kontrollia sekä käyttämällä rajoitettua voimaa. Lisäksi mm. turvallisuusviranomaisten roolia vahventamalla sekä median ja tärkeimpien valtionyritysten keskittämällä valtion hallintaan pyrittiin parantamaan keskusjohdotuutta ja valtionjohdon otetta sisäisen tilanteen hallitsemiseksi. Toimenpiteillä tehostettiin viranomaisten kykyä vastata uusiin sisäisiin levottomuuksiin sekä 2000-luvulla tunnistettuun uuteen uhakuvaan väri vallankumouksiin.

Venäjän median käynnistämä sisäinen informaatiokampanja, jonka keskiössä oli Venäjää vastaan kehittynyt länsimaiden muodostama uhka ja presidentin rooli Venäjän kansaa puolustavana suojelijana tuki Venäjän poliittista kokonaisuutta. Krimin valtaus vuonna 2014 nähtiin yleisesti hyväksytyksi toimenpiteeksi, jossa yhdistyi Venäjän kulttuurisen identiteetin korostaminen, uhkaan vastaaminen ja tätä kautta toteutettu kansallisen turvallisuuden vahvistaminen. Tämä yhdistettynä lainsäädännöllisiin muutoksiin, joilla kiristettiin kontrollia tutkimuslaitoksista, yrityksistä sekä ei-valtiollisista toimijoista. Uhka oli kuvattu, osana uhkaa vastaan toteutettua toimintaa haettiin legitimizeetti uhkaan vastaamiselle kansalta mielipideympäristöön vaikuttamalla.¹⁰⁷

Venäjän jo vuonna 2009 käynnistynyt asevoimien modernisointiohjelma oli mahdollistanut Venäjän asevoimien suorituskyvyn kehittämisen nykyaikaista sodan kuvaa vastaavaksi. Kehitysohjelma kehitti Venäjän asevoimien sotilaallista potentiaalia sekä sen ydinpelotetta. Asevoimien määrätietoinen kehittäminen perustui yhteiseen Yhdysvaltojen sekä Naton kautta muodostettuun uhkakäsitykseen, Georgian sodan kokemuksiin sekä tarpeeseen parantaa maan ydinasesuorituskykyä Yhdysvaltojen ABM-järjestelmän tasapainottamiseksi. Venäjän ulko- ja so-

---

¹⁰⁷ Ks. esim. Euroopan parlamentin julkaisu, Russian media – Under State Control, toukokuu 2015. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/559467/EPRS_ATA\(2015\)559467_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/559467/EPRS_ATA(2015)559467_EN.pdf) sekä Reuters, Russia's Putin signs NGO "foreign agents" law, <http://www.reuters.com/article/us-russia-putin-ngos-idUSBRE86K05M20120721> Viitattu 8.12.2016.

tilaspolitiikan keskeiseksi päämääräksi muodostui Yhdysvaltojen sekä Naton vallan kasvamisen kiistäminen sekä ABM-järjestelmän ohjukset väistämään kykenevien uusien ydinaseiden kehittäminen. Näillä toimenpiteillä etenkin vuonna 2012 valtaan kolmatta kertaa noussut Vladimir Putin kykeni osoittamaan ulko- ja sisäpoliittisesti Venäjän olevan edelleen suurvalta. Putinin uudessa politiikassa Venäjä ei enää taipunut ulkoisen paineen edessä. Uuden poliittisen linjan tavoitteena oli Venäjän suurvaltastatuksen ulkopoliittinen tunnustaminen muiden valtioiden toimesta sekä suurvaltastatuksen kautta muodostuneet sisäpolitiikkaa tukevat vaikutukset.

Ulkoisen uhkan muodostaman narratiivin korostunut rooli Venäjän retoriikassa on tärkeää myös valtionjohdon nykyisen ulko- ja sotilaspoliittisen linjan sisäpoliittista perusteltavuutta. Se on myös edellytys nykyisen poliittisen linjan toteuttamiselle. Vaikka Venäjä pyrkii haastamaan Yhdysvallat ja muodostamaan itsestään suurvaltaa, sisäpoliittisen tilanteen hallinta edellyttää ulkoisen uhkan olemassa oloa. Venäjän näkökulmasta länsi voitti Neuvostoliiton ja uuden uhkakuvan mukaisesti länsi pyrkii lamauttamaan Venäjän uudelleen. Venäjän valtionjohto tasapainoilee ulkoisen uhkan, toteutetun ulko- ja sotilaspolitiikan sekä sisäisen tilanteen rajapinnassa.

Presidentti Putinin valtapuolueen ”Yhtenäinen Venäjä” merkitys Venäjän sisäpolitiikassa yhdistettynä presidentin asemaan varmistaa toistaiseksi Putinin henkilöhahmon kautta myös hallituksen toimintakyvyn. Venäjällä ei ole järjestäytynyttä poliittista oppositiota. Hallituksen toiminnan lisäksi syitä tähän ovat mm. sen hajanaisuus sekä eri ryhmien eroavat intressit. Opposition toimintaa ovat leimanneet eturistiriidat sekä erimielisyydet politiikan suunnasta. Valtionjohto eikä myöskään pääosa kansasta halua nähdä Venäjällä sisäistä epävakautta tai hajoamiskehitystä, joka olisi mahdollista mm. värivallankumousten kautta. Tällä on myös opposition voimaa alentava vaikutus. Niin kauan kuin kansa ymmärtää tämän, valtionjohdon toimintakyky ja tätä kautta myös sisäinen vakaus on turvattu ja opposition asema kyetään pitämään heikkona.

3.3.1 Venäjän määrittelemä uhkaympäristö

Venäjän strategisessa ajattelussa valtion kansallinen turvallisuus on sen ensimmäinen prioriteetti. Venäjä asemoi itsensä suhteessa muuhun maailmaan, kuvaa Venäjän intressialueet, kansalliset prioriteetit, toimenpiteet kansallisen turvallisuuden takaamiseksi (sisäiset ja ulkoiset) sekä näiden toimeenpanoon liittyvät asiakokonaisuudet sekä arviointiin käytettävät indikaattorit strategia-asiakirjoissaan ja doktriineissaan. Tällä keinolla Venäjä julkilausuu tavoitteensa,

joilla se varmistaa strategisen vakauden sekä kansallisen turvallisuutensa. Kansallisen turvallisuuden strategia on kattoasiakirja, mikä antaa perusteet sille alisteisille doktriineille ja konsepteille. Tällä pyritään muodostamaan looginen ketju, Venäjän eri politiikan osa-alueiden toteutukselle kokonaisvaltaisesti.¹⁰⁸

Venäjän näkökulmasta nykyisen Venäjä-vastaisuuden keskeisin tekijä on Venäjän nykyinen, Yhdysvalloista riippumaton, itsenäinen ulko- ja sisäpolitiikka. Venäjän näkee, että Yhdysvallat pyrkii eristämään Venäjän kansainvälisestä järjestelmästä, jolla se kykenee jatkossakin varmistamaan globaalin dominanssinsa. Yhdysvaltojen menetit tähän liittyen ovat olleet Venäjän näkökulmasta poliittisia, taloudellisia, sotilaallisia ja informaationallisia. Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä, globaalin iskukykyyn konsepti sekä ei-strategisten täsmäaseiden sekä avaruuteen sijoitettavien asejärjestelmien kehittäminen muodostavat merkittävän haasteen Venäjän kansalliselle turvallisuudelle. Yhdysvallat on näiden kautta luonut globaalia ja alueellista epävakautta muodostavan linjan Euroopassa, Aasian-Tyynenmeren sekä Lähi-idän alueilla.¹⁰⁹

Naton pyrkimykset sen toiminta-alueen laajentamiseen ja globaalien sotilaallisten toimintojen kehittämiseen nähdään tässä kontekstissa ongelmallisina. Ne muodostavat yhdessä Naton laajenemiskehityksen kanssa uhkan Venäjän kansalliselle turvallisuudelle. Uudet turvallisuushaasteet ja syntynyt blokkiutumisen haastavat jatkossa vakiintuneet EU:n ja Naton pohjalle muodostuvat turvallisuusrakenteet.¹¹⁰ Merkittäväksi uhkaksi nähdään myös kemiallisten, biologisten sekä ydinaseiden leviäminen, sekä Yhdysvaltojen laajeneva sotilaallisten biologisen sodankäynnin laboratorioiden läheisyys suhteessa Venäjään.¹¹¹

Lännen pyrkimykset heikentää Euraasian integraatioprosessia aiheuttavat negatiivista kehitystä Venäjän kansallisille alueellisille intresseille. Venäjän näkemyksen mukaan Yhdysvallat ja EU ovat tukeneet Ukrainan laittomaan vallanvaihtoon johtanutta kehitystä, joka on johtanut käynnissä olevaan sotilaalliseen konfliktiin, äärioikeiston valtaan nousuun sekä venäjävastaisen ilmapiiirin muodostumiseen Ukrainassa. Ukrainan talouden ja näiden tekijöiden yhdistelmänä

---

¹⁰⁸ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia (Стратегия национальной безопасности Российской Федерации 31.12.2015). Strategia jakautuu seuraaviin alalukuihin 1. обшие положения – yleiset säännökset, 2. россия в современной мире – Venäjä modernissa maailmassa, 3. Национални интереси и стратегически национальный приоритеты – kansalliset intressit ja strategiset kansalliset prioriteetit, 4. обеспечение национальной безопасности – kansallisen turvallisuuden varmistaminen, 5. организационные, нормативно-правовые и информационные основы реализации настоящей стратегии – organisatoriset, lailliset, informatiiviset perusteet strategian toimeenpanolle, 6. основные показатели состояния национальной безопасности – valtion turvallisuuden tilan pääindikaattorit.

¹⁰⁹ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia 2015. kohta 2, kohta 12.

¹¹⁰ Sama, kohta 15.

¹¹¹ Sama, kohta 19.

Ukrainasta on muodostunut keskeinen Eurooppaan epävakautta muodostava tekijä Venäjän valtionrajan läheisyydessä. Sama ilmiö on toteutunut Lähi- ja Kaukoidässä, Afrikassa, Etelä-Aasiassa sekä Korean niemimaalla ja uusia alueita syntyy samoista syistä koko ajan. Myös terroristijärjestö ISIS:n katsotaan syntyneen tämän kehityksen kautta.¹¹²

Globaalin kilpailu ja jännitteet eri valtioiden ja alueiden välillä, eri arvomaailmojen ja kehitysmallien välinen kilpailu sekä taloudellisen ja poliittisen kehityksen epävakaus muodostaa vaikutusvallan uudelleenjakautumisen talouden sekä poliittisen vetovoiman uusien keskusten hyväksi. Myös Euroopassa syntynyt pakolaistilanne ja Afrikasta ja Lähi-idästä sekä mahdollisesti Keski-Aasiasta Eurooppaan siirtyvät pakolaisvirrat nähdään uhkana alueelliselle vakaudelle.¹¹³

Venäjä määrittelee tarkasti sitä vastaan kohdistuvat vaarat ja uhkat sekä näistä mahdollisesti eskaloituvat konfliktit ja sodat. Sotilaalliset vaarat ovat toimintaa, jotka tähtäävät Venäjän perustuslaillisen järjestyksen väkivaltaiseen muuttamiseen, pyrkimykseen epävakaaan sisäpoliittisen ja yhteiskunnallisen tilanteen muodostamiseksi, valtionjohdon valtiollisten tai sotilaskohdeiden sekä informaatioinfrastruktuurin toimintojen lamauttamispyrkimykseen. Terrorismi, väestöön vaikuttaminen informaatiolla sekä kansallisuuksien välisten erimielisyyksien provosointi nähdään suoraksi sotilaalliseksi vaaraksi.¹¹⁴

Sotilaalliset uhkat kumuloituvat vaaroista ja uhkiksi luokitellut tekijät ovat sotilaspoliittisen tilanteen nopea kärjistyminen ja olosuhteiden muodostuminen asevoiman käytölle. Lisäksi, valtion ja asevoimien johtamisjärjestelmän toimivuuden estäminen, ydinpelotteen sekä ennakkovaroitusjärjestelmän ja avaruusvalvontajärjestelmän toimintojen häiritseminen sekä ydinasevarastojen, ydinvoimaloiden, kemian- ja lääketieteellisuuden sekä muiden vaarallisten kohteiden toiminnan häiritseminen luokitellaan sotilaalliseksi uhkaksi. Näiden lisäksi mm. laittomat aseelliset ryhmittymät sekä näiden muodostaminen ja käyttö Venäjän ja sen liittolaisten alueella, sotilaallisen voiman näyttö Venäjään ja sen liittolaisiin rajautuvissa maissa sekä liikekannallepano ja valtionjohdon sekä sotilasjohdon siirtyminen sota-ajan toimintaan, muodostavat sotilaallisen uhkan Venäjälle.¹¹⁵

---

¹¹² Sama, kohta 17.

¹¹³ Venäjän federaation sotilasdoktriini 31.12.2014 (Военная доктрина Российской Федерации). Sotilasdoktriini on jaettu neljään lukuun, jotka ovat 1. Общие положения – Yleiset säännökset, 2. Военные опасности и военные угрозы Российской Федерации – Venäjän federaatiota vastaan kohdistuvat sotilaalliset uhkat ja vaarat, 3. Военная политика Российской Федерации – Venäjän federaation sotilaspolitiikka, 4. Военно-экономическое обеспечение обороны – Puolustuksen sotataloudellinen turvaaminen. Luku 2, kohta 9.

¹¹⁴ Venäjän federaation sotilasdoktriini 2014. Luku 2, kohta 12.

¹¹⁵ Venäjän federaation sotilasdoktriini 2014. Luku 2, kohta 14.

Sotilaallinen konflikti on valtioiden tai sisäisten ristiriitojen ratkaisemista käyttämällä aseellista voimaa. Aseellinen konflikti on rajoitetun mittakaavan aseellinen yhteenotto valtioiden välillä tai yhden valtion sisällä olevien osapuolten välillä. Paikallinen sota on sota, jossa osapuolilla on rajoitetut sotilaspoliittiset tavoitteet ja jota käydään sotaan osallistuvien valtioiden raja-alueilla, joka koskee vain sotivien valtioiden intressejä. Alueellinen sota on tilanne, jossa on mukana kaksi tai useampaa saman alueen valtiota, joilla on tärkeät sotilaspoliittiset tavoitteet ja jota voidaan käydä kansallisilla tai liittouman joukoilla. Laajamittainen sota on valtioliittoumien tai suurvaltojen välinen sota, jossa tavoitteet ovat äärimmäisyyksiin meneviä. Alemman tason konfliktit voivat eskaloida laajamittaiseen sotaan, joka edellyttää valtion kaiken käytössä olevan materiaalin ja henkisten voimavarojen liikekannallepanoa.¹¹⁶

Venäjän raja-alueilla käytävät konfliktit sekä informaatiotilassa tapahtuva toiminta luokitellaan sotilaalliseksi vaaraksi. Sotilasdoktriinin mukaan Naton voiman kasvaminen, Naton laajeneminen, sen globaalit toiminnot ja sen lähentyminen Venäjän raja-alueita nähdään sotilaalliseksi vaaraksi, joskin kansallisen turvallisuuden strategia (2015) luokittelee Naton voiman kasvun tulevaisuudeksi uhkaksi Venäjän kansalliselle turvallisuudelle. Sotilaalliseksi vaaraksi luokitellaan myös Yhdysvaltojen ABM-järjestelmän ulottaminen Eurooppaan sekä Yhdysvaltojen globaali iskukyky, joka linkittyy myös ABM-järjestelmän kehitykseen. Vaaraksi luokitellaan lisäksi avaruuden aseistaminen sekä tavanomaisten täsmäasejärjestelmien ryhmittäminen Venäjän läheisyyteen, Venäjään tai sen liittolaisiin kohdistuvat aluevaatimukset, joukkotuhoaseiden leviäminen, kansainvälisen oikeuden normien vastainen asevoiman käyttö sekä globaalien terroristiliikkeiden myötä kasvava uhka. Ydinpidäke nähdään keskeisimpänä elementtinä Venäjän kansallisen turvallisuuden takaamiselle, joskin myös konventionaalisen pelotteen rooli on nousut sille alisteiseksi. Ydinpelotteen toimivuuden häiritseminen tai lamauttaminen käynnistävät Venäjältä välittömät vastatoimenpiteet, jotka voidaan tulkita riittäviksi Venäjän kansallisen turvallisuuden takaamisen kannalta ja vastaiskun toteuttamiseksi.¹¹⁷

Informaatiosodankäynti, jota ei määritellä kansainvälisen lain mukaiseksi toiminnaksi, nähdään uhkaksi sekä globaalia epävakautta aiheuttavaksi tekijäksi. Informaatioterrorismi sekä suvereenien valtioiden sisäisiin järjestelmiin vaikuttaminen nähdään uhkaksi, jota vastaan varaudutaan toimimaan. Informaatioturvallisuuden osalta korostetaan kansainvälisen yhteistoiminnan sekä yhteistyön merkitystä strategista vakautta lisäävänä tekijänä. YK, IVY-maat, ETYJ, BRICS-

¹¹⁶ Venäjän Federaation sotilasdoktriini 2014. Luku 1, kohta 8.

¹¹⁷ Venäjän Federaation sotilasdoktriini 2014. Luku 2, kohdat 12 ja 14 sekä Venäjän Kansallisen Turvallisuuden strategia 2015, luku 2, kohta 15

maat, G8 ja G20 sekä Shanghain yhteistyöjärjestön jäsenmaat nähdään ensisijaisina yhteistyökumppaneita, joiden piirissä informaatioturvallisuutta tulisi kyetä edistämään. Tavoitteena on globaali yhteistoiminta, johon kaikki maailman valtiot osallistuisivat. Tämä edellyttää Venäjän näkökulmasta kansainvälistä sopimus pohjaa, johon valtiot sitoutuvat toiminnassaan.¹¹⁸

Venäjän julkaistut uhkaympäristö rakentuu kolmen pääpilarin varaan. Ensimmäinen näistä on Yhdysvaltojen globaali vaikutusvalta sekä sotilaallinen suorituskyky. Toisena voidaan tunnistaa Nato ja sen infrastruktuurin lähentyminen Venäjän rajaa sekä ydinalueita. Keskeisin uhka on kuitenkin Venäjän ydinasesuorituskyvyn kiistäminen näiden yhdistelmänä. Yhdysvallat pyrkii kiistämään Venäjän sotilaallisen toiminnanvapauden Venäjän näkökulmasta alueellisesti ja ydinaseen puitteissa globaalisti. Naton alueelle tuotava sotilaallinen infrastruktuuri ja tähän liitettävän ABM-järjestelmän katsotaan kiistävän Venäjän suurvaltastatuksen kivijalan, ydinpelotteen uskottavuuden tulevaisuudessa. Informaationsodankäynnin rooli on myös merkittävä, mutta tavoitteena lienee määrittellä sen asema kansainvälisen sopimus pohjan kautta.

3.3.2 Venäjän näkökulma kansainväliseen järjestelmään ja voimatasapainoon

Venäjän päämääränä on palauttaa tasa-arvoinen suhde Yhdysvaltoihin. Venäjän näkökulmasta maiden välinen suhde on tärkeä valtioiden yhteisten etujen sekä talousintressien varmistamiseksi sekä kansainvälisen tilanteen vakauttamiseksi. Tärkeimmät yhteiset intressit liittyvät asevalvontaan, luottamusta lisääviin toimiin, joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseen, terrorismin vastaiseen taisteluun sekä alueellisten konfliktien ratkaisemiseen. Venäjän tavoitteena on maailman muuttuminen polysentriseen (moninapaiseen) suuntaan kansainvälisten suhteiden osalta.¹¹⁹

Venäjän ja Naton välisten suhteiden heikentyminen liittyy Venäjän näkökulmasta Naton kasvaneeseen sotilaalliseen aktiviteettiin sekä sen sotilaallisen infrastruktuurin tuomiseen Venäjän rajojen läheisyyteen. Venäjän näkökulmasta Venäjä on valmis parantamaan välejänsä Natoon,

---

¹¹⁸ Venäjän informaatioturvallisuuden doktriini 9.9.2000 sekä Venäjän informaatioturvallisuuden doktriini "luonnos". Viitattu 6.4.2016.

¹¹⁹ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia 2015. kohta 4, alakohta Strateginen stabiliteetti ja tasa-arvoinen strateginen kumppanuus, kohta 98 sekä Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2013. luku 2.

mikäli euroatlanttista turvallisuutta kyetään vahventamaan yhteistoiminnassa. Naton tulisi huomioida Venäjän intressit Naton toteuttaessa sotilaspoliittista toimintaansa. Naton tulisi myös kunnioittaa kansainvälistä lakia.¹²⁰

Venäjän näkökulmasta strategisen tasapainon merkitys sekä yhtenäiset strategiset kumppanuudet on kyettävä varmistamaan politiikalla, joka mahdollistaa vakaan ja kestävänsä kansainvälinen järjestelmän muodostamisen. Tämä edellyttää kansainvälisen lain huomioimista ja tasa-arvoon, keskinäiseen kunnioitukseen, valtion sisäisiin asioihin puuttumattomuuteen, molemminpuolisesti hyödyttävään yhteistyöhön sekä maailman kriisien poliittiseen sopimiseen globaalisti sekä alueellisesti. Kahden ja monenväliset suhteet IVY-maiden, Abhasian sekä Etelä-Ossetian kanssa ovat Venäjän kannalta sen ulkopoliittikan painopistealueita. Lisäksi se kehittää yhteistoimintaa BRICS-maiden sekä Shanghain yhteistyöjärjestön kanssa, Aasia-Tyynenmeren talousyhteistyöfoorumin sekä G20 maiden kanssa. Venäjä pyrkii kehittämään Euraasian talousunionia sekä valtiunionia yhteistyössä IVY ja Kollektiivisen turvallisuussopimuksen järjestön (KTSJ) jäsenmaiden kanssa, pyrkimyksenään vakauttaa yleistilannetta näiden ympärillä.¹²¹

Venäjä kehittää kokonaisvaltaista yhteistyömuotoa Kiinan kansantasavallan kanssa, jota Venäjä pitää yhtenä keskeisenä toimijana globaalien ja alueellisten vakauden kannalta. Strategiset suhteet Intian kanssa nähdään tärkeinä ja Venäjä pyrkii kehittämään muita ei-blokkiutumiseen perustuvia vakautta edistäviä mekanismeja Aasia-Tyynenmeren alueella. Myös poliittisen, taloudellisen sekä kaupallisen yhteistyön tiivistäminen latinalaisen Amerikan sekä Afrikan valtioiden kanssa nähdään tärkeinä. Lisäksi EU:n sekä entisten neuvostotasavaltojen alueet nähdään ylläpidettävänä ja kehitettävänä yhteistoiminta-alueena.¹²²

Strateginen vakaus nähdään keskeisenä tekijänä Venäjän ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa. Sen keskiössä on ydinstrateginen vakaus. Ydinaseiden vähentäminen nähdään mahdolliseksi, ainoastaan mikäli kaikki ydinstrategiseen tasapainoon liittyvät kysymykset huomioidaan vähentämiseen liittyen. Avaruuden aseistaminen ja tästä syntyvä asevarustelukierre nähdään merkittäväksi uhkaksi lähitulevaisuudessa, mikäli kansainvälistä sopimus pohjaa tähän liittyen ei kyetä luomaan. Suurvaltojen välistä sotaa pidetään epätodennäköisenä, mutta pienempien kon-

---

¹²⁰ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia 31.12.2015, kohta 4. Alakohta Strateginen stabiilitetti ja tasa-arvoinen strateginen kumppanuus, kohta 107.

¹²¹ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia 31.12.2015, kohta 4., alakohta Strateginen stabiilitetti ja tasa-arvoinen strateginen kumppanuus, kohdat 89-92.

¹²² Sama, kohdat 93, 95 ja 97.

fliktien odotetaan lisääntyvän, joilla saattaa olla suurvaltojen välisiä suhteita kiristäviä vaikutuksia.¹²³ Ydinstrategiseen tasapainoon liittyvillä kysymyksillä viitataan todennäköisesti Yhdysvaltojen pyrkimykseen sen ydinasereservin kasvattamiseksi, CTR-sopimuksen ongelmakohtiin ja ABM-järjestelmästä syntyviin vaikutuksiin Venäjän ydinpidäkkeen uskottavuudelle.

Venäjän ulkopoliittikan päälinja on se, että pyrkii rakentamaan vakaata kansainvälistä järjestelmää, joka perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja kansainväliseen lakiin. Venäjä ei hyväksy ulkoista puuttumista sisäisiin asioihinsa eikä minkään itsenäisenä valtion asioihin. YK:n rooli on keskeinen ja ainoa kansainvälispoliittinen mekanismi, jolla voidaan säädellä kansainvälisiä suhteita sekä luoda yhteisiä koordinoituja kansainvälispoliittisia päätöksiä. Suurten valtioiden tulee kyetä muodostamaan kollektiivinen johtajuus, jonka avulla tuetaan YK:n asemaa keskeisenä koordinoivana voimana globaalin kehityksen hallittavuuden suhteen.¹²⁴

Venäjän näkökulmasta länsimaiden kyky dominoida globaalia taloutta ja politiikkaa on supistumassa. Globaali voima sekä kehityspotentiaali ovat siirtymässä Aasian ja Tyynenmeren alueelle. Länsimaiden pyrkimykset kilpailla muutoksen kanssa nähdään globaalia kilpailua ja epävakautta edistävänä tekijänä. Laajamittaisen sodan riski (ml. ydinsota) on pysynyt pienenä, mutta sotilaallinen tasapaino on muuttumassa valtioiden ja valtioryhmien välillä. Uusien asejärjestelmien sekä iskukyvyyn kehittäminen syö pohjaa kansainvälisiltä sopimuksilta ja asevalvonnalta. Tällä on turvallisuutta heikentävä vaikutus. Globaalit turbulenssit sekä valtioiden välinen kasvava keskinäisriippuvuus nähdään uhkana. Ainoa keino mahdollisten shokkien varalta on yhdenmukainen sekä läpinäkyvä turvallisuuskäsitys euroatlanttisen alueen, Euraasian sekä Aasian-Tyynenmeren alueiden kehitykseen liittyen. Tavanomaisten liittolaismallien sekä blokiutumisen nähdään olevan vanhentunut ratkaisu uusien rajat ylittävien uhkien torjunnalle. Verkottunut diplomatia sekä joustava monikerroksinen yhteistyö nähdään ainoana toimivana kokonaisuutena uusien uhkien torjumiseksi.¹²⁵

Pyrkimykset sivuuttaa Venäjä osana kansainvälisen yhteisön päätöksentekoa ovat ongelmallisia Venäjän kannalta. Globaalin talouden merkitys on kasvanut, mutta tästä aiheutuva epävarmuus nähdään globaalia epävakautta lisäävänä tekijäksi. Talouskriisi Euroopassa sekä talouslama nähdään uhkana, joka muodostaa merkittävän riskin vakaudelle, kuten myös kiihtyvä kil-

---

¹²³ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 2, kohdat 5-6, 27 sekä luku 4 kohta 72-73.

¹²⁴ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 3, kohdat 23-26.

¹²⁵ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2013, luku 2, kohdat 4-7.

pailu, joka aiheuttaa merkittävää epävakautta markkinoilla. Venäjän näkökulmasta uuden paremmin tasapainotetun globaalien talousjärjestelmän muodostaminen olisi keskeistä tulevaisuudessa.¹²⁶

Kriisien hoitaminen yksittäisten valtioiden päätöksellä, aseellisella aggressiolla sekä voimankäytöllä ilman YK:n valtuutusta nähdään negatiivisena kehitystrendinä. Venäjän näkökulmasta uudet globaalit uhkat voidaan voittaa ainoastaan YK:n johdolla tehtävien päätösten perusteella. Länsimaat ovat käyttäneet entistä aktiivisemmin pehmeää valtaa Venäjää vastaan, jolla mahdollistetaan ulkopoliittisten tavoitteiden saavuttaminen. Näillä pyritään vaikuttamaan valtioiden sisä- ja ulkopoliittikkaan ja tätä kautta luomaan epävakautta sisäisesti.¹²⁷

Venäjä näkee sen ja Kiinan välisen suhteen tärkeänä Aasian alueen kehityksen ja vakauden kannalta. Venäjä pyrkii syventämään suhteitaan Kiinaan. Strateginen kumppanuus ja liittolaismalli Valko-Venäjän kanssa on tärkeä alueellista vakautta lisäävä tekijä. Venäjän ulkopoliittikan tärkein prioriteetti muodostuu kahdenvälisistä suhteista IVY-maiden kanssa. Tähän liittyy myös IVY:n, Euraasian talousunionin sekä KTSJ:n aseman vahvistaminen. Keski-Aasian valtioiden (Armenia, Kazakstan ja Kirgisia) kanssa toteutettava yhteistyöllä on teknologisia vaikutuksia alueella. KTSJ:n voimakas merkitys sekä Abhasian ja Etelä-Ossetian alueen kehitys pysyy Venäjän tärkeänä intressinä. Japanin kanssa toteutettava yhteistyö nähdään tärkeänä ja sillä on Aasian ja Tyynenmeren alueen vakautta edistävä vaikutus. Venäjän tavoitteena on vahvistaa vaikutusvaltaansa Tyynenmeren alueella tulevaisuudessa. Arktisen alueen merkitys tunnustetaan ja sen rauhanomainen kehitys nähdään keskeiseksi tulevaisuuden kannalta, ja Venäjä pyrkii välttämään sotilaallisen vastakkainasettelun muodostumista alueelle. Venäjä tulee laajentamaan toimintaansa tähän liittyen myös Pohjoisnavalle.¹²⁸

Venäjän näkemyksen mukaan Lähi-idän tilanne sekä taistelu kansainvälistä terrorismia vastaan hoidetaan Venäjän sekä kansainvälisten lakien mahdollistamissa rajoissa. Syyrian tilanteen vakauttaminen nähdään tärkeänä Syyrian suvereniteetin, yhtenäisyyden ja itsenäisyyden turvaamiseksi. Venäjä jatkaa toimintaansa Lähi-idässä poliittisten ja diplomaattisten tavoitteidensa suhteen ilman ulkopuolista sekaantumista.¹²⁹

Venäjän näkökulmasta maailma on muuttumassa monipaiseen suuntaan ja maailman talouden painopiste on siirtymässä. Lännen politiikan ja talouden merkitys maailmassa on vähenemässä.

---

¹²⁶ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 2, kohdat 5 ja 10.

¹²⁷ Luku 2, kohta 9.

¹²⁸ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 4.

¹²⁹ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 4, kohta 93.

Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset erot ja moninaisten kehitysmallien muodostuminen on selkeämpää kuin koskaan aikaisemmin.¹³⁰

3.3.3 Asevoimien ja liittolaisjärjestelmän rooli Venäjän turvallisuusajattelussa

Venäjän näkökulmasta kansallisen turvallisuuden takaamisen katsotaan olevan suorassa suhteessa kansallisten strategisten prioriteettien toimeenpanon onnistumiseen. Tämä vaikuttaa siihen kuinka tehokkaasti kansallisen turvallisuuden järjestelmä kykenee toimimaan.¹³¹ Kansallisen puolustuksen strategisina tavoitteina on luoda olosuhteet, joilla kyetään varmistamaan rauhanomainen ja dynaaminen sosioekonominen kehitys Venäjän federaatiolle sekä varmistamaan sen sotilaallinen turvallisuus. Sotilaspolitiikkaa implementoidaan strategisen pelotteen läpi, ehkäisemällä aseellisia konflikteja, kehittämällä valtion sotilaallista organisaatiota ja keinoja ja metodeja joilla Venäjän asevoimia sekä muita toimijoita voidaan käyttää kehittämällä liikekannallepanovalmiutta sekä siviilipuolustuksen joukkoja resursseja.¹³²

Venäjän asevoimien sekä muiden sotilaallisten toimijoiden ja palveluiden käyttöä ajallisesti nopeasti kehittyvissä kriiseissä kehitetään. Lisäksi pyritään luomaan olosuhteet, joissa sotavalmiita joukkoja kyetään käyttämään ja kehittämään vastaamaan mm. uusiin sodankäynnin metodeihin. Kansallinen puolustuskyky varmistetaan liikekannallepanokyvyn parantamisella, siviilipuolustuksen valmiuden nostamisella. Lisäksi kansallinen puolustuskyky varmistetaan rationaalisella tehokkuudella ja osaamisella, jonka on pidettävä sisällään myös ei-sotilaalliset keinot, rauhanturvaamis- ja diplomaattiset mekanismit, kansainvälistä sotilaallista yhteistoimintaa sekä sotilasteknologista yhteistoimintaa korostamalla, asevalvonnalla sekä muilla kansainväliseen lakiin perustuvalla toiminnalla.¹³³

Valtion ja julkisen turvallisuuden puolustaminen toteutetaan perustuslakiin pohjautuen. Suurimmat uhkat ovat tiedustelu ja ulkovaltojen tiedustelupalvelut sekä yksilöt, jotka pyrkivät vahingoittaman kansallisia intressejä. Lisäksi uhkiksi tunnistetaan terroristien sekä ekstremistien organisaatiot, jotka pyrkivät vaikuttamaan Venäjän valtioon väkivallalla, valtionjohdon toimintakykyyn, sotilaallisten tai teollisten laitosten toimintaan, julkiseen infrastruktuuriin, kuljetusinfrastruktuuriin, pelottelemalla kansalaisia, pyrkimällä saamaan haltuunsa joukkotuhoukseita,

¹³⁰ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 2, kohta 4.

¹³¹ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia 2015, luku 1, kohta 6.

¹³² Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia 2015, luku 3, kohdat 31 ja 32 sekä luku 4, kohta 34.

¹³³ Sama, kohdat 34-41.

toimeenpanemalla ydinaseiskuja sekä vaikuttamalla Venäjän federaation elintärkeään tietoliikenneinfrastruktuuriin.¹³⁴

Venäjän federaation sotilaspoliittisen linjan määrittelee presidentti, joka määrittää sotilaspolitiikan päätehtävät. Tavoitteena on sotilaallisten konfliktien hillitseminen ja estäminen, asevoimien käyttötapojen ja liikekannallepanovalmiuden kehittäminen, jolla voidaan taata Venäjän puolustus sekä liittolaisten edut. Tämä toteutetaan jatkuvan valmiuden ylläpidolla. Sotilaspolitiikan perustana on estää ydinasein käytävä sota sekä muun tyyppisten konfliktien puhkeaminen. Tärkeimpinä keinoina käytetään tilanteen seuraamista, poliittis-diplomaattisten ja muiden ei-sotilaallisten keinojen käyttöä, globaalin ja alueellisen tasapainon ylläpitoa, asevoimien riittävää valmiutta taistelukäyttöä varten, sotilaspatrioottista kasvatusta sekä kumppanivaltioiden piiriä laajentamalla (BRICS, KTSJ, IVY, ETYJ, Shanghain yhteistyöjärjestö, Abhasian ja Etelä-Ossetia). Aserajoitussopimusten noudattaminen, TAE-sopimuksen solmiminen ja täytäntöönpano, keskinäistä luottamusta lisäävät toimet, kahden- ja monenvälinen yhteistyö, vastatoimet avaruuden aseistamiseksi sekä muiden asejärjestelmien ryhmytyksen kannalta, sekä kansainvälisten sopimusten muodostaminen nähdään tärkeinä.¹³⁵

Asevoimien käytöllä torjutaan Venäjää tai sen liittolaisia vastaan kohdistuva hyökkäys sekä suojellaan Venäjän rajojen ulkopuolella olevia kansalaisia. Venäjän presidentti päättää asevoimien käytöstä rauhan aikana. KTSJ:n jäsenvaltiota vastaan suunnattu hyökkäys on hyökkäys kaikkia KTSJ:n jäsenvaltioita kohtaan. Täsmäase eli konventionaalinen pelote on ensisijainen strateginen pidäke, mutta Venäjä pidättää oikeuden käyttää myös ydinasetta tilanteissa jossa Venäjää vastaan hyökätään konventionaalisin asein tai Venäjän olemassaolo valtiona on uhattu. Asevoimien tehtävät suunnitellaan ja toteutetaan puolustus suunnitelman, presidentin ukaasien, käskyjen ja ohjeiden, lakien sekä asetusten ja strategisten puolustus suunnittelun asiakirjojen mukaisesti. Asevoimia voidaan käyttää Venäjän rajojen ulkopuolella Venäjän intressien sekä kansalaisten suojelemiseksi, kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, kansainvälisen oikeuden periaatteiden, sopimusten ja normien sekä Venäjän lainsäädännön mukaisesti.

¹³⁶

Asevoimien tärkeimmät tehtävät rauhan aikana ovat Venäjän suvereniteetin, eheyden sekä alueellisen koskemattomuuden suojaaminen. Muita ovat strategisen pidäkkeen ylläpito, sotilaal-

---

¹³⁴ Sama, kohdat 34-41.

¹³⁵ Venäjän federaation sotilasdoktriini 2014, Luku 3, kohdat 17-21.

¹³⁶ Sama, kohdat 22-31.

listen konfliktien torjunta, riittävän iskukyvyyn ylläpito, ennakkovaroituksen tuottaminen valti-onjohdolle ilma-avaruushyökkäyksestä, riittävä valmius vaarallisilla strategisilla suunnilla sekä varautuminen taistelukäyttöön, ilma-avaruuspuolustuksen ylläpito ja valmius. Asevoimien tehtävät välittömän uhkan alla ovat strateginen ryhmittäminen, ydinpidäkkeen riittävä valmius, sotatilan vaatimien toimenpiteiden toteuttaminen, aluepuolustus, kollektiivinen puolustus. Sodan aikana tärkeimmät tehtävät ovat hyökkäyksen torjunta Venäjän ja liittolaisten alueella, tappioiden tuottaminen hyökkääjälle, lopettamaan pakottaminen olosuhteissa jotka vastaavat Venäjän intressejä.¹³⁷

Puolustuksen sotataloudellisella turvaamisella tarkoitetaan olosuhteiden luomista, joilla valtion sotataloudellisen sekä sotateknisen kyvyn vakaa kehitys kyetään varmistamaan ja ylläpitämään tasolla, jolla sotilaspolitiikka sekä sotilasorganisaatio kykenee toimimaan rauhan, hyökkäyksen uhkan sekä sodan aikana. Käytännössä tämä tarkoittaa joukkojen varustamista, niiden tehokkuuden kasvattamista, materiaalin täydentämistä, puolustusteollisen kompleksin (OPK¹³⁸) ylläpitoa ja kehittämistä. Tämä toteutetaan koordinoimalla valtion taloudellista toimintaa puolustuksen tukemiseksi myös muiden valtioiden kanssa tehtävällä sotilaspoliittisen ja sotateknillisen yhteistyön kautta.¹³⁹

Sotilaspolitiikan tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat Valko-Venäjä, Abhasia ja Etelä-Ossetia, KTSJ, IVY, Shanghain yhteistyöjärjestö ja YK. Valko-Venäjän kanssa koordinoidaan kansallisten asevoimien kehittäminen sekä liittovaltion puolustuskyvyn ylläpitäminen ja yhteensovit-taminen. Abhasian ja Etelä-Ossetian kanssa yhteistoiminnalla taataan yhteinen puolustus ja turvallisuus. KTSJ järjestelmän puitteissa taataan kollektiivinen turvallisuus ja yhteinen puolustus, IVY:n kanssa taataan alueellinen ja kansainvälinen turvallisuus sekä toteutetaan rauhanturva-toimintaa, Shanghain yhteistoimintajärjestön kanssa koordinoidaan toiminta, pyritään torju-maan uudet sotilaalliset vaarat ja uhka yhteisellä alueella sekä luodaan tarvittava juridinen pe-rusta toiminnalle. YK:n kanssa asevoimien ja muiden joukkojen mukaan tuominen rauhantur-vatoimintaan ja operaatioiden johtoon, kansainvälisten asevalvontasopimusten ja turvallisuus-den lujittamiseen tähtäävien sopimusten kehittäminen ja toimeenpano sekä osallistuminen rauhaan palauttamistoimintaan YK:n johdossa.¹⁴⁰

---

¹³⁷ Sama, kohta 32-34.

¹³⁸ Puolustusteollinen kompleksi - Оборонно-промышленный комплекс - OPK

¹³⁹ Venäjän federaation sotilasdoktriini 2014 luku 4, kohdat 35-39, sekä 52-53.

¹⁴⁰ Sama, kohdat 54-58.

Nykyaikaisten konfliktien erityispiirteitä ovat mm. laajan keinovalikoiman käyttö, joka muodostuu asevoiman, poliittisen, taloudellisen, informaatioulottuvuuden ja muiden ei-sotilaallisten keinovalikoimien yhteen sovitetusta käytöstä. Asejärjestelmien kehitys ja eri vaikuttamismallit on otettava huomioon tulevia sotilaallisia konflikteja luokiteltaessa. Ydinase ja ydinpildäke nähdään täysin keskeisenä välineenä eskalaationhallinnassa sekä Venäjän suvereniteetin lopullisena takaajana.¹⁴¹

3.3.4 Venäjän strategiset prioriteetit ja intressialueet

Venäjän ulkopoliitikassa prioriteetit ovat kansallisia painopistealueita¹⁴². Venäjän nykyisen ulkopoliitiikan prioriteetit muodostuvat pyrkimyksistä muodostaa uusi turvallisuusjärjestelmä, jossa Yhdysvaltojen globaali dominanssi kyetään kiistämään ja tätä kautta luomaan maailmaan Yhdysvaltojen hegemoniaa tasapainottavia voimakeskuksia. Venäjä pyrkii tukemaan ilmiön muodostumista.¹⁴³

Venäjä haluaa rakentaa molemmin puolin hyödyttävän suhteen Yhdysvaltojen kanssa, pitäen mielessä, että molemmat valtiot kantavat merkittävää vastuuta strategisesta stabiliteetista ja kansainvälisestä turvallisuudesta. Kahdenvälinen ja järjestelmässä käytävä dialogi Yhdysvaltojen kanssa on hyödyllistä vain silloin kuin sitä käydään tasa-arvoisesti, yhteiseen luottamukseen perustuen, toisten intressejä kunnioittaen ja puuttumatta toisen sisäisiin asioihin.¹⁴⁴

Venäjän ulkopoliitiikan alueelliset prioriteetit ovat kahden- sekä monenväliset suhteet IVY-maihin sekä strategisen kumppanuuden syventäminen suhteessaan Valko-Venäjään. Euraasian talousunionin muodostaminen on keskeinen tekijä Venäjän, Valko-Venäjän, Armenian sekä Kirgisian kannalta ja sillä on alueellista vakautta lisäävä vaikutus. KTSJ:n rooli yhtenä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisenä alueellisena turvallisuus- ja vakauttamismekanismina ja sen roolin kasvattamisen globaaliksi toimijaksi nähdään tärkeäksi. Venäjä pyrkii vahvistamaan IVY:n asemaa ja potentiaalia, pyrkii vapaakauppa-alueen muodostamiseen IVY-maiden välille. Venäjä aikoo ylläpitää sen aktiivisen poliittisen ja diplomaattisen roolin IVY-alueella. Valko-Ve-

---

¹⁴¹ Venäjän federaation sotilasdoktriini 2014, luku 2, kohta 15.

¹⁴² Ks. Heusala, Pyykönen ja Kivinen (2016), s.24.

¹⁴³ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2013, luku 3, sekä Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 2, kohdat 4 ja 20-22.

¹⁴⁴ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti, luku 4, kohta 72.

näjän ja Venäjän strateginen kumppanuus on noussut keskeiseksi intressiksi Venäjälle. Ukrainan osalta Venäjä korostaa maiden välisiä historiallisia suhteita, ja pyrkii diplomaattisin ja poliittisin keinoin vaikuttamaan Ukrainan konfliktin ratkaisuun.¹⁴⁵

Venäjän ulkopoliittikan intressien¹⁴⁶, eli sen kansallisten etujen kannalta Moldovan Transnistrian kysymyksen ratkaisu on keskeinen kysymys maan jakautumiseen sekä venäjänkielisen väestön turvaamiseen liittyen. Tavoitteena on saavuttaa Transnistrialle erityisalueen status. Vaikuttaminen Vuoristo-Karabahin kriisiin ratkaisuun yhteistoiminnassa ETYJ:n sekä Minskin ryhmän kanssa nähdään tärkeäksi. Venäjän pyrkimykset myötävaikuttaa Abhasian sekä Etelä-Ossetian demokraattisten tasavaltojen luomiseen, kansainvälisen aseman vahvistamiseen sekä niiden turvallisuustilanteen ja taloudellisen aseman vakauttamiseen on yksi Venäjän keskeisistä alueellisista prioriteeteista. Venäjä haluaa normalisoida suhteensa Georgiaan, jos Georgia osoittaa haluaan tähän, ymmärtäen Etelä-Kaukasian yleisen tilanteen. Venäjän toiminta sen kumppanien kanssa Mustanmeren sekä Kaspianmeren alueella perustuu Mustanmeren taloudellisen yhteistyöjärjestön toimintaan, ottaen myös huomioon viiden Kaspianmeren valtion yhteistyön sekä halun kollektiiviseen päätöksentekoon.¹⁴⁷

Venäjän näkökulmasta euroatlanttinen alue kärsii systeemiongelmasta, joka voi aiheuttaa ongelmia alueellisen ja globaalin vakauden kannalta. Naton ja EU:n maantieteellinen laajenemiskehitys, yhdistettynä ongelmiin löytää yhteinen Euroopan turvallisuus- ja yhteistyörajapinta on muodostanut merkittävän kriisin Venäjän ja länsimaiden välille. Yhdysvaltojen ja kumppaneiden Venäjään kohdistuva eristämispoliittikka, jota toteutetaan poliittisesti, taloudellisesti ja informaation avulla, heikentää alueellista ja globaalia vakautta, jolla on kaikkien osapuolien intresseihin pidemmällä aikavälillä kohdistuvia vaikutuksia.¹⁴⁸

Venäjä jatkaa strategisen, kokonaisvaltaisen, molemminpuoliseen kunnioitukseen ja tasa-arvoon rakentuvan suhteensa kehittämistä Kiinan kanssa. Maiden välinen yhteinen käsitys globaaleista kysymyksistä ja kansainvälisen politiikan avainasioista ovat keskeisiä tekijöitä alueellisen ja globaalin vakauden kannalta. Kokonaisvaltainen yhteistyö Kiinan kanssa pitää tulevaisuudessa sisällään kaikki yhteistyömuodot, mukaan lukien kahdenväliset ja kansainväliset organisaatiot.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 4.

¹⁴⁶ Ks. Heusala, Pyykönen ja Kivinen (2016), s.24.

¹⁴⁷ Viidellä valtiota ovat Kaspianmeren rantavaltiot Venäjä, Azerbaidžan, Iran, Turkmenistan ja Kazakstan.

¹⁴⁸ Venäjän federaation ulkopoliittinen konsepti 2016, luku 4, kohta 61.

¹⁴⁹ Sama, luku 4, kohta 84.

Venäjä haluaa ylläpitää suhteita Naton kanssa, ottaen huomioon sen, että Naton tulee olla ha-
 lukas yhdenvertaisiin suhteisiin sekä sitoutumiseen kansainväliseen lakiin sekä säädöksiin. Ve-
 näjä ylläpitää negatiivisen suhtautumisen Naton laajenemiseen eikä hyväksy Naton infrastruk-
 tuurin tuomista Venäjän rajojen läheisyyteen. EU-suhteiden pääpaino on taloudellisten sekä
 humanitaaristen suhteiden korostaminen Atlantilta Tyynellemerelle. Erillisinä kahdenvälisten
 suhteiden luomisen painopisteinä ovat Ranska, Saksa, Italia ja Espanja. Venäjällä ja Euroopan
 valtioilla on yhteinen intressi turvallisuuden ja alueellisen vakauden ylläpitämiseksi ml. arkti-
 nen alue sekä Baltian maat. Venäjän pyrkimyksenä on kehittää vakaat ja kehittyvät taloussuh-
 teet Yhdysvaltoihin sekä kehittää tätä kautta strategista vakautta globaalisti. Venäjä pyrkii ke-
 hittämään ja vahvistamaan taloussuhteita sekä ulkopoliittisia suhteita Intiaan. Hyvät suhteet
 Iraniin nähdään merkittävänä tulevaisuuden tekijänä. Afganistanin turvallisuuspoliittisen kehi-
 tyksen vaikutukset alueellisesti nähdään huolena. Korean niemimaan vakaus sekä kuuden vä-
 listen keskusteluiden jatkuminen nähdään tärkeänä tekijänä syntyneen tilanteen de-eskaloimi-
 sessa.¹⁵⁰

Arktisen alueen osalta Venäjän kansallisen turvallisuuden sekä arktisen alueen turvallisuuden
 varmistamiseksi edellyttää riittävän sotilaallisen ja muun voiman ryhmittämistä sekä valmiutta
 alueella. Liikekannallepanokyky, jota kautta Venäjän federaation suvereniteetti sekä sen liitto-
 laisten turvallisuus kyetään varmistamaan sekä estämään poliittinen painostus sekä torjua suora
 aggressio Venäjää vastaan ml. erityisen talousalueen toimintakyky. Lisäksi on varmistettava,
 ettei Venäjää vastaan synny sisäisiä tai ulkoisia sotilaallisia vaaroja tai uhkia, sekä varmistet-
 tava ydinpelotteen toimintakyky. Sodan aikana on kyettävä torjumaan uhka Venäjän määritte-
 lemien intressien pohjalta. Tämä edellyttää sotilaallisen infrastruktuurin kehittämistä, ilmatilan
 sekä maa-alueiden parempaa hallintaa, monimenetelmätekniologioiden hyödyntämistä integroi-
 tujen palveluiden kautta, joilla turvataan sosioekonominen kehitys sekä sotilaallinen ja muu
 turvallisuus. Lisäksi merenpohja on kartoitettava hydrofonisesti, jotta kyetään varmistamaan
 alueen rajat, kansainvälinen merialue sekä manneralueen rajat.¹⁵¹

3.3.5 Venäjän talousjärjestelmän vaikutukset sen turvallisuusajatteluun

Venäjän mukaan se on yksi maailman merkittävimmistä energiatalouksista. Se on maailman
 neljänneksi suurin sähköntuottaja, maailman kolmanneksi suurin öljyn tuottaja ja toiseksi suu-
 rin öljyn vientimaa, neljänneksi suurin jalostetun öljyn tuottaja ja toiseksi suurin vientimaa sekä

¹⁵⁰ Sama, kohdat 63, 70, 76, 85, 89, 94 ja 97.

¹⁵¹ Venäjän arktinen strategia vuoteen 2020 saakka, luku 3.

maailman toiseksi suurin maakaasun tuottaja sekä maailman suurin maakaasun toimittaja. Lisäksi Venäjä on yksi maailman merkittävimmistä ydinvoiman tuottaja ja sillä on maailman suurimmat maakaasuvarannot ja sen raakaöljyreservi on maailman kymmenen suurimman joukossa.¹⁵² Venäjän talousjärjestelmä on pitkälti sidoksissa energian tuottamiseen sekä vientiin ja energian maailmanmarkkinahinnoilla on suora vaikutus Venäjän valtiontalouteen. Jopa puolet Venäjän valtion taloudesta on sidoksissa sen energiantuotantoon ja energiavientiin.¹⁵³

Energiatalouden voimakas tuotantokyky sekä hintakehitys sekä Venäjän energiatuotanto sekä –vienti ovat primäärikeinoja Venäjän valtiontalouden kannalta. Tällä on merkitystä mm. sosio-ekonomisen vakauden kehittämisessä sekä Venäjän globaalin aseman vahvistamisessa. Venäjän tavoitteena on uudistaa sen talousjärjestelmää vähemmän sidonnaiseksi energiasta. Tämä edellyttää sidonnaisuuksien vähentämistä energiamarkkinasta, kehittämällä innovatiivisia ja vakaita energiantuotantokeinoja sekä muuttamalla energiatuotantokompleksi vientipohjaisesta, innovatiiviseen ja vakaaseen pohjaan nojautuvaksi kokonaisuudeksi. Tärkeimmät keinot tähän ovat varmistaa energiaturvallisuus uusien teknologioiden hyödyntämisellä, vakaalla sijoitustoiminnalla, ekologisella turvallisuudella sekä yhteistyöllä ulkomaisten yritysten kanssa.¹⁵⁴

Venäjän energiamarkkinan kehittämisen painopisteenä on Aasian-Tyynenmeren alue. Talousjärjestelmän uudistaminen on keskeistä Venäjän talouden vakauden sekä kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi. Hidastava tekijä on venäläisen teknologian jälkeenyttäminen. Venäjän energiateollisuus on sidoksissa valtion talouteen, valtion toimintakykyyn, kansalaisten elinmahdollisuuksiin sekä näiden kehittämiseen sekä kansalliseen turvallisuuteen. Tärkeimmät energiantuotantoalueet ja reitit muodostuvat Keski-Venäjältä Itä-Eurooppaan Valko-Venäjän sekä Ukrainan kautta, sekä Keski- ja Pohjois-Venäjältä Venäjän lähiulkomaiden kautta Kiinaan sekä Korean niemimaalle. Uusi energianvientireitti Kiinaan on suunnitteilla Mongolian läpi.

Arktisen alueen merkitys tulevana energiantuotantoalueena sekä energiansiirtoreittinä on korostuneessa asemassa mm. Jamalin niemimaalta sekä Murmanskin itäpuolella sijaitsevalta Indigan alueelta.¹⁵⁵ Arktisella alueella Venäjällä tulee olla riittävä pääsy hiilivetyvarannoille, meribiologiset resurssit sekä kyky käyttää muuta strategista raaka-ainemateriaalia. Venäjä tulee

---

¹⁵² Kuznetsova Natalia (2015), Energy Strategy of Russian Federation.

¹⁵³ Venäjän energiastrategia vuoteen 2030 saakka sekä Venäjän energiastrategia (perussäädökset) 2035 saakka.

¹⁵⁴ Sama

¹⁵⁵ Venäjän energiastrategia vuoteen 2030 saakka sekä Venäjän energiastrategia (perussäädökset) 2035 saakka sekä Russian Energy and Security up to 2030, Susanne Oxenstierna & Veli-Pekka Tynkkynen (ed.), book launch seminar at Aleksanteri Institute 13.2.2014.

tutkimaan rannikkoalueen sekä muiden alueiden hyödynnettävyyttä ja hiilivetyreservien käyttöönottamista arktisen alueen tuottavuuden parantamiseksi. Arktisen alueen kehitys vaatii merkittäviä infrastruktuurihankkeita Barentsin-, Karan- sekä Petshoran merillä, sekä Jamalin ja Gidanin niemimailla. Luonnonvarojen hyödyntäminen edellyttää teknologisen kapasiteetin parantamista sekä kuljetuksiin käytettävien tukipalveluiden kehittämistä pohjoisella merireitillä.¹⁵⁶

3.4 Johtopäätökset

Venäjän poliittisen linjan muutos ja tätä kautta sen nykyisen politiikan määrittely kiteytyy sen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeiseen heikentyneeseen kykyyn vaikuttaa kansainväliseen politiikkaan ja Venäjän intressit sivuuttavaan Yhdysvaltojen ulkopoliittiseen linjaan. Yksi keskeinen kysymys on Venäjän arvovalta ja sen asema suurvaltana kansainvälisessä järjestelmässä. Venäjän näkökulmasta Yhdysvallat muokkaa turvallisuusympäristöä Venäjälle epäedulliseksi, pyrkimyksensä eristää Venäjä kansainvälisestä järjestelmästä estämällä sen poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen toiminnanvapauden eri keinoin. Venäjän talousjärjestelmän toimivuus ja sen energiaviennin ja energiansiirtoreittien turvaaminen on keskeistä sen vientiin perustuvan energiasidonnaisen talousjärjestelmän toimivuuden sekä kansallisen turvallisuuden kannalta.

Venäjän näkökulmasta ABM-järjestelmällään Yhdysvallat pyrkii kiistämään Venäjän suurvaltastatuksen kulmakiven, ydinpelotteen uskottavuuden. Naton laajeneminen uhkaa Venäjän näkökulmasta sen kansallista turvallisuutta. Todellisuudessa Nato nähdään Yhdysvaltojen poliittiselle linjalle alisteiseksi sotilasliitoksi, joka tukee Yhdysvaltojen tavoitteita Venäjän suurvalta-aseman heikentämiseksi ja Yhdysvaltojen alueellisen valta-aseman kasvattamiseksi. Lännen kasvava vaikutusvalta uhkaa Venäjän näkökulmasta sen kansallista turvallisuutta ja sen talousintressejä.

Kaikki nämä tekijät näkyvät Venäjän nykyisen poliittisen linjan määrittelyssä ja Venäjän nykyinen kansallisen turvallisuuden politiikka sekä tätä tukeva ulko- ja sotilaspolitiikka on ollut tässä suhteessa myös johdonmukaista. Venäjä tuo sen näkökulmasta sen kansallista turvallisuutta uhkaavat ja kansallisia intressejä heikentävät tekijät esille nykyisen politiikkansa määrittelyssä. Keskiössä on kansallinen turvallisuus, kahdenväliset suhteet Venäjän määrittelemiin valtioihin sekä eri liittolaismallit, joiden kautta Venäjä kykenee luomaan lisää poliittista ja taloudellista vaikuttavuutta kansainvälisessä järjestelmässä.

---

¹⁵⁶ Sama.

Venäjä pyrkii varmistamaan taloutensa toimintakyvyn kaikin keinoin. Arktisen alueen kehittäminen on osa sen tulevaisuuteen liittyvää taloudellista varautumista. Liittolaissuhteet sekä strateginen kontrolli Etelä-Kaukasian sekä Keski-Aasian alueista mahdollistavat sille sen nykyisen energiapolitiikan toteuttamisen sekä alueilla olevien energiavarantojen hyödyntämisen yhteistoiminnassa alueiden valtioiden kanssa. Vaikka Kiina on merkittävä toimija osana Venäjän tavoittelemaa uutta kansainvälistä järjestelmää, Venäjän energiastrategian kannalta Venäjän tulee kyetä olemaan energiarikkailla alueilla ennen Kiinaa. Sen tulee kyetä hyödyntämään avautuvat mahdollisuudet nopeasti ja tehokkaasti.

Venäjä turvaa toimintaedellytyksensä intressialueillaan tarvittavalla politiikalla, joka luo sille edellytykset sen alueellisen suurvalta-aseman ylläpidolle ja sen taloudellisten intressien turvaamiselle. Venäjän intressialueilla toteutettavalla kontrollilla vahvistetaan Venäjästä kuvaa suurvaltana ja pyritään olemaan läsnä niillä alueilla, joilla Yhdysvaltojen poliittinen ja sotilaallinen vaikutusvalta korostuu. Tällä luodaan ketju Venäjän konventionaalisen pidäkkeen eli sen A2/AD-järjestelmän kehittämiseksi sekä Venäjän ydinpidäkkeen toimivuuden varmistamiseksi. Venäjän ja Yhdysvaltojen välinen vuorovaikutus kansainvälisen järjestelmän toimintaan perustuu tähän voimapolitiittiseen tasapainolähtökohtaan.

Venäjän määrittelemän poliittisen linjan keskeisimpänä lyhyen aikavälin tavoitteena on kyetä muodostamaan molemminpuoliseen kunnioitukseen perustuva tasa-arvoinen suhde Yhdysvaltoihin. Sen välityksellä Venäjän intressit huomioitaisiin osana kansainvälisen järjestelmän toimintaa ja Venäjä kykenisi osoittamaan tehokkaammin suurvalta-asemansa myös muille järjestelmässä toimiville valtioille. Venäjän politiikan perusta on se, että se pyrkii alueellisella tasolla haastamaan Yhdysvaltojen sekä Naton vaikutusvallan kasvun sen lähialueilla kansallisen turvallisuutensa takaamiseksi ja sen poliittisia tavoitteita tukevan vuoropuhelun muodostamiseksi painopisteisesti Yhdysvaltojen kanssa. Tätä se toteuttaa poliittisen ja taloudellisen ulottuvuuden lisäksi voimapolitiikkaan pohjautuvalla ulko- ja sotilaspolitiikallaan.

Venäjän ja Yhdysvaltojen välisen suhteen kehittyminen ja maiden välisen tasapainoasetelman muuttuminen mahdollistaisi Venäjälle pidemmällä aikavälillä sen tärkeimmän strategisen tavoitteen, uuden kansainvälisen moninapaisen järjestelmän muodostamisen. Uudessa järjestelmässä Venäjällä olisi vastaava rooli kuin Yhdysvalloillakin, mahdollisesti Kiinan muodostaman kolmannen navan kanssa. Uusi järjestelmä olisi moninapainen ja se perustuisi napojen muodostamien voimakeskusten vuorovaikutukseen. Sen kautta Venäjä kykenisi osallistumaan maailmanpolitiittiseen päätöksentekoon, jolla se turvaisi intressiensä mukaisen politiikan toteutumisen ja Yhdysvaltojen globaalien valta-aseman heikentämisen tulevaisuudessa.

4. VENÄJÄN POLITIIKAN TOTEUTUKSEEN VAIKUTTAVAT TAUSTATEKIJÄT

Tässä luvussa kuvataan Venäjän valtionjohdon poliittiseen linjaan vaikuttavia valtiollisia taustatekijöitä. Luvussa kuvataan Venäjän valtionjohdon politiikkaa rajoittavia ja mahdollistavia tekijöitä. Aihetta lähestytään Venäjän poliittisen päätöksentekojärjestelmän, talousjärjestelmän, liittolaisjärjestelmän sekä Venäjän voimaministeriöiden ja asevoimien kautta. Tavoitteena on uusklassisen realismin näkökulman mukaisesti tarkastella tarkasteltavan valtion valtiojärjestelmää. Uusklassisen realismin mukaan suurvallan yksi tärkeimmistä mittareista on se, miten valtionjohto kykenee ulkoisen ja sisäisen toimintaympäristön ristipaineessa ohjaamaan valtiolliset resurssit politiikkansa tueksi, etenkin voimaviranomaisten ja asevoimiensa kehittämiseksi. Luvussa vastataan tutkimusongelmasta johdettuun toiseen tutkimuskysymykseen.

4.1 Venäjän valtionjohto kansainvälisen ja sisäisen järjestelmän rajapinnassa

Venäjän nykyinen poliittinen ympäristö keskittyy pitkälti Venäjän federaation presidentin Vladimir Putinin ympärille. Osin syy tähän on Venäjän suhteellisen lyhyt olemassaoloaika Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Osin politiikan yläpuolelle nousseen presidentti Putinin asema suojelijapresidenttinä ulkoista uhkaa vastaan. Putinin asemaa korostaa se, että hän on johdonmukaisesti keskittänyt valtaa itselleen sekä luotetulle lähipiirilleen vuoden 2000 valtaan astumisensa jälkeen. Putinin kontrolli pätee myös poliittista ja taloudellista valtaa nauttiviin oligarkkeihin, joille Putin on antanut helpotuksia ja tätä kautta kyennyt sitomaan heidät oman vaikutusvaltansa piiriin. Tämä tarkoittaa sitä, että Putinia on vaikea haastaa Venäjän sisäpoliittisella areenalla, niin pitkään kun hän päättää pysyä vallassa.¹⁵⁷

Virkaanastumisensa jälkeen vuonna 2000 Putin muutti federaation valtarakenteita luomalla federaatiosubjektien yläpuolelle federaatiopiirit. Näiden johtoon hän keskitti luotettuja toimijoita, Venäjän presidentin virallisia edustajia. Lisäksi presidentille myönnettiin valta irtisanoa federaatiosubjektien johtajia. Venäjällä elettiin vaikeita aikoja vuonna 2000, vuoden 1998 talousromahduksen ja Tšetšenia sodan vaikutusten vielä näkyessä tapahtui syyskuussa 1999 Moskovan kerrostalopommi-iskut, joiden väitettiin olevan tšetšeeni-terroristien toteuttamia. Pommi-isku oli merkittävä hyökkäys Venäjää vastaan. Iskussa kuoli yli 300 ihmistä ja loukaantui yli 1000 ihmistä. Tämä yhdistettynä Tšetšeeni-taistelijoiden toteuttamaan iskuun Venäjän asevoimia vastaan Dagestanissa syöksi maat maiden väliseen toiseen sotaan vuonna 1999

---

¹⁵⁷ Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla (2016), luvut 3.1 ja 3.2.

Putinin ollessa vielä pääministeri. Tapahtumien ansiosta Putinin hyväksyttävyyttä sisäpoliittisesti nousi merkittävästi ja hänen kannatuksensa nousi ennätyslukemiin, edeltäjänsä Boris Jeltsiniin nähden. Tämä mahdollisti lopulta Putinin kitkattoman valtaannousun vuonna 2000 presidentti Jeltsinin jätettyä terveydellisistä syistä virkansa joulukuussa 1999.¹⁵⁸

Putin on koko valtakautensa ajan pyrkinyt pitämään Venäjän erossa läntisistä vaikuttimista sekä läntistä maailmaa kopioivasta poliittisesta järjestelmästä ja pyrkinyt korostamaan Venäjän historiallista, kulttuurista sekä nationalistista näkökulmaa sisäpoliittisessa toiminnassaan. Putinin kahden ensimmäisen kauden aikana myös talous lähti lähes räjähdysmäiseen nousuun ja rikosluvut pienenivät. Putin myös uudisti poliisihallintoa sekä oikeusjärjestelmää, vaikkakin vuonna 2002 Moskovan Dubrovka-teatterissa tapahtunut panttivankikriisi sekä vuonna 2004 tapahtunut Beslanin kouluisku järkyttivät kokonaisuutta tilapäisesti. Molemmissa tapauksissa tekijät olivat ääri-Islamistisia Tšetšenejä, joka kiihdytti käynnissä olevaa sotaa Tšetšeniassa entisestään. Putinista muodostui vahva johtaja, joka keskitti voimansa kiihtyvän talouden ansiosta terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen taisteluun. Ennen vuoden 2008 Georgian sotaa ja vuoden 2009 globaalia talouskriisiä Venäjän talouden vuosittainen kasvuvauhti oli noin seitsemän prosenttia.¹⁵⁹

Venäjän talouden kasvuvauhti mahdollisti Venäjän verotuksen uudistamisen ja Putinin johdolla yritysverotusta kevennettiin, ulkomaisten yritysten pääsyä Venäjän sisämarkkinoille pyrittiin helpottamaan ja yritysverotusta kevennettiin 35 prosentista 24 prosenttiin. Myös kansalaisten verotusta kevennettiin muodostamalla palkkatyöläisille 13 prosentin tasavero, joka paransi kansalaisten elintasoja ja nosti Putinin kannatusta. Talouden kasvu mahdollisti Venäjän vakausrastaston perustamisen sekä Neuvostoliiton aikaisen ulkomaanvelan lähes täyden takaisinmaksun. Venäjän kehitys näytti hyvältä niin sisäpoliittisesti kuin ulkopoliittisestikin. Presidentti Putinin toinen kausi Venäjän federaation presidenttinä päättyi vuonna 2008, jolloin presidentiksi nousi Dimitri Medvedev. Medvedev nousi presidentiksi vaikeassa tilanteessa. Etelä-Ossetiassa Venäjän ja Georgian välit olivat kiristymässä, globaali talouskriisin aiheutti merkittävän muutok-

---

¹⁵⁸ Azrael, Crane, Peterson (2014), s.22-26. Komulainen, Korhonen, Lainela, Rautava sekä Sutela (2004), Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, s.62-73, Kästner (2008), From Chaos to Pragmatism? The Domestic Dimension of Russian Foreign Policy 1991–2008, s.13-22, Chatham House <https://www.chathamhouse.org/about/structure/russia-eurasia-programme/russias-domestic-politics-project>, Carnegie <http://carnegie.ru/publications?lang=en> sekä CSIS <https://www.csis.org/programs/russia-and-eurasia-program/russian-domestic-politics-and-economics>

¹⁵⁹ Azrael, Crane, Peterson, s.22-26. Komulainen, Korhonen, Lainela, Rautava ja Sutela (2004), Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, s.62-73, sekä CSIS Russias Economic Change <https://www.csis.org/programs/russia-and-eurasia-program/russia-and-eurasia-past-projects/economic-change-russia>

sen venäläisten jokapäiväiseen elämään. Vaikka Venäjän talous palautui nopeasti globaalin talouskriisin vaikutuksista, Venäjä päätti talouden painopisteensä suuntaamisesta asevoimiensa kehittämiseen Georgian sodan jälkeen.¹⁶⁰

Putinin pyrkiessä uudelleen valtaan vuonna 2011 Venäjän sisäpoliittinen toimintakenttä oli muuttunut ja Moskovassa järjestettiin massamaisia mielenosoituksia vapaiden ja luotettavien vaalien puolesta. Näillä vastustettiin Putinin uutta valtaannousua, vaikka vallanvaihto presidentti Medvedevin ja pääministeri Putinin välillä oli nähtävissä. Uusi uhkakuva ”värivallankumoukset”, joita oli tapahtunut usean vuoden kuluessa mm. Georgiassa, Ukrainassa, Armeniassa, Azerbaidžanissa, Kirgisiassa, Uzbekistanissa, Mongoliassa, Moldovassa sekä Valko-Venäjällä, korosti Venäjän valtionjohdon ajatusmaailmassa tätä uhkakuva, jota mielenosoitukset kiihdyttivät. Venäjän valtionjohdon näkemissä uhkakuvissa värivallankumousten päämääränä olisi valtaa pitävän legitiimin hallinnon syrjäyttäminen länsimielisellä ja lännen tukemalla hallinnolla, johon hyödynnettäisiin kaduilla mieltään osoittavaa oppositiota. Moskovassa 2011 – 2013 järjestetyt mielenosoitukset vaimennettiin sisäisellä voimankäytöllä uhkaamisella ja sen käytöllä. Mielenosoitukset sekä värivallankumousten muodostamat uhkakuvat korostivat entisestään Venäjän johdon epäluottamusta länsimaita ja Yhdysvaltoja kohtaan.¹⁶¹

Aiemmin nähdyn demokratiakehityksen osalta Venäjä taantui ja valtionjohto rupesi keskittämään kiihtyvällä tahdilla valtaa itselleen. Tällä pyrittiin estämään ulkopuolisten vaikutteiden pääsy venäläiseen yhteiskuntaan ja valtionjohtoon, mutta myös varmistamaan Venäjän kansallisten intressien ajaminen sille tärkeillä intressialueilla. Venäjällä toteutettiin informaatio-operaatioita, joissa lännen roolia venäläisessä yhteiskunnassa pyrittiin johdonmukaisesti heikentämään ja lännen muodostamaa uhkaa korostamaan. Lisäksi korostettiin venäläistä arvomaailmaa sekä kulttuurista ja historiallista arvomaailmaa sekä korostettiin nationalismia arvona. Lähtökohtana on ollut, että taloudellisesti sekä sotilaallisesti voimakas Venäjä kieltäytyy alistumasta lännen sanelemiin ehtoihin ja puolustautuu läntistä uhkaa vastaan. Tämän perusteleminen on kriittistä sisäpoliittisesti valtionjohdon politiikan hyväksyttävyyden vuoksi.¹⁶²

Talouksysymyksillä, etenkin energiakauppaan, vientiin sekä ulkomaisten hyödykkeiden tuonnilla on ollut suuri vaikutus Venäjän sisäiseen tilanteeseen sekä kansalaisten hyvinvointiin. Venäjän valtion vaurastuminen on mahdollistanut suurimpien äänestäjäryhmien keskiluokan ja

---

¹⁶⁰ Sama.

¹⁶¹ Sama.

¹⁶² Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, s.62-73, sekä Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla, s.14-16. Keir Giles March 2016, Russia's 'New' Tools for Confronting the West Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power, luku 4, s. 27-37.

eläkeläisten elinolojen parantamisen ja vastaavasti valtionjohdon, mutta etenkin presidentin kannatuksen lisäämisen. Ukrainan kriisi aiheutti nopeasti haasteita Venäjälle sitä vastaan kohdistettujen talouspakotteiden, Venäjän toteuttamien vastapakotteiden sekä Venäjän ja länsimaiden välisen kasvavan epäluottamuksen johdosta. Tämä on asettanut valtionjohdon vaikeaan tilanteeseen. Kansalaisten elinolot ovat lähteneet laskuun heikkenevän talouden sekä kasvaneen inflaation vuoksi. Venäjän valtio on joutunut ottamaan käyttöön reservi- ja hyvinvointirahastoissaan olevaa pääomaa rahoittaakseen valtion budjettialijäämää. Se on joutunut harkitsemaan myös valtion eläkerahastojen käyttöä budjettinsa tueksi. Kansalaisten eläkkeiden ja palkanmaksun vaarantuminen voisi vaarantaa valtionjohdon nykyisen poliittisen linjan hyväksyttävyyden. Venäjän hallinto on kuitenkin kyennyt ulkoisen uhkan, länsimaiden sekä Venäjän voimakkaan vastakkainasettelun kautta saamaan myös sisäpoliittista hyväksyttävyyttä toiminnalleen. Venäjän valtionjohto on jäänyt ulko- ja sisäpoliittiseen ristipaineeseen, jossa se tasapainoilee ja josta se pyrkii löytämään tiensä ulos kasvojaan menettämättä kummallakaan foorumilla.¹⁶³

4.2 Venäjän talousjärjestelmä

Venäjän nykyinen talousjärjestelmä on kasvanut hyvin nopeasti 1990-luvun talousjärjestelmän romahduksesta ja useista talouskriiseistä riippumatta, lähinnä energiavetoisuutensa sekä valtion viennin tukemana. Venäjän suuri koko, ihmismäärä sekä bruttokansantuote (BKT) kuitenkin asemoivat sen taloudellisesti vastaavaan asemaan kuin keskisuuren Eurooppalainen valtion Italian. Vuoden 1998 rahoitus- ja valuuttakriisistä nousu oli merkittävä askel Venäjän taloudelle, joka kiihdyttikin itsensä jopa 40 prosentin nousuun 2000-luvun alussa. Vuonna 1998 käynnistynyt kriisi muodostui Venäjän pyrkimyksistä vähentää budjettialijäämäänsä siten, että Venäjä ryhtyi myymään lyhytaikaisia velkakirjojaan. Tämä tasoitti alijäämää, mutta altisti Venäjän kansainvälisille valuuttajärjestelmän muutoksille. Samanaikaisesti Kaakkois-Aasiassa käynnistynyt talouskriisi ja maailman raaka-ainemarkkinoiden hinnanlasku aiheutti Venäjän taloudelle romahduksen. Samassa yhteydessä yksityistämispaineiden kanssa kamppailevia valtionyrityksiä ei kyetty yksityistämään ja tavallaan tällä kehityksellä luotiin polkua nykytilanteeseen.¹⁶⁴

Vuoden 1998 talouskriisistä toipunut Venäjä kykeni saamaan taloutensa nousuun mm. toteuttamalla verouudistuksia, houkuttelemalla ulkomaista pääomaa Venäjälle sekä energian maailmanmarkkinahintojen kohoamisen tukemana, talouden rakenteet jäivät lähes samaan tilaan

¹⁶³ Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, s.9, sekä Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla, s.25-30.

¹⁶⁴ Ks. esim. Komulainen, Korhonen, Lainela, Rautava ja Sutela (2004).

kuin ennen vuoden 1998 kriisiä. Venäjän federaatioon luotiin vuonna 2003 talouskasvun tuke-
mana federaation reservirahasto sekä kansallisen hyvinvoinnin rahasto, jotka ovat toimineet
Venäjän valtionjohdon strategisena rahareservinä maan viimeaikaisten talousvaikeuksien ai-
kana. Venäjä on kyennyt energiatalouksellaan maksamaan myös Neuvostoliiton aikaisen velkansa
pois ja kyennyt välttämään merkittävän lisävelan otton ulkomailta.¹⁶⁵

Vuonna 2009 Venäjä joutui osana globaalia pankkijärjestelmäkriisiä sekä maailmantalouden
romahdusta jälleen taantumaa. Johtuen Venäjän talouden rakenteista ja niiden kyvyttömyy-
destä uudistua Venäjä oli yksi taantumasta pahiten kärsineistä valtioista. Kuitenkin, maailman
energiatalouden nousun myötä Venäjä kykeni nousemaan nopeasti vuoden 2009 taantumasta ja
palaamaan taloudellisen kasvun uralle.¹⁶⁶

Öljyn hinnan lasku sekä vuonna 2014 Ukrainan kriisistä käynnistynyt talouskriisi on aiheutta-
nut paineita Venäjän taloudelle. Venäjän perustrategiana on ollut odottelu, reservi- ja hyvin-
vointirahastojen käyttö sekä tuonninkorvausohjelma, jolla pyritään korvaamaan ulkomaisten
tuontitarvikkeiden tarve kotimaisilla tarvikkeilla. Tällä kyetään tukemaan kotimaista tuotantoa
ja etenkin maa- ja metsätaloudessa sillä voi olla pidempikestoisiakin positiivisia vaikutuksia
Venäjän talouteen. Vastaavasti teollisen tuotannon osalta Venäjällä on haasteita korvata ulko-
maisia komponentteja kotimaisella tuotannolla. On huomattava, että Venäjä on Neuvostoliiton
romahtamisesta saakka hankkinut sille kriittisiä varaosia ja komponentteja ulkomailta. Yhtenä
merkittävänä toimittajana on ollut Ukraina.¹⁶⁷

Taluspakotteiden pitkäkestoinen toimivuus on ollut kyseenalainen. Venäjä on sen pankkisek-
toriin, öljynjalostusteknologiaan sekä läntisille rahoitusmarkkinoille pääsyyn liittyvistä rajoit-
teista huolimatta kyennyt stabiloimaan talousjärjestelmänsä. Venäjä on kyennyt muun muassa
ruplaa kelluttamalla mahdollistamaan teolliset investoinnit sekä yleistä korkotasoa nostamalla
hallitsemaan sisäistä inflaatiota. Tiukalla talouspolitiikallaan se on pyrkinyt toteuttamaan ta-
louttaan budjettinsa rajoissa, budjettialijäämää on paikattu sen hyvinvointirahastosta saatavalla

---

¹⁶⁵ Sama, BOFIT-viikkokatsaus 3/2017 https://www.bofit.fi/fi/seuranta/viikkokatsaus/2017/vw201703_2/ sekä <https://www.bofit.fi/fi/seuranta/tilastot/venaja-tilastot/> Viitattu 24.7.2017..

¹⁶⁶ Ks. Korhonen, Solanko, Korhonen, Sirkjärvi ja Sutela (2010) sekä I Korhonen, V Korhonen, Lainela, Simola ja Solanko (2012).

¹⁶⁷ Ks. esim. Rautava (2014).

rahoituksella. Myös Venäjälle tehdyt ulkomaiset investoinnit ovat kasvaneet vuoden 2015 pohjalukemista.¹⁶⁸

Venäjän valtion talouden päämekanismi on edelleen vientivoittoinen energiateollisuus sekä aseiteollisuus, vaikka Putin totesikin parlamentin ylähuoneelle pitämässään puheessa joulukuussa 2016, että Venäjän maatalous on talouden mekanismina jopa suurempi kuin asevientä.¹⁶⁹ Venäjän ennätysuuri viljasato vuonna 2016 tekee siitä maailman suurimman viljantuottajan. Tällä on Venäjän sisämarkkinaa, vientiä sekä taloutta tukevia tilapäisiä vaikutuksia.¹⁷⁰

Myös asteittain kohonnut öljyn hinta mahdollistane Venäjälle lähivuosina sen talouden asteittaisen parantamisen. Energiateollisuuden osalta Venäjä on yksi Euroopan energian päätuottajista, lisäksi se rakentaa aktiivisesti ydinvoimaa Kiinaan sekä Intiaan ja tulevaisuudessa mahdollisesti myös Turkkiin. Venäjän talouden kasvun ennustetaan muuttuvan positiiviseksi jo vuonna 2017 ja talouden arvioidaan olevan noin kolme prosenttia ylijäämäinen, joskin kasvu pysähtyy tälle tasolle. Öljynhinnan nousu tukee ilmiönä Venäjän talouden kasvua. Tästä huolimatta Venäjä joutuu tulevaisuudessa tarkastelemaan talousjärjestelmänsä fundamentteja vaikka sen talous lähtisikin nousuun. Sen talousjärjestelmän yksipuolisuus, yhdistettynä alhaiseen verotasoon, varojen epätasaiseen jakautumiseen sekä ihmisten kaupungistumiseen muodostavat yhtälön, joka ei voi olla kestävä. Sen tulee kyetä uudistamaan teollisen kompleksinsa tuotanto- ja innovaatiokyky sekä integroitua globaaliin talouteen. Samalla sen pitäisi kyetä ylläpitämään sisäinen tuotantokykynsä ja omavaraisuutensa, johon sillä on edellytykset.¹⁷¹

Venäjän voidaan katsoa vasta 2000-luvun alussa päässeen irti Neuvostoliiton muodostaman talousjärjestelmän sortumiseen liittyvistä talousvaikutuksista. Vaikka muun muassa Ukrainan kriisiin liittyvät talouspakotteet ovat vaikuttaneet Venäjän talouteen, olisi Venäjä todennäköi-

---

¹⁶⁸ Ks. Effectiveness of Economic Sanctions on Russia's Economy <http://www.fpri.org/2017/06/effectiveness-economic-sanctions-russias-economy/> sekä Bofit viikkokatsaukset 22 ja 27/2017 <https://www.bofit.fi/globalassets/bofit/seuranta/viikkokatsaus/2017/v201722.pdf> sekä <https://www.bofit.fi/globalassets/bofit/seuranta/viikkokatsaus/2017/v201727.pdf> Viitattu 13.7.2017.

¹⁶⁹ Kreml, Presidential Address to the Federal Assembly, 1.12.2016, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/53379> . Viitattu 5.12.2016

¹⁷⁰ Ks. Bofit viikkokatsaus 47/2016, <http://www.suomenpankki.fi/bofit/seuranta/viikkokatsaus/Documents/v201647.pdf> Viitattu 7.12.2016.

¹⁷¹ Venäjän inflaatio on käytännössä puolittunut vuoden 2015 n. 14% tasolta vuoden 2016 n. 7% tasoon. Sen talouden alijäämän arvioidaan olevan n. -3% vuonna 2016, mutta nousevan jo vuonna 2017 +3% tasolle. Rahoitukseen kuitenkin siirtymävaiheen, se joutuu käyttämään kansallisia reservi- ja hyvinvointivarantojaan paikataksaan budjettialijäämäänsä vuodelle 2016 ja käyttämään myös osan kultareservistään negatiivisen taloutensa tyydyttämiseksi. Ks. esim. Fitch Ratings, <https://www.fitchratings.ru/> sekä Suomen Pankki, Bofit, <http://www.suomenpankki.fi/bofit/seuranta/viikkokatsaus/Pages/default.aspx>

sesti päätyneet taantumaan tästäkin huolimatta. Tämä johtuu sen vientivoittoisesta ja voimakkaasti energiasidonnaisesta talousjärjestelmästä. Käytännössä Venäjän talous oli ollut laskussa jo ennen Ukrainan kriisiä, Putinin kolmannesta presidenttikaudesta vuodesta 2012 alkaen.¹⁷²

Venäjän valtionjohto on ollut kyvytön, mutta todennäköisesti myös haluton uudistamaan talousjärjestelmäänsä. Yksi keskeisistä kysymyksistä on toimintakulttuuri. Venäläiset poliitikot ja liikemiehet eivät hallitse läntisen markkinatalousjärjestelmän sääntöjä, eivätkä näin ollen halua joutua alisteiseksi sille. Tilannetta on pyritty korjaamaan palkkaamalla venäläisyrittäjiin länsimaisia asiantuntijoita. Vastaavasti läntiset liikeyritykset eivät välttämättä halua tehdä sijoituksia Venäjälle, johtuen Venäjän poliittisesta ilmapiiristä sekä voimistuvasta sisäisestä kontrollista. Länsimaiden investoinnit alkoivatkin laskemaan Venäjälle jo loppuvuonna 2013, jonka yhtenä osasyynä saattoi olla Putinin valtaannousu ja poliittisen kontrollin kiristyminen.¹⁷³

Suurin ongelma on kuitenkin toimimaton sisämarkkina, jonka toimivuutta maan oma tuotantokyky ei tue. Palkkojen laskiessa, työttömyyden lisääntyessä, inflaation noustessa sekä tuonnin supistuessa kansalaiset ostavat ainoastaan pakollisia kulutustarvikkeita. Sisämarkkinaa ei voida tuoda ulkoa ja valtion rakenteelliset ongelmat eivät mahdollista sen kehittämistä. Sisämarkkinan kehittäminen olisi tarpeellista, mutta nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa se ei ole mahdollista. On todennäköistä, että Venäjän talousjärjestelmä pysyy nykyisellään myös tulevaisuudessa ja sille tehdään vain pieniä pakollisia korjauksia. Tämä kehitys ei mahdollista Venäjän taloudellisen aseman vahvistamista länsimaiden kontrolloimassa talousjärjestelmässä.

4.3 Venäjän poliittinen päätöksentekojärjestelmä

Venäjän poliittinen päätöksentekojärjestelmä perustuu keskusjohtoiseen parlamentarismiin. Venäjän federaation lainsäädäntövalta kuuluu kaksikamariselle parlamentille, liittokokoukselle. Liittokokous jakautuu parlamentin ylähuoneeseen eli liittoneuvostoon sekä alahuoneeseen eli duumaan.¹⁷⁴ Venäjän federaation presidentti toimii valtion päämiehenä. Ylintä poliittista valtaa käyttää pääministerin johtama Venäjän federaation hallitus.¹⁷⁵

---

¹⁷² Ks. esim. Maailmanpankki, Venäjän BKT:n kehitys. Luettavissa <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=RU&start=2007> Viitattu 21.12.2016.

¹⁷³ Ks. esim. Russian Foreign Investment Flows <http://www.tradingeconomics.com/russia/foreign-direct-investment> Viitattu 23.12.2016.

¹⁷⁴ Ks. federaation liittokokouksen internet-sivut: <http://www.gov.ru/main/page7.html>

¹⁷⁵ Venäjän perustuslaki (Конституция Российской Федерации), luettavissa venäjäksi <http://www.gov.ru/main/konst/konst0.html> sekä englanniksi <http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm>

Poliittisen päätöksentekojärjestelmän päätökset toimeenpannaan voimaministeriöiden sekä valtiollisten palveluiden toimenpitein. Niiden käytössä olevat voimavarat määrittelevät niiden kyvyn toteuttaa Venäjän poliittista linjaa Venäjän määrittelemillä intressialueilla. Tästä syystä valtionjohdon kyky ohjata taloudelliset resurssit niiden toiminnan varmistamiseksi sekä kehittämiseksi ovat keskeisiä lähtökohtia Venäjän poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tätä tuetaan Venäjän sotilaallisilla ja taloudellisilla liittolaismalleilla.

4.3.1 Venäjän federaation presidentti

Venäjällä presidentti on ylin valtaa käyttävä toimija, jonka rooli on historiallisesti voimakas. Presidentin roolia leimaa politiikan ja kansan välinen suhde. Presidentti on valtionpäämies ja asevoimien ylipäällikkö, jolla on merkittävä ohjausrooli Venäjän federaatiota koskevissa kysymyksissä. Presidentti nähdään poliittisen päätäntävällän yläpuolisena toimijana, joka viimekädessä varmistaa valtion sekä kansan turvallisuuden. Venäjän presidentin valta on alisteista Venäjän federaation hallitukselle sekä parlamentaariselle päätöksentekojärjestelmälle. Presidentin rooli on kuitenkin vahva ja etenkin ulko- ja sotilaspoliittisesti presidentti kykenee käyttämään valtaansa lähes rajattomasti. Presidentin, asevoimien ja eri voimaministeriöiden suhde korostuu juuri tästä syystä. Vaikka hallitus on ylin vallan käyttäjä, presidentillä on käytössään työkalut, joilla valtaa käytetään. Presidentin valtaoikeudet on kirjattu Venäjän federaation perustuslakiin.¹⁷⁶

Presidentti johtaa ja vastaa Venäjän kansallisesta turvallisuudesta, tukenaan Venäjän federaation turvallisuusneuvosto. Kaikki ministeriöt osallistuvat kansallisen turvallisuuden toteuttamiseen oman vastualueensa puitteissa. Tätä varten Moskovaan perustettiin 1.12.2014 kansallisesta turvallisuudesta vastaava johtokeskus ”Kansallisen puolustuksen johtokeskus”, joka toimii valtion ylimmän johdon komentopaikkana, sekä sitoo kaikkien voimaministeriöiden, palveluiden sekä asevoimien keskeisimmät toimijat yhteen.¹⁷⁷

Presidentti voidaan valita valtaan, enintään kahdeksi peräkkäiseksi kaudeksi kerrallaan. Venäjän perustuslaki ei määritä presidentin kokonaiskausien määrää. Venäjän presidenttinä voi toi-

---

¹⁷⁶ Venäjän perustuslaki (Конституция Российской Федерации), Jämsen Jussi, 2011 s. 63-64 sekä Ermarth, Fritz (2006).

¹⁷⁷ Kansallisen puolustuksen johtokeskus (Национальный центр управления обороной РФ) perustettiin Moskovaan Frunzen rantakadulle 1.12.2014. Sitä pidetään vastineena Neuvostoliiton aikaiselle ylijohdon pääkomentopaikalle СТАВКА:lle (Ставка Главного Командования Вооруженных Сил). Ks. esim. <https://www.rt.com/news/210307-russia-national-defence-center/> sekä <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/11/21/vladimir-putins-massive-triple-decker-war-room-revealed/>

mia sama henkilö useammalla presidenttikaudella kuin kahdella, mutta ei yhtäjaksoisesti. Venäjän presidentin hallintokausi oli vuoteen 2008 saakka neljän vuoden mittainen, mutta presidentti Dimitri Medvedev hyväksytti duumassa 22.12.2008 perustuslain muutoksen, jossa Venäjän federaation presidentin valtakauden pituudeksi määritettiin kuutta vuotta. Presidentti Vladimir Putin astui kolmannelle presidenttikaudelleen vuonna 2012, jolloin presidenttikauden pituudeksi oli määritetty kuusi vuotta.¹⁷⁸

Koska Venäjän presidentti nimittää hallituksen, pääministerin sekä korkeimmat virkamiehet tehtäviinsä, on hänellä mahdollisuus vaikuttaa Venäjän kaikkiin politiikan lajeihin. Yhdistettynä tämä Venäjän federaation presidentin asemaan kansallisesta turvallisuudesta vastaavana asevoimien ylipäällikkönä, korostaa tämä presidentin roolia Venäjän kaikkiin politiikan lajeihin vaikuttavana toimijana.¹⁷⁹ Venäjän presidentin tärkeimmiksi tehtäviksi voidaan katsoa mm. vastuu Venäjän suvereniteetin ja itsenäisyyden turvaamisesta sekä ihmisoikeuksien toteutumisesta. Presidentin tulee kyetä varmistamaan valtion poliittisen johdon toimintakyky sekä valtion johtaminen kaikissa tilanteissa.¹⁸⁰

Presidentin asema, etenkin presidentti Putinin valta-asema, on Venäjällä kiistaton ja Putinin henkilöahmo on normaalin poliittisen järjestelmän yläpuolella. Venäjän kansa kannattaa Putinin poliittista linjaa ja hänen toimintansa mm. Krimin valtauksen liittyen on saavuttanut poikkeuksellisen suuren kansansuosion. Presidentti Putinin poliittinen linja on kansan silmissä nostanut Venäjän vahvaa asemaa kansainvälisessä järjestelmässä, jolla on ollut presidentti Putinin kannatusta ja legitimizeettiä vahvistava vaikutus. Presidentti Putinin kannatus on viimeisten tutkimusten noussut ja näiden perusteella jopa 70 prosenttia venäläisistä pitää Venäjää supervaltana ja kannattaa presidentti Putinin toimintaa jopa 85 prosenttisesti.¹⁸¹ Vastaavasti Syyrian sota kansa ei ole täydellisesti ymmärtänyt, mutta sillä on ollut Venäjän kansainvälistä asemaa ja Venäjän vuoropuhelua Yhdysvaltojen kanssa kehittävä vaikutus.

---

¹⁷⁸ Esittely no 124575-8 duumalle Venäjän federaation perustuslain muuttamiseksi (Законопроект № 124578-5 Закон Российской Федерации о поправке к Конституции Российской Федерации "Об изменении срока полномочий Президента Российской Федерации и Государственной Думы"). Luettavissa [http://asozd.duma.gov.ru/main.nsf/\(Spravka\)?OpenAgent&RN=124578-5&02](http://asozd.duma.gov.ru/main.nsf/(Spravka)?OpenAgent&RN=124578-5&02). Viitattu 19.3.2016.

¹⁷⁹ Venäjän federaation hallitus <https://government.ru> viitattu 19.3.2016

¹⁸⁰ Venäjän federaation presidentti ks. <http://en.kremlin.ru/structure/president> sekä Venäjän federaation perustuslaki, luku 4, luettavissa venäjäksi <http://www.gov.ru/main/konst/konst0.html> sekä englanniksi <http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm> Viitattu 20.10.2016.

¹⁸¹ Ks. mm. 68% of Russian citizens consider Russia a superpower <http://www.levada.ru/eng/68-russian-citizens-consider-russia-superpower>. sekä Indexes - assessment of situation in the country <http://www.levada.ru/eng/indexes-0>. Viitattu 15.2.2016.

Vaikka presidentin valtaoikeudet on kirjattu perustuslakiin, Putinin valtaa voidaan pitää Venäjän poliittisessa järjestelmässä voimakkaana. Yhtenä keskeisenä tekijänä Putinin voiman taustalla on ns. varjovalta, joka perustuu mm. virallisen hallinnon taustalla toimivaan valtaeliittiin. Valtaeliitti linjaa Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan sekä sisä- ja talousjärjestelmän toiminnan. Koska Putinin johtama puolue on käytännössä ainoa poliittista valtaa nauttiva puolue, kykenee Putin nimittämään ja vaihtamaan avainpoliitikkoja helposti. Poliitiikan ulkopuolella toimivat oligarkit ovat merkittävä osa tätä järjestelmää. Oligarkit on todennäköisesti sidottu järjestelmän toimintaan pidemmällä aikavälillä mm. rahan ja korruption kautta. Tämä mahdollistaa valtaeliitille ja presidentille oligarkkien ohjaamisen tai tarvittaessa tuomitsemisen Venäjän virallisessa oikeusjärjestelmässä. Tällä on valtaeliitin ja presidentin asemaa korostava vaikutus.¹⁸²

4.3.2 Venäjän federaation hallitus

Venäjän federaation hallitus (Правительство Российской Федерации) on ylin poliittista päätöksentekovaltaa käyttävä mekanismi Venäjällä. Hallitusta johtaa Venäjän federaation pääministeri. Hallituksen valta perustuu Venäjän federaation perustuslakiin. Hallitus muodostuu apulaispääministereistä sekä ministereistä. Hallitus on tilivelvollinen duumalle, joka järjestää kuulemisia ja äänestää hallituksen luottamuksesta.¹⁸³ Hallitusta johtaa pääministeri. Hallituksen muut jäsenet ovat ulkoministeri, sisäministeri, talusministeri, puolustusministeri, hätätilaministeri, oikeusministeri, teollisuus- ja kauppaministeri, taloudellisen kehityksen ministeri, terveysministeri, työ- ja sosiaaliministeri, opetus- ja tiedeministeri, kuljetusministeri, luonnonvara- ja ympäristönsuojeluministeri, energiainministeri, kulttuuriministeri, urheiluministeri, kommunikaatio- ja tiedotusministeri, maatalousministeri, Venäjän Kaukoidän ministeri sekä Venäjän Krimin asioiden ministeri.¹⁸⁴

Venäjän federaation hallitus jakautuu ns. siviilipilarin sekä sotilaspilarin varaan. Venäjän hallituksen siviilipilari rakentuu oikeusministeristä, terveysministeristä, kulttuuriministeristä, opetusministeristä, luonnonvaraministeristä, kauppa- ja teollisuusministeristä, Kaukoidän kehitysministeristä, maatalousministeristä, urheiluministeristä, rakennus- ja asuntoministeristä, liiken-

¹⁸² Ks. uutisointi Venäjän entisen talusministerin pidätykseen liittyen, The New York Times http://www.nytimes.com/2016/11/16/world/europe/russia-alexei-ulyukayev-detained.html?_r=0, Reuters <http://www.reuters.com/article/us-russia-ulyukayev-idUSKBN13A01X> sekä Bloomberg <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-11-15/why-putin-sacrificed-economy-minister-alexei-ulyukayev> Viitattu 29.12.2016.

¹⁸³ Ks. Venäjän hallituksen kotisivut osoitteessa <http://government.ru/> Viitattu 20.10.2016 sekä Venäjän perustuslaki (Конституция Российской Федерации).

¹⁸⁴ Venäjän hallituksen kotisivut <http://government.ru/gov/persons/#vice-premiers> kohta valtioneuvoston jäsenet (Персональный состав Правительства). Viitattu 20.10.2016.

neministeristä, työ- ja sosiaaliministeristä, talousministeristä, ekonomisen kehityksen ministeristä ja energiaministeristä. Sotilaspilari muodostuu sisäministeristä, puolustusministeristä, ulkoministeristä sekä hätätilaministeristä.¹⁸⁵

Hallituksen päätehtäviin kuuluu valtion budjetin laatiminen ja esittely duumalle, sekä budjetin toteutuksen ja toteuman valvonta. Lisäksi sen tehtäviin kuuluu varmistaa Venäjän talous- ja luottopolitiikan toteutus, varmistaa ministeriöiden vastuualueiden politiikan toteutus Venäjän alueella, hallinnoida federaation omaisuutta, varmistaa valtion puolustus, kansallinen turvallisuus sekä toimeenpanna Venäjän ulkopoliittikka, varmistaa lain ja ihmisoikeuksien toteutuminen sekä ylläpitää sisäinen järjestys ja turvallisuus, toteuttaa muut perustuslaissa, laissa tai presidentin määräyksellä vahvistetut tehtävät.¹⁸⁶ Hallitus johtaa käytännössä 17 ministeriön toimintaa, viiden federaatiopalvelun toimintaa sekä 30 federaation agentuurin toimintaa.¹⁸⁷

Venäjän hallitus ei ole nauttinut merkittävää kansansuosiota Putinin kolmannella presidenttikaudella presidentin suosiosta riippumatta. Kansa ei ole tyytyväinen maan sisäiseen tilanteeseen, johon sidonnaisena hallitus pitkälti nähdään. Hallituksen toimintakyky on kuitenkin suhteellisen varma niin kauan kuin Putin jatkaa presidenttinä. Hallitus muodostuu Putinin valta- puolueen ”Yhtenäinen Venäjä” (Единая Россия) ministereistä, jotka Putin on valinnut. Presidentin vahva asema ja opposition toimintaedellytysten puute suojaa nykyhallitusta, joka toteuttaa käytännössä Putinin viitoittamaan kokonaispolitiikkaa, johon kansa on ollut suhteellisen tyytyväinen.¹⁸⁸

4.3.3 Parlamentaarinen päätöksentekojärjestelmä

Venäjän keskushallinto muodostuu federaation liittokokouksesta (Федеральное Собрание), joka muodostuu parlamentin alahuoneesta eli duumasta (Государственная дума) sekä parlamentin ylähuoneesta eli liittoneuvostosta (Совет Федерации). Se käyttää Venäjällä lainsäädännöllistä valtaa.¹⁸⁹

Liittoneuvostoon valitaan 170 edustajaa, kaksi edustajaa jokaiselta Venäjän hallintoalueelta. Federaatiosubjektit määrittävät edustajansa ylähuoneeseen, joten ylähuoneen edustajat eivät ole

¹⁸⁵ Venäjän federaation hallitus http://www.gov.ru/main/ministry/isp-vlast44_en.html viitattu 19.3.2016

¹⁸⁶ Ks. Venäjän hallituksen kotisivut osoitteessa <http://government.ru/> Viitattu 20.10.2016 sekä Venäjän perustuslaki (Конституция Российской Федерации).

¹⁸⁷ Ks. Venäjän hallituksen kotisivut <http://government.ru/en/ministries/> kohta ministeriöt ja osastot (Министерства и ведомства). Viitattu 20.10.2016.

¹⁸⁸ Kss. esim. Levada tutkimuskeskuksen tilastot Venäjän valtionhallintoon liittyen <http://www.levada.ru/eng/indexes-0> Viitattu 29.12.2016.

¹⁸⁹ Ks. federaation liittokokouksen internet-sivut: <http://www.gov.ru/main/page7.html> Viitattu 20.10.2016.

vaalikausiin sidonnaisia. Liittoneuvoston puheenjohtaja on Venäjän kolmanneksi korkein viranhaltija, joka presidentin ja pääministerin ollessa estyneitä hoitamasta tehtäviään käyttää perustuslaillisesti Venäjän presidentin päätöksentekovaltaa. Liittoneuvoston rooli on merkittävä ja sillä on lainsäädäntövalta. Liittoneuvoston tärkeimmät tehtävät ovat Venäjän presidentin virkaannimittäminen, federaatiosubjektien rajojen muutokset, Venäjän presidentin esittelystä sotatilan tai hätätilan julistaminen ja käyttöönotto, Venäjän asevoimien käytön valtuuttaminen maan rajojen ulkopuolella, Venäjän presidentinvaalien julistaminen, Venäjän presidentin valtaoikeuksien karsiminen tai poistaminen, Venäjän ylimpien tuomioistuinten puheenjohtajien nimeäminen presidentin esittelystä, Venäjän pääsyyttäjän nimittäminen sekä liittoneuvoston apulaispuheenjohtajan nimittäminen.¹⁹⁰

Duumaan kuuluu 450 jäsentä. Duuman vaalit ovat kaksinkertaiset, eli puolet edustajista valitaan suoralla puoluepohjaisella kansanvaalilla ja toinen puoli maanlaajuiselta listalta suhteellisella vaalilla vertailuarvoon perustuvalla vaalitavalla. Duuman vaalikausi on kestoltaan viisi vuotta. Käytännössä duuma säätää lait, ylähuone eli liittoneuvosto vahvistaa ne. Tämä tarkoittaa myös mm. sitä, että vaikka ylähuone on päättävä elin, duumalla on merkittävä valta lakien valmistelijana sekä säätäjänä. Duuma on voimakkaampi toimija Venäjän poliittisessa järjestelmässä. Liittoneuvosto ei kykene juurikaan vaikuttamaan hallituksen sekä duuman toteuttamaan politiikkaan.¹⁹¹

Duuma on käytännössä tärkein poliittinen päätöksentekuelin, jonka toimivalta perustuu Venäjän perustuslakiin.¹⁹² Duuma käsittelee ja hyväksyy käytännössä kaikki Venäjän federaatiota koskevat, hallitukselle esiteltäväksi tulevat asiat, ennen kuin ne siirretään ylähuoneelle eli liittoneuvostolle päätettäväksi. Duuman tärkeimpiin tehtäviin kuuluvat mm. pääministerin nimittäminen, hallituksen säännölliset kuulemiset, hallituksen luottamuksesta äänestäminen, Venäjän keskuspankin johtajan nimittäminen ja irtisanominen, puheenjohtajan sekä henkilöstön nimittäminen sekä irtisanominen, armahduspäätökset sekä Venäjän presidenttiä vastaan käynnistettävät rikosoikeudelliset toimenpiteet.¹⁹³

Venäjän federaation historian seitsemännen duuman vaalit järjestettiin syyskuussa 2016, niissä menestyi parhaiten presidentti Putinin puolue ”Yhtenäinen Venäjä”. Se nosti paikkamääräänsä duumassa 105 paikalla saavuttaen 343 paikkaa duumassa. Puolue saavutti määräenemmistön

¹⁹⁰ Ks. Venäjän federaationeuvoston internet sivut, <http://www.council.gov.ru/en/about/>

¹⁹¹ Venäjän federaation liittokokous http://www.gov.ru/main/page7_en.html viitattu 19.3.2016

¹⁹² Venäjän perustuslaki (Конституция Российской Федерации).

¹⁹³ Venäjän federaation alahuoneen kotisivut, luettavissa osoitteessa <http://www.duma.gov.ru/>, Venäjän perustuslaki (Конституция Российской Федерации).

kaikkiin muihin puoleisiin nähden. Vaaleja kritisoitiin korruptiosta ja vaalijärjestelmän yllättävästä muutoksesta, jossa puolet edustajista valittiin puoluelistoilta ja puolet henkilövaaleilla. Aiempi käytäntö on ollut puhtaasti puoluevaali.¹⁹⁴

Venäjä jakautuu kahdeksaan federaatiopiiriin (федеральный округ), joille alisteisia federaatiosubjektit (субъекты Российской Федерации) ovat. Federaatiopiirejä ovat Keskinen-, Eteläinen- (ml. Krimin niemimaa), Luoteinen-, Kaukoidän-, Siperian-, Uralin-, Volgan- ja Pohjois-Kaukasuksen federaatioalue. Putin perusti federaatiopiirit 2000-luvun alussa valtaannousunsa jälkeen tavoitteenaan parantaa kontrolliaan maan sisäisiin asioihin sekä alueellisiin kysymyksiin liittyen. Federaatiopiirien johdossa olevat presidentin täysivaltaiset edustajat mahdollistavat tämän. Venäjän federaationeuvosto koostuu Venäjän federaatioon kuuluvien federaatiopiireille alisteisten federaatiosubjektien edustajista, jotka ovat toisin kuin federaatiopiirit, liittovaltion perustavia osia. Tämä on keskeinen peruste miksi juuri federaatiosubjektien edustajat muodostavat parlamentin ylähuoneen. Jokainen federaatiosubjekti lähettää kaksi edustajaansa federaationeuvostoon. Federaatiosubjekteja on vuodesta 2014 alkaen 85 kappaletta, jolloin Krimin niemimaa sekä Sevastopol lisättiin subjekteiksi. Liittovaltion perustavat osat muodostuvat 22 tasavallasta (республика), 46 alueesta (область), yhdeksästä aluepiiristä (край), kolmesta federatiivisesta kaupungista (город федерального значения), neljästä autonomisesta alueesta (автономная область) sekä yhdestä autonomisesta läänistä (автономный округ).¹⁹⁵

4.3.4 Venäjän federaation turvallisuusneuvosto

Venäjän federaation turvallisuusneuvosto (Совет Безопасности Российской Федерации) on Venäjän keskeisin presidentin tukena toimiva kansalliseen turvallisuuteen liittyvä toimielin, joka konsultoi presidenttiä Venäjän kansalliseen turvallisuuteen liittyvien kysymysten osalta. Turvallisuusneuvoston kokoonpano on vakioitu. Venäjän federaation presidentti toimii turvallisuusneuvoston puheenjohtajana. Muut pysyvät jäsenet ovat pääministeri, liittoneuvoston puheenjohtaja, duuman puheenjohtaja, presidentin kansliapäällikkö, puolustusministeri, ulkoministeri, sisäministeri, Venäjän kansalliskaartin johtaja¹⁹⁶, ulkomaantiedustelupalvelu SVR:n

¹⁹⁴ Ks. analyysi duuman vaaleista syyskuulta 2016 esim. <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/politics-2016.htm> Viitattu 20.10.2016

¹⁹⁵ Ks. luettelo Venäjän federaation federaatiosubjekteista, luettavissa englanniksi osoitteessa http://www.gov.ru/main/regions/regioni-44_en.html. Viitattu 20.10.2016.

¹⁹⁶ Kansalliskaartin (Национальная Гвардия России) johtaja on kuulunut turvallisuusneuvoston kokoonpanoon sen perustamisesta 2016 lähtien. Ks. esim. <http://www.globalsecurity.org/intell/world/russia/fsvng.htm>. Viitattu 21.10.2016

johtaja, federaation turvallisuuspalvelu FSB:n johtaja, Venäjän presidentin erityisedustaja ympäristönsuojelun, ekologian sekä kuljetusten osalta sekä turvallisuusneuvoston sihteeri. Eriksien kutsuttavia jäseniä ovat yleisesikunnan päällikkö, presidentin täysivaltaisen edustajat Läntisen, Uralin, Luoteisen, Volgan, Keskeisen, Siperian, Kaukoidän sekä Pohjois-Kaukasian federaatiopiireissä, federaation tullipalvelun johtaja, oikeusministeri, Pietarin kuvernööri, hätätilaministeri, talousministeri, Moskovan pormestari, varapääministeri, turvallisuusneuvoston varasihteeri sekä Venäjän pääsyyttäjä.¹⁹⁷

Venäjän federaation turvallisuusneuvoston rooli on keskeinen määriteltäessä Venäjän kansallista turvallisuutta, ulko- ja sotilaspolitiikkaa tai sisäisiä kysymyksiä. Käytännössä presidentti, avainministerit sekä voimaviranomaiset kykenevät käynnistämään Venäjän kansallisen turvallisuuden kannalta merkittävät toimenpiteet ja operaatiot, joille haetaan hyväksyntä parlamentariselta päätöksentekojärjestelmältä. Turvallisuusneuvoston roolia käsitellään myös Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015). Dokumentissa todetaan, että Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia toimeenpannaan Venäjän federaation presidentin johdolla Venäjän federaation turvallisuusneuvoston valvonnassa.¹⁹⁸

Turvallisuusneuvoston dynaamisuudesta esimerkkinä toimii Ukrainan kriisi. Väitetään, että presidentti Putin olisi saanut tunnissa oikeuden asevoiman käytölle maan rajojen ulkopuolella parlamentin ylähuoneelta, jolla mahdollistettiin Krimin valtaamiseen tähdänneen operaation toteutus. Tämä on mahdollista turvallisuusneuvoston voimakkaan roolin, sekä siihen kuuluvan jäsenistön vuoksi. Liittokokouksen puheenjohtajat ovat osa turvallisuusneuvoston kokoonpanoa.¹⁹⁹

Turvallisuusneuvosto muodostaa Venäjän poliittisen valtaeliitin. Se määrittelee Venäjän kansallisen turvallisuuden sekä ulko- ja sotilaspolitiikan linjaukset. Se tarvitsee luvan näiden toteutukselle duuman ala- tai ylähuoneelta. Molempien näiden puhemiehet kuuluvat turvallisuusneuvoston kokoonpanoon, joten asioiden tehokas valmistelu on mahdollista. Avainministerien ja –palveluiden johtajien rooli osana Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan toteutusta on keskeinen.

---

¹⁹⁷ Turvallisuusneuvoston kokoonpano on esitetty Venäjän federaation presidentin kotisivuilla, <http://en.kremlin.ru/structure/security-council/members>. Viitattu 21.10.2016.

¹⁹⁸ Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia (2015) kohta 4, s.39.

¹⁹⁹ Ks. päätöksentekoprosessiin liittyvää uutisointia 1.3.2014 esim. Russian Times <https://www.rt.com/news/russia-ukraine-approve-military-371/>, Washington Post https://www.washingtonpost.com/world/europe/russian-parliament-approves-use-of-troops-in-crimea/2014/03/01/d1775f70-a151-11e3-a050-dc3322a94fa7_story.html?utm_term=.541df6c1bb65 sekä Deutsche Welle <http://www.dw.com/en/russian-parliament-approves-use-of-armed-forces-in-crimea/a-17467100> Viitattu 29.12.2016.

Turvallisuusneuvosto määrittelee Venäjän presidentin johdolla Venäjän poliittisen ja sotilaallisen linjan.

4.4 Venäjän voimaministeriöt ja valtiolliset palvelut

Venäjän tärkeimmät voimaministeriöt ovat historiallisesti muodostuneet niiden suhteesta kansalliseen puolustukseen, sisäisen kontrollin ylläpitoon sekä globaaliin vaikuttavuuteen. Neuvostoliiton aikana voimaministeriöitä oli kolme, Valtion turvallisuuden komitea (KGB, Комитет государственной безопасности), Sisäministeriö (MVD, Министерство внутренних дел) sekä puolustusministeriö (MO, Министерство обороны). Neuvostoliiton hajottua Venäjän hallinnollinen kokonaisuus ja tätä kautta myös voimaministeriöiden määrä muuttui. Keskeisimpänä muutoksena voidaan pitää KGB:n hajoamista, joka aiheutti sen toimintojen uudelleen ohjaamisen useille eri voimaministeriöille. KGB oli globaali toimija, joka piti kontrollissaan kaikki tarvittavat mekanismit strategisesta ulkomaantiedustelusta yhteiskunnan sisäiseen valvontaan. Sisäministeriön joukkojen tehtävänä oli ylläpitää sisäinen järjestys ja turvallisuus ja puolustusministeriön tehtävänä oli vastaavasti torjua Neuvostoliittoa vastaan kohdistunut sotilaallinen uhka Neuvostoliiton vaikutuspiirissä.²⁰⁰

Nykyisiksi voimaministeriöiksi voidaan laskea käytännössä suoraan Venäjän federaation presidentin tai hallituksen johdossa olevat ministeriöt ja valtiolliset palvelut, joilla on kyky toteuttaa operaatioita Venäjällä tai sen rajojen ulkopuolella.

Venäjän valtiollisia palveluita tai virastoja on 18 kappaletta, näitä ovat valtion kuriiripalvelu, Venäjän federaation ulkomaantiedustelupalvelu, federaation turvallisuuspalvelu, federaation huumevalvontavirasto, federaation suojauspalvelu, federaation talousvalvontavirasto, presidentin erityispalveludirektoriaatti, federaation antimonopolipalvelu, valtion statistiikkapalvelu, maahanmuuttovirasto, federaation tullipalvelu, ympäristö-, teollisuus- ja ydinturvallisuuspalvelu, federaation avaruusvirasto, federaation tieteellisten organisaatioiden virasto, federaation kansallisuuksien virasto, kuluttajaoikeus- ja hyvinvointivirasto sekä alkoholivalvontavirasto.²⁰¹

Venäjän federaation turvallisuuspalvelu (FSB, Федеральная служба безопасности) toimii tärkeimpänä mekanismina Venäjän sisäiseen turvallisuuteen liittyen. Sen päätehtäviin kuuluu mm. vastatiedustelu, sisäinen turvallisuus sekä rajaturvallisuus, terrorismin torjunta, valvonta sekä vakavien rikosten tutkinta. Entinen rajavartiopalvelu (FPS, Федеральная пограничная

²⁰⁰ Ks. mm. Carlsson Märta (2012) sekä Taylor Brian D.,(2007) sekä Taylor Brian D.(2011).

²⁰¹ Venäjän federaation hallitus http://www.gov.ru/main/ministry/isp-vlast44_en.html Viitattu 19.3.2016

служба) liitettiin FSB:n organisaatioon vuonna 2003 sekä valtiollisen viestinnän ja informaation virastona tunnettu signaalitiedustelupalvelu (FAPSI, Федеральное Агентство Правительственной Связи и Информации) liitettiin FSB:n ja SVR:n organisaatioihin vuonna 2005. FSB:lla on myös omat puolisolitaalliset erikoisjoukkonsa, joilla se voi toteuttaa erityyppisiä operaatiota. Venäjän federaation presidentti nimittää FSB:n johtajan tehtävänsä ja FSB:n johtajalla on suora raportointivastuu presidentille.²⁰² FSB:n rooli osana Venäjän sisäisen turvallisuuden kokonaisuutta ja sisäistä kontrollia on keskeinen. FSB:lla on oikeus ottaa kiinni ja pidättää sisäistä turvallisuutta vaarantavia henkilöitä, se toteuttaa jatkuvaa tietoverkkojen valvontaa ja tiedustelua sekä pyrkii estämään kaikki valtionjohtoa vastaan suunnatut uhkatekijät.

Ulkomaantiedustelupalvelun (SVR, Служба внешней разведки) tehtävänä on kerätä Venäjän kannalta merkittävää strategista tietoa kaikin käytössä olevin keinoin. SVR on globaali toimija, jolla on tähän suhteutetut resurssit käytössään. SVR:n organisaatio muodostuu operatiivisesta toimialasta, analyysiin keskittyneestä toimialasta sekä erilaisista toiminnallisista osastoista. Käytännössä päätoimijat ovat SVR:n johtajan alaisuudessa toimiva protokollaosasto, SVR:n koulutuskeskus, tiedostuskeskus, operaatiodivisioona, informaatioanalyysiosasto, ulkomaan vastatiedustelu, tiedonhallinta, operaatiotekniikka, taloudellinen tiedustelu, huolto- ja täydennykset. SVR:n johtajan nimittää tehtävänsä Venäjän presidentti, jolle hän on raportointivastuussa.²⁰³ SVR vastaa strategisesta tiedonhankinnasta ja sen toiminta-alue on globaali. SVR:n toiminnasta on saatu 2000-luvulla havaintoja, mm. vuonna 2009 Yhdysvallat karkotti merkittävän määrän illegaaleja venäläisvakoojia maastaan ja on väitetty, että kyseiset toimijat olisivat olleet SVR:n agenteja. Vastaavasti on väitetty, että SVR oli valmistelemassa Venäjän osallistumista Syyrian sotaan Syyrian maaperällä jo useita vuosia ennen kuin Venäjän asevoimat käynnistivät alueella operaationsa syksyllä 2015.²⁰⁴

---

²⁰² Ks. mm. Carlsson (2012) sekä Taylor (2007) sekä Taylor (2011).

²⁰³ Venäjän ulkomaantiedustelupalvelu, http://svr.gov.ru/svr_today/struktur.htm Viitattu 25.10.2016.

²⁰⁴ Ks. esim. CBS News <http://www.cbsnews.com/news/fbi-10-russian-spies-arrested-in-us/> , Business Insider <http://www.businessinsider.com/fbi-agent-how-russias-foreign-intelligence-service-works-2015-1?r=US&IR=T&IR=T> , NY Daily News <http://www.nydailynews.com/news/world/anna-chapman-russian-sleeper-agents-arrested-awarded-kremlin-top-medal-article-1.190482> , sekä The War is Boring <http://warisboring.com/zaslon-russias-ultra-secretive-special-ops-in-syria/> , Australian Institute of International Affairs <http://www.internationalaffairs.org.au/global-wire/operation-alawistan-the-implications-of-russias-military-presence-in-syria/> . Viitattu 12.5.2017.

Venäjän federaation suojauspalvelu (FSO, Федеральная служба охраны) vastaa presidentin turvallisuudesta globaalisti. Sen koko on noin 3000 miestä ja sillä on käytössään kaikkien muiden ministeriöiden ja palveluiden resurssit tehtävänsä puitteissa.²⁰⁵ Suojauspalvelun toimintakenttä on globaali ja sen tehtävänä on varmistaa presidentin turvallisuus kaikissa olosuhteissa. Sillä on itsenäinen rooli. Pyrkimyksenä on pitää se irti muiden ministeriöiden valtapoliittisesta kamppailusta, jolla voisi olla presidentin turvallisuutta vaarantava vaikutus.

Sisäministeriön (MVD, Министерство внутренних дел) rooli voimaministeriönä muuttui Venäjän kansalliskaartin perustamisen jälkeen vuonna 2016, jolloin mm. OMON, SOBR ja sisäministeriön puolisotilaalliset joukot muodostivat Kansalliskaartin. Kansalliskaarti yhdistää pääosan sisäisen turvallisuuden toimijoista ja vastaa Venäjän sisäisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta kaikissa olosuhteissa. Kansalliskaarti vastaa suoraan Venäjän federaation turvallisuusneuvostolle, eli käytännössä presidentille. Sisäministeriöllä oli vuoteen 2016 saakka 16 alueellista sisäisen turvallisuuden aseellista erikoisjoukkooyhtymää. Kansalliskaartin perustamisen jälkeen MVD:n alaisuuteen kuuluvat mm. huumevalvontavirasto, maahanmuuttovirasto, talousrikosten tutkintayksikkö, ekstremismin vastainen yksikkö sekä poliisi (ent. miliisi).²⁰⁶

Puolustusministeriö (Министерство обороны) on yksi keskeisimmistä toimijoista voimaministeriöiden joukossa ja sen osana asevoimat takaavat kaikissa tilanteissa Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden. Puolustusministeri vastaa asevoimien operatiivisesta johtamisesta. Hänellä on 10 sijaista, joista jokaisella on erityinen vastuualue. Yleisesikunnan päällikkö on yksi puolustusministerin sijaisista.²⁰⁷ Puolustusministeriön hallinnonala vastaa myös ydinaseista sekä CBRN-suojasta (kemialliset, biologiset, säteilevät ja ydinaseet). Asevoimien normaaliolojen vahvuuden katsotaan yleisesti olevan n. miljoona miestä, joskin on todennäköistä, että luku on alhaisempi.²⁰⁸ Asevoimia tarkastellaan tarkemmin alaluvussa 4.9.

Voimaministeriöksi voidaan laskea tietyin rajoittein myös Häätätilaministeriö (Министерство по чрезвычайным ситуациям – MChS), joka vastaa siviilipuolustuksesta, luonnonkatastrofien hallinnasta sekä pelastustoiminnasta. Häätätilaministeriö on ei-aseellinen toimija, mutta se to-

²⁰⁵ Ks. mm. Carlsson, (2012). sekä Taylor (2007) sekä Taylor (2011).

²⁰⁶ Ks. mm. Carlsson, (2012). sekä Taylor (2007) sekä Taylor (2011) sekä MVD:n viralliset kotisivut osoitteessa <https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/structure1>

²⁰⁷ Venäjän puolustusministeriö <http://structure.mil.ru/management/deputy.htm> viitattu 19.3.2016

²⁰⁸ Ks. mm. Carlsson, (2012). sekä Taylor (2007) sekä Taylor (2011).

teuttaa operaatioita Venäjällä ja Venäjän ulkopuolella, niiltä osin kuin muiden voimaministeriöiden operaatiot vaativat Häätätilaministeriön tukea.²⁰⁹ Häätätilaministeriön joukot vastaavat pelastuspalvelusta Venäjän federaation alueella ja sen ulkopuolella. Ne ovat osallistuneet aktiivisesti kaikkiin Venäjän federaation toteuttamiin ulkomaanoperaatioihin. Niiden päätehtävänä on turvata ja pelastaa Venäjän eri voimaministeriöiden henkilöstöä sekä Venäjän kansalaisia kriisi- ja tapaturma-alueilta. MChS on perustettu vuonna 1994. Sen johtajana toimi vuodesta 1994 alkaen Sergei Shoigu, joka siirtyi puolustusministeriksi vuonna 2012. Tämä korostaa sen roolia osana Venäjän voimaministeriöiden sisäistä asetelmaa.²¹⁰

Huhtikuussa 2016 Venäjän federaation presidentti ilmoitti, että maan sisäisen turvallisuuden viranomaisten tehtäväkenttää uudistetaan perustamalla suoraan presidentin johtoon Venäjän federaation kansalliskaarti. Kansalliskaartin tehtävät ovat pitkälti samat kuin ne olivat aikaisemmin sisäministeriön sisäisen turvallisuuden yksiköillä. Kansalliskaartin johtosuhde suoraan presidentin johtamaan turvallisuusneuvostoon on kuitenkin herättänyt kysymyksiä sen tehtävistä. Tämä yhdistettynä sen arvioituun satojen tuhansien henkilöiden vahvuuteen sekä laajoihin voimankäyttö- sekä pidätysoikeuksiin on nähtävä yhtenä elementtinä Venäjän valtionjohdon pyrkimyksistä pitää sisäinen kontrolli käsissään kaikissa tilanteissa. Tällä mahdollistetaan myös asevoimien sekä muiden voimaministeriöiden voimasuhteen tasapainottaminen. Kansalliskaartilla kyetään estämään ulkoa tuetut värvällankumoukset tai sisäinen liikehdintä tarvittaessa keskistetyksi.²¹¹

Presidentti Putin hyväksyi toukokuussa 2017 lakimuutoksen, jossa presidentin päätöksellä asevoimien osia voidaan alistaa tarvittaessa Kansalliskaartin komentajalle ja Kansalliskaartin joukkoja voitaisiin käyttää myös ulkomailla. Tämä mahdollistaa molempien joustavan käytön uhkakuvan mukaisesti.²¹²

---

²⁰⁹ Sama.

²¹⁰ Ks. esim. MChS:n kotisivut <http://en.mchs.ru/> sekä Sergei Shoigun CV Venäjän asevoimien kotisivuilla http://eng.mil.ru/en/management/minister.htm?id=11445111@SD_Employee Viitattu 23.6.2017.

²¹¹ Kansalliskaarti (Национальная Гвардия России) on suoraan presidentin johdossa oleva sisäisen turvallisuuden eri toimijat yhdistävä turvallisuuselin, joka varautuu mm. sisäisten levottomuuksien hallintaan. Se yhdistää eri voimaministeriöiden tehtäväkentän, yhtenä tavoitteenaan tehostaa näiden yhteistoimintaa. Sen perustamisesta ilmoitettiin 5.4.2016. Ks. presidentin esittely kansalliskaartin perustamisesta <http://kremlin.ru/events/president/news/51643>, viitattu 16.4.2016 sekä presidentin asetus kansalliskaartista <http://kremlin.ru/events/president/news/51648>, viitattu 16.4.2016 sekä Viktor Zolotovin nimitys kansalliskaartin johtoon <http://kremlin.ru/events/president/news/51646>, viitattu 16.4.2016.

²¹² Ks. <https://jamestown.org/program/russian-army-subordinated-national-guard-crisis/> sekä Presidentin ukaasi No.236, 24.5.2017, luettavissa <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201705250017?index=0&rangeSize=1> Viitattu 19.6.2017.

Voimaministeriöiden roolia osana Venäjän kansallisen turvallisuuden kokonaisuutta ei voi väheksyä. Muiden kuin puolustusministeriön hallinnonalan käytössä oleva henkilöstömäärä ylittää asevoimien normaaliolojen henkilöstömäärän. Asevoimien käytössä on normaalioloissa alle miljoona henkilöä. Muiden voimaministeriöiden henkilöstömäärä on yhteensä noin 1.5 miljoonaa, joista Kansalliskaartilla, MVD:lla ja FSB:lla pääosa. Voimaministeriöiden toimintaa on leimannut voimakas kilpailuasetelma resursseista ja vallasta. Tämä saattaa olla yksi syy, miksi Venäjällä on käyty keskustelua tärkeimpien voimaministeriöiden ja palveluiden (SVR, FSB, FSO) yhdistämiseksi valtion turvallisuusministeriöksi (Министёрство государственной безопасности - MGB). KGB:tä muistuttavan ministeriön muodostaminen on kiistetty entisen puolustusministerin ja silloisen presidentin hallinnon päällikön Sergei Ivanovin toimesta.²¹³ Tätä muutosta kansa ei todennäköisesti ymmärtäisi KGB:n negatiivisen historian vuoksi.

4.5 Venäjän federaation asevoimat

Venäjän federaation asevoimat on puolustusministeriöön kuuluvan Yleisesikunnan johtama kokonaisuus. Asevoimien ylipäällikkönä toimii Venäjän federaation presidentti. Puolustusministeri vastaa asevoimien operatiivisesta johtamisesta, apunaan kymmenen apulaispuolustusministeriä, joista ensimmäinen on yleisesikunnan päällikkö. Yleisesikunnan päällikkö vastaa asevoimien johtamisesta sekä niiden operaatioiden toimeenpanosta sotilasstrategisella tasolla. Puolustusministeriöön kuuluu useita osastoja ja direktoriaatteja, joiden tehtävänä on mahdollistaa asevoimien ylläpito, kehittäminen sekä operaatiot. Puolustusministeriöön kuuluu mm. puolustusministeriön kanslia, hallinto-osasto, kuljetusosasto, puolustushankintaosasto, tilaus- ja rakennusosasto, infrastruktuuriosasto, oikeudellinen osasto, sotilaspoliisipäähallinto, koulutusosasto, fyysisen koulutuksen osasto, tarkastusosasto, sotilastarkastus, henkilötarkastus, rakennustarkastus, aseviennin liikevaihtotarkastus, tekninen tarkastus, ydin- ja säteilytarkastus, ilmailuturvallisuuden yksikkö sekä Venäjän kansallisen puolustuksen johtokeskus.²¹⁴

---

²¹³ Ks. mm. Carlsson (2012) sekä Taylor (2007) sekä Taylor (2011). Presidentin esittely kansalliskaartin perustamisesta, presidentin asetus kansalliskaartista sekä Viktor Zolotovin nimitys kansalliskaartin johtoon. MGB:n liitteen ks. esim. http://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201609190527-ag53.htm, <http://www.globalsecurity.org/intell/world/russia/mgb.htm>, <http://www.rbc.ru/rbcfreeneews/58055c4d9a7947aadda5f511>. Huhut uuden, KGB:tä (Комитёт государственной безопасности) muistuttavan, turvallisuusministeriön perustamisesta käynnistyivät syyskuussa 2016. Ks. esim. http://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201609190527-ag53.htm, <http://www.globalsecurity.org/intell/world/russia/mgb.htm>. Venäjän presidentin erityisavustaja, entinen puolustusministeri Sergei Ivanov kielsi myöhemmin tällaisen suunnitelman olemassaolon, ks. esim. <http://www.rbc.ru/rbcfreeneews/58055c4d9a7947aadda5f511>. Viitattu 21.10.2016

²¹⁴ Venäjän Puolustusministeriön viralliset kotisivut, luettavissa <http://eng.mil.ru/en/structure/forces/type.htm>, viitattu sekä Carlsson (2012) sekä Kansallisen puolustuksen johtokeskuksen kotisivut, luettavissa http://structure.mil.ru/structure/ministry_of_defence/details.htm?id=11206@egOrganization Viitattu 21.10.2016

Suoraan yleisesikunnan johdossa olevat päähallinnot tai hallinnot ovat Operaatiopäähallinto, Liikekannallepanopäähallinto, Tiedustelupäähallinto (GU entinen GRU), Yleisesikunnan keskuskomentoaikka, Operatiivisen harjoitustoiminnan hallinto, Johtamis- ja viestihallinto, Maa-voimien esikunta, Ilma-avaruusvoimien esikunta, Merivoimien esikunta, Strategisten ohjusjoukkojen esikunta, Maahanlaskujoukkojen esikunta, Elektronisen sodankäynnin joukkojen esikunta, CBRN-suojautumisen päädirektoriaatti, 8. direktoriaatti (asevoimien sisäinen tilanne, valtiosalaisuuksien turvaaminen), 12. päädirektoriaatti (ydinaseet), joukkojen palvelusturvallisuuden direktoriaatti, syvämerentutkimuksen direktoriaatti (GUGI, Главное управление глубоководных исследований), topografian direktoriaatti sekä hydro-meteorologisen palvelun direktoriaatti.²¹⁵ Asevoimat jakautuu kolmeen puolustushaaraan, jotka ovat maa-, meri- ja ilma-avaruusvoimat sekä kahteen itsenäiseen aselajiin (Отдельные рода войск), jotka ovat strategiset ohjusjoukot (Ракетные войска стратегического назначения –RVSN), sekä maahanlaskujoukot (Воздушно-десантные войска –VDV).²¹⁶

Yleisesikunta johtaa asevoimien päivittäistä toimintaa sen operaatiopäähallinnosta sekä keskuskomentoaikalta. Näiden osia sijaitsee valtion kansallisesta puolustuksesta vastaavan Kansallisen puolustuksen johtokeskuksen yhteydessä. Kansallisen puolustuksen johtokeskuksesta johdetaan myös sotilaspiirien päivittäistä toimintaa.²¹⁷ Puolustushaaraesikunnat on sulautettu Yleisesikunnan yhteyteen ja niiden vastuulla on lähinnä puolustushaaran materiaallinen sekä osaamisen kehittäminen. Vuonna 2009 perustetut sotilaspiirit ovat strategisia yhteisjohtoportaita, jotka johtavat operatiivisesti Venäjän asevoimien niiden alueella toimivia puolustushaarajoukkoja. Sotilaspiirit eivät johda suoraan ylimmän valtionjohdon johdossa olevia strategisia ohjusjoukkoja eivätkä puolustushaarojen ydinasejoukkoja.²¹⁸

Sotilaspiirit ovat 1.12.2010 alkaen olleet Pietarissa esikuntaansa pitävä Läntinen sotilaspiiri (Западный военный округ), Rostov On-Donissa esikuntaansa pitävä Eteläinen sotilaspiiri (Южный военный округ), Jekaterinburgissa esikuntaansa pitävä Keskinen sotilaspiiri (Центральный военный округ) sekä Habarovskissa esikuntaansa pitävä Itäinen sotilaspiiri (Восточный военный округ).

---

²¹⁵ Venäjän Puolustusministeriön viralliset kotisivut, luettavissa <http://eng.mil.ru/en/structure/forces/type.htm>, viitattu 21.10.2016 sekä Carlsson (2012), s. 33-38.

²¹⁶ Sama.

²¹⁷ Kansallisen puolustuksen johtokeskus (Национальный центр управления обороной РФ) perustettiin Moskovaan Frunzen rantakadulle 1.12.2014.

²¹⁸ Ks. mm. Nichol (2011), Bryce-Rogers (2013) sekä Oxenstierna (2013).

Venäjä perusti 1.12.2014 Pohjoisen strategisen yhteisjohtoportaan (Объединенное стратегическое командование "Север"). On arvioitu, että se muodostaa Pohjoisen sotilaspiirin, jolla varaudutaan vastaamaan Venäjän pohjoisten ja arktisten alueiden turvallisuuskehitykseen Murmanskin alueelta aina Venäjän Kaukoitään saakka. Sotilaspiirin toimintalaajuuden vaatimasta kokonaisuudesta esimerkkinä toimii tukikohtaverkko, joka ulottuu Novaja Zemlian, Frans Josefin ja Aleksanterin maan muodostamalta linjalta Srednin ja Kotelnin saarten kautta aina Wrangelin saarelta Otto Schmidtin niemimaalle saakka. Käytännössä toiminta-alueena on koko Venäjän pohjoinen meriraja. Alueen hallinnalla mahdollistetaan Venäjän pohjoisrajan hallinta, Yhdysvaltojen globaalien iskukyvyyn torjunta sekä merialueen kontrollointi aina Barentsinmereltä, Karan ja Laptevin meren kautta, Itä-Siperian ja Tshuksien merelle saakka. Tavoitteena lienee varmistaa Koillisväylän pysyminen Venäjän hallinnassa sen vapauduttua kauppamerenkululle 2020-luvulle tultaessa. Tämän lisäksi se on ottanut Neuvostoliiton aikaisia lentotukikohtia käyttöönsä Narjan-Marissa, Norilskissa sekä Tikissä.²¹⁹

Venäjän asevoimien kehittämisen taustalla on useita eri tekijöitä. Uhkaympäristön muutos ja tarve osoittaa suurvalta-asemaansa ensisijassa Yhdysvalloille ei olisi muodostanut, ilman asevoimien kehittämistä, modernin asevoiman hyökkäyksen uskottavaa torjuntakykyä. Koska asevoimilta puuttui uskottavuus, mahdollinen sotilaallinen yhteenotto olisi aiheuttanut nopean eskalaation, joka olisi johtanut nopeasti ydinaseen käyttöön ja lopulta totaaliseen ydinsotaan. Tämä on keskeinen syy, miksi Venäjän asevoimia on pyritty kehittämään Georgian sodan jälkeen. Strategisen ydinpidäkkeen jälkeen tärkeimmäksi kokonaisuudeksi nähdään kyky torjua kuudennen sukupolven sodankäynnin muodostama uhka. Tätä verrataan suoraan Yhdysvaltojen asevoimien suorituskykyyn Persianlahden sodasta (1990) alkaen.²²⁰

Venäjällä ei ole luonnollisia ystäviä, tämä on ohjannut Venäjän strategista ajattelua jo tsaarien ajoista saakka. Venäjän geopoliittinen sijainti, maan valtava koko sekä tähän linkittyvä uhkaympäristö on laaja. Idässä sitä edustaa Kiinan muodostama uhka, etelässä Aasian valtioiden, Intian ja Pakistanin muodostama uhka, etelässä Pohjois-Kaukasuksella terrorismin, separatismien ja ekstremismien muodostama uhka sekä pohjoisessa arktisen alueen hallintaan liittyvät turvallisuuskysymykset.²²¹ Läntisen uhkakuvan priorisointi on osa suurvalta- ja sisäpolitiikkaa.

---

²¹⁹ Sama.

²²⁰ Ks. mm. Nichol (2011), Bryce-Rogers (2013) sekä Oxenstierna (2013). Venäjän näkemyksen sodankäynnin kuudenteen sukupolven muodosti kenraalimajuri Vladimir Slipchenko. Kuvauksen tavoitteena oli tarkastella tulevaa sodankäyntiä sodankäynnin viidennen sukupolven – ydinsodan päätyttyä ratkaisemattomaan. Ks. esim. <https://jamestown.org/program/russian-sixth-generation-warfare-and-recent-developments/>

²²¹ Sama.

Venäjän kansa kannattaa vahvoja asevoimia ja tätä kautta muodostuvaa suurvaltaidentiteettiä. Lännen muodostamalla uhkalla parannetaan asevoimien kehittämiseen suunnattavan rahoituksen sisäistä hyväksyttävyyttä ja mahdollistetaan voimapolitiikan ajaminen osana Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikkaa. Sotilaallisesti Venäjän on kuitenkin varauduttava myös em. strategisilla suunnilla tapahtuvaan epäsuotuisaan kehitykseen.²²²

Asevoimien kehittäminen on ollut Venäjälle kriittistä sen suurvaltastatuksen todistamiseen liittyen. Tämä on johtanut siihen, että etenkin turvallisuusympäristön muutoksen sekä vuoden 2014 talouden negatiivisen kehityksen johdosta muut valtiolliset reformit ovat jääneet taustalle tai ne on pysäytetty. Venäjän talouden painopiste on muodostettu kansallisen turvallisuuden vahvistamiseen, jonka myös kansa ymmärtää. Asevoimat on tällä hetkellä ainoa kokonaisuus, jolla Venäjän valtionjohto kykenee todistamaan suurvalta-asemansa sekä ylläpitämään vuorovaikutusta Yhdysvaltojen kanssa. Venäjä on käyttänyt asevoimaansa aktiivisesti ”yllätyksellisten valmiudellisten tarkastuksiin” sekä Ukrainan kriisiin ja Syyrian sotaan liittyen. Tällä se on saavuttanut merkittävää nousua alueellisessa sekä globaalissa suurvaltapolitiikassa, joskin sillä on ollut sille myös paljon negatiivisia vaikutuksia.

Venäjän asevoimien strategisen ryhmittymisen painopiste on muodostunut Läntisen sotilaspiiriin Itä-Euroopan vastaiselle rajalle, johon se on ryhmittänyt merkittävän osan alueella olevista joukoistaan. Venäjä on ilmoittanut mm. perustavansa kolme uutta maavoimien yleisjoukkojen divisioonaa sen läntiselle rajalle, painopisteisesti Baltian, Ukrainan sekä Puolan suuntaan. Uudet yleisjoukkojen divisioonat ryhmitetään suunnitelman mukaisesti Rostov-On-Donin, Smolenskin ja Voronezin alueille.²²³ Tämä ei ole ollut sinänsä yllättävää, sillä alueella ei ole ollut asevoimien yhtymiä Neuvostoliiton jälkeen. Venäjän näkökulmasta sillä ei voi olla nykytilanteessa valvomatonta rajaa sotilasliitto Naton kanssa. Arktisen alueen joukkoja on myös vahvennettu erityisesti ilmasta Venäjää uhkaavien projektiilien torjuntakyvyn kehittämisellä. Kaukoitään ja Kiinan vastaiselle rajalle tullaan myös tulevaisuudessa sitomaan merkittävä osa Venäjän asevoimien taistelupotentiaalista.

Vaikka Venäjän asevoimat näyttävät vahvoilta, niiden Akilleen kantapää on henkilöstö. Asepalvelukseen kelpaavien varusmiesten määrä vaihtelee ja varusmiespalvelukseen hakeutumista

---

²²² Strategisilla suunnilla tarkoitetaan läntistä, eteläistä, keskistä, itäistä sekä pohjoista strategista suuntaa, jotka ovat limittäin Venäjän 1.12.2010 käyttöönotetun sotilaspiiriin kanssa (vahvistettu Venäjän federaation presidentin asetuksella no 1144, 20.9.2010). 1.12.2014 Venäjä perusti pohjoisen laivaston sotilaspiiriin, jonka vastuualueena on arktinen alue. Ks. mm. Nichol (2011), Bryce-Rogers (2013) sekä Oxenstierna (2013).

²²³ Ks. esim. Russian Times: <https://www.rt.com/news/344253-nato-russia-drills-envoy/> sekä National Interest: <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-kremlins-new-divisions-may-actually-reduce-russias-16297>

vältellään. Sopimussotilaiden rekrytointi on osittain onnistunut, mutta määrä on liian vähäinen täyttääkseen Venäjän asevoimien todellisen tarpeen.²²⁴ Venäjä on pyrkinyt puuttumaan kehitykseen tarjoamalla sopimussotilailleen lyhempiä palvelussuhteita ja parempaa palkkausta. Tämä ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa pidemmällä aikavälillä. Venäjä pyrkii vastaamaan pienemmillä, mutta tehokkaammilla asevoimillaan turvallisuusympäristön kehitykseen. Uusien yhtymien perustaminen Itä-Euroopan rajavyöhykkeelle kuitenkin tarkoittaa sitä, että joukot ovat pois jostain muualta, eli Venäjä ryhmittää niitä strategisesti uudelleen.²²⁵ Tähän Venäjä pyrkii reagoimaan liittolaismalleillaan mm. Kaukasian, Keski-Aasian ja Aasian alueilla.

4.5.1 Asevoimien uusi ilme ja asevoimauudistuksen tavoitteet

Venäjän asevoimareformit käynnistyivät Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1996, jolloin Venäjällä käynnistettiin asevoimien kehitysohjelmakokonaisuus 1996-2005 (Государственная Программа Вооружения - GPV). Sen keskeisenä tavoitteena oli modernisoida Venäjän asevoimat sekä muodostaa niistä tuolloisen trendin mukaisesti ammattiarmeija. Venäjällä ei ollut kuitenkaan kykyä toteuttaa näin suuria uudistuksia pyrkiessään samanaikaisesti integroitumaan markkinatalouteen, taustalla olleen sisäisen korruption ja yksityistämisaallon ristipaineessa. Vuoden 1998 talousromahdus romutti viimeisetkin toiveet kehitysohjelman tavoitteiden saavuttamisesta.²²⁶

Seuraava valtiollinen kehittämisohjelmakokonaisuus toimeenpantiin kehitysohjelmakokonaisuutena 2001-2010. Tavoitteet olivat pitkälti samat. Vaikka tavoitteita ei tuolloinkaan saavutettu, Venäjällä oli opittu markkinatalousmekaniikka sekä ymmärrettiin prosessi, jolla kehitysohjelmia toimeenpantaisiin tulevaisuudessa. Kehitysohjelmakokonaisuus 2006-2015 oli edelleen kokonaisuutena epäonnistunut, vaikka sen ansiosta Venäjä kykeni jo käynnistämään mm. ydinaseidensa uustuotannon sekä ilmavoimien ja ilmapuolustuksen sekä sotalaivaston modernisoinnin. Vaikka Venäjän talouskasvu mahdollisti puolustusbudjetin kasvattamisen, Venäjän piti samanaikaisesti huolehtia Neuvostoliiton aikaisen velkansa takaisinmaksusta sekä valtion talouden varmistamisesta. Tähän käytettiin talouden eri mekanismeja ja luotiin mm. valtion hyvinvointi- ja reservirahastot, talouden jatkuvuuden turvaamiseksi.²²⁷

²²⁴ Svyrenko Arseniy (2016).

²²⁵ Ks. Venäjän Puolustusministeriön viralliset kotisivut <http://eng.mil.ru/en/career/soldiering.htm> , UPI.com Changes in Russian military service law open possibility of short-term contracts <http://www.upi.com/Business-News/Security-Industry/2016/10/10/Changes-in-Russian-military-service-law-open-possibility-of-short-term-contracts/3391476122158/> sekä The Moscow Times <https://themoscowtimes.com/articles/russia-mulling-short-term-military-contracts-for-mercenaries-55772> Viitattu 29.12.2016.

²²⁶ Lalu ja Pynnöniemi (2015) sekä Päiväläinen (2016).

²²⁷ Sama.

Georgian sodasta saadut kokemukset käynnistivät reformin, jonka suuntaviivat ilmoitettiin silloisen puolustusministerin Anatoli Serdjukovin toimesta 15.10.2008. Käynnistetty reformi toimenpantiin useassa eri vaiheessa ja se muutti Venäjän asevoimakokonaisuutta ja suorituskykyä merkittävästi 2010-luvun puoliväliin tultaessa. Venäjän asevoimat olivat niin kalustoltaan kuin toimintatavoiltaan auttamattomasti vanhentuneet Georgian sodan käynnistyessä. Vaikka Venäjä voitti pienemmän vastustajansa vain viidessä päivässä, sen suorituskyky Georgiassa ei ollut sitä luokkaa kuin Venäjän asevoimien varassa oleva suurvaltastatus siltä edellytti. Reformin tavoitteet olivat asevoimien miesmäärän supistaminen, suorituskyvyttömiä vain paperilla täysilukuisten yhtymien korvaaminen pysyvän valmiuden yhtymillä, uusien yhteisjohtoportaiden perustaminen, uusien asejärjestelmien käyttöönotto ja suorituskyvyn parantaminen. Vertailukohtana käytettiin Yhdysvaltojen kuudennen sukupolven sodankäyntikonseptia.²²⁸

Reformista päätettiin vuonna 2008 ja toiminnallisesti se käynnistyi vuonna 2009, jolloin miesmääriltään vajaat divisioonat lakkautettiin ja niiden tilalle perustettiin pysyvän valmiuden prikaateja. Venäjä toteutti sotilaspiiriuudistuksen 1.12.2010, joka muutti Venäjän asevoimien konseptuaalista toimintaa, luomalla neljä yhteisoperaatiokykyistä sotilaspiiriä aiemman kuuden sijaan. Näiden komentajat vastasivat kaikkien asevoimakomponenttien käytöstä vastuualueensa puitteissa pl. ydinaseet ja ylijohdon suorassa johdossa olevat yksiköt.

Vaikka kehitysohjelma 2011-2020 oli tavoitteiltaan merkittävä ja tavoitteeksi asetettiin se, että ydinaseiden tulisi olla 100-prosenttisesti uusia tai modernisoituja vuoteen 2020 mennessä ja puolustushaarojen sekä aselajien kalustosta jopa 70 prosenttia tulisi olla modernia vuoteen 2020 mennessä. Uudistuksen prioriteetit olivat selkeät, ensimmäisenä prioriteettina olivat strategiset ohjusjoukot sekä meri- ja ilmavoimien ydinasekykyiset joukot (strategiset sukellusveneet sekä kaukotoimintailmavoimat). Toisena prioriteettina oli ilma- ja ilmapuolustusjoukot sekä avaruusjoukot, kolmantena prioriteettina merisotalaivasto ja neljäntenä prioriteettina maavoimat ja maahanlaskujoukot.²²⁹

Asevoimauudistuksen arvo yhdeksän vuoden suunnittelujaksolle oli noin 650 miljardia USD, jakautuen ensimmäisessä vaiheessa tyypilliselle viiden vuoden suunnittelujaksolle ja jatkorahoituksen varmistuttua suunnittelurytmin mukaisesti asevoimien kehitysohjelmassa 2016 – 2024. Ydinaseiden rahoitusta ei toteuteta julkisesta puolustusbudjetista, jolloin reaalinääräinen rahasumma käytettiin asevoimien tavanomaisen suorituskyvyn kehittämiseen. Yhdysvallat

²²⁸ Ks. Bryce-Rogers (2013), Tähtinen (2012) sekä Donovan (2009).

²²⁹ The Casimir Pulaski Foundation, The modernization program of the Armed Forces of the Russian Federation - current status and prospects of success (2015) sekä Bryce-Rogers (2013), s.355-366.

käyttää vuositasolla karkeasti arvioiden saman määrän rahaa asevoimiensa ylläpitoon, kuin Venäjän kymmenen vuoden kehitysohjelmaan budjetoitiin.²³⁰ Venäjän puolustusbudjetin julkinen suhteellinen osuus bruttokansantuotteesta nousi kuitenkin vuosina 2013 – 2015 jopa 3.5 prosentin BKT-osuuteen, kokonaisuuden ollessa arviolta jopa lähempänä 4.5 prosenttia.²³¹

Ukrainan kriisistä käynnistynyt turvallisuusympäristön muutos, Venäjään kohdistetut talouspakotteet sekä tästä aiheutunut budjettivaje aiheuttivat kuitenkin tilanteen, jossa kehitysohjelma kokonaisuutta 2016 – 2024 jouduttiin ensimmäisessä vaiheessa lykkäämään ainakin vuodella. Kehitysohjelman on arvioitu toteutuvan supistetuin tavoittein ajanjaksolla 2018 – 2025.²³²

Venäjä on onnistunut uudistamaan asevoimiaan merkittävästi. Se on kyennyt modernisoimaan pääosan ydinasesuorituskyvystään sekä luomaan kyvyn vastata länsimaiseen kuudennen sukupolven sodan kuvaan. Tällä tarkoitetaan kykyä kiistää Yhdysvaltojen sekä Naton sotilasvoiman käyttö, etenkin uudistetun ilma-avaruusvoimakonseptin sekä kaukovaikutteisten asejärjestelmien kokonaisvaikutuksella (A2/AD-konsepti).²³³ Venäjä käynnisti vuonna 2014 asevoimien yllätykselliset valmiustarkastukset, jossa Venäjän federaation presidentti tai puolustusministeri toimi toimeenpanijana. Venäjä harjoittelee ja testaa tunti-vuorokausiluokassa sotilaallisen voimansa käyttökykyä eri sotilaspiiriensä alueilla. Yhdistettynä tämä kehitys Ukrainan kriisiin sekä Syyriassa käynnistettyihin pommitus- ja risteilyohjusiskuoperaatioihin Venäjä on myös tavanomaisten asevoimiensa osalta palannut suurvallaksi.²³⁴

Loppuvuonna 2016 Venäjä ilmoitti rakentaneensa sen tuhovoimaisimmalle ydinaseelle RS-36M:lle (Nato: SS-18 Satan) seuraajan, RS-28 Sarmatin (Сармат, Nato: SS-X-30 Satan 2). Sen erityispiirteenä on ilmoitettu olevan kyky väistellä ABM-järjestelmien torjuntaohjuksia. Siinä olisi ennätyspitkä lentomatka 17 000km, jonka ansiosta sitä voitaisiin käyttää Yhdysvaltoja vastaan tehokkaasti kaikkialta Venäjältä. Uuden aseiden tarve on poliittinen ja sillä varmistetaan

²³⁰ Yhdysvaltojen puolustusbudjetti on ollut vuosina 2014-2016 ollut karkeasti 560 – 580 miljardin USD tasolla. Vuosi 2010 oli huippuvuosi, jolloin asevoimien käytössä ollut budjetti oli 690 miljardia USD. Ks. esim. <http://www.defense.gov/News/Special-Reports/FY16-Budget> viitattu 8.12.2016.

²³¹ The Casimir Pulaski Foundation, The modernization program of the Armed Forces of the Russian Federation - current status and prospects of success (2015) sekä Oxenstierna (2013).

²³² RIA Novosti, 10.1.2017, Soigu kertoi valmistautumisesta asevoimien kehitysohjelman 2018-2025 toimeenpanoon (Шойгу рассказал о подготовке госпрограммы вооружений на 2018-2025 года), Soigu totesi, että asevoimien kehitysohjelman suuntalinjat on lyötävä lukkoon vuoden 2017 ensimmäisellä puoliskolla, mikäli se halutaan toimeenpanna 2018 alkaen. Luettavissa https://ria.ru/defense_safety/20170110/1485394659.html?utm_source=dvr.it&utm_medium=twitter Viitattu 12.1.2017.

²³³ Oxenstierna Susanne ja Olsson Per (2015) sekä CSIS, Missile Threat, 3.1.2017, The Russia – NATO A2/AD Environment, luettavissa <https://missilethreat.csis.org/russia-nato-a2ad-environment/>

²³⁴ Nordberg Johan (2015).

Venäjälle sen kyky turvata strateginen ydinasetasapaino ja minimoida Yhdysvaltojen sekä Naton ohjuspuolustusjärjestelmän vaikutukset myös tulevaisuudessa.²³⁵

Venäjän asevoimauudistus on uusklassisen realismin mukainen esimerkki suurvallan pyrkimyksistä kohdentaa taloudellinen potentiaalinsa asevoimansa kehittämiseen. Valtionjohto on kansa tuella kyennyt toteuttamaan uudistukset ja nostanut Venäjän tätä kautta sotilaalliseksi suurvallaksi. Asevoimauudistuksiin menneet rahat ovat pois kansalaisten hyvinvoinnista sekä heille suunnatuista peruspalveluista, kuten terveydenhuollosta sekä eläkerahastoista. Reformi on kuitenkin ollut sisäpoliittisesti hyvin suosittu ja venäläiset näkevät, että vahvat asevoimat ovat Venäjän selkäranka.

4.6 Venäjän liittolaisjärjestelmä

Venäjän liittolaisjärjestelmä muodostuu IVY:n (Itsenäisten Valtioiden Yhteisö, ven. Содружество Независимых Государств) sekä KTSJ:n (Kollektiivisen turvallisuussopimuksen järjestö, ven. Организация Договора о Коллективной Безопасности) varaan ja se on osa Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikkaa sekä muodostaa turvallisuuspoliittiset lähtökohdat Venäjän toiminnalle entisen Neuvostoliiton alueella. Muut liittolaismallit, kuten Euraasian talousunioni, Shanghain yhteistyöjärjestö sekä BRICS-järjestelmä ovat Venäjälle kriittisiä sen taloudellisten- sekä turvallisuusintressien kannalta Euraasian sekä Aasian-Tyynenmeren alueella.²³⁶

IVY-järjestelmä perustettiin välittömästi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1991 Valko-Venäjällä laaditun perussopimuksen mukaisesti entisten neuvostotasavaltojen rungolle. Yhtenä järjestelmän tavoitteena oli ylläpitää valtioiden välinen vuorovaikutus sekä liittolaisjärjestelmään pohjautuen edistää myös Neuvostoliiton rauhanomaista hajoamista alueellisesti. Järjestelmän jäseniä ovat Azerbaidžan, Armenia, Valko-Venäjä, Kazakstan, Kirgisia, Moldova, Venäjä, Tadžikistan ja Uzbekistan. Ukraina ja Turkmenistan ovat järjestelmän tarkkailijajäseniä, Georgia irtaantui järjestelmästä vuonna 2008 Georgian sodan jälkeen.

---

²³⁵ Ks esim. Russian Times 25.10.2016 Russian Unveils First Images of Prospective ICBM to Replace “Satan” Missile, luettavissa <https://www.rt.com/news/363981-russian-icbm-sarmat-missile/> sekä CNN.com, Russia unveils 'Satan 2' missile, could wipe out France or Texas, report says, luettavissa <http://edition.cnn.com/2016/10/26/europe/russia-nuclear-missile-satan-2/#> Viitattu 31.10.2016.

²³⁶ Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) viralliset kotisivut ks. <http://www.cisstat.com/eng/site-map.htm> sekä Kollektiivisen turvallisuussopimuksen järjestö (KTSJ) viralliset kotisivut kts. http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm, Shanghain yhteistoimintajärjestön viralliset kotisivut kts. <http://infoshos.ru/en/> sekä BRICS-järjestelmän viralliset kotisivut kts. <http://www.brics-info.org/> Viitattu 8.1.2017.

Järjestelmä toimivuus on ollut aina kyseenalainen ja sen keskeisin saavutus on ollut ylläpitää maiden välistä vuorovaikutusta ja välillisesti auttaa Venäjää ylläpitämään poliittista kontrolliaan entisistä neuvostotasavalloista. Lisäksi valtiot ylläpitävät yhteistä vapaakauppa-alueita Euroasian talousunionin puitteissa. Valtioiden välillä on myös sotilaallista yhteistoimintaa, yhtenä keskeisenä tavoitteena on ylläpitää alueellista vakautta. Valtioilla on myös yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä IVY:n puitteissa. Valtiot harjoittelevat ilmapuolustusjärjestelmän yhteistoimintaa vuosittaisissa sotaharjoituksissa.²³⁷

Kollektiivisen turvallisuussopimuksen järjestö (KTSJ) on sotilaallisen turvallisuuden yhteistoimintarakenne ja sen perustamissopimus, ns. ”Tashkentin sopimus” allekirjoitettiin 15.5.1992. KTSJ on käytännössä Venäjän johtama sotilasliitto, jonka jäseniä Venäjän lisäksi ovat Valko-Venäjä, Armenia, Kazakstan, Kirgisia ja Tadjikistan. Järjestön tarkkailijajäseniä ovat Afganistan ja Serbia. Azerbaizan ja Georgia olivat järjestelmän jäseniä vuoteen 1999 saakka ja Uzbekistan vuoteen 2012 saakka, mutta ovat jättäneet sopimuksensa uusimatta, eivätkä kuulu järjestelmän toimintaan.²³⁸

KTSJ:n keskeisenä tavoitteena on ylläpitää Venäjän vaikutusvaltaa sen jäsenvaltioiden alueilla, mahdollistaa kollektiivinen alueella tapahtuviin kriiseihin reagoitakyky sekä luoda vastinpari Natolle. Venäjä on järjestelmän puitteissa antanut jäsenvaltioilleen vastaavat turvatakuut kuin Nato jäsenilleen artikla 5:n puitteissa. Hyökkäys yhtä jäsenvaltiota vastaan olisi hyökkäys kaikkia jäsenvaltioita vastaan. Järjestöllä on kaksi keskeistä päämäärää. Ensimmäinen näistä on yhteisten nopean toiminnan joukkojen perustaminen ja toinen on järjestön rauhanturvajoukkojen perustaminen sekä toiminnan laajentaminen. Nopean toiminnan joukoilla on tarkoitus vastata nopeasti kehittyviin alueellisiin kriiseihin, toteuttaa terrorismintorjuntaan liittyviä tehtäviä sekä taistella huumekauppaa vastaan, lisäksi nopea vastaaminen mahdollisiin luonnonkatastrofeihin liittolaismaiden alueella on yksi sen ydintehtävistä. Rauhanturvatehtävät limittyvät nopean toiminnan joukkoihin, tavoitteena on muodostaa yhteinen rauhanturvaprikaati, jonka toiminta olisi verrannollista esim. Naton tai EU:n toteuttamiin rauhanturvatehtäviin.²³⁹

---

²³⁷ Ks. esim. Venäjän puolustusministeriön kotisivut http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12100942@egNews, <http://eng.mil.ru/en/mcis/multimedia/photo/gallery.htm?id=24702@cmsPhotoGallery> sekä Russian Times <https://www.rt.com/news/364176-russia-joint-air-defense-exercise/> Viitattu 8.1.2017.

²³⁸ Ks. KTSJ:n viralliset kotisivut http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm Viitattu 8.1.2017.

²³⁹ Sama sekä Venäjän presidentin viralliset kotisivut <http://en.kremlin.ru/catalog/keywords/18/events> sekä GlobalSecurity.org, CSTO, <http://www.globalsecurity.org/military/world/int/csto.htm> Viitattu 8.1.2017.

Ukrainan kriisin johdosta KTSJ on jäädyttänyt yhteistoimintansa Naton kanssa. Venäjän presidentti Putin on ilmoittanut, että KTSJ:n painopiste on kollektiivisen puolustuksen vahventaminen sekä liittolaissuhteen kehittäminen Shanghain yhteistoimintajärjestön kanssa.²⁴⁰ Sotilasliiton joukkojen käyttö on ollut poissuljettua myös Syyriassa. KTSJ:n ydintehtävänä on ylläpitää kollektiivista turvallisuutta sen jäsenvaltioiden alueella, näiden pyynnöstä.²⁴¹ Tämä on luonnollista kehitystä, joka linkittyy osin laajempaan alueelliseen poliittiseen ja taloudelliseen integraatioon. Venäjän tavoitteena on ylläpitää Venäjän alueellista valta-asemaa ja liittolaisjärjestelmänsä puitteissa kyetä tasapainottamaan länsimaisia sotilasliittoja.

Euraasian talousunioni on Venäjän johtama talousjärjestelmä entisten neuvostotasavaltojen alueella, jonka jäseniä ovat Venäjä, Valko-Venäjä, Kazakstan, Kirgisia sekä Armenia. Ajatuksen entisen Neuvostoliiton alueelle kehitettävän talousjärjestelmän luomisesta esitti Kazakstanin presidentti Nursultan Nazarbajev vuonna 1994. Tavoitteena oli muodostaa järjestelmä, jolla kyettäisiin helpottamaan entiseen neuvostotalouteen perustuvan talousjärjestelmän toimintaa sekä tasapainottamaan Euroopan unionin taloudellista sekä poliittista voimaa. IVY-järjestelmä ei kyennyt siihen johtuen mm. entisten neuvostotasavaltojen haluttomuudesta integroitua Venäjän taloudelliseen ja poliittiseen kontrolliin uudelleen. Vuonna 1995 Venäjä johti neuvotte-luita, jotka tähtäsivät alueelliseen tulliunioniin, jonka jäseniksi Venäjä, Valko-Venäjä, Kazakstan, Kirgisia sekä Tadjikistan liittyivät. Vuoden 1995 unioni toimi pohjana vuonna 1996 allekirjoitetulle sopimukselle taloudellisesta ja humanitaarisesta integraatiosta valtioiden kesken. Tällä pyrittiin luomaan niiden välille toimiva sisämarkkina ja seuraavassa vaiheessa muodostamaan talousjärjestelmä, joka perustuisi vapaakauppa-alueeseen valtioiden välillä.²⁴²

Vuonna 2000 Venäjä, Valko-Venäjä, Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan sekä Uzbekistan vuodesta 2006 alkaen muodostivat Euraasian talousyhteisön. Euraasian tulliunionin muodostamisen jälkeen vuonna 2010 osa valtioista jatkoi integraatiotaan ja vuodesta 2012 eteenpäin Venäjä, Valko-Venäjä ja Kazakstan muodostivat yhteisen talousalueen, jonka pohjalle muodostettiin vuonna 2014 Euraasian talousunioni. Sen perussopimus allekirjoitettiin toukokuussa 2014 Venäjän, Valko-Venäjän ja Kazakstanin presidenttien toimesta. Euraasian talousunioni on ollut

---

²⁴⁰ Ks. The Diplomat, 24.4.2015, CSTO Looks Away From NATO and Toward SCO, <http://thediplomat.com/2014/04/csto-looks-away-from-nato-and-toward-sco/> sekä Sputnik, <https://en.ria.ru/world/20140424189344511-CSTO-to-Suspend-Dialogue-With-NATO-Due-to-Ukrainian-Crisis/> Viitattu 8.1.2017.

²⁴¹ Ks. TASS, 12.2.2016, Post-Soviet military bloc chief rules out deployment of CSTO military forces in Syria, <http://tass.com/world/856200> Viitattu 8.1.2017.

²⁴² Euraasian talousunionin perussopimus, luettavissa englanniksi http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/treaty_on_eeu.pdf sekä Euraasian talousunionin kotisivut ja historiallinen aikajana, <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about-history> Viitattu 8.1.2017.

olemassa 9.5.2014 alkaen, jolloin se laajeni ensimmäisen kerran Armenian liittyessä järjestelmään. Toinen laajeneminen toteutui joulukuussa 2014 Kirgisian liittyttyä järjestelmään. Serbia on myös pyrkinyt pääsemään järjestelmän toimintaan mukaan, vaikkakin se pyrkii lähempään taloudelliseen integraatioon myös EU:n sekä Kiinan kanssa. Venäjän ja Serbian viimeaikainen poliittinen lähentyminen kuitenkin ennakoii maan liittymistä osaksi vapaakauppa-aluetta.²⁴³

Ukrainalla piti olla merkittävä rooli Euraasian unionin talousrakenteissa. Ukrainan kansantalous olisi tukenut merkittävästi vasta perustettavaa talousjärjestelmää, jonka rungon Venäjän lisäksi muodostivat vain Valko-Venäjä (BKT n. 50-75 miljardia USD) ja Kazakstan (BKT n. 184 miljoonaa USD). Ukrainan noin 45 miljoonan ihmisen väestö, sen palvelu-, teollisuus- ja maatalousvetoisen talouden koko on n. 90-180 miljardia USD. Venäjään BKT-osuus on vastaavasti 3-5 kertainen kaikkiin näihin nähden (2050 miljardia USD vuonna 2016 ja 1200 miljardia USD vuonna 2017).²⁴⁴

Euraasian talousunionin tavoitteena on luoda vapaakauppa-alue entisten neuvostotasavaltojen alueelle. Baltian maita ei ole pyritty ottamaan mukaan unioniin. Tavoitteena on muodostaa yhtenäinen sisämarkkina, jolla on poliittista ja taloudellista rinnastettavuutta EU:n. Tätä kautta talousjärjestelmät ja vapaakauppa-alueet voisivat toimia Venäjän näkökulmasta luonnollisessa vuorovaikutuksessa. Venäjä on pyrkinyt integroimaan lisää entisiä neuvostotasavaltoja järjestelmään. Se neuvottelee parhaillaan Tadžikistanin kanssa järjestelmään liittymisestä ja kannattaa Etelä-Ossetian liittymistä järjestelmään. Myös Uzbekistan on kutsuttu järjestelmän jäseneksi. Uzbekistan on käynnistänyt integraationeuvottelut, mutta ei ole vielä järjestelmän täysjäsen. Turkki on kutsuttu järjestelmän jäseneksi, mutta Turkki on vielä toistaiseksi nähnyt EU:n parempana vaihtoehtona.²⁴⁵

---

²⁴³ Euraasian talousunionin kotisivut, historiallinen aikajana, <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about-history> sekä perussopimus http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/treaty_on_eeu.pdf . European Council on Foreign Relations, 8.6.2016, Serbia: Perspectives on Eurasian Integration, luettavissa http://www.ecfr.eu/article/essay_eurasian_integration_serbia sekä TASS, 3.11.2016, Serbia Plans to Sign Free Trade Zone With Eurasian Economic Union, luettavissa <http://tass.com/economy/910479> Viitattu 8.1.2017.

²⁴⁴ Ks. World Bank, Belarus GDP <http://data.worldbank.org/country/belarus> , Kazakstan GDP <http://www.worldbank.org/en/country/kazakhstan/overview> sekä Ukrainian GDP syyskuu 2016, luettavissa <http://data.worldbank.org/country/ukraine> sekä World Bank, Russian GDP statistics, luettavissa <http://data.worldbank.org/country/russian-federation> . Mm. talouslehti Forbesin 14.10.2016 mukaan Ukrainan talouskasvun suurin ongelma on kuitenkin korruptio, kts. <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/10/14/how-corruption-corrodes-ukraines-economy/#52efcdbc67cf> Viitattu 13.1.2017.

²⁴⁵ Ks. esim. Chatham House, Rilka Dragneva, Katarina Wolczuk, elokuu 2012, Russia, The Eurasian Customs Union and the EU, Cooperation, Stagnation or Rivalry?, Stratfor.com, 17.9.2016, Why Eurasian Economic Union Wont Be the EU, luettavissa <https://www.stratfor.com/analysis/why-eurasian-union-will-never-be-eu> sekä Forbes.com, 20.6.2016, Putin Seeks To Include China, India, Iran In Fledgling Eurasian Union, luettavissa <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/06/20/putin-seeks-to-include-china-india-iran-in-fledgling-eurasian-union/#1f2fe2905641> Viitattu 8.1.2017.

Euraasian talousunionin keskeisiä päämääriä on lisätä myös sen vuorovaikutusta Keski-Aasian ja Aasian valtioiden kanssa. Toisaalta sen tavoitteena on myös tasapainottaa Kiinan nousevaa taloudellista vaikutusvaltaa, etenkin Keski-Aasian valtioiden alueilla. Mikäli Euraasian talousunioni sekä Kiinan perustama Aasian Infrastrukturi-Investointipankin (AIIB) pääsevät konsensukseen tavoitteistaan niiden taloudellinen ja poliittinen vaikuttavuus olisi alueellista taloudellista tasapainoa muuttava tekijä ja saattaisi haastaa Yhdysvaltojen taloudellista vaikutusvaltaa. Kahden järjestelmän välinen vuorovaikutus on kuitenkin vielä kaukainen haave, johtuen molempien järjestelmien käynnistysvaiheesta ja keskeneräisyydestä.

Shanghain yhteistyöjärjestö on vuonna 1996 perustettu Euraasian ja Aasian alueelle keskitetty poliittis-taloudellinen järjestö, jonka jäsenmaita ovat Venäjä, Kiina, Kazakstan, Tadjikistan, Kirgisia, Uzbekistan, Intia ja Pakistan. Järjestöllä on yhteistoimintaa myös terrorismin torjuntaan sekä tiedustelutiedon vaihtoon liittyen. Järjestö järjestää vuosittain tähän liittyviä yhteistoimintaharjoituksia. Heinäkuussa 2015 järjestö laajeni ensimmäisen kerran, jolloin Intia ja Pakistan hyväksyttiin järjestön jäseneksi.²⁴⁶ Järjestön keskeisin tavoite on ylläpitää alueellista vakautta ja rakentaa luottamusta järjestön jäsenmaiden välille. Järjestön johto ja sihteeristö on sijoittunut Kiinan pääkaupunkiin Pekingiin, mutta sen terrorisminvastaisen solun johtoporras sijaitsee Uzbekistanin pääkaupungissa Tashkentissa.²⁴⁷

Järjestö on keskeinen vuorovaikutusfoorumi etenkin Venäjälle ja Kiinalle. Venäjän Krimin valtauksesta käynnistynyt negatiivinen talouskehitys yhdistettynä sen jäsenyyden jäädyttämiseen G8-järjestelmän toiminnasta ovat kiihdyttäneen Shanghain yhteistyöjärjestön toimintaa ja integraatiota. Shanghain yhteistyöjärjestön poliittinen ja taloudellinen vaikutusvalta, etenkin Intian ja Pakistanin liittyttyä siihen on merkittävä. Venäjä on pyrkinyt hyödyntämään järjestelmää

---

²⁴⁶ Ks. Shanghain yhteistyöjärjestön viralliset kotisivut <http://www.sectsc.org/>, Council on Foreign Relations CFR.org, Eleanor Albert, 14.10.2015, Shanghai Co-Operation Council luettavissa <http://www.cfr.org/china/shanghai-cooperation-organization/p10883>, Venäjän viralliset kotisivut Venäjän Shanghain Yhteistyöjärjestön Presidenttivuodelle 2014-2015 (Официальный сайт председательства Российской Федерации в Шанхайской организации сотрудничества в 2014-2015 годах), luettavissa <http://sco-russia.ru/>, Shanghain Yhteistyöjärjestön laajenemiseen liittyvää uutisointia, The Diplomat, 19.6.2016, India and the Shanghai Cooperation Organization <http://thediplomat.com/2016/06/india-and-the-shanghai-cooperation-organization/> sekä DW.com, 22.6.2016, India, Pakistan and the SCO expansion, luettavissa <http://www.dw.com/en/india-pakistan-and-the-sco-expansion/a-19347657> Viitattu 8.1.2017.

²⁴⁷ Regional Anti-Terrorist Structure of Shanghai Co-Operation Council (RATS SCO), viralliset kotisivut, luettavissa <http://ecrats.org/en/> Viitattu 8.1.2017.

taloudellisten intressiensä ajamiseksi, luomalla taloudellisia ja kaupallisia suhteita jäsenvaltioihin ja tätä kautta turvaamaan talousjärjestelmänsä toimivuuden sitä vastaan kohdistettujen talouspakotteiden vaikutuksista riippumatta.²⁴⁸

Järjestön vuorovaikutus myös Iranin sekä Turkin kanssa on edelleen kehittänyt sen toimintaa aluetta ja avaa uusia mahdollisuuksia, etenkin taloudellisesti niin Venäjälle kuin Kiinallekin. Venäjän tavoitteena on ollut luoda myös Shanghain yhteistyöjärjestön puitteissa SCO investointipankki, mutta tämä näyttää epätodennäköiseltä AIIB:n perustamisen jälkeen. Kokonaiskehitys, yhdistettynä BRICS-järjestelmän sekä AIIB:n toimintaan saattaa mullistaa Euraasian ja Aasian sekä Tyynenmeren talousjärjestelmän sidonnaisuuden sekä alisteisuuden lännen dominoimalle globaalille talousjärjestelmälle tulevaisuudessa.²⁴⁹

BRICS-järjestelmä muodostui käsitteellisellä tasolla vuonna 2001, kun sijoituspankki Goldman Sachin taloustieteilijät kuvasivat kasvavan talouden näkymiä sijoittajilleen. Brasilia, Venäjä, Intia ja Kiina muodostivat talouden uuden kasvukeskuksen, joiden kehittyville markkinoille tähtäävien sijoittajien tulisi kohdistaa mielenkiintoa. BRIC-järjestelmä muodostettiin Venäjän johdolla vuonna 2009, jolloin Venäjä kutsui valtioiden päämiehet yhteiseen perustamiskokoukseen Jekaterinburgiin. Järjestelmän keskeisenä tavoitteena oli löytää taloudellisia vaihtoehtoja sekä yhteistoimintaa neljän kasvavan talouden välillä, johtuen mm. Yhdysvaltojen pankkisektorin romahduksesta 2008 käynnistyneestä talouslamasta. Sen vaikutukset kehittyviin talouksiin, kuten Venäjään ja Kiinaan olivat merkittäviä. BRIC-järjestelmä laajeni ensimmäisen kerran 2010, jolloin Etelä-Afrikka kutsuttiin mukaan talousjärjestelmän jäseneksi.²⁵⁰

BRICS-maat kokoontuvat kerran vuodessa huippukokoukseen ja niiden välinen taloudellinen yhteistoiminta on päivittäistä. On huomattava, että BRICS-maiden väkiluku vastaa noin puolta

---

²⁴⁸ Ks. esim. Council on Foreign Relations CFR.org, Eleanor Albert, 14.10.2015, Shanghai Co-Operation Council luettavissa <http://www.cfr.org/china/shanghai-cooperation-organization/p10883> sekä Carnegie, Alexander Gabujev, 19.3.2015, Taming the Dragon, How Can Russia Benefit from China's Financial Ambitions in the SCO luettavissa <http://carnegie.ru/2015/03/19/taming-dragon-how-can-russia-benefit-from-china-s-financial-ambitions-in-sco/i4sd> Viitattu 8.1.2017.

²⁴⁹ Ks. esim National Interest, 28.4.2015, China's AIIB Bank: Part of a Much Bigger Master Plan, <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/chinas-aiib-bank-part-much-bigger-master-plan-12748> Viitattu 8.1.2017.

²⁵⁰ Euroopan parlamentti, mietintö 10.1.2012, BRICS-maita ja muita nousevia talouksia koskevasta EU:n ulkopoliitikasta: tavoitteet ja strategiat (2011/2111(INI)), luettavissa <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0010+0+DOC+XML+V0//FI> , , Kwang Ho Chun (2016) s.31-40, Gross Eva, BRICS – What's in the Name, Briefing 44/2013, luettavissa http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_44_BRICS.pdf , Jyrki Käkönen Jyrki, BRICS as a New Constellation in International Relations, IAMCR Conference 2013 Dublin, Panel: BRICS as a new Global Communication Order, 25-29.6.2013, luettavissa <http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/BRICS/materials/BRICS%20as%20a%20New%20Constellation%20in%20International%20Relations51.pdf> Viitattu 9.1.2017.

maailman väkiluvusta, jolloin talousjärjestelmän vaikuttavuus on etenkin tulevaisuudessa merkittävä.²⁵¹ BRICS-järjestelmän päätehtävänä on edistää alueellista taloudellista ja poliittista vakautta sekä edistää viiden kehittyvän talouden keskinäistä vuorovaikutusta ja muodostaa vasta-voima Yhdysvaltojen sekä IMF:n dominoimalle läntiselle talousjärjestelmälle. Ensimmäinen merkittävä kehitysaskel tähän liittyen tapahtui heinäkuussa 2015 pidetyn BRICS-huippukokouksen yhteydessä, jolloin BRICS-maat ilmoittivat Uuden kehityspankin (New Development Bank) perustamisesta. Sen pääkonttori on Shanghaissa Kiinassa. Uuden kehityspankin alkupääoma oli 100 miljardia USD. Tavoitteena on helpottaa BRICS-maiden alueella toteutettavien julkisen ja yksityisen sektorin hankkeita lainoittamalla niitä, takaamalla niiden toteutuksen, mahdollistaa yhteisellä markkina-alueella toteutettavat keskinäiset projektit ja kilpailu sekä mahdollistaa muiden taloudellisten instrumenttien käyttö yhteisellä markkina-alueella.²⁵²

BRICS-järjestelmän sekä Uuden keskuspankin vaikutusalue on merkittävä. Mikäli talousjärjestelmä saadaan toimimaan sen täydellä volyyymilla, tulee sillä olemaan läntisen talousjärjestelmän merkitystä tasapainottava vaikutus. Kiinan perustaman AIIB:n ja Uuden keskuspankin on katsottu olevan päällekkäisiä toimijoita, joskin Uuden keskuspankin katsotaan kuitenkin olevan lähinnä BRICS-valtioiden keskinäistä suhdetta ja toiminta parantava kokonaisuus. AIIB:n voidaan katsoa pyrkivän globaaliksi toimijaksi ja mm. Kiina on toistuvasti tuonut julki kahden pankkijärjestelmän erovaisuuden niiden tavoitteiden sekä markkina-alueen suhteen. BRICS-järjestelmän yhtenä tavoitteena on, muiden instituutioiden, kuten Shanghain yhteistyöjärjestelmän sekä AIIB:n sekä valtioiden kansallisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan suhteen tasapainottaa alueellisia voimasuhteita suhteessa Yhdysvaltoihin. Pyrkimyksenä on mahdollistaa tätä kautta uusien geopoliittisten voimakeskusten muodostuminen. BRICS-järjestelmän merkitys nähdään nykytilanteessa lähinnä alueellisena. 2030-luvulle tultaessa sen on arveltu muodostavan maailmaan uuden taloudellisen ja vallan voimakeskukseen, joihin mm. Venäjä viittaa toistuvasti mm. ulko- ja sotilaspolitiikkansa ohjausasiakirjoissa.²⁵³

---

²⁵¹ Sama.

²⁵² Sama. sekä New Development Bankin viralliset kotisivut, <http://www.ndb.int/>, Forbes, New Development Bank Threatens Hegemony of US Dollar, 22.12.2014, luettavissa <http://www.forbes.com/sites/realspin/2014/12/22/brics-new-development-bank-threatens-hegemony-of-u-s-dollar/#6abad4902945>, BBC.com, Brics countries launch new development bank in Shanghai, 21.7.2015, luettavissa <http://www.bbc.com/news/33605230> sekä Sputniknews.com, Putin: BRICS Bank, AIIB to Strengthen Global Financial System, 17.11.2015, luettavissa <https://sputniknews.com/politics/201511171030228488-brics-bank-aiib-strengthen-financial-system/>

²⁵³ Sama.

Kokonaisuutena Venäjän liittolaisjärjestelmä on kaksijakoinen. Venäjän on oltava mukana alueellisissa ja tulevaisuuden kasvupotentiaalin mahdollistavissa turvallisuus- ja talousjärjestelmissä. Järjestelmien tavoitteena on kiistää Yhdysvaltojen poliittinen ja taloudellinen vaikutusvalta sekä pyrkiä muodostamaan uusia, Venäjän intressejä palvelevia, läntisistä järjestelmistä riippumattomia talousmalleja. Kiinan ja Venäjän välisestä strategisesta kumppanuudesta huolimatta Kiinan kasvava voima on ongelma Venäjälle. Yhteistyön osalta on mahdollista, että Venäjän tai Kiinan poliittiset valinnat lamauttavat maiden välisen yhteistyön ja tätä kautta niiden yhteisten liittolaisjärjestelmien toimivuuden. Toisena riskinä on molempien sisäinen tilanne, jossa tapahtuvat merkittävät muutokset heikentäisivät liittolaismalleja.

Venäjän liittolaisjärjestelmä on osa sen turvallisuuspoliittista kokonaisuutta, jolla on sen kansallista turvallisuutta tukevia vaikutuksia. Vaikka Venäjä näkökulmasta kahdenväliset suhteet muihin valtioihin ovat sen ulkopoliitiikan lähtökohta, liittolaisjärjestelmä muodostaa vastinparit läntisille liittoumille ja unioneille. Liittolaisjärjestelmien rooli on korostunut vuoden 2014 Ukrainan kriisin ja tähän liittyvien taloudellisten ja poliittisten pakotteiden vuoksi. Venäjä pyrkii etenkin taloudellisten liittolaismallien kautta löytämään uusia ratkaisuja taloudellisen tilanteensa kehittämiseksi ja sille epäedullisen läntisen talousjärjestelmän tilalle. Venäjällä, Kiinalla ja Intialla on yhteinen intressi uuden järjestelmän kehittämiseksi tulevaisuudessa.

4.7 Johtopäätökset

Venäjän federaation presidentti on kyennyt muodostamaan poliittisen valtaeliittinsä sekä Venäjän valtiojärjestelmän kautta hyvät toimintaedellytykset Venäjän strategisten tavoitteiden ajamiseksi. Venäjän sisä- ja ulkopoliitiikka on presidentin ja turvallisuusneuvoston ohjattavissa ja presidentin vakaa kannatus ylläpitää presidentti Putinin statusta politiikan yläpuolisena toimijana kansan silmissä. Presidentti Putin on noussut hahmoksi, joka suojelee kansaansa ulkoista uhkaa vastaan yhteiseen uhkakäsitykseen perustuen. Poliittisen valtaeliitin muodostava Venäjän turvallisuusneuvosto rakentuu Venäjän avainministereistä sekä parlamentaarisen järjestelmän avainhenkilöistä. Presidentin johtaman turvallisuusneuvoston päätökset tehdään pienessä piirissä ja niiden hyväksyttäminen parlamentaarisessa päätöksentekojärjestelmässä perustuu jo valmisteluvaiheessa muodostettuun konsensukseen maan poliittisesta linjasta. Putinin poliittinen, Venäjän suurvalta-asemaa korostava linja on suosittu Venäjällä. Tämä helpottaa presidentin ja turvallisuusneuvoston poliittisen linjansa hyväksyttävyyttä Venäjän parlamentaariselta päätöksentekojärjestelmältä, koska myös kansa tukee sitä.

Venäjän valtaeliitti on kyennyt kansan tuella vahvistamaan Venäjän voimaministeriöiden ja etenkin asevoimien asemaa, joka on edellyttänyt merkittävän talousresurssin ohjaamista niiden kehittämiseen. Venäjän asevoimien ja voimaministeriöiden kehittämisen kautta Venäjä on saanut sen suurvalta-aseman vahvistamisen kannalta lyhytaikaisia tuloksia aikaan. Voimaministeriöiden ja etenkin asevoimien kautta toteutetulla voimapolitiikallaan se on kyennyt todistamaan sotilaallisen suurvalta-asemansa tehokkaasti muille valtioille. Koska Venäjän asevoimien kehittäminen sekä toiminta nähdään kansan keskuudessa Venäjän suurvalta-asemaa vahvistavana toimenpiteenä, kansa on hyväksynyt tehdyt toimenpiteet. Lisäksi se nähdään Venäjän itsenäisyyttä ja kansallista turvallisuutta vahvistavana toimenpiteenä.

Kansa ymmärtää sille kerrotun nykyisen tilanteen ja se on antanut mandaatin presidentille toteuttaa Venäjän nykyistä poliittista linjaa. Vaikka tilanne ei ole hyvä verrattuna 2000-luvun hyviin vuosiin, paluu vanhaan neuvostotyyliseen voimapolitiikkaan on yleisesti hyväksyttävää. Se ymmärretään historiasta, yhteisestä uhkakäsityksestä sekä Venäjän kansan keskuudessa valitsevasta suurvaltaidentiteetistä johtuen.

Ulkoisen uhkan arkipäiväistäminen on tärkeää Venäjän valtionjohdolle useista syistä. Sillä tuetaan Venäjän voimapolitiikan toteutusta globaalisti ja alueellisesti. Lisäksi sillä mahdollistetaan talousresurssien ohjaaminen asevoimien ja turvallisuusviranomaisten kehittämiseen. Näillä mahdollistetaan valitun poliittisen linjan toteutus sekä sisäisen kontrollin ylläpito tarvittaessa. Tärkeänä voidaan pitää myös ulkoisen uhkan kautta saavutettavia sisäpoliittisia vaikutuksia. Ulkoisen uhkan kautta Venäjän valtaeliitti kykenee vahvistamaan yhteiskunnallista nationalismia ja lisäämään sisäpoliittista koheesiota. Tällä se pyrkii heikentämään värivallankumousten mahdollisuutta, estämään poliittisen opposition vahvistumisen sekä lisäämään koheesiota eri etnisyyksistä muodostuvien federaatiosubjektien alueilla. Tällä pyritään estämään pidemmällä aikavälillä koko Venäjän mittakaavassa Neuvostoliiton hajoamisesta syntyneen trauman uusiutuminen Venäjän federaation alueella.

Parlamentaarinen päätöksentekojärjestelmä hyväksyy valtaeliitin poliittisen linjan osana kansan tuottamaa hyväksyttävyyttä. Poliittisen opposition puute helpottaa valtaeliitin määrittelemän poliittisen ilmapiirin muodostamista Venäjällä. Voimaministeriöt on optimoitu toteuttamaan valtaeliitin päätöksiä ja määritetyn politiikan toteutusta. Tämä edellyttää valtionjohdolta tarkoin harkittua poliittista linjaa, jossa ulkoinen uhka, tästä syntyvä nationalismi sekä nationalismin vahventumisesta muodostunut presidentin legitimiteetti muodostaa ilmapiirin, jota parlamentaarinen päätöksentekojärjestelmä tukee.

Myös oppositio on pidettävä heikkona, sitä on kyettävä kontrolloimaan ja tarvittaessa sen kasvava liikehdintä on kyettävä lamauttamaan. Venäjän sisäiset mekanismit mahdollistavat tämän, voimaministeriöt on optimoitu ylläpitämään sisäistä kontrollia, jota kansa historiallisesti kunnioittaa. Liittolaisjärjestelmällä tuetaan poliittista kokonaisuutta. Sillä muodostetaan vastinparit läntisille liittoumille. Lisäksi sillä mahdollistetaan Venäjän strateginen kontrolli liittojärjestelmiin kuuluviin jäsenvaltioihin. Taloudellinen integraatio kasvavien talouksien, etenkin Kiinan kanssa, mahdollistaa Venäjälle sen nykyisen politiikan toteutuksen ja mahdollisuuden olla osana tulevaisuudessa merkittävää potentiaalia omaavissa talousjärjestelmissä.

Venäjän talouden integraation puute globaalin talousjärjestelmän toimintaan muodostaa Venäjän poliittista kokonaisuutta heikentävän tekijän, etenkin niin kauan kuin globaali talousjärjestelmä on Yhdysvaltojen ja länsimaiden kontrolloima. Mikäli Venäjä ei kykene korjaamaan talousjärjestelmänsä kokonaistilannetta, ensisijaisesti liennyttämällä suhteitaan länteen, mutta toissijaisesti kasvavien ja kehittyvien talouksien kautta, tulee se väistämättä heikentämään kaikkia sen poliittisia osa-alueita, myös sen sotilaallista suurvalta-asemaa. Tämä saattaa heikentää nopeasti nykyisen valtionjohdon legitimizeettiä kansan parissa. Valtionjohdon voisi tätä kautta menettää toimintaedellytyksensä. Tämän Venäjän valtionjohto pyrkii estämään kaikin mahdollisin keinoin.

Venäjän 2000-luvulla omaksuma voimapoliittisen linjan toteutus on ollut mahdollista sen talouden vahvistumisen ja sen talousjärjestelmän mahdollistavan vaikutuksen ansiosta. Venäjä on kyennyt talousjärjestelmänsä kautta vahvistamaan sen voimapoliittista linjaa tukevia voimaviranomaisia, kuten asevoimia sekä sisäisen turvallisuuden viranomaisia. Informaatio-ohjattu mielipideympäristö on legitimoanut yhteiseen uhkakäsitykseen perustuen valtionjohdon nykyisen poliittisen linjan toteutuksen, suurvalta-identiteetti ja kansan parissa korostunut nationalismi ovat parantaneet etenkin presidentti Putinin asemaa kansan silmissä. Niin kauan kuin taloudellinen ja sisäinen tilanne pysyvät suhteellisen vakaina, Venäjän poliittiseen linjaan vaikuttavat taustatekijät ovat valtionjohdon hallinnassa. Tämän kautta sen poliittisen linjan jatkuvuus on turvattu ainakin toistaiseksi.

5. VENÄJÄN SUURVALTA-ASEMAN HAASTAVAT TEKIJÄT SEN INTRESSIALUEILLA

Tässä luvussa käydään läpi Venäjän poliittisen linjan haasteita sen kansainvälisen aseman ja suurvalta-aseman kannalta. Asiaa lähestytään Venäjän määrittelemien intressialueiden kautta. Venäjän federaation poliittinen ja sotilaallinen järjestelmä on pyritty muodostamaan sellaiseksi, että sillä kyetään mahdollistamaan valitun politiikan toteutusperiaatteet. Liittolaismalleilla ylläpidetään strategista kontrollia sekä yhteistoimintasuhteita niihin kuuluviin valtioihin, sekä olla mukana tulevaisuuden kasvupotentiaalia omaavissa järjestelmissä. Poliitiikkaa toteutetaan tässä luvussa määritetyillä intressialueilla. Luvussa vastataan tutkimusongelmasta johdettuun kolmanteen tutkimuskysymykseen.

5.1 Venäjän intressialueet 2000-luvulla

Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan intressialueiksi on määritelty entisen Neuvostoliiton alue ja etenkin Abhasian, Etelä-Ossetian, Valko-Venäjän sekä Moldovan alueet. Venäjä toimii kuitenkin aktiivisesti koko entisen Neuvostoliiton alueella Itä-Euroopasta Aasiaan muodostuvalla alueella. Lisäksi sen vaikutusvalta on kasvanut osana Lähi-idän konfliktiympäristöä, josta esimerkkinä toimii Syyrian sota, kehittyvät suhteet Iranin, Egyptin, Saudi-Arabian sekä Libyan kanssa. Etelä-Kaukasiassa Kaspianmeren länsirannalla sijaitsevalla Venäjällä ja Georgialla, Armenialla sekä Azerbaidžanilla on merkityksensä alueen energiaressurssien taloudellisen hyödyntämisen, vaikutusvallan sekä puskurivyöhykkeen muodostamisessa Venäjän näkökulmasta Iranin ja Turkin suuntiin. Venäjä ja Armenia ovat toteuttamassa yhteistä asevoimien voimaryhmää alueelle. Sen päätehtävänä on suojata Armenian rajaa ja toimia KTSJ:n joukkona alueella.²⁵⁴

Kiina on noussut merkittäväksi toimijaksi Keski-Aasian valtioiden alueella, johtuen sen vahvasta taloudellisesta asemasta, joka mahdollistaa Keski-Aasian valtioiden tukemisen antamalla näille tasaveroisemman roolin valtioiden välisessä kanssakäymisessä muihin suurvaltoihin nähden. Kiina on pyrkinyt edesauttamaan uuden ”Silkkiteien” muodostumista Kiinasta Keski-Aasian kautta Eurooppaan, jolla olisi Venäjän ohittava vaikutus ja tätä kautta taloudellisia vaikutuksia alueella. Kiina on nähnyt alueen merkittävänä energian tuottajana, joka tarjoaa Venäjän

---

²⁵⁴ Ks. esim. Putin hyväksyi venäläis-armenialaisen voimaryhmän perustamisen, luettavissa <http://www.interfax.ru/russia/536849> sekä <https://themoscowtimes.com/news/russia-and-armenia-to-create-joint-military-forces-56121>

tuottaman energian lisäksi Kiinan kasvavalle energiatarpeelle riittävän tuotantovolyymien tulevaisuudessa.²⁵⁵

Tadžikistan, Kirgisia sekä Uzbekistan toimivat molemminpuolisina puskureina Venäjälle sekä Kiinalle. Näissä valtioissa toteutuva vakaa kehitys on molempien intresseissä. Venäjä on pyrkinyt kasvattamaan sotilaallista voimaansa Tadžikistanissa sekä Kirgisiassa. Voiman kasvattamista on perusteltu terrorismin vastaisella taistelulla, jossa Afganistanin tilanteella ja Afganistanin alueelta palaavilla terroristeilla on ollut oma roolinsa. Yhdysvallat vastaavasti ylläpitää terrorismin- ja huumeiden vastaiseen toimintaansa liittyviä operaatioita kyseisissä valtioissa, joka nähdään toisaalta molemminpuolisena etuna, mutta etenkin Venäjällä, uhkana alueen voimatasapainolle.²⁵⁶

Mustanmeren suurvalta, Nato-maa Turkki, on lähentynyt viimeaikoina Venäjää, vaikka maat ovat perinteisiä vihollisia ja mm. Syyrian sotaan liittyvät erimielisyydet ovat kiristäneet kahden valtion välejä merkittävästi. Talouden ja energiapolitiikan keskeinen rooli valtioiden talous- ja sisäpolitiikan kannalta ajaa valtioita kuitenkin läheisempään yhteistoimintaan. Venäjän intresseissä on kiistaa Naton rooli alueella, jota yhteistyö Turkin kanssa edesauttaa merkittävästi. Venäjä on sitoutunut rakentamaan ”Turkish Stream” kaasuputken alueelle, jolla Turkki kykenee helpottamaan kiihtyvää energiatarvettaan. Turkissa heinäkuussa 2016 epäonnistunut valkankaappaus on lähentänyt valtioiden välisiä suhteita merkittävästi ja johtanut Naton, EU:n sekä Yhdysvallat ongelmalliseen tilanteeseen. Venäjän kasvava vaikutusvalta, taloudelliset sekä voimistuvat poliittiset siteet Turkkiin ovat ongelmallisia johtuen Turkin alueellisesti merkittävästä sotilaallisesta voimasta etenkin Naton kannalta, jonka puolustuksen uskottavuutta Venäjä pyrkii kyseenalaistamaan ulko- ja sotilaspolitiikallaan.²⁵⁷

Yhdysvaltojen taloudelliset ja poliittiset intressit ulottuvat koko maailmaan sen intressialue on globaali. Yhdysvallat on aina ollut aktiivinen toimija Lähi-idässä. Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen Lähi-itä on ollut yksi Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikan painopistealueista. Keski-Aasian valtiot, etenkin Georgia sekä Kaspianmeren rantavaltiot Kazakstan ja Turkmenistan ovat olleet merkittäviä kumppaneita Yhdysvalloille terrorisminvastaiseen sotaan liittyen, mutta

---

²⁵⁵ Carlsson, Oxenstierna ja Weissmann (2015) s. 69-71.

²⁵⁶ Ks. esim. Putin's Ploys in Central Asia And His Weakening Influence in the Region. Tammikuu 2016. Luetuttu: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2016-01-14/putins-ploys-central-asia>. Viitattu 4.12.2016.

²⁵⁷ Ks. esim. The New York Times, Warming Relations in Person, Putin and Erdogan Revive Pipeline Deal, 10.10.2016 http://www.nytimes.com/2016/10/11/world/europe/turkey-russia-vladimir-putin-recep-tayyip-erdogan.html?_r=0 sekä <http://tass.com/economy/916307> sekä Turkish Streamin viralliset kotisivut osoitteessa: <http://turkstream.info/project/>. Viitattu 4.12.2016

ajattelussa ovat painottuneet myös Kaspianmeren luonnonvarat ja niiden kaupallinen hyödyntäminen. Yhdysvaltojen näkökulmasta alueen tärkeimmät ja potentiaalisimmat kumppanit ovat olleet Uzbekistan sekä Kazakstan.²⁵⁸ Yhdysvaltojen keskeiseksi tavoitteeksi on tämän lisäksi muodostunut tarve padota Venäjän ja tulevaisuudessa myös Kiinan kasvavaa vaikutusvaltaa alueella ja pyrkiä muodostamaan suhteita alueen viiden tärkeimmän valtion hallintoihin. Näistä Kazakstan, Tadžikistan ja Kirgisia ovat perinteisesti olleet Venäjälle myötämielisiä ja venäläis-mielisiä alueita, jolla on ollut etenkin molempien taloutta tukevia vaikutuksia.²⁵⁹

Yhdysvaltojen rooli on ollut vahva myös Aasiassa aina toisen maailmansodan päättymisestä asti. Se on ollut voimakas poliittinen ja sotilaallinen toimija alueella ja sen turvatakuiden piiriin kuuluu mm. Japani, Taiwan sekä Etelä-Korea. Kiinan taloudellinen potentiaali yhdistettynä sen kasvavaan sotilaalliseen voimaan, sekä yhteistyöhön Venäjän kanssa haastaa tätä asetelmaa. Kiina pyrkii olemaan, erityisesti itäisellä sekä eteläisellä Kiinan merellä, suurvaltatoimija, jonka toimintaan Yhdysvallat ei kykene vaikuttamaan. Se on siirtänyt sotilaallista infrastruktuuriaan alueelle, rakentanut sotilassaaria ja järjestänyt yhteisiä sotaharjoituksia alueella mm. Venäjän kanssa. Taiwanin kysymyksen osalta Kiina ei hyväksy Taiwanin itsenäistymispyrkimyksiä ja pyrkii estämään tällaisen turvallisuuskehityksen muodostumista kaikin keinoin. Eteläisen Kiinanmeren hallinnalla se kykenee dominoimaan aluetta ja haastamaan Yhdysvaltojen kyvyn tukea Taiwania mahdollisen kriisin syttyessä.²⁶⁰

Venäjä on kyseenalaistanut Japanin roolin alueellisena voimatoimijana lisäämällä sotilaallista infrastruktuuriaan Kuriilien saarille, jotka molemmat valtiot katsovat omikseen.²⁶¹ Venäjän lisääntynyt aktiviteetti Tyynellämerellä sekä yhteistoimintaharjoitukset Kiinan kanssa ovat lisänneet molempien valtioiden painoarvoa alueella.²⁶² Yhdistettynä tämä kehitys Euroopassa valitsevaan tilannekehitykseen, on tilanne muodostunut haastavaksi Yhdysvaltojen näkökulmasta. Toisaalta pitäisi kyetä tukemaan vanhoja liittolaisia Euroopassa Venäjän muodostamaa uhkaa vastaan, toisaalta pitäisi tasapainottaa Tyynenmeren aluetta ja olla aktiivisesti mukana

²⁵⁸ Ks. esim. Rumer Eugene, Sokolsky Richard and Stronski Paul (2016)

²⁵⁹ Ks. esim. <http://www.reuters.com/article/us-centralasia-usa-russia-idUSKCN0SO26720151030>

²⁶⁰ Ks. esim. Council on Foreign Relations, U.S – Japan Security Alliance, <http://www.cfr.org/japan/us-japan-security-alliance/p31437> sekä Brookings Institution, U.S Department of State, US Realties With Taiwan <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm> sekä The United States and Taiwan's Defence Transformation, <https://www.brookings.edu/opinions/the-united-states-and-taiwans-defense-transformation/> . Viitattu 4.12.2016

²⁶¹ Gorenburg Dmitry (2012) luettavissa: https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/ponars/pepm_226_Gorenburg_Sept2012.pdf

²⁶² Ks. esim. <http://tass.com/defense/896555> Viitattu 4.12.2016 sekä

The “New” Russia-China Relations-Implicationsforthe EU http://www.eu-asiacentre.eu/documents/uploads/pub_179_the_new_russia-china_relations.pdf

tulevan taloudellisen kasvukeskuksen kehityksessä ja toisaalta pitäisi kyetä ylläpitämään jansijaa taloudellista ja poliittista potentiaalia omaavassa Keski-Aasiassa.

Eurooppa näyttäytyy edelleen Yhdysvaltojen sekä Naton turvallisuuspolitiikan keskipisteenä. Yhdysvaltojen käynnistettyä sotilaallisen vetäytymisensä Euroopasta vuonna 2012 turvallisuuspoliittisen tilanteen ollessa vakaa, aiheutti tämä Eurooppaan sotilaallisen tyhjiön Naton olemassaolosta huolimatta. Tyhjiö oli muodostunut kylmän sodan päättymisen sekä Nato -jäsenmaiden suunnattua taloudelliset resurssinsa muualle kuin asevoimiensa kehittämiseen, asevoimien kehittämistä toteutettiin, mutta rauhanpakottamisen ja rauhanturvaamisen ehdoilla. Vladimir Putinin astuttua kolmatta kertaa valtaan vuonna 2012 Euroopan turvallisuusilmapiiri muuttui. Ongelmaksi Venäjän näkökulmasta oli muodostunut Yhdysvaltojen voimakas läsnäolo sekä vaikutusvalta sen perinteisillä intressialueilla, joista Georgia ja Ukraina sekä Moldova olivat keskeisimmät. Nämä muodostuivat vuoden 2012 tilanteessa jo sen lähiulkomaista niin Itä-Euroopassa, Keski-Aasiassa kuin Lähi-idässäkin.

Venäjän kannalta Yhdysvaltojen ja Naton toimenpiteet sen intressialueilla ovat keskeisiä sen kansallisen turvallisuuden, sekä hallinnon sisäpoliittisen uskottavuuden kannalta. Putin on halunnut tehdä Venäjästä itsenäisen lännestä riippumattoman Euraasian taloudellisen ja poliittisen keskuksen. Tätä tavoitetta tukemaan perustettiin Euraasian talousunioni, joka tavoitetilassa vastaisi taloudelliselta ja poliittiselta voimaltaan EU:ta Venäjän toimiessa johtovaltiona. Ukrainan vetäytyttyä Euraasian talousunionista Venäjän alueellinen vaikutusvalta oli kyseenalaistettu EU:n ja Yhdysvaltojen toimesta. Putinin sisäpoliittisesti lupaama ja visioima itsenäinen ja länsiriippumaton Venäjä oli myös kyseenalaistettu. Puuttumatta tähän Putinin ja valtapuolue ”Yhdenäisen Venäjän” sisäpoliittinen kannatus sekä kyky jatkaa vallassa olisi heikentynyt.

Euroopan kannalta keskeiseksi kysymykseksi muodostunut Yhdysvaltojen ja Naton ohjustorjuntajärjestelmä ei lähitulevaisuudessa kykene kiistämään Venäjän ydinpelotteen vaikutusta ja maiden välistä ydinasetasapainoa. Ongelmalliseksi asian muodostaa kuitenkin se, että Venäjä ei ole kyennyt estämään sille epäedullista kehitystä poliittisesti. Tästä on muodostunut Venäjälle poliittinen vakio. Baltian maat, Georgia, Ukraina sekä osa Keski-Aasian valtioista olivat hakeneet tai pyrkivät integroitumaan länteen EU:n ja Naton kautta Yhdysvaltojen tuella. Tämä on ollut Venäjän turvallisuusintressien vastaista. Sen käytännön toimenpiteet taloudellisen ja poliittisen painostuksen osalta olivat epäonnistuneet mm. Ukrainassa, jossa sen jokavuotinen poliittinen painostus kaasun suhteen ei tuottanut haluttua lopputulosta. Länsimaat Yhdysvaltojen johdolla tukivat heikompia Itä-Euroopan valtioita taloudellisesti ja tästä johtuen Venäjän toteuttama painostus ei tuottanut tulosta.

5.2 Venäjän poliittiset haasteet sen määrittelemillä intressialueilla

5.2.1 Baltia, Ukraina, Kaliningrad sekä Moldova

Venäjä tarkastelee kansallista turvallisuuttaan sekä tätä tukevaa ulko- ja sotilaspolitiikkaa kansallisista lähtökohdistaan. Sen lähtökohtana on sen vaikutusvallan ylläpito entisten neuvostovaltojen alueella sekä poliittisen, taloudellisen sekä tarvittaessa sotilaallisen kontrollin käyttö intressiensä ajamiseksi. Venäjän geopolitiikan ja turvallisuusajattelun yhtenä tekijänä on huomattava maan talouden sidonnaisuus sen energiavientiin. Venäjä ylläpitää kontrolliansa sille energiakriittisillä alueilla ja turvaa energiasiirtoreittinsä toimivuuden tarvittaessa sotilaallisesti.

Baltian maiden Nato-jäsenyys ja siihen liittyvä Venäjän reagoimattomuus kuvasivat silloista käsitystä valtioiden välisistä suhteista tulevaisuudessa. Venäjä ei pyrkinyt tai pystynyt estämään Baltian-maiden Nato-jäsenyyttä. Georgian ja Ukrainan tapauksessa Venäjä on tehnyt kaikkensa niin poliittisesti, taloudellisesti kuin sotilaallisestikin turvatakseen alueelliset intressinsä sekä estääkseen sen kannalta maantieteellisesti tärkeiden entisten alusmaiden Nato-jäsenyyden sekä liukumisen lännen vaikutusvaltaan. Osin kyse on kansallisen turvallisuuden takaamisesta, osin suurvaltaintiteettiin kuuluvan suurvalta-aseman korostamisesta ja osin taloudellisesta sekä poliittisesta epävarmuudesta, jonka maiden liittyminen läntisiin poliittisiin sekä turvallisuusra-kenteisiin aiheuttaisi. Georgian ja Ukrainan tilanne on ongelmallinen ja etenkin Ukrainan sisäinen tilanne on haastava, koska valtio ei ole käytännössä kyennyt pääsemään irti sitä leimaavasta korruptiosta ja kahden politiikan linjasta, joka on ollut keskeisiä syitä myös nykyisen kriisin taustalla.

Baltian maat julistautuivat itsenäiseksi Neuvostoliitosta vuosina 1990 - 1991. Liettua julistautui itsenäiseksi vuonna 1990 ja Viro ja Latvia vuonna 1991 Neuvostoliiton vallankaappausyrityksen jälkeen, jolloin Neuvostoliiton toimintakyky oli käytännössä olematon. Baltian maat olivat osa neuvostojärjestelmää ja niiden alueelle jäi merkittävä venäläisvähemmistö. Liettuan kannalta tilanne on helpoin, sillä maassa on vain noin 5 prosentin venäläisvähemmistö, siinä missä Latviassa vastaava luku on n. 10 prosenttia. Virossa jopa kolmannes väestöstä on venäläistaustaista.²⁶³

---

²⁶³ Ks. esim. Liettuan, Latvian ja Viron hallitusten tilastot maiden väestöjakaumasta. Liettua <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010215&PLanguage=1&TableStyle=&But-tons=&PXSIId=3236&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=> Latvia <http://www.csb.gov.lv/en/notikumi/key-provisional-results-population-and-housing-census-2011-33306.html> ja Viro <http://www.stat.ee/34278> Viitattu 10.12.2016.

Baltian maiden ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopiste muodostui hyvin nopeasti Neuvostoliitosta sekä Venäjältä eroon pyrkiväksi. Keskiössä oli pääsy sotilasliitto Naton jäseneksi, integraatio EU:n kanssa sekä Yhdysvaltojen suora tuki alueelle. Baltian maat liittyivät molempien liittoumien jäseniksi vuonna 2004 ja pääsivät Yhdysvaltojen sekä Naton turvatakuiden sekä EU:n talouspolitiikan piiriin. Vaikka Venäjä oli vastustanut Naton laajenemista sen rajoille johdonmukaisesti sotilasdoktriineissaan vuosina 1993 ja 2000 se ei kuitenkaan reagoinut tai kyennyt reagoimaan Naton laajenemiseen.²⁶⁴

Venäjän ja Georgian välisen sodan, mutta etenkin Ukrainan vuonna 2014 alkaneen konfliktin jälkeen Baltian maiden kyvyttömyys puolustaa itseään mahdollista sotilaallista aggressiota vastaan tuli julkiseksi kysymykseksi. Vaikka Baltian maissa oli ollut Naton ilmapäivystysjärjestelmä vuodesta 2004 alkaen (Air Policing), Baltit vaativat Natolta pysyviä joukkoja valtioidensa alueille. Vuonna 2016 Nato päätti sijoittavansa maiden alueelle pysyvästi sotilasjoukkojaan siten, että sijoitettavat noin pataljoonan kokoiset yksiköt rotatoidaan eri Nato-valtioista Baltian maiden alueelle tietyksi ajaksi kerrallaan. Yhteensä alueelle sijoitetaan neljä pataljoonaa.²⁶⁵

Yleisesti ottaen Baltian maiden ja Venäjän välisen suhteen voidaan katsoa olevan melko vakaa. Baltian maiden sotilaallisen puolustuksen vahventaminen Nato-joukoilla on lähinnä symbolinen ele, jolla pyritään luomaan kynnys Venäjän mahdolliselle, mutta nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa melko epätodennäköiselle aggressiolle Baltiaa vastaan. Venäjä ei todennäköisesti halua haastaa Naton sotilaallista voimaa suoraan millään maantieteellisellä alueella. Baltian maat käyttävät Venäjän muodostamaa uhkaa myös sisä- ja turvallisuuspoliittisena aseenaan, jolla ne pyrkivät ajamaan sisäistä puoluepoliittista asetelmaa haluamaansa suuntaan sekä saamaan lisää resursseja ja tukea länsimailta ja Yhdysvalloilta. Maantieteellisesti maiden välinen etäisyys ja Venäjän sotilaallisen voiman määrä tekevät Baltian maiden puolustamisesta haastavan kokonaisuuden, jonka poliittinen stabiliteetti lienee kuitenkin kaikkien osapuolten intresseissä.

Baltian maiden osalta keskeinen kysymys on laajemmin tarkasteltuna Venäjän ja Yhdysvaltojen välisestä suhteesta ja sen kiristymisestä. Venäjä näkee Naton ja sen itälaajenemisen käytännössä Yhdysvaltojen vaikutusvallan kasvattamiseen tähtäävänä voimapolitiikkana, johon se ei

---

²⁶⁴ Ks. esim. Kramer (2002). Luettavissa https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/ruseur_wp_019.pdf sekä Forsström (2016), s. 20-21.

²⁶⁵ Ks. esim. Reuters, NATO agrees to reinforce eastern Poland, Baltic states against Russia. Luettavissa <http://www.reuters.com/article/us-nato-summit-idUSKCN0ZN2NL> sekä Shlapak David A. and Johnson Michael W. (2016).

kykene kuitenkin suoraan vastaamaan taloudellisin, poliittisin eikä edes sotilaallisin keinoin. Yhdysvalloille ja Natolle on kuitenkin tärkeää näyttää, että ne huolehtivat kumppaneistaan sekä jäsenvaltioistaan, jolloin niiden on ollut pakko reagoida Balttien vaatimuksiin. Kokonaisuus on suoraan sidoksissa Venäjän ja Yhdysvaltojen väliseen kiihtyvään vastakkainasetteluun ja maiden välisen voimatasapainon hakemiseen. Baltian maiden relevanssi suurvaltapolitiikassa on pienehkö ja se tulee pysymäänkin sellaisena johtuen suurvaltojen poliittisen painopisteen vaihteellisesta siirtymisestä Keski-Aasian ja Aasian alueille.

Keskeisimmän uhkan Baltian kannalta muodostaa Venäjän valtionjohdon virhearvio Naton tai Yhdysvaltojen alueella olevan sotilasvoiman käytön suhteen. Tämä on kuitenkin epätodennäköistä nykyisessä turvallisuustilanteessa, jossa Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä on keskusteluyhteys. Toisena vaihtoehtona on Nato artikla 5 koestaminen, mutta tämäkin on epätodennäköistä nykyisessä tilanteessa. Venäläisvähemmistön rooli alueen poliittisena kysymyksenä tulee säilymään yhtenä valtioiden välisiin suhteina vaikuttavana tekijänä. Merkittävä tekijä on myös ns. passittomat Venäläiset, joilla ei ole kummankaan maan kansalaisuutta. Vaikka Latviassa on Baltian maiden suurin venäläisvähemmistö, voidaan aiheellisesti Viron, ja etenkin Narvan alueen venäläisvähemmistön roolia pitää tärkeänä alueellisena kysymyksenä. Tämä ei todennäköisesti ole ainakaan nykyisellään riittävä syy muuhun kuin poliittiseen vuorovaikutukseen valtioiden välillä.²⁶⁶

Valko-Venäjä on autoritäärisesti johdettu entinen neuvostotasavalta Baltian ja Ukrainan välissä. Maan pääkaupunki on Minsk, maata on johtanut presidentti Aleksandr Lukashenka vuodesta 1994 alkaen. Lukashenka johtaa maata viidennellä presidenttikaudellaan ja vallan vaihtumisen voidaan katsoa olevan epätodennäköistä myöskään tulevaisuudessa ilman ulkopuolista puuttumista tai väri vallankumouksiin rinnastettavaa sisäpoliittista kehitystä. Tämän kaltainen kehitys voisi olla mahdollista mm. Lukashenkan korruptoituneesta hallinnosta sekä kansan elinolojen heikkoudesta sekä maan heikosta talouskehityksestä johtuen. Valko-Venäjä on strateginen kumppani Venäjälle, maat ovat käytännössä valtioliitossa ja niiden välinen kanssakäyminen perustuu myös pääosin tähän olettamukseen. Niin kauan kuin kahden valtion välinen suhde on vakaa ja perusfundamentit eivät muutu, voidaan Lukashenkan valta-aseman katsoa olevan suhteellisen vakaa.²⁶⁷

²⁶⁶ Ks. Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä s. 85.

²⁶⁷ Ks. Nice Alex (2012), Ambrosio Thomas (2006), luettavissa https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWASHU_DEMO_14_3/9162J67W06523546/9162J67W06523546.pdf sekä Forbes, Belarus's Russian Problem. <http://www.forbes.com/sites/realspin/2016/01/15/u-s-belarus-russia/#4b1ded6766d3> Viitattu 29.12.2016.

Venäjän ja Valko-Venäjän sotilaallinen yhteistoiminta on monitahoista, valtioiden asevoimat harjoittelevat säännöllisesti. Harjoitustoimintaa toteutetaan mm. kahdenvälisesti, yhteistoiminnassa Serbian asevoimien kanssa sekä monenkeskisesti KTSJ:n puitteissa sekä IVY:n ilmapuolustusjärjestelmän puitteissa. Venäjällä on myös Air-Policing tukikohta sekä ennakkovaroitustutka Baranovitsissä. Venäjä on pyrkinyt laajentamaan sotilaallista läsnäoloaan Valko-Venäjällä ja halunnut mm. perustaa alueelle sotilastukikohdan. Valko-Venäjä ei ole toistaiseksi hyväksynyt tämän kaltaista liittolaismallia, vaikkakin vuonna 2017 toteutettavaan Länsi-17 (Запад-17) liittyen Venäjä on ilmoittanut tai ainakin varannut kuljetuskapasiteettiä jopa armeijatasoisen joukon (n.20000 sotilasta) siirtoon Valko-Venäjän alueelle.²⁶⁸

Maiden välisten suhteiden voidaan katsoa kuitenkin olevan vakaat. Lukashenka on kuitenkin pyrkinyt Ukrainan tavoin kasvattamaan luotettavuuttaan sekä näkyvyyttään suhteessaan Eurooppaan sekä Yhdysvaltoihin. Ukrainan kriisin yhteydessä Valko-Venäjän poliittinen linja ja Lukashenkan lausunnot ovat olleet ristiriitaisia Venäjän politiikan kanssa ja tämä on aiheuttanut maiden välisiin suhteisiin kireyttä. Ukrainan kriisi on muuttanut osittain poliittista ilmapiiriä Valko-Venäjällä ja etenkin Lukashenkan ajatusmaailmassa. Valko-Venäjä todennäköisesti pelkää, että pyrkimykset irtautua Lukashenkan vallan taanneesta venäjämielisestä pitkän linjan politiikasta voi aiheuttaa alueella vastaavia seuraamuksia kuin Ukrainassa.²⁶⁹ Merkittävä osa Venäjän energiansiirtoreiteistä Eurooppaan kulkee Valko-Venäjän läpi. Tässä suhteessa Venäjä tulee myöskin turvaamaan vaikutusvaltansa alueella.²⁷⁰

Valko-Venäjä on Lukashenkan johdolla toteuttanut pragmaattista turvallisuuspoliittista linjaa, jossa Venäjä on maan ainoa todellinen kumppani. Venäjällä on alueella keskeisiä intressejä. Valko-Venäjä ja sen alue on Ukrainan tavoin keskeinen geopoliittinen alue Venäjälle. Sen alue mahdollistaa Venäjän kansallisen turvallisuuden vahventamisen sekä sotilaallisen voiman projisoinnin sekä käytön tarvittaessa Itä-Euroopan ja Baltian suuntaan. Alueella on vaikutusta mm. Naton toiminnan tai mahdollisen voiman vahventamisen estämiseksi alueella. Myös Kaliningradin erityisalueen suhteen Valko-Venäjän alue on keskeinen. Mahdollisessa kriisissä Valko-Venäjän alue ja maiden välinen sotilasliitto mahdollistaa Naton voiman vahventamisen estämisen lisäksi myös maayhteyden muodostamisen Kaliningradiin.

---

²⁶⁸ Ks. esim. Valko-Venäjän puolustusministeriön kotisivut http://www.mil.by/en/military_policy/cooperation_RF/, TASS - Military cooperation with Russia important for Belarusian security — defense minister <http://tass.com/world/801299>, BELSAT - Paratroopers of Belarus and Russia to hold joint military exercises <http://belsat.eu/en/news/desantniki-belarusi-i-rasei-pravyaduts-supolnyya-vuchenni/> Viitattu 29.12.2016.

²⁶⁹ Ks. Astapenia Ryhor sekä Balkunets Dzmitry (2016). Viitattu 29.12.2016.

²⁷⁰ Pirani&Yamifava, Russian Gas Transit Across Ukraine Post-2019. OIES paper: NG105. 2/2016.

Vaikka Lukashenka näyttää säikähtäneen Ukrainan kriisistä sekä tästä seuranneesta turvallisuuspoliittisesta kehityksestä, Venäjä ei tule päästämään otettaan Valko-Venäjältä irti. Lukashenkan pyrkimykset lännen kanssa toteutettavaan lähentymiseen eivät todennäköisesti ole mahdollisia. Mikäli Lukashenka yrittää liikaa, tulee tällä olemaan alueellista tai sisäistä vaikutusta häiritseviä vaikutuksia. Ainoastaan vallan mahdollinen vaihtuminen voisi muuttaa tätä asetelmaa. Tässäkään suhteessa Venäjä ei tule päästämään irti Valko-Venäjältä tai hyväksymään edes sen asteittaista siirtymistä EU:n, Naton tai Yhdysvaltojen vaikutusvallan piiriin.

Ukraina on Valko-Venäjän eteläpuolella oleva valtio, joka yhdistää Venäjän ja itäisen Euroopan. Maan pääkaupunki on Kiova. Ukraina oli Neuvostoliitosta irrottuaan tullut tunnetuksi tasapainoilustaan Venäjän ja lännen välillä. Maa on erittäin korruptoitunut ja keskusvallan lisäksi alueellista valtaa käyttävät lähinnä oligarkit, joilla on merkittävä valta-asema Ukrainan eri alueilla. Ukrainan ja Venäjän välit ovat perustuneet maiden väliseen historiaan, Venäjän riippuvuuteen alueella olevasta Neuvostoliiton aikaisesta teollisesta tuotantokapasiteetista sekä alueella oleviin luonnonvaroihin. Ukrainan riippuvuus perustuu vaihtotalouteen, energiasidonnaisuuteen Venäjältä sekä maan hajautuneeseen väestöön. Ukrainasta käynnistynyt kehitys lakkautti 1990-luvun alussa Neuvostoliiton, joka käynnistyi Ukrainan itsenäistymisestä järjestetystä kansanäänestyksestä, joka johti Valko-Venäjällä sovittuun ns. Belovežkien sopimukseen (Беловежские соглашения).

Ukrainan irtautuminen Neuvostoliitosta tapahtui rauhanomaisesti ja käytännössä 1990-luvulla Ukrainaa hallitsivat Venäjään läheisiä suhteita ylläpitäneet presidentit Leonid Kravchuk (1991-1994) sekä Leonid Kutšma (1994-2005). Ukraina luovutti 1900 ydinasetta takaisin Venäjälle 1.7.1996, jolloin siitä tuli virallisesti ydinaseton valtio. Kravchukin ja Kutšman urat päättyivät poliittisiin skandaaleihin ja korruptioon ja molempien presidenttikausia leimasi keskustelu Venäjän Mustanmeren laivaston Sevastopolin tukikohdasta Krimin niemimaalla, jonka vuokrasopimus uusittiin 20-vuodeksi vuonna 1997 Kutšman valtakaudella.²⁷¹

Ukrainan sisäpoliittinen korruptio paljastui viimeistään vuonna 2000 niin sanotun ”kasettiskandaalin” johdosta. Presidenttinä toiminut Kutšma päätyi julkisuuteen nauhoitteesta, jolla hän käski median edustajan kidnapattavaksi sekä tunnusti nauhalla useita muita rikoksia. Skandaalin johdosta Kiovassa oli voimakasta sisäistä liikehdintää vuosien 2000 ja 2001 välillä.

---

²⁷¹ Council of Foreign Relations, Andrew Wilson, Ukraine Political and Economic Lessons From Democratic Transitions, heinäkuu 2013, luettavissa: https://www.cfr.org/content/publications/images/csmd_ebook/PathwaystoFreedom/ChapterPreviews/PathwaystoFreedomUkrainePreview.pdf Viitattu 26.10.2016

Skandaali ajoi Kutšma lopulta vallasta ja mahdollisti tulevan presidentti Juštšenkön valtaannousun vuonna 2005. Tätä edelsi hänen voimakas roolinsa vuoden 2004 Oranssissa vallankumouksessa, joka käytännössä päättyi Juštšenkön valtaannousuun ja silloisen pääministeri Janukovitšin tappioon vaaleissa.²⁷²

Ukrainan sisäinen jakautuneisuus muodosti hallitukseen kaksi valtablokkia, joista toinen oli Julia Timoshenkön johtama ”Timoshenkön blokki” ja toimivan pääministeri Janukovitšin ”Meidän Ukraina” puolue. Juštšenkön hajotti parlamentin vuonna 2007 ja esti tähän liittyvän oikeusprosessin toteutumisen presidentin valtaoikeuksiinsa perustuen irtisanomalla pääosan Ukrainan korkeimman oikeuden tuomareista. Juštšenkön voimakas pyrkimys läntiseen integraatioon ajoi Ukrainan ja Venäjän välit kireiksi ja synnytti maiden välille energiakriisin. Venäjän valtiollinen kaasunviejä Gazprom rajoitti ja esti Ukrainan kaasunjakelua Ukrainan suureen kaasovelkaan perustuen. Tämä aiheutti jakeluongelmia Venäjän kaasunjakelusta riippuvaisille EU-maille johtuen Venäjän Ukrainan läpi kulkevista energiansiirtoreiteistä. Juštšenkön valta-kausikäyttö päättyi vuonna 2010 pidettyihin presidenttivaaleihin, joissa vastustajaksi noussut Timoshenko avasi Venäjän tukemalle Janukovitšille mahdollisuuden nousta presidentiksi, haastamalla Juštšenkön.²⁷³

Valtaan noussut Janukovitš pyrki keskittämään valtaa itselleen, rajoittamaan kokoontumisvapautta Ukrainassa sekä saattoi entisen kilpakumppaninsa Timoshenkön vankilaan Ukrainan kansallisille eduille vuonna 2009 solmittuun epäedulliseen kaasukauppaan Venäjän kanssa sekä muiden korruptiosyytteiden perusteella. Janukovitš tasapainoili lännen ja Venäjän vaikutusvallan välillä edeltäjiensä tapaan, mutta maan sisäinen tilanne oli muuttunut. Tätä Janukovitš ei kyennyt ennakoimaan. Janukovitš vetäytyi maan parlamentin hyväksymästä EU:n vapaa- ja assosiaatiosopimuksesta alkuvuodesta 2014. Hän vaati lisää aikaa selvittääkseen Venäjän johtaman, perusteilla olevan Euraasian unionin tuomia hyötyjä Ukrainalle. Tähän liittyen Venäjä myönsi Ukrainalle 15 miljardin USD arvoisen lainan. Vetäytyminen EU:n vapaa- ja assosiaatiosopimuksesta eskaloi Ukrainan jo muutenkin epävakaa sisäisen tilanteen

---

²⁷² Mitchell Lincoln A. (2012), s.107-114.

²⁷³ European Parties Elections and Referendums Network, Election Briefing 49, Europe and Ukrainian Presidential Election 2010, University of Sussex, 17.3.2016. Luettavissa <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-49.pdf&site=266>. Viitattu 26.10.2016.

ja käynnisti massiivisen mielenosoitusten aallon Kiovassa, jotka tunnetaan nykyhistoriassa nimellä Euromaidanin mielenosoitukset. Poliisin ja Kiovalaisten välisissä mielenosoituksissa kuoli kymmeniä ihmisiä ja Ukrainan parlamentin puhemies erosi tehtävistään.²⁷⁴

Hänen tilalleen nousi Timoshenkolle lojaali Turtshinov, jonka johdolla parlamentti äänesti Janukovitšin vallasta helmikuussa 2014. Osa parlamentin jäsenistä mm. aluepuolueiden edustajat olivat estyneet osallistumasta äänestykseen. Turtshinovin ottaessa presidentin tehtävät tilapäisesti hallintaansa. Janukovitš pakeni Venäjän asevoimien tuella Kiovasta samana iltana, jättäen maan ilman laillisesti valittua presidenttiä sekä parlamenttia. Venäjä on väittänyt Euromaidanin mielenosoitusten sekä presidentti Janukovitšin vallasta syöksemisen olleen osa ulkoa tuettuja väri vallankumousten sarjaa, joiden taustavoimana Yhdysvallat pyrki laajentamaan vaikutuspiiriään Venäjän lähialueille sekä ottamaan sille elintärkeitä intressialueita haltuunsa.²⁷⁵

Samanaikaisesti Itä-Ukrainan venäjänkielisillä alueilla sekä Krimillä käynnistyi venäjämielisiä mielenosoituksia, joista tärkeimmät käynnistyivät Luhanskin, Donbassin, Odessan, Harkovan ja Krimin alueilla. Toiminta oli vastaavaa kuin Kiovassa, venäjämieliset mielenosoittajat ottivat haltuunsa valtion virastoja ja rakennuksia ja osoittivat lojaalisuuttaan Venäjälle. Läntinen Eurooppa ja Yhdysvallat seurasi tilanteen kehittymistä ja syytti Venäjää mielenosoitusten sekä venäjämieleisten joukkojen siirroista alueelle eskaloimaan käynnistynyttä tilannetta.²⁷⁶

Venäjä oli seurannut väri vallankumousten aaltoa aina Georgista käyneestä Tulppaanivallankumouksesta alkaen. Kiovassa toteutunut laitton vallanvaihdos sen intressialueella Ukrainassa, jossa Venäjä näki voimakkaan läntisen vaikutuksen taustalla, konkretisoi nämä pelot. Venäjä päätyi reagoimaan sille epäedulliseen tilannekehitykseen. Se näki käynnissä olevan kehityksen johtavan Ukrainan länsi-integraatioon ja Nato- ja EU-jäsenyyksiin, joista Putin oli varoittanut vuonna 2008. Venäjän näkökulmasta tämä ei ollut hyväksyttävää. Presidentti Putin teki todennäköisesti Sotšin talviolympialaisten aikana päätöksen sotilaallisesti kriittisen, Mustan meren alueella olevan Krimin niemimaan valtauksesta 23.2.2014, käskien tehtävän voimaministeriöilensä. Krimillä oli ollut venäjämielisiä mielenosoituksia jo Georgian konfliktin yhteydessä. Ukrainan johto oli syyttänyt Venäjää tuolloin myös Venäjän passien jakamisesta alueella.²⁷⁷

---

²⁷⁴ Trenin Dmitri (2014), luettavissa http://carnegieendowment.org/files/ukraine_great_power_rivalry2014.pdf sekä <http://www.bbc.com/news/world-europe-25411118> Viitattu 19.6.2017.

²⁷⁵ Trenin Dmitri (2014).

²⁷⁶ Ks. mm. McMahon Robert (2014), luettavissa: <http://www.cfr.org/ukraine/ukraine-crisis/p32540> sekä Trenin Dmitri (2014), sekä CSIS, Ukrainian Crises Timeline, katsottavissa <http://ukraine.csis.org/>

²⁷⁷ Sama.

Krim on Venäjälle keskeinen sotilastukikohta, jossa Sevastopolin laivastotukikohta yli 10 000 sotilaan vahvuudellaan on Venäjän näkökulmasta keskeinen elementti osana sen läsnäoloa sekä Venäjän ja Naton välistä voimatasapainoa Mustanmeren alueella. Sevastopolin laivastotukikohdan vuokrasopimus oli uusittu vuonna 2010, jossa vuonna 1997 solmittua sopimusta jatkettiin 25 vuodella, uuden vuokrasopimuksen päättyessä vuonna 2042. Sopimuksen perusteella sekä Mustanmeren laivaston strategisen merkityksen perusteella Venäjä ei aikonut luopua alueesta ja se reagoi.²⁷⁸

Venäjämielisten mielenosoitusten kiihtyessä alueella, Venäjän erikoisjoukot ”pienet vihreät miehet” ottivat haltuunsa Krimin keskeiset hallintorakennukset sekä piirittivät Ukrainan alueella olevat sotilastukikohdat. Osa ukrainalaisista sotilasta liittyi Mustanmeren laivastoon ja osa poistui alueelta Ukrainaan. Krimin valtaus sekä Ukrainan sisäinen tilanne yhdistettynä Ukrainan tilapäisen hallinnon Itä-Ukrainassa huhtikuussa 2014 käynnistämään terrorismin vastaiseen operaatioon ja tätä kautta Itä-Ukrainassa käynnistynyt konflikti on muodostanut Itä-Ukrainan alueelle sisällissotaa vastaavat olosuhteet. Tämä on luonut sodankäyntiin uuden käsitteen ”hybridisodankäynnin”, jolla viitataan Venäjän kokonaisvaltaiseen toimintaan sen ulko- ja sotilaspoliittisessa vaikuttamisessa.²⁷⁹

Venäjän reagoinnin Ukrainan kriisiin voidaan katsoa perustuvan kamppailuun vaikutusvallasta, osana sen tarvetta padota Yhdysvaltojen kasvavaa vaikutusvaltaa sen intressialueilla. Keskeisenä kysymyksenä on myös sen talousjärjestelmän kannalta kriittisten energiansiirtoreittien sekä Moskovaa suojaavan maantieteellisen puskurin pitäminen sen kontrollissa. Tämä on ollut myös yksi syy Venäjä pyrkimyksille jatkaa neuvotteluita Ukrainan kohtalosta Yhdysvaltojen kanssa kahdenkeskisesti ns. Normandian formaatin ulkopuolella.²⁸⁰ Venäjä on kuitenkin saavuttanut tavoitteensa ainakin toistaiseksi. Näitä ovat Ukrainan pitäminen irti Natosta sekä sen

²⁷⁸ Tietoa Mustanmeren laivastosta. Luettavissa <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/mf-black.htm> Viitattu 26.10.2016.

²⁷⁹ United Armed Forces Special Operations Command, Little Green Men; a Primer on Modern Russian Unconventional Warfare, Ukraine 2013 – 2014, Fort Bragg, North Carolina 2014. Luettavissa: http://www.jhuapl.edu/ourwork/nsa/papers/ARIS_LittleGreenMen.pdf S. 40-45 sekä ns. Gerasimovin doktriini, ”Tieteen Arvo on Ennustaminen“ (Ценность науки в предвидении) luettavissa: http://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf YE-päällikkö Gerasimov kuvaa kriisien eskaloitumista ei-määriteltyjen valtiollisten konfliktien suhdetta voiman käytön eskalaatioon aseellisissa konflikteissa. Mm. Chatham Housen analyysin mukaan Gerasimovin sanomaa on tulkittu väärin läntisessä yhteisössä. Gerasimov pyrkii Chatham Housen mukaan kuvaamaan Yhdysvaltojen toimintaa valtiollisissa ja ei-valtiollisissa kokonaisuuksissa, joista on muodostunut ”väirivallankumouksia”. <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2016-03-21-russias-new-tools-giles.pdf> Viitattu 26.10.2016.

²⁸⁰ Ks. Venäjän pyrkimyksistä neuvotella Ukrainan kohtalosta kahdenkeskisesti Yhdysvaltojen kanssa <https://jamestown.org/program/us-russia-reactivate-bilateral-negotiations-on-ukraine-part-one/> sekä <https://jamestown.org/program/us-russia-reactivate-bilateral-negotiations-on-ukraine-part-two/> sekä <https://www.state.gov/secretary/remarks/2017/04/270136.htm> Viitattu 14.4.2017

EU-integraation estäminen. Ukrainan merkitys on suurempi Venäjälle kuin Yhdysvalloille. Tämä perustuu Ukrainan maantieteelliseen asemaan, Ukrainassa olevaan teollisuuteen, sekä sen luonnonvarojen sekä energiansiirtoreittien merkitykseen Venäjälle.²⁸¹ Lisäksi Venäjälle kyse on arvovallasta. Yhdysvalloille kysymys on vaikutusvallasta sekä arvovallasta.

Krimin asema osana Venäjää tulee säilymään. Suuremmaksi kysymykseksi jää muun Ukrainan kohtalo. Ukraina on kahden suurvallan välisen valtakamppailun näyttämö. Niin kauan kuin Ukraina ja Venäjä eivät ole sodassa virallisesti, Venäjän näkökulmasta paluu aiempaan voisi olla vielä mahdollista. Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, Venäjä ei menetä kasvojaan tilanteen vuoksi, Krim tunnustetaan osaksi Venäjää, Yhdysvaltojen vaikutusvallan kasvu alueella kyettäisiin estämään ja Venäjän vaatimukset Ukrainan jakamisesta autonomisiin alueisiin ja tätä kautta sen valta-aseman ylläpito Ukrainassa kyettäisiin takaamaan. Suurvaltojen välinen konsensus on keskeistä kriisin ratkaisemiseksi. Ukraina ei kriisin ratkaisuun kykene todennäköisesti omilla toimillaan juurikaan vaikuttamaan.

Kaliningradin erityisalue on Liettua ja Puolan ympäröimä maa-alue eteläisellä Itämerellä, alueen pääkaupunki on Kaliningrad. Alueen sotilaallinen merkitys on Venäjälle keskeinen Itämeren hallintaan sekä Natoa vastaan eteentyönnetyn sotilaallisen ulottuvuuden lisääjänä. Kaliningradin merkitys korostuu Naton toiminnan kiistämisen sekä Yhdysvaltojen Eurooppaan sijoitetun ABM-järjestelmän kiistämisessä.

Kaliningrad on geopoliittisesti kolmen valtion, Puolan, Liettuan sekä Valko-Venäjän, muodostaman kolmion ympäröimä alue. Alueen huoltoyhteydet muodostuvat Itämeren kautta toteutettavista meri- tai ilmakuljetuksista sekä maateitse nk. Suwalkin kolmion tai solan muodostamasta maayhteydestä, joka kuitenkin sijaitsee fyysisesti Nato-maa Puolan alueella. Nimitys Suwalkin kolmio tulee em. valtioiden kolmen kaupungin, Punskin, Sejnyin sekä Suwalkin muodostamasta keskeisestä etelä-pohjoinen suuntaisesta reitistä, jonka hallinta on katsottu geopoliittisesti tärkeäksi etenkin tilanteessa, jossa Nato joutuisi vahventamaan joukkojaan Baltian maissa.²⁸²

Kaliningrad on riippuvainen Baltian maista saatavasta sähköstä. Balttien pyrkimys energiaomavaraisuuteen ja LNG-kaasuterminaalien perustaminen Klaipėdan alueelle muodostaa Kalinigr-

---

²⁸¹ Ks. esim. Pirani&Yamifava (2016).

²⁸² Ks. esim. Atlantic Council, NATO:s Voulnerable Link in Europe – Poland’s Suwalki Gap, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/nato-s-vulnerable-link-in-europe-poland-s-suwalki-gap> sekä <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/suwalki-gap.htm> Viitattu 22.12.2016.

dille sekä Venäjälle ongelman. Jos Liettua katkaisee sähkönsiirron alueelle, Kaliningradista katoavat sähköt. Venäjän presidentti Putin on ilmoittanut yhdeksi keskeiseksi tavoitteekseen muodostaa Kaliningradiin itsenäinen energiantuotantokyky. Venäjä rakentaa tällä hetkellä alueelle generaattorijärjestelmää, jolla Kaliningradin sähköntuotanto kyetään varmentamaan ja irrottamaan Kaliningradin riippuvuussuhde Baltiasta.²⁸³

Venäjällä ei ole maarajaa Puolan kanssa, joten sen pääsy Suwalkin alueelle ja tästä Kaliningradiin maateitse on haastavaa. Venäjä on käytännössä valtioliitossa Valko-Venäjän kanssa ja maiden asevoimat harjoittelevat säännöllistä yhteistoimintaa toistensa alueilla. Voidaan arvioida, että mikäli Suwalkin hallinta olisi keskeinen kysymys Venäjälle, se pyrkisi todennäköisesti hyödyntämään Valko-Venäjän joukkoja tai toteuttamaan operaation alueelle Valko-Venäjän alueiden läpi. Naton väitetään harjoitelleen Anakonda-16 harjoituksessaan alueen puolustusta ja Venäjän strategiseen Länsi-17 harjoitukseensa liittyen syksyllä 2017 on arvioitu, että Venäjä tulisi harjoittelemaan vastaavaa operaatioita alueen läheisyydessä Valko-Venäjän puolella, Bakovkan panssariarmeijasta muodostettavalla voimaryhmällä.²⁸⁴

Venäjä on toistuvasti tuonut esiin siirtävänsä alueelle mm. Iskander-tykistöohjuksia, mikäli Yhdysvallat jatkaa ABM-järjestelmänsä kehittämistä Euroopassa. Iskander-ohjusten pysyvä siirto alueelle muodostaisi Itämeren sekä Itä-Euroopan alueelle sotilaallisen voiman epäsuhdan, joka on tässä tapauksessa Venäjän puolella. Tämä yhdistettynä pitkän kantaman ilmatorjuntaohjustajärjestelmiin sekä merivoimien aluskalustoon, muodostaa alue Venäjälle poliittisen ja sotilaallisen eteentyönnetyn tukikohdan, jolla se voi halutessaan kiristää painetta Euroopan suuntaan, mutta toisaalta suojata myös strategisia kohteitaan eteentyönnetystä ryhmyksestä.

Historiallisesti Baltian maat ja etenkin Liettua ja osin Latvia ovat näytelleet merkittävää roolia Venäjän geopoliittisessa ja sotilaallisessa ajattelussa. Kahden valtion rooli oli merkittävä myös toisessa maailmansodassa, jossa ne tarjosivat sillanpääaseman Saksalaisten hyökkäykselle kohti Moskovaa. Tästä syystä Venäjä pyrkii ylläpitämään voimakasta puskuria alueella. Valko-Venäjällä etenkin on merkittävä rooli tässä kokonaisuudessa. Valko-Venäjän ja Venäjän yhteisellä puolustusratkaisulla, Kaliningradin ja Suwalkin muodostamalla kokonaisuudella estetään aggressio Venäjän ydinalueita ja strategisia kohteita vastaan.²⁸⁵ Alueen hallinta mahdollistaa

---

²⁸³ Ks. esim. Suomen Ulkoministeriö <http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=169086&contentlan=1&culture=fi-FI> sekä Helsingin Sanomat <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002772721.html> Viitattu 23.12.2016.

²⁸⁴ Uutisointia Запад-17 (Länsi-17) harjoitukseen liittyen mm. <http://tass.com/defense/899714> , <http://belarusdigest.com/story/will-russia-occupy-belarus-2017-28101> , http://english.chinamil.com.cn/view/2016-09/14/content_7258777.htm

²⁸⁵ Puheloinen Ari (1998), s. 30, 36, 43-61.

tarvittaessa asevoimien operaatiot Ukrainan tai Puolan suuntaan. Kokonaisuutena Kaliningradin merkitys Venäjälle on suuri. Kaliningradin alue on käytännössä yksi osa Venäjän eteen tuotua puolustusvyöhykettä, jonka muodostamalla sotilasstrategisella paineella kyetään vaikuttamaan Venäjän poliittisiin päämääriin Euroopassa.

Moldova on Ukrainan ja Romanian välissä oleva valtio, sen pääkaupunki on Chişinău. Maa on jakautunut käytännössä kahtia ja Moldovan Transnistriassa oleva poliittinen tilanne on hyvin samankaltainen kuin Georgiassa ja Ukrainassa. Moldovan ja Transnistrian sidonnaisuus Tsaarin Venäjään ja Ukrainaan muodostuu historiallisesti jo 1800-luvulta, kuitenkin painopisteisesti Neuvostoliiton ajalta, jolloin Moldova oli osa Neuvostoliittoa. Neuvostoliiton hajottua maa julistautui itsenäiseksi, mutta Moldovaan kuuluva venäjä-mielinen Transnistrian alue halusi liittyä Venäjään.

Maassa käytiin vuonna 1990 sisällissota, jossa Moldovalaiset halusivat integroitua läntiseen Eurooppaan ja Romaniaan ja toisaalta Transnistria halusi olla osa Venäjää. Myös Venäjän joukkoja osallistui sisällissotaan, joka päättyi heinäkuussa 1992, jonka johdosta Transnistrian Tiraspoliin jäi Venäjän sotilaallinen voimaryhmä. Voimaryhmä on osa trilateraalista valvontakomissiota, joka tunnetaan nimellä Joint Control Commission (JCC, ven. Объединенная контрольная комиссия, ОКК), jonka puitteissa Venäjän, Moldovan ja Transnistrian joukot toimivat. Moldova oli käytännössä ainoa entinen neuvostotasavalta, joka ei kyennyt irtautumaan Neuvostoliitosta ilman sisällissotaa.²⁸⁶

JCC:n puitteissa Venäjällä on oikeus pitää maassa 2400 sotilaan joukkoa pysyvästi. Maan sisäisen tilanteen keskeiset ongelmakohdat liittyvät venäjänkielisen väestön asemaan, korruptioon sekä maan jakautuneisuuteen, jossa maan laillinen, erittäin korruptoitunut hallinto haluaa integroitua länteen sekä liittää Transnistrian alueen Moldovan keskushallintoon. Vastaavasti maan itäosia hallussaan pitävä venäjänkielinen vähemmistö haluaa liittyä osaksi Venäjää ja säilyttää autonomiansa Moldovasta.²⁸⁷

Kuten Georgian, mutta etenkin Ukrainan, Moldovan voidaan katsoa olevan yksi Euroopan korruptoituneimmista valtiosta, jossa valtaeliitti on riistänyt laajasti valtion omaisuutta ja kansaansa. Poliittinen kehitys on ollut erittäin epävakaa. Moldova solmi kesällä 2014 assosiaatio-

²⁸⁶ Ks. esim. Miettinen Erno (2011).

²⁸⁷ Ks. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/19/vuosisadan-pankkihuijaus-tuhosi-moldovan-ja-eun-rakkaustarinan> <http://www.okk-pridnestrovia.org/spravka.htm> sekä <http://izvestia.kiev.ua/item/show/88851> Ks. myös Hedenskog Jakob (2016), A weakened Moldova enters the Russian orbit. Suomen Puolustusministeriö – Muutosten Venäjä, luku 4 s. 87 sekä <http://www.eurasianet.org/node/73586>

ja vapaakauppasopimuksen EU:n kanssa. Maa on jakautunut kahteen leiriin: EU-lähentymisen ja Venäjään suuntautumisen kannattajiin. Parlamenttivaaleissa marraskuussa vuonna 2014 saivat kolme EU-myönteistä puoluetta enemmistön 55–46. Suurimmaksi puolueeksi nousi Venäjään suuntautumista kannattava venäjänkielisten sosialistinen puolue 25 paikallaan ja sen liittolainen, kommunistinen puolue 21 sai paikkaa. Toiseksi suurin oli EU-myönteinen liberaali-demokraattinen puolue 23 paikallaan. Sen liittolaiset demokraattinen puolue 19 ja liberaalipuolue 13 paikkaa. Kolme pro-EU puoluetta ei kuitenkaan pystynyt muodostamaan yhteistä hallitusta, vaan liberaali-demokraattinen ja demokraattinen puolue muodostivat vähemmistöhallituksen helmikuussa 2015, neljä kuukautta vaalien jälkeen. Chiril Gaburicin johtama hallitus sai parlamentin hyväksynnän kommunistipuolueen tuella. Hallituksen muodostamisen jälkeenkin poliittinen tilanne Moldovassa on jännittynyt.²⁸⁸

Lokakuussa 2015 Gaburicin hallitus kuitenkin kaatui ja maa oli ilman toimivaa hallintoa joulukuun lopulle, jolloin maan presidentti pyysi nimittämään maan rikkaimman oligarkin Vladimir Plahoutnichiun uudeksi pääministeriksi. Samassa yhteydessä 14 kommunistisen puoleen edustajaa ilmoitti kannattavansa EU-integraatiota.²⁸⁹ 92 prosenttia kansasta ei kuitenkaan hyväksynyt Plahoutnichiun nimitystä pääministeriksi, vasta tammikuun lopulla 2016 parlamentti hyväksyi EU-myönteisen Pavel Filipin pääministeriksi. Uuden pääministerin vahvistuksen jälkeen joukko uusintavaaleja vaatineita mielenosoittajia ryntäsi parlamenttirakennukseen. Tilanteessa loukkaantui 15 ihmistä ja tilanne ei ole kaikilta osin vieläkään vakaa. Syksyllä käynnistynyt halluskriisi käynnistyi, kun hallitusta syytettiin n. 1 miljardin euron kavalluksesta maan pankkisektorilta.²⁹⁰

Maassa pidettiin presidentinvaalit vuonna 2016, joissa vastakkain olivat venäjä-mielinen Igor Dodon ja euromyönteinen Maia Sandu. Dodon voitti vaalit arviolta 54 prosentin ääntenemmistöllä ja tulee suuntaamaan Moldovaa entistä enemmän Venäjän suuntaan. Tällä saattaa kuitenkin olla alueen poliittista ja sotilaallista kehitystä vakauttava vaikutus. Se perustuisi Transnistrian rooliin osana Venäjän turvallisuusajattelua sekä Venäjän asevoimien käytännössä ilman huoltoyhteyttä oleviin joukkoihin alueella. Sama ilmiö levisi myös Nato ja EU-maa Bulgariaan, jossa venäjä-mielinen presidenttiehdokas Rumen Radev voitti presidentin vaalit.²⁹¹

---

²⁸⁸ Hedenskog Jakob (2016).

²⁸⁹ Ks. esim. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1450675565801> sekä Hedenskog Jakob (2016). Viitattu 15.12.2016.

²⁹⁰ Ks. esim. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1453344639723> Viitattu 22.1.2016

²⁹¹ Reuters, Pro-Russian candidate triumphs in Moldova presidential race <http://www.reuters.com/article/us-moldova-election-idUSKBN1380TN> sekä Russia-friendly political novice wins Bulgaria presidential election: exit polls <http://www.reuters.com/article/us-bulgaria-election-idUSKBN13801Q> Viitattu 22.12.2016.

Moldovan Transnistrialla on merkityksensä osana Venäjän lähiympäristön hallintaa. Sijoittamalla alueelle A2/AD-järjestelmänsä osia, se kykenisi laajentamaan konventionaalista pelotetaan suhteessa Natoon ja tätä kautta haastamaan sille epäedullisen turvallisuuskehityksen alueella. Transnistrian kautta se kykenee lisäksi estämään länsimaiden vaikutusvallan kasvun Moldovassa. Alueen kautta kulkee myös Venäjän energiansiirtoreitti Romaniaan, josta se ei tule luopumaan.²⁹² Venäjän pyrkimyksenä on ylläpitää vaikutusvaltansa alueella ja myös laajentamaan sitä sille myötämielisen presidentin kautta.

5.2.2 Etelä-Kaukasia

Etelä-Kaukasian alue sijaitsee Mustanmeren ja Kaspianmeren välisellä alueella. Alueen merkittävimmät valtiot ovat Venäjä, Georgia, Armenia sekä Azerbaidžan. Georgiasta irronneet ja Venäjän tunnustamat valtiot Abhasia ja Etelä-Ossetia kuuluvat myös alueen valtioihin, vaikka niiden virallista asemaa ei pääosa maailman valtioista tunnusta. Myös Venäjään kuuluva Tšetšenian tasavalta sijaitsee alueella. Alue on osa entistä Neuvostoliittoa ja geopolitiittisesti sen on katsottu muodostavan Aasian ja Euroopan välisen luonnollisen rajan. Alue on eri uskontojen sekä etnisyyksien muodostama kokonaisuus, joka on ollut historiallisesti herkkä voimatasapainon muutoksille. Yhden valtion alueella toteutuva epävakaus on vaikuttanut aina muiden valtioiden vakauteen, liikkeen ollessa jatkuvaa. Kehitys on ollut jatkuvaa viimeisen 25 vuoden ajan. Alueen vakautta on kuvattu tulivuoreksi, joka purkautuessaan aikaansaa välittömästi suurehkon tuhovaikutuksen ja synnyttää välittömän liekkimeren. Tyyntyessään se kuitenkin stabiloituu vuosiksi tai vuosikymmeniksi vain purkautuakseen jälleen uudestaan.²⁹³

Alueella voidaan katsoa olevan kahdesta kolmeen ns. ”jäätynyttä” konfliktia. Georgian sota ja tästä seurannut tilannekehitys on yksi keskeisiä alueen vakautta leimaavia tekijöitä. Vaikka vuonna 2008 käyty sota kesti vain viisi päivää poliittinen ja sotilaallinen vastakkainasettelu säilyi edelleenkin vahvana ja Abhasian ja Etelä-Ossetian asema suhteessa Georgiaan ei ole edelleenkaan selvä. Venäjä ylläpitää poliittista ja sotilaallista kontrollia alueella, jolla se on kyennyt ainakin toistaiseksi estämään Georgian EU- ja Nato-integraation sekä luomaan itselleen puskuria suhteessa Lähi-idän valtioihin. Armenian ja Azerbaidžanin välinen konflikti on erityisen herkkä ja Vuoristo-Karabahin asema on hiertänyt ja hiertää maiden välisiä välejä jo toistakymmenettä vuotta.

²⁹² Ks. Priani&Yamifava (2016).

²⁹³ Ks., de Waal Thomas, Carnegie Europe Crimea, Russia and Options for Engagement in Abkhazia and South Ossetia <http://carnegieeurope.eu/2015/11/26/crimea-russia-and-options-for-engagement-in-abkhazia-and-south-ossetia-pub-62122> sekä Pukkila Janne (2015).

Venäjä on ylläpitänyt alueella poliittista vaikutusvaltaansa ja tätä kautta vaikuttanut toistuvasti leimahtavan konfliktin tyynnyttämiseen osin Venäjän kansallisen turvallisuuden ja osin alueellisen vaikutusvaltansa vuoksi. Tšetšenian tilanne on parantunut merkittävästi Venäjän ja Tšetšenian käymien sotien jälkeen. Tšetšenian alue säilyy kuitenkin epävakaana johtuen alueella vallitsevista uskontoon ja valtaan liittyvistä kysymyksistä ja uuden sisäisen konfliktin puhkeaminen on vain ajan kysymys, mikäli Putinin tukeman korruptoituneen presidentti Ramzan Kadyrov ei kykene ylläpitämään valta-asemaansa.

Myös EU on ollut aktiivinen toimija alueella. EU hyväksyi Etelä-Kaukasian valtiot EU New Neighbourhood Policyn (NPC) piiriin, joka mahdollistaisi tavoitetilassa jäsenvaltioiden integroinnin unioniin. NPC on ohjelma, jolla EU ilmaisee olevansa kiinnostunut alueesta ja sen kehityksestä. Sen jatkokehiteelmä EU Eastern Partnership Programmen tavoitteena on tiivistää yhteistyötä ja mahdollistaa ohjelmaan kuuluvien valtioiden liittyminen EU:n. EU:n poliittinen julistus alueen vakautta lisäävänä tekijänä on luonnollisesti merkittävä, yhdistettynä se ohjelmaan kuuluville valtioille annettavaan taloudelliseen tukeen.

Georgia on kuulunut vuodesta 2002 myös Yhdysvaltojen rahoittamaan asevoimien kehitysohjelmaan Georgia Train and Equip Program, (GTEP), jossa Yhdysvallat on rahoittanut ja kouluttanut Georgian asevoimia vuodesta 2002 alkaen. Lisäksi vuodesta 2004 alkaen se on osallistunut Naton Individual Partnership Action Planiin (IPAP), jonka tarkoituksena oli valmistaa Georgia Naton Membership Action Planin piiriin (MAP) ja Nato-jäsenyyteen. Georgia on käyttänyt Yhdysvaltojen voimakasta vaikutusvaltaa myös poliittisena aseena ja ongelmat Venäjän kanssa on ratkaistu 2000-luvun alkupuolelta alkaen Washingtonin kautta. Nato on perustanut vuonna 2015 sotilaskoulutuskeskuksen Georgian pääkaupungin Tbilisin lähetyville.²⁹⁴ Tämä voi olla yksi keskeinen syy, miksi Venäjän ja Georgian välinen sota tuli yllätyksenä läntiselle maailmalle. Yhdysvaltojen voimistunut alueellinen vaikutusvalta ei toiminut pidäkkeenä konfliktin estämiseksi.

Keskeinen alueen kiinnostavuutta lisäävä tekijä on kuitenkin energia. Kaspianmeren energiansiirtoreitit kulkevat Georgian läpi, joka on nostanut Georgian geopoliittista kiinnostavuutta EU:n ja Yhdysvaltojen silmissä. Yhdysvalloilla on laajempia intressejä Kaspianmeren ja tätä

---

²⁹⁴ Global Security, perustietoa GTEP ohjelmasta, luettavissa <http://www.globalsecurity.org/military/ops/gtep.htm> Viitattu 23.12.2016, sekä NATO, NATO-Georgia joint training and evaluation center (JTEC) luettavissa http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20150827_150827-jtec-georgia.pdf Viitattu 12.1.2017.

kautta myös Keski-Aasian alueilla ja Georgian länsimielinen hallinto sekä Armenian ja Azerbaidžanin välinen jäänyt konflikti, mutta Azerbaidžanin länsimielinen politiikka ovat nostaneet Yhdysvaltojen poliittista painoarvoa alueella.²⁹⁵

Venäjän presidentti Putin hyväksyi loppuvuodesta 2016 Venäjän hallituksen esityksen Armenian ja Venäjän yhteisen asevoimakomponentin perustamisen alueelle, jonka yhtenä keskeisenä päämääränä lienee laajentaa Venäjän ilmapuolustusvyöhykettä myös Etelä-Kaukasian alueelle. Tavoitteena on ryhmittää molempien maiden sotilasjoukoista muodostettu sotilaskomponentti Armenian Gjumrin sotilastukikohdan alueelle, joka mahdollistaa reagoinnin alueelle kohdistuvaa uhkaa vastaan ja sillä kyetään todennäköisesti rajoittamaan myös Naton ilmatoimintaa alueella. Venäjä on sitoutunut lisäämään yhteistoimintaansa myös Azerbaidžanin kanssa, joka todennäköisesti helpottaisi Vuoristo-Karabahin konfliktin ratkaisua. Konfliktin ratkaisu on nähty tärkeäksi tekijäksi myös Venäjän ulkopoliittisessa konseptiossa 2016.²⁹⁶ Mustanmeren etelärannalla sijaitseva Turkki on Venäjän perinteinen vihollinen ja Nato-maa. Maiden välisestä näennäisestä lähentymisestä huolimatta Venäjä valmistautuu maiden välisten suhteiden heikentymiseen sekä pyrkii poliittisesti estämään Naton vallan ja voiman kasvun Turkin suunnasta Kaukasian alueella sekä Mustanmeren alueella.

Georgia on Mustanmeren rantavaltio Venäjän, Armenian ja Azerbaidžanin välissä. Sen pääkaupunki on Tbilisi. Georgian viiden päivän sota elokuussa 2008 Venäjän ja Georgian välillä käynnisti turvallisuusilmapiirin muutoksen, joka on osaltaan syy myös nykyisen turvallisuusympäristön kiihtyvään muutokseen. Sodan syyt, tavoitteet sekä päämäärät ovat kaksijakoisia. Toisaalta Venäjää on syytetty aggression käynnistämisestä, mutta toisaalta Georgian katsotaan käynnistäneen omalla hyökkäyksellään Etelä-Ossetiaan kriisin eskaloitumisen, johon Venäjän katsotaan vastanneen ylimitoitetulla voimalla.²⁹⁷ Venäjä oli siirtämässä sodan puhkeamisen aikaan sotilasjoukkojansa alueelta pois vuoden 2007 Istanbulin sopimuksen mukaisesti.²⁹⁸

Neuvostoliiton aikana Etelä-Ossetia ja Abhasia olivat osa Georgiaa. Moninaisten vaiheiden jälkeen Etelä-Ossetia ja Abhasia päättivät itsenäistyä Georgiasta ja ne tekivätkin itsenäisyysjulis-

---

²⁹⁵ Euroopan unionin viralliset kotisivut, European Union Eastern Partnership https://eeas.europa.eu/topics/european-neighbourhood-policy-enp/1237/georgia-and-eu_en ja Georgian tiekartta ENP:n liittyen, luettavissa https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_roadmapfinal2014_2017_georgia_en.pdf Viitattu 23.12.2016.

²⁹⁶ Ks. mm. <https://themoscowtimes.com/news/russia-and-armenia-to-create-joint-military-forces-56121> sekä <http://armenianweekly.com/2016/11/30/russia-armenia-agree-to-joint-military-force/> sekä Venäjän Federaation ulkopoliittinen konsepti 2016 (Концепция внешней политики Российской Федерации), luku 4.

²⁹⁷ Ks. esim. Tähtinen Janne (2013), Hyttinen Timo (2013) sekä Donovan George T. JR (2009).

²⁹⁸ Ks. Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, s.91.

tuksen Neuvostoliiton hajotessa vuonna 1990, jossa ne julistautuivat osaksi sosialistista neuvostotasavaltaa. Georgia ei hyväksynyt tätä julistusta, totesi sen laittomaksi ja liitti maat osaksi itseään poliittisesti. Georgian ja Etelä-Ossetian väliset kulttuuriristiriidat sekä näiden toisiinsa kohdistamat suoranaiset aggressiot olivat muodostuneet pysyväksi vakioksi jo Neuvostoliiton aikana, mutta purkautuivat sodaksi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1991 Georgian hyökättyä etelä-ossetialaisia sotilaita vastaan, joka johti maiden väliseen sotaan. Sodasta johtuen georgialaisten, etelä-ossettien sekä abhaasien välit olivat jo ennen sotaa, mutta etenkin sodan jälkeen erittäin kireät. Georgian ja itsenäisyysjulistuksen tehneiden valtioiden välit, joiden alueelle oli perustettu myös Venäjän rauhanturvaoperaatio vuoden 1991 sodan jälkeen, pysyivät äärimmäisen tulehtuneina. Alueelle syntynyt vihan kierre laukesi osaltaan vuonna 2008, kun Georgian joukot hyökkäsivät Etelä-Ossetian alueelle, iskujen kohdistuessa myös alueella olleisiin venäläisjoukkoihin.²⁹⁹

Abhasian osalta Venäjä oli tukenut aluetta poliittisesti, taloudellisesti ja sotilaallisesti Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien. Abhasiasta oli muodostunut Venäjälle sen vaikutusvallan kannalta merkittävä keskus Etelä-Kaukasian alueella ja alueelta muodostuikin voimakasta poliittista ja osin sotilaallista painetta myös Georgiaan. Abhasian historia muodostuu hyvin samankaltaiseksi kuin Etelä-Ossetiinkin. Georgia hyökkäsi itsenäiseksi julistautuneen Abhasian alueelle vuonna 1992 ja otti sen haltuunsa. Abhaasit kykenivät Venäjän tuella ottamaan alueen hallintaansa ja ajamaan Georgian asevoimat pois alueelta, jota seurasi Venäjän tukema itsenäisyysjulistus. Abhasian voidaan katsoa olleen tämän jälkeen itsenäinen valtio, vaikka Georgia eikä kansainvälinen yhteisö ole tätä hyväksynyt. Kuten Etelä-Ossetiakin, abhaasit ovat Georgian alueella oleva erillinen etninen kansanryhmä, joka ei sopeutunut Georgiaan edes Neuvostoliiton aikana.³⁰⁰

Venäjän rooli on ollut 1990-luvun alun konflikteissa kaksijakoinen. Toisaalta se on julkisesti pyrkinyt poliittiseen ratkaisuun, mutta vastaavasti kulissien takana se on tarjonnut merkittävää sotilaallista ja taloudellista tukea konfliktissa oleville, sen näkökulmasta tärkeille valtioille. Vastaavasti on väitetty, että länsi ja Yhdysvallat etunenässä ovat tarjonneet voimakasta poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea alueella Venäjän vaikutusvallan patoamiseksi. Tavallaan Georgian, Etelä-Ossetian ja Abhasian välisiä 1990-luvun alun sotia voidaan kutsua sijaissodiksi (proxy) juuri tästä syystä.

---

²⁹⁹ Ks. esim. Juujärvi Tiina (2013).

³⁰⁰ Sama.

Georgian sodan lähtökohdista sekä tilanteen kehittymisestä on olemassa useita eri tulkintoja. Georgian tapauksessa on huomattava Neuvostoliiton hajoamisesta jatkunut alueellinen kehitys. Georgian, Etelä-Ossetian ja Abhasian alueen turvallisuuskehitys on sidoksissa 1990-luvun alkuun, jolloin Georgia lakkautti Etelä-Ossetian ja Abhasian itsenäiset alueet ja pyrki liittämään ne itseensä. Vuonna 1991 Georgia ja Etelä-Ossetia kävivät sodan, joka päättyi vuonna 1992 yhteisen valvontakomission (Join Control Commission – JCC) neuvottelemaan ratkaisuun, jonka johdosta Etelä-Ossetian alueelle jäi Georgian, Etelä- ja Pohjois-Ossetian sekä Venäjän rauhanturvajoukkoja. Georgian väitetään toimineen aggressiivisesti, myös etnisiä puhdistuksia tehden Abhasian alueella. Tämä on jättänyt maiden välille pysyvän epäluottamuksen.

Maiden välinen historia sekä niiden välillä jatkunut turvallisuus- ja sotilaspoliittinen kehitys olivat keskeisiä syitä kriisin käynnistymiseen. Neuvostoliiton hajoamisesta syntynyt alueellinen turvallisuuskehitys, Venäjän vaikutusvalta Kaukasian alueella ja Georgian voimistuvat pyrkimykset integroitua Euroopan unionin sekä Naton talous- ja turvallisuusrakenteisiin muodostivat kokonaisuuden, joka johti turvallisuuspoliittisen kehitykseen, joka nähtiin Georgian viiden päivän sodan muodossa elokuussa 2008.

Tausta vuoden 2008 sodalle oli luotu siis jo 1990-luvun alussa käydyissä sodissa, mutta viimeistään vuonna 2003 Georgian Ruusuvallankumouksen johdosta. 1990-luvulla käydyn sodan johdosta alueella oli Venäjän asevoimien joukkoja rauhanturvatehtävissä, joita vastaan kohdistettuja iskuja käytettiin vuonna 2008 perusteena sotatoimiin. Georgian pyrkimykset EU- ja Nato-integraatioon olivat Venäjän intressien vastaisia ja sen uhkakuvien mukaista toimintaa, jonka eskalaatiopiste muodostui Georgian käynnistäessä hyökkäyksensä itsenäisyysjulistuksensa antaneen Abhasian ja Etelä-Ossetian alueille, johon Venäjä reagoi.

Maiden välinen historiallinen suhde, entisen neuvostotasavallan pyrkimykset irtautua Venäjän vaikutuspiiristä, eroaminen IVY-rakenteista sekä voimakas poliittinen kritiikki Venäjää kohtaan avasivat Venäjälle tien reagoida Georgian kehitykseen. Se toimi lopulta merkittävänä muutostekijänä Venäjän ja lännen välisissä suhteissa 2010-luvulle tultaessa. Georgiassa toteutunut sisäpoliittinen kehitys vuoden 2003 Ruusuvallankumouksen sekä entistä länsimielistyvän valtionjohdon nousu valtaan aiheutti Venäjän vaikutusvallalle suoran uhkan, johon se reagoi.

Georgian kriisin jälkeen Venäjän turvallisuusympäristön yhtenä uhkakuvana on tunnistettu värvällankumoukset.³⁰¹

Alueellinen kehitys, yhdistettynä Venäjän pyrkimyksiin ylläpitää alueella kontrolliaan ja aluetta puskurinaan Lähi-idän suuntaan eskaloitui lopulta sodaksi Georgian pyrkiessä voimakkaampaan länsi-integraatioon ja Nato-jäsenyyteen. Tämä yhdistettynä Yhdysvaltojen voimistuneeseen vaikutusvalttaan alueella aikaansai tilanteen, joka Georgian käynnistettyä hyökkäyksen Etelä-Ossetian alueelle elokuussa 2008, jossa oli edelleen venäläisiä rauhanturvajoukkoja, eskaloitui täysimittaiseksi sodaksi Venäjän ja Georgian välillä. Georgian sota ratkesi viidessä vuorokaudessa Venäjän voittoon.

Asevoimien käyttö mahdollisti Venäjän näkökulmasta sen omien valtopoliittisten intressien ajamisen alueellisesti sekä globaalisti. Toiminnallaan se esti Georgian integraation EU:n sekä Natoon. Tämän asetelman Venäjä pyrkii ylläpitämään alueella vallitsevan ”jäätynneen konfliktin” kautta.³⁰² Venäjä pyrkii ylläpitämään saavuttamansa tavoitteet alueella ja ylläpitämään saavuttamansa asetelman Mustanmeren alueella.

Armenian ja Azerbaidžanin välisten suhteiden voidaan katsoa rakentuvan vastaavalle pohjalle, kuin Georgian ja siitä irtautuneiden Abhasian ja Etelä-Ossetian tilanteen. Entisinä neuvostotasavaltoina maiden väliset välit ovat olleet tulehtuneita ja sodan kuormittamia aina Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien. Suurin kiistakapula maiden välillä on ollut ns. Vuoristo-Karabahin kysymys. Vuoristo-Karabah on alue, jonka molemmat valtiot katsovat kuuluvan itselleen. Vuoristo-Karabahin alue oli Neuvostoliiton aikana osa Azerbaidžania ja vuonna 1994 käydyin lopputuloksena se on sitä edelleen, mutta käytännössä Armenian miehittämänä. Myös etniset ja uskonnolliset erot ovat synnyttäneet maiden välille merkittäviä ongelmia, joista keskeisin on kristillisen Armenian sekä sitä ympäröivien Islamilaisten Azerbaidžanin, Turkin sekä Iranin väliset uskonnolliset ongelmat.

Armenia on sisämaavaltio Georgian, Turkin, Iranin ja Azerbaidžanin välissä. Sen pääkaupunki on Jerevan. Armenian historiaa leimaa edelleen 1900-luvun alussa Turkin johtaman Osmani-

---

³⁰¹ Ks. esim. Kandelaki Giorgi (2003). Termillä värvällankumous (Ven: Цветная революция) tarkoitetaan ulkoa tuettua kumouksellista toimintaa, jonka tavoitteena on kohteena olevan valtion hallituksen vaihtaminen sen vaihtajaa paremmin palvelevaksi kokonaisuudeksi. Ensimmäiset viittaukset aiheesta löytyvät Venäjän Federaation virallisista dokumenteista (turvallisuusstrategia sekä sotilasdoktriini) vuosilta 2009 ja 2010, välittömästi Georgian sodan jälkeen. Ks. esim.. Cordesman Anthony H (2015), The Background to Putin’s Actions in Syria and the UN: Russia’s New View of the U.S. and Western Strategy.

³⁰² Ks. esim. Kandelaki Giorgi (2003) sekä Nicholl Jim (2009).

valtion toteuttama kansanmurha Armeniassa, jossa islamilainen hallinto tapatti kymmeniä tuhansia kristillisiä armeeneja. Kansanmurha leimaa edelleen Armenian ja Turkin välisiä suhteita ja maiden välillä ei ole virallisia diplomaattisuhteita ja rahayhteistyö on käynnistynyt vuonna 2009 Yhdysvaltain neuvotteleman sopimuksen perusteella. Armenian alueella sijaitsevat Venäjän 102. sotilastukikohta on keskeinen tekijä Armenialle keskellä Islamilaisien tasavaltojen välistä ristipainetta ja valtio toteuttaa yhteistoiminnassa Venäjän asevoimien kanssa rajavalvontaa juurikin Turkin sekä Iranin suuntiin.³⁰³

Lisäksi Armenia ja Venäjä ovat päättäneet loppuvuodesta 2016 lisätä sotilaallista yhteistoimintaansa perustamalla alueelle yhteisen voimaryhmän. Tällä on luonnollisesti Armenian sotilaspoliittista tilannetta vakauttava vaikutus, mutta Venäjä kykenee tätä kautta ylläpitämään alueellista vaikutusvaltaansa sekä luomaan sotilaallista painetta mm. Nato-maa Turkin suuntaan halutessaan. Armenia pysyykin tätä kautta merkittävänä puskurina Turkista tai Iranista Venäjää vastaan kohdistuvalle aggressiolle, joka pyritään pysäyttämään Armenian ja tavoitetilassa myös Azerbaidžanin alueella. Venäjä pyrkii kehittämään sotilaallista yhteistoimintaansa molempien kanssa ja tätä kautta pyrkii vaikuttamaan myös Vuoristo-Karabahin kysymyksen ratkaisuun tulevaisuudessa.³⁰⁴

Armenia kuuluu myös kahden ulkopoliittikan pelaajiin. Myös Yhdysvallat ja EU ovat poliittisia ja taloudellisia vaikuttajia alueella ja osin uskontokysymyksistä, mutta myös Armenian länsimielisestä poliittisesta suuntautumisesta johtuen on usein arveltu Armenian pyrkivän integroitumaan voimakkaammin tulevaisuudessa läntiseen arvomaailmaan ja hakemaan EU:n sekä mahdollisesti Naton jäsenyyttä.³⁰⁵

Tämä ei ole Venäjän näkökulmasta todellinen vaihtoehto, jota myös Venäjän ratkaisu vahvistaa sotilaallista voimaansa alueella tukee. Venäjä näkee todennäköisenä, että maa, jolla on alueellaan venäläinen sotilastukikohta, ei tule kelpaamaan läntisten poliittisten tai sotilaallisten liittojen jäseniksi. Tästä Venäjällä on esimerkkejä niin Georgiasta kuin Ukrainastakin. Armenian ongelmaksi on muodostunut sen epäluonnollinen asema keskellä Etelä-Kaukasian etnistä ja uskonnollista ristipainetta. Länsimielisellä Armenialla ei ole alueella luonnollisia liittolaisia ja Venäjän voimapolitiikka on huolestuttanut maata. Georgian sodan jälkeen Venäjä painosti maata poliittisiin ratkaisuihin, joihin kuuluivat mm. Etelä-Ossetian ja Abhasian tunnustaminen

³⁰³ Ks. Pukkila (2015).

³⁰⁴ Ks. mm. <https://themoscowtimes.com/news/russia-and-armenia-to-create-joint-military-forces-56121> sekä <http://armenianweekly.com/2016/11/30/russia-armenia-agree-to-joint-military-force/> sekä Venäjän Federaation ulkopoliittinen konsepti 2016 (Концепция внешней политики Российской Федерации), luku 4.

³⁰⁵ Ks. Pukkila (2013) ja Pukkila (2015)

itsenäisiksi valtioiksi. Venäjän ja Armenian väliset suhteet ovat kuitenkin vakaat ja Venäjä kykenee ylläpitämään kontrollinsa maasta ainakin toistaiseksi.

Azerbaidžan on islamilainen tasavalta Kaspianmeren rannalla, jonka rajanaapureita ovat Venäjä, Georgia, Armenia ja Iran. Sen pääkaupunki on Baku. Pääosa väestöstä on muslimeita. Azerbaidžan eroaa merkittävästi juurikin uskontonsa vuoksi Armeniasta ja sille luonnollisia yhteistyökumppaneita alueella ovat Iran ja Turkki. Azerbaidžanin etuna on geopolitiikka. Se muodostaa suoran puskurin tai väylän Etelä-Kaukasian ja Iranin välille, jonka hallinta on keskeistä alueen voimatasapainon kannalta. Azerbaidžan on alueen valtioista varakkain ja sillä on merkittävä energiapotentiaali taustallaan, joka on mahdollistanut myös puolustusbudjetin merkittävän kasvun sekä merkittävän alueellisen asevoiman ylläpidon. Azerbaidžanin talous muodostaa 80 prosenttia koko Etelä-Kaukasian taloudesta. Azerbaidžanin merkittävimmät energia-varannot muodostuvat öljystä ja maakaasusta, joiden viennillä se on kyennyt ylläpitämään vakaata sisäistä talouspoliittista kehitystä, joka on tukenut mm. pankki- ja rakennusalan kasvua ja tätä kautta sisäistä vakautta.³⁰⁶

Azerbaidžanin perinteinen ja poliittisesti ainoa vihollinen on Armenia. Vuoristo-Karabahin kysymys on keskeinen ongelma-kohta kahden valtion välillä ja Azerbaidžan on tuonut useissa eri yhteyksissä julki pyrkivänsä vakauttamaan tilanteen alueella ja valmistautuvansa sotaan Armeniaa vastaan. Lisäksi keskeisenä poliittis-taloudellisena kiistakysymyksenä Turkmenistanin kanssa pysyy Kaspianmeren luonnonvarojen hyödyntäminen ja hallintaoikeus. Venäjä, Azerbaidžan, Kazakstan pääsivät asiassa sopuun, myös Iranin pyrkiessä saamaan osansa Kaspianmeren luonnonvaroista. Myös Yhdysvallat ja Iso-Britannia ovat pyrkineet pääsemään osaksi alueen luonnonvaroista ja tähän liittyen Azerbaidžanin valtiollinen öljy-yhtiö allekirjoitti 30-vuotisen sopimuksen alueen luonnonvarojen hyödyntämisestä em. valtioiden yksityisen öljy-sektorin toimijoiden kanssa (mm. Exxon, British Petroleum, Lukoil).³⁰⁷

Azerbaidžanin suhde Venäjään on neutraali. Maiden välinen taloudellis-teollinen yhteistyö on molemmille hedelmällistä ja suoranaista sotilaallista jännitettä maiden välillä ei ole. Venäjän joukot Armeniassa sekä suunnitelmat yhteisen voimaryhmän perustamisesta ehkäisevät todennäköisesti Azerbaidžanin aggressiota Armenian tai Vuoristo-Karabahin alueille. Toisaalta Venäjä pyrkii lähentämään sotilaallista yhteistyötään myös Azerbaidžanin kanssa ja tätä

³⁰⁶ Ks. esim. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html> sekä Pukkila (2015).

³⁰⁷ Ks. esim. http://www.azerbaijan.az/Economy/GeneralInfo/generalInfo_e.html

kautta saavuttamaan lisää poliittista ja sotilaallista vaikutusvaltaa alueella. Yhdysvallat on tukenut Azerbaidžania Vuoristo-Karabahin kriisiin liittyen poliittisesti. Myös Iran on Azerbaidžanin liittolainen, joskin Iranin keskeisiin tavoitteisiin alueella kuuluu myös Yhdysvaltojen ja Turkin vaikutusvallan patoaminen. Tällä Iran pyrkii ylläpitämään alueellisen vaikutusvaltansa ja varmistamaan alueen luonnonvarojen käytettävyyden jatkossa. Alueen valtioiden vuorovaikutussuhteet muodostuvat hyvinkin risteäviksi, joka vaikeuttaa alueen turvallisuuspoliittista ennustettavuutta. Yhtenä esimerkkinä tästä Venäjä mm. myy aseita molemmille valtioille sekä Iranille.³⁰⁸

Venäjäällä on kolme keskeistä prioriteettia Etelä-Kaukasian alueella. Venäjän pitää kyetä ylläpitämään asemansa alueella suhteessa Turkkiin. Turkin merkitys taloudellisena toimijana korostuu nimenomaan Venäjän energiapolitiikan kautta. Toisaalta Venäjän tulee kyetä patoamaan Yhdysvaltojen sekä Naton vaikutusvaltaa alueella ja kiistämään se Mustanmeren alueella. Kaspianmeren rooli Keski-Aasiasta suoraan Venäjän Pohjois-Kaukasiaan on toinen keskeinen tekijä Venäjän poliittisille pyrkimyksille alueella. Sen on hallittava Kaspianmeren aluetta, jolla on Venäjälle sotilaallisesti vakauttava vaikutus, mutta toisaalta taloudellisia intressejä, joista se kilpailee Yhdysvaltojen sekä alueellisten toimijoiden, kuten Iranin sekä Kazakstanin kanssa. Ylläpitämällä vaikutusvaltansa Kaspianmerellä Venäjä kykenee kiistämään Yhdysvaltojen toiminnanvapauden sekä energiapolitiittiset pyrkimykset alueella, joilla on suoraan Venäjän kansallista turvallisuutta ja taloutta tukeva vaikutus.

Kolmantena on Iran, joka merkittävänä alueellisena sotilasmahtina ja mahdollisena tulevana ydinasevaltiona kykenee halutessaan haastamaan alueellisen voimatasapainon etenkin sotilaallisesti. Venäjä on pyrkinyt löytämään rajapintoja vanhaan liittolaiseensa ja sillä oli merkittävä rooli vuonna 2015 käydyissä Iranin ydinohjelmaan liittyvissä rajoittamisneuvotteluissa. Näissä se yhteistoiminnassa Yhdysvaltojen ja EU:n kanssa kykeni vaikuttamaan Iranin päätökseen luopua ydinohjelmastaan. Venäjä on käyttänyt Iranin aluetta ja Iranin lentotukikohtia hyväkseen Syyrian vastaisessa ilmaoperaatiossaan ja Iran on vastaavasti tukenut Syyriassa sotilasoperaatiota tasavaltalaiskaartinsa toimesta. Tällä on ollut kahden maiden välejä vahvistava suhde, kuten myös Venäjän Iranille kauppaamalla ilmapuolustusjärjestelmillä.³⁰⁹

---

³⁰⁸ Venäjän Federaation ulkopoliittinen konsepti 2016 (Концепция внешней политики Российской Федерации), luku 4, Pukkila (2015) sekä Pukkila (2013).

³⁰⁹ Ks. esim. STRATFOR, 29.7.2016, Iran Beefs up its Air Defences, luettavissa <https://www.stratfor.com/analysis/iran-beefs-its-air-defenses> Viitattu 12.1.2017.

5.2.3 Keski-Aasia

Keski-Aasia tunnetaan mittavista luonnonvaroistaan sekä keskeisestä merkityksestään Venäjän turvallisuusajattelussa. Alueella on merkittävä vaikutus Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan sekä turvallisuusajattelun kannalta. Venäjällä Keski-Aasia nähdään monesti sen etuoikeutetuksi intressipiiriksi tai elintärkeäksi intressialueeksi riippuen näkökulmasta. Keski-Aasian valtiot muodostuivat ja itsenäistyivät vuonna 1991 Neuvostoliiton hajottua. Keski-Aasian valtioiksi lasketaan tässä yhteydessä Kazakstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Tadžikistan sekä Kirgisia.

Alueen uskonnollinen jakauma muodostuu muslimiuskonnosta ja pääosa alueella asuvista ihmisistä tunnustaa sunnalaisuutta. Turkmenistan on alueen ainoa shiialainen valtio, joka erottaa sen merkittävästi alueen muista valtioista. Muiden valtioiden nähdessä uhkakuvia ja vihollisen Iranissa, Turkmeenit pitävät Irania ystäväkansana, jonka kanssa sillä on vahvat taloudellisesti, kulttuurisesti ja kielelliset suhteet. Uskonnon suhde alueellisiin suurvaltoihin Intiaan ja Pakistaniin on myös aluetta leimaava tekijä. On arvioitu, että Intia haluaa laajentaa vaikutusvaltaansa alueella sen kasvavaan energiatarpeeseen sekä haluun padota islamilaisen vaikutusvallan kasvua alueella liittyen. Intian uhkakuvissa Pakistan pyrkii laajentamaan vaikutuspiiriään alueen Islamilaisiin valtioihin ja muodostamaan tätä kautta uhkaa Intian suuntaan. Pakistanin intressit alueella eivät ehkä ole näin kunnianhimoiset, mutta energia ja uskonto ovat Pakistanin pääajurit sen voimistuvaan mielenkiintoon aluetta kohtaan.³¹⁰

Venäjä, Kiina ja Intia tekevät poliittis-taloudellista yhteistyötä Keski-Aasiassa ja laajemmin. Niiden välinen yhteistyöfoorumi tähän liittyen on BRICS-järjestelmä, jonka toiminta on käynnistetty 2001, mutta virallisesti vuonna 2006. BRICS-järjestelmään, kuuluvat näiden lisäksi Etelä-Afrikka ja Brasilia. BRICS-järjestelyn yksi painopistealueista on Keski-Aasian ja Aasian alue.³¹¹ Venäjän, Kiinan ja Etelä-Aasian valtioiden (pl. Turkmenistan) välinen sotilaallinen yhteistoimintarajapinta terrorismin ja ekstremismin vastaiseen taisteluun liittyen on Shanghain yhteistyöjärjestö. Intia ja Pakistan ovat molemmat sen jäseniä vuodesta 2015 alkaen.³¹²

Neuvostoliiton hajottua Venäjän silloisen presidentti Boris Jeltsinin päähuolenaihe oli Venäjän sisäpoliittinen tilanne sekä suhteet Yhdysvaltoihin ja läntisiin instituutioihin. Presidentti Putinin noustua valtaan vuonna 2000 hän ryhtyi kiinnittämään laajemmin huomiota Venäjän alueellisiin intresseihin. Yhdeksi keskeiseksi osa-alueeksi tätä kokonaisuutta muodostui Venäjän suhde

³¹⁰ World Financial Review, David Denoon, The Strategic Significance of Central Asia, 4.2.2016. Luettavissa <http://www.worldfinancialreview.com/?p=4956> Viitattu 28.12.2016.

³¹¹ Lisää tietoa BRICS-järjestelmästä ks. <http://www.brics-info.org/> Viitattu 28.12.2016.

³¹² Shanghain yhteistyöjärjestö – ks. viralliset kotisivut <http://infoshos.ru/en/> Viitattu 28.12.2016

Keski-Aasian entisiin neuvostotasavaltoihin, joissa on merkittävää luonnonvaroihin liittyvää potentiaalia ja ne ovat tätä kautta myös Yhdysvaltojen sekä Kiinan intressialuetta. Yhdysvaltojen rooli Keski-Aasian alueella nousi sen käynnistettyä terrorisminvastaisen sotansa Afganistanissa vuodesta 2002 eteenpäin, jolloin se perusti Keski-Aasian valtioiden alueille sotilas- ja huoltotukikohtia.³¹³

IVY-järjestelmän vaikutusvalta ja yhteistyö alueella on ollut heikkoa, johtuen neuvostojärjestelmän jälkeisestä toimintakulttuurista, jossa valtio nähdään järjestelmää parempana toimijana. Näkemys perustuu osin valtion suvereniteetin korostamiseen, mutta toisaalta on mahdollistanut korruptoituneille neuvostojärjestelmän tuottamille presidenteille voimakkaaseen autokratiaan sekä korruptioon perustuvan vallan, joka on kaikkia alueen valtioita leimaava piirre. Venäjä on pyrkinyt korostamaan alueella osin onnistuneestikin KTSJ:n roolia, joka on lähinnä sotilaallinen, mutta tätä kautta Venäjä on kyennyt ylläpitämään kontrolliaan sekä vaikutusvaltaansa alueella. Kiinan ja Intian rooli alueella on lähinnä energiapoliittinen, joskin Shanghain yhteistyöjärjestön puitteissa valtioilla on myös sotilaallista ja terrorismin torjuntaan liittyvää yhteistointa alueella.³¹⁴

Venäjäällä on edelleen merkittävä rooli osana Keski-Aasian turvallisuus-, poliittista- ja talousjärjestelmää. Venäjän ja Keski-Aasian valtioiden taloudellinen keskinäisriippuvuus on vuosien mittaan vähentynyt ja vastaavasti Kiinan rooli osana Keski-Aasian talousjärjestelmää on nousut. Venäjäällä on alueella useita sotilastukikohtia, suurimpana Tadžikistanin Dušanbehen sijoitettu moottoroitu jalkaväkidivisioona sekä Kirgisian Kanttiin sijoitettu ilmavoimien tukikohta.³¹⁵

Yhdysvaltojen rooli Keski-Aasiassa perustuu pitkälti sen Afganistanissa käymän terrorisminvastaisen sodan seurannaisilmiönä nousseeseen tarpeeseen ylläpitää vaikutusvaltaansa ja sotilaallista läsnäoloaan alueella. Yhdysvallat pyrkii sitomaan itseään myös sille myötämielisiin valtioihin ja varmistamaan pääsyä alueelle tarvittaessa. Alueen energiavarat ovat mittavat ja Yhdysvaltojen intresseissä on löytää alueelta sille myötämielisiä valtioita, joiden kautta se voi

---

³¹³ Eurasian National University, Zarina Kakenova, Military-political cooperation between the U.S. and Central Asian States, 2014, Kazakstan.

³¹⁴ Ks. esim. World Financial Review, David Denoon, The Strategic Significance of Central Asia, 4.2.2016. Luetavissa <http://www.worldfinancialreview.com/?p=4956> Viitattu 28.12.2016 sekä Rumer Eugene, Sokolsky Richard and Stronski Paul (2016).

³¹⁵ Paramonov Vladiri ja Stokov Aleksei (2008).

varmistaa pääsyn alueen energiavarantoihin sekä tätä kautta padota Venäjän ja Kiinan vaikutusvaltaa alueella.³¹⁶

Suurvaltojen intressejä alueella yhdistää laittoman huumekaupan sekä terrorismin torjunta sekä laittomien työläis- ja pakolaisvirtojen hallinta lähinnä Venäjän ja Kiinan alueille. Suurvallat tekevät yhteistoimintaa mm. laittoman huumekaupan ehkäisemiseksi sekä terrorismin torjumiseksi ja ne ovat nähneet ääri-islamilaisten liikehdinnän alueella merkittäväksi alueellista vaikutusta uhkaavaksi tekijäksi. Tästä esimerkkejä on saatu voimistuneessa sisäisessä liikehdinnässä sekä väkivaltaisissa mielenosoituksissa, joita on puhjennut 2000-luvulla painopisteisesti Kazakstanissa, Uzbekistanissa ja Kirgisiassa.³¹⁷

Kazakstan on suurin Keski-Aasian valtio, Kaspianmeren rantavaltio, jonka rajanaapureita ovat Venäjä, Turkmenistan, Uzbekistan, Kirgistan, Kiina ja Mongolia. Kazakstan on maailman suurin sisämaavaltio. Sen pääkaupunki on Astana. Kazakstan muodostaa Keski-Aasian alueen valtioista suurimman talouden. Kazakstanilla on pitkä historiallinen suhde Venäjään ja sen rajanaapurina maiden väliset suhteet pyritään pitämään hyvinä. Kazakstania on hallinnut jo Neuvostoliiton aikana alueen hallitsijana ollut Nursultan Nazarbaiev, joka on ollut vallassa jo yli 25 vuotta. Kazakstan on alueellinen energiasuurvalta, jolla on merkittävä öljy- ja maakaasuvaramo, joka on mahdollistanut kansan elinolosuhteiden kehittämisen sekä presidentin valta-aseman ylläpidon.³¹⁸

Kazakstan nousi maailmankartalle 1990-luvulla sen luovutettua vapaaehtoisesti Neuvostoliiton aikaiset ydin-, biologiset ja kemialliset aseet pois alueeltaan ja sitouduttuaan CTR-sopimuksen piiriin, joka tunnetaan myös ”Nunn-Lugarin” sopimuksena. Kazakstan sopi vuonna 2003 myös kahdenvälisestä sotilaallisesta yhteistoiminnasta Yhdysvaltojen kanssa, jonka puitteissa Yhdysvallat on kouluttanut ja rahoittanut Kazakstanin armeijaa ja kazakkiupseereita on koulutettu Yhdysvaltojen sotilasopetuslaitoksissa. Tähän liittyen Kazakstan on tukenut Yhdysvaltoja terrorismin vastaisessa taistelussa antaen sille luvan alueensa ilmatilan ja rautateiden käyttöön mm. Afganistanin huoltokuljetuksiin liittyen sekä antaen sille luvan käyttää hätätilanteissa Almatyn lentotukikohtaa tukeutumisalueena. Sotilasyhteistyö Yhdysvaltojen kanssa on kuitenkin vain murto-osa siitä määrästä, mitä Kazakstan tekee Venäjän kanssa.³¹⁹

---

³¹⁶ Ks. Rumer Eugene, Sokolsky Richard and Stronski Paul (2016).

³¹⁷ Ks. esim. World Financial Review, David Denoon, The Strategic Significance of Central Asia, 4.2.2016. Luetavissa <http://www.worldfinancialreview.com/?p=4956> Viitattu 28.12.2016.

³¹⁸ Ks. esim. Zabortseva Yelena (2016) s.48-77.

³¹⁹ Sama.

Maiden välillä on yhteinen puolustusyhteistyöhön ja koulutustoimintaan liittyvä yhteistyösopimus. Läheinen yhteistoiminta Venäjän kanssa on vahvistanut Nazarbajevin valtaa alueella ja Venäjällä on ollut alueella sotilaallista toimintaa aina Neuvostoliiton ajoista saakka. Venäjä on ylläpitänyt ampumakenttäalueensa Venäjän ja Kazakstanin välisellä raja-alueella Ahtubinskin ja Astrahanin alueilla, sillä on kosmodromi Kapustin Jarissa ja Baikoneurissa, komentokeskus Sary Saganissa sekä tutkimuskeskus Almatyssa sekä kaksi ydinkokeiden mittausasemaa läntisessä Kazakstanissa.³²⁰ Venäjän kyky ylläpitää valta-asemaansa alueella perustuu historiaan, maiden välisiin intresseihin sekä Nazarbajevin valta-asemaan. Niin kauan kuin Nazarbajev on vallassa, Venäjän asema maassa ei tule heikentymään. Myös Euraasian talousunionilla on tärkeä merkitys osana tätä asetelmaa. Venäjä varautuu yllättäviin vallanvaihdoksiin maassa ensisijaisesti pehmeillä keinoilla, mutta tarvittaessa myös sotilaallisesti.

Uzbekistan on valtio Keski-Aasiassa, jonka rajanaapureita on Kazakstan, Turkmenistan, Afganistan, Tadžikistan sekä Kirgisia. Sen pääkaupunki on Taškent. Maa vastaa profiililtaan Kazakstania, maa on autokraattinen itsehallinto, jonka presidentti Islam Karimov oli pitänyt valtaa maassa jo vuodesta 1980 alkaen ja oli Uzbekistanin historian ensimmäinen ja ainoa presidentti ennen kuolemaansa. Karimovin kuoleman 2016 jälkeen hänen vuonna 2003 pääministeriksi nimittämänsä Shavkat Mirziyoyev otti presidentin tehtävät vastaan ja jatkoi Uzbekistanin autokraattista itsevaltioiden perinnettä. Uzbekistanin rooli alueen politiikassa on kuitenkin ollut kaksijakoinen ja enemmän länteen kallistuva kuin Kazakstanin.

Uzbekistan on sulkeutunut valtio, joka tunnustetaan yleisesti länsimaissa diktatuuriksi. Sillä on kuitenkin massiiviset energiavarannot. Venäjä sekä länsimaat ovat pyrkineet lähentymään Uzbekistania energiaan liittyen, Venäjän ollessa vahvempi toimija alueella. Venäjän valtiolliset energiayhtiöt ovat ottaneet hallintaansa merkittäviä maakaasuvarantoja sekä energiansiirtoreittejä, joilla Uzbekistanin maakaasua kyetään siirtämään eteenpäin. Uzbekistan nähdään lännen ja idän välillä tasapainoilevana valtiona, jonka viimeaikainen politiikka indikoi pyrkimyksiä lähentyä länttä ja erityisesti Yhdysvaltoja. Syy on pääosin pragmaattinen, se ei halua joutua enää Venäjän tai etenkin Kiinan vaikutusvallan piiriin.

Uzbekistan on ollut sotilaallisesti ongelmallinen etenkin Venäjälle. Venäjä on pyrkinyt kasvattamaan vaikutusvaltaansa alueella ja perustamaan alueella mm. sotilastukikohtiaan. Karimovin kuolema ja tästä seurannut poliittinen kehitys on kuitenkin tehnyt tämän haastavaksi tai jopa

---

³²⁰ Ks. esim. Sputnik News – Russian Military Bases, How Many and Where <https://sputniknews.com/military/201610081046123220-russian-abroad-military-bases/> sekä BBC News CIS summit – Russia to Bolster Central Asia Military <http://www.bbc.com/news/world-europe-34538051> Viitattu 29.12.2016.

mahdottomaksi. Uzbekistanin nykyinen hallitus virkaatekevän presidentti Shavkat Mirziyoevin johdolla on todennut, että se ei tarvitse alueelleen ulkomaisia tai venäläisiä sotilastukikohtia. Tämä oli myös Karimovin linja.³²¹

Venäjä on Uzbekistanin merkittävin kauppakumppani ja Venäjä ylläpitää voimakasta vaikutusvaltaa alueella. Venäjän linja on kuitenkin aiheuttanut epäilyksiä jo Karimovin aikana 2010-luvun ulko- ja sotilaspoliittiseen kehitykseen liittyen ja se on tullut korostuneesti esiin Karimovin kuoltua. Uzbekistanilla on myös rajariitoja sekä intressiriitoja Kirgisian ja Tadžikistanin kanssa. Riidat liittyvät osin alueelliseen vaikutusvalttaan, mutta myös puhtaaseen veteen ja viljelyveteen sekä Uzbekistanin ja Kirgisian raja-alueella olevaan konfliktiin. Maiden välisellä rajalla on miinakenttä. Uzbekistan on myös vaihteittain pyrkinyt vetäytymään KTSJ:n toiminnasta ja vuonna 2012 se käytännössä jäädytti jäsenyytensä organisaatiossa. Uzbekistanin hallitus pyrkii tasapainoilemaan lännen ja idän välissä ja edistää politiikkaa, jossa se ei tulevaisuudessa kuulu sotilasliittoihin ja pyrkii edistämään kahdenvälisiä suhteita lähivaltioihinsa.³²²

Turkmenistan on Kaspianmeren rantavaltio, jonka naapureita ovat Uzbekistan, Iran sekä Afganistan. Maan pääkaupunki on Ašgabat. Maa on neutraali ja osin Keski-Aasian politiikasta eristäytynyt valtio. Turkmenistan on hyvinkin autokraattisesta hallinnostaan riippumatta kyennyt ylläpitämään puolueettoman aseman osana Keski-Aasian kokonaisuutta. Turkmenistanin nykyisen kehityksen polttopiste muodostui vuonna 2006, kun vuodesta 1985 asti valtaa pitänyt presidentti Saparmurat Nijazov kuoli. Nizajov oli vahva autokraatti, joka oli keskittänyt käytännössä kaiken vallan itselleen. Hän oli presidentti, pääministeri sekä Turkmenistanin ainoan puoleen, demokraattisen puolueen (ent. kommunistinen puolue) puheenjohtaja. Nizajovin aikana Turkmenistania leimasi vahva korruptio, joka on keskeinen tekijä kaikissa Keski-Aasian tasavalloissa. Nizajovin politiikka ajoi häntä vastustavat ihmisryhmät, pääosin koulutetut, pois maasta, joka rampautti osaltaan maan sivistystasoa, joka leimaa edelleen alueen demografista kehitystä.³²³

Nizajovin kuoltua valtaan nousi Gurbanguly Berdimuhamedow, joka valittiin presidentiksi vuonna 2007. Berdimuhamedow on pyrkinyt avaamaan maan poliittisia suhteita Venäjään, Kiinaan sekä länsimaihin Nizajovin ajan lähes täydellisen poliittisen sulkeutumisen aikakauden

---

³²¹ Ks. mm. Bloomberg, Uzbekistan Won't Allow Foreign Military Bases, New Leader Says, luettavissa <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-09-09/uzbekistan-won-t-allow-foreign-military-bases-new-leader-says> Viitattu 28.12.2016.

³²² Ks. esim. Uzbekistan – Foreign Relations, <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/uzbek-for-rel.htm> Viitattu 28.12.2016.

³²³ Ks. esim. Peyrose Sebastian (2015) luku 5 sivut 69-85.

jälkeen. Lisäksi hän on muuttanut maan poliittista järjestelmää kohti monipuoluejärjestelmää sekä pyrkinyt sitomaan Turkmenistania markkinatalouteen. Turkmenistanin energiavarat Kaspianmeren alueella ovat merkittävä syy tähän kehitykseen. Vaikka Turkmeenit ylläpitävä läheisiä suhteita Venäjään, Turkmenistanilla on merkittävä alueellinen energiapoliittinen side painopisteisesti Kiinaan, jolle se tuottaa arviolta jopa 10 prosenttia sen vuosittaisesta maakaasutarpeesta. Turkmenistanin arvioidaan olevan yksi maailman viidestä suurimmasta maakaasuntuottajamaasta. Turkmenistan ja muut Keski-Aasian valtiot ovat energiaviennin kannalta Kiinalle merkittävän vakaita, johtuen mm. siitä, että niiden energiansiirtoreitit eivät ole sidoksissa Venäjän, Persianlahden tai Intian valtameren energiansiirtoreitteihin, jolloin ulkopuolisen vaikuttamisen mahdollisuus sekä suora maantieteellinen linja luovat varmuutta Kiinan energiapolitiikalle sekä kasvavalle energiatarpeelle.³²⁴

Turkmenistanin ja Kiinan suhde on Venäjän kannalta ongelmallinen. Venäjä on pyrkinyt kiistämään Kiinan kasvavaa vaikutusvaltaa alueella, jolla on omat energiapoliittiset intressinsä Turkmenistanissa. Venäjä näkee, että sillä tulisi olla kontrolli entisiin neuvostotasavaltoihin ja Venäjän tulisi olla sopijana alueellisesta yhteistoiminnasta mm. Kiinan kanssa. Venäjä pyrkii sitomaan alueen valtioita KTSJ:n lisäksi Euraasian Unioniin, jolla se saavuttaisi lisää vaikutusvaltaa sekä keskinäisriippuvuutta alueen valtioihin, tällä olisi taloudellisella ja energiapoliittisella tasolla Kiinaa patoava vaikutus. Turkmenistan on merkittävä osa tässä yhtälössä, mutta merkittävä haaste sen ja Kiinan välille muodostuneen energiasidonnaisuuden vuoksi.

Tadžikistan on Uzbekistanin, Afganistanin, Kiinan ja Kirgisian välissä oleva valtio, jonka pääkaupunki on Dušanbe. Maan historiaa leimaa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1992 voimakkaista hallintoa vastaan käynnistyneistä mielenosoituksista eskaloitunut sisällissota, joka syttyi maan hallituksen ja sitä vastustavien islamististen oppositioliikkeiden välille Neuvostoliiton poliittisen ja sotilaallisen kontrollin kadottua alueelta. Sodan lopputuloksena virallinen hallinto saavutti vallan ja parlamentin puhemies Emomali Rahmonista tehtiin presidentti, joka hän on edelleen. Näennäisesti rauhoittuneesta tilanteesta huolimatta Tadžikistanin sisäpoliittista ilmapiiriä leimaa jatkuva epävarmuus sekä väkivallan pelko. Tadžikistanissa on puhjennut aika ajoin mielenosoituksia, jotka virallinen hallinto on kukistanut väkivaltaisesti. Tadžikistanin suurin oppositiopuolue julistettiin vuonna 2015 terroristijärjestöksi, joka on osal-

---

³²⁴ Ks. esim. World Financial Review, David Denoon, The Strategic Significance of Central Asia, 4.2.2016. Luetavissa <http://www.worldfinancialreview.com/?p=4956> Viitattu 28.12.2016.

taan nostanut presidentin kansandemokraattisen puolueen valtaa ja helpottanut opposition tukahduttamista. Tämän lisäksi mm. toistuvat ihmisoikeusrikkomukset, korruptio sekä internetin rajoittaminen leimaavat valtion nykyistä kehitystä.³²⁵

Venäjän vaikutusvalta alueella on ollut historiallisesti voimakasta. Venäjä ylläpiti vuoteen 2005 saakka yhteistoiminnassa Tadžikistanin kanssa yhteistä rajavalvontaoperaatiota, jolla valvottiin Tadžikistanin Afganistanin vastaista rajaa. Venäjällä on Tadžikistanin Dušanbehen 201. moottoroitu jalkaväkidivisioona, joka on ollut sijoitettuna alueelle Neuvostoliiton ajoista ja Afganistanin sodan päättymisestä saakka. Se on jakautunut kolmeen tukikohtaan, Dushanbehen, Qurqontepaan sekä Kulobiin. Vaikka Venäjä ei virallisesti ottanut osaa Tadžikistanin sisällissotaan on Venäjän tuolloin alueella olleilla asevoimien lähes 25 000 sotilaan joukoilla ja tätä kautta myös 201. moottoroidulla jalkaväkidivisioonalla ollut rooli sisällissodassa. Venäjän asevoimat tukivat hallituksen joukkoja mm. kalustolla sekä joukoilla, joilla on ollut merkittävä rooli Tadžikistanin nykyhallinnon valtaanpääsyn ja siellä pysymisen kannalta.³²⁶

Yhtenä keskeisimmistä elementeistä Tadžikistanin alueella olevasta sotilasinfrastruktuurista on Venäjän ilma-avaruusvoimien ennakkovaroitusjärjestelmään keskeisesti kuuluva avaruusobservatorio Okno (ven. окно, suom. ikkuna), joka sijaitsee Nurakissa Tadžikistanissa. Lisäksi Venäjällä on alueella armeija-ilmavoimien tukikohta, joka sijaitsee Ainissa. Tadžikistan on pyytänyt Venäjää ylläpitämään joukkojansa alueella ja toisaalta vaatinut Venäjää maksamaan vuokraa käyttämistään alueista. Venäjä ei kuitenkaan maksa vuokraa vaan tarjoaa mittavia alennuksia Tadžikistanille mm. asekauppaan sekä energiaan liittyen. Vuonna 2012 Venäjä uusi vuokrasopimuksensa Dušanben tukikohtaan 30 vuodeksi ja näin ollen sen läsnäolo alueella on taattu vuoteen 2042 saakka.³²⁷

Tadžikistanin asema osana Keski-Aasiaa on haastava johtuen maan geopoliittisesta asemasta, taloudellisesta asemasta, riippuvuudesta muiden tuottamasta energiasta sekä alueella olevasta suhteellisen suuresta venäläisvähemmistöstä. Venäjä ylläpitää voimakasta poliittista kontrollia alueella ja vaikkakin sen keskeisiä tavoitteita on estää alueen kautta tapahtuva laitton ase- ja

---

³²⁵ Ks. esim. Global Security, Tajikistan Civil War, luettavissa <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/tajikistan.htm> Viitattu 28.12.2016. sekä Human Rights Watch, Tajikistan Events of 2015, <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/tajikistan> sekä United Nations, Tajikistan Rasing from Ashes, luettavissa <http://www.un.org/events/tenstories/06/story.asp?storyID=600> Viitattu 26.12.2016.

³²⁶ Ks. Global Security, Operational Group of Russian Forces in Tajikistan, luettavissa <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/ogrv-tajikistan.htm> sekä TASS, 5.2.21016, Russian military bases in Tajikistan, Kyrgyzstan ready to respond swiftly if necessary, luettavissa <http://tass.com/defense/854759> sekä Eurasianet.org, 5.2.2016, Tajikistan: Russian Military Recalibrates Its Mission, luettavissa <http://www.eurasianet.org/node/77196> Viitattu 28.12.2016.

³²⁷ Sama.

huumekauppa sen tärkeimmät päämäärät liittyvät radikaalin islamin patoamiseen sekä venäläisvähemmistön aseman turvaamiseen. Yhdysvallat käytti Tadžikistanin aluetta sen ilma-alusten tukeutumiseen Afganistanin sotaan liittyen. Järjestely toteutettiin kuitenkin Venäjän luvalla. Tadžikistan on pyrkinyt muuttumaan omavaraisemmaksi ja pyrkinyt tätä kautta lähentymään mm. taloudellisesti Turkmenistanin ja Iranin kanssa. Tämä helpottaisi Tadžikistanin energiataloutta sekä kauppaa ja lisäisi maan omavaraisuutta Venäjästä, Uzbekistanista sekä Kiinasta. Venäjän kontrolli alueella tulee kuitenkin jatkumaan, ainakin niin pitkään kuin alueella on sen sotilaallista toimintaa sekä venäläisvähemmistö. Tadžikistanin nykyhallinto on sidoksissa Venäjään ja Venäjä on osaltaan turvannut sen vallassa pysymisen aina Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien.³²⁸

Maantieteellisesti Tadžikistanin yhteinen raja Kiinan sekä Afganistanin kanssa on merkittävä risteyskohta niin radikaalin islamin, ase- ja huumekaupan kuin Kiinan vaikutusvallan patoamisessa alueella. Nykyisillä sopimusjärjestelyillä Venäjä on taannut läsnäolonsa alueella ainakin vuoteen 2042. Tämä on fundamentti, johon ei kajota, jollei Venäjän olisi esim. sisäisistä ongelmistaan johtuen vedettävä alueella oleva sotilasvoimansa sieltä pois.

Kirgisia on Venäjän, Uzbekistanin, Tadžikistanin ja Kiinan rajavaltio, jonka pääkaupunki on Biškek. Maa itsenäistyi muiden Keski-Aasian tasavaltojen lailla Neuvostoliitosta vuonna 1991. Kirgisian yksi lähihistorian merkittävin käännekohta tapahtui vuoden 2005 tulppaanivallankumouksena tunnetussa kansannousussa, jossa maata vuodesta 1990 hallinnut presidentti Askar Akajev syöstiin vallasta. Tulppaanivallankumouksen lähtölaukauksiksi muodostuivat Jalal-Abadin kaupungissa pidetyt mielenosoitukset, jotka eskaloituivat hallituksen käynnistämäksi aseelliseksi voimankäytöksi, joka uusiutui kaksi kertaa ennen varsinaista vallankumousta. Akajev, jonka laillisen presidenttikauden piti päättyä vuonna 2005 yritti pysyä vallassa asettamalla mm. poikansa ja tyttärensä ehdolle aikaansai suurmielenosoituksen erottamalla mm. maan sisäministerin ja valtiosyyttäjän, käynnisti tulppaanivallankumouksen, joka lasketaan venäläisessä retoriikassa osaksi väri vallankumousten sarjaa.³²⁹

Kirgisian kansa, joka on Keski-Aasian valtioista köyhin ja jossa kansalaisten elinmahdollisuudet ovat olleet poikkeuksetta huonot, oli kyllästynyt korruptioon ja elinkustannusten hallitsemattomaan nousuun. Akajevin lähdön odotettiin ratkaisevan pääosan näistä ongelmista. Akaje-

---

³²⁸ Ks. mm. Fride Tink Tank, EU Central Asia, Marlene Laruelle, Russia and Central Asia, European National Policies Series No 17/2014. Viitattu 28.12.2016.

³²⁹ Ks. mm. Vehmola (2011), s.10-15.

vin lähtö mahdollistikin maan suhteellisen vakaan kehityksen, kunnes vuonna 2010 mielenosoituksen yltyivät jälleen kaduilla. Ns. huhtikuun vallankumouksen keskeiset syyt olivat samat, mm. kansan tyytymättömyys hallituksen korruptoituneisuuteen sekä asumis- ja elinkustannusten nousu, joka ei mahdollistanut enää kansalaisille järkeviä elinolosuhteita. Mielenosoitusten lopputuloksena maahan julistettiin poikkeustila ja valtaa pitävä presidentti Bakijev pakeni Kazakstaniin ja irtisanoutui presidentin virasta.³³⁰

Tilanne muodostui monimutkaiseksi. Osa Kirgisian hallinnosta syytti Venäjää mielenosoitusten masinoinnista ja vaati Yhdysvaltoja sulkemaan Manasissa olleen lentotukikohtansa, josta se tuki Afganistanin operaatiota. Venäjä ei reagoinut tilanteeseen, mutta se pyrki turvaamaan venäläisvähemmistön turvallisuuden alueella. Se ei kuitenkaan pyrkinyt puuttumaan sotilaallisesti tilanteeseen. Kokonaisuuteen linkittyi Kirgisialaisten ja alueella olevan suurehkon uzbekivähemmistön välinen yhteenotto, joka lisäsi tilanteen sekavuutta sekä eskaloitumisen riskiä täysimääräiseksi sisällissodaksi. Kirgisian väliaikaishallinto ei saanut tilannetta kontrolliinsa. Vaikka Venäjän ja KTSJ:n joukkojen käyttöä alueella harkittiin, Venäjän näkökulmasta tälle ei ollut tarvetta. Sisäisten levottomuuksien aallon on tulkittu YK:n toimesta olleen sisäisesti masinoituja. Vaikka varsinaisia syyllisiä ei löydetty, on epäilty, että uzbekivähemmistöjen radikalisoituneet jäsenet olisivat olleet levottomuuksien taustalla.³³¹

Kirgisian sisäinen tilanne on rauhoittunut, joskaan se ei ole vakaa. Samat perussyyt epävakauden periytyvät hallinnolta toiselle. Kirgisia on edelleen Venäjän vaikutusvallan alla. Venäjän poliittinen kontrolli perustuu sen sotilaalliseen läsnäoloon, historiaan sekä alueen energiavaroituihin, joihin venäläiset energiayritykset ovat sijoittaneet merkittäviä summia. Venäjällä sotilaallinen läsnäolo alueella perustuu sen käytössä olevaan Kantin lentotukikohtaan, johon se uusi läsnäolo-oikeutensa 15 vuodeksi vuonna 2012. Sen lisäksi sillä on käytössään Issyk Kulin järvellä sijaitseva merivoimien testaustukikohta. Venäjä on tukenut Kirgisiaa merkittäväillä taloudellisilla suorituksilla ja etenkin sen integrointia Euraasian Unioniin, johon se antoi 500 miljoonaa USD. Lisäksi maiden välinen asekauppa on kiihtynyt viime vuosina osana Kirgisian pyrkimyksiä modernisoida sen asevoimia.³³²

Kirgisia tasapainoilee Venäjä ja Kiinan välillä. Sen suurin kauppakumppani on Kiina. Kiinan kasvava vaikutusvalta alueella on poliittis-taloudellista ja pehmeää. Vastaavasti Yhdysvallat on

---

³³⁰ Sama.

³³¹ Sama.

³³² Ks. mm. The Guardian, Russian Tightens Control Over Kyrgyzstan, luettavissa: <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/18/russia-tightens-control-over-kyrgyzstan>, TASS 5.2.2016 sekä globalsecurity.org 5.2.2016. Viitattu 28.12.2016.

joutunut vetäytymään Manasin tukikohdasta vuonna 2014 ja sen toimintaedellytykset alueella ovat huomattavan suppeat. Kirgisian rooli alueellisessa mittakaavassa on pieni, mutta uraanin tuottajamaana sillä on kuitenkin merkittävä suhde etenkin Venäjään, mutta myös Kiinaan ja Yhdysvaltoihin.³³³ Kirgisian alueella on merkittävä rooli osana Venäjän ja Kiinan välistä kilpailua alueellisesta vaikutusvallasta sekä energiasta. Kiinan keinot ovat olleet toistaiseksi pehmeitä, siinä missä Venäjä on panostanut sotilaalliseen läsnäoloonsa sekä sotilasinfrastruktuurinsa kehittämiseen alueella. Venäjä tulee kuitenkin olemaan toimija Kirgisiassa Kantin lentotukikohdassa ja Issyk Kulin alueella olevaan toimintaansa liittyen. Tällä on Kiinan kasvavaa vaikutusvaltaa heikentävä vaikutus ainakin toistaiseksi.

Kokonaisuutena Keski-Aasian valtiot muodostavat geopoliittisen risteyskohdan, joka yhdistää Venäjän, Kiinan, Yhdysvaltojen intressit Keski-Aasian, Lähi-idän sekä Aasian geopoliittisella alueella. Alueen merkitys on korostunut kylmän sodan päättymisen jälkeen mm. sen energiavarojen, Yhdysvaltojen käymien sotien, Kiinan nousun, Venäjän vetäytymisen sekä Putinin valtaannousun jälkeisen alueelle kohdistuneen mielenkiinnon lisääntymisen jälkeen. Yhdysvaltojen suunnitelmat ryhtyä siirtämään turvallisuuspoliittista painopistettään kohti Aasiaa ja Tyynätä valtamerä, sen jo Lähi-idässä ja Aasiassa olevan vaikutusvallan lisäksi korostaa alueen merkitystä. Alueen energiapotentiaali, yhdistettynä alueen epävakauteen sekä tästä muodostuvaan heikkouteen ovat avanneet etenkin Kiinalle mahdollisuuden laajentaa vaikutuspiiriään.

Yhdysvallat ei ole Lähi-idän sitoumustensa sekä Euroopan turvallisuustilanteen vuoksi kyennyt laajentamaan vaikutuspiiriään Keski-Aasiaan. Osa alueen valtioista toteuttaa mielellään etenkin poliittista ja taloudellista yhteistoimintaa Yhdysvaltojen kanssa. Yhteistoiminta on nähty ankurina, joka estää niitä liukumasta liikaa Venäjän tai Kiinan vaikutuspiiriin. Yhdysvallat on kuitenkin edelleen sitoutunut painopisteisesti Persianlahden sodasta käynnistyneeseen turvallisuuspoliittiseen kehitykseen Lähi-idässä, jonka merkitys on kasvanut entisestään terrorisminvastaisen sodan ja arabikevään jälkeen. Kiina ei ole tähän kilpailuun lähtenyt, muuten kuin pyrkien saavuttamaan taloudellista liikkumavapautta alueella. Venäjä taas on palannut toimijaksi Keski-Aasian sekä Lähi-idän alueille ja pyrkinyt vakuuttamaan perinteiset liittolaisensa siitä, että se on luotettava toimija, jonka kanssa kannattaa tehdä yhteistyötä.

---

³³³ Ks. mm. World Nuclear Association, Uranium in Kyrgystan, <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/kyrgyzstan.aspx> 23.9.2016. Viitattu 28.12.2016.

Yhdysvaltojen asteittainen vetäytyminen Afganistanista on muodostamassa alueelle turvallisuustyhjiön, jota Venäjä ja Kiina pyrkivät kilvan täyttämään. Venäjä on pyrkinyt sitomaan alueen valtioita omaan vaikutuspiiriinsä mm. IVY:n, KTSJ:n sekä Euraasian talousunionin kautta. Osa valtioista näkee Kiinan kasvupotentiaalin tulevaisuuden mahdollisuutena. Kiina on kyennyt tukemaan taloudellisesti alueen valtioita ja tätä kautta sitomaan niitä löyhästi kontrolliinsa. Venäjän poliittinen epäluottamus on aiheuttanut haasteen sen toiminnalle alueella. Keski-Aasian valtiot pelkäävät Ukrainan tapahtumien vaikuttavan niiden poliittis-taloudelliseen liikkuvapauteen, mikäli ne vahvistavat suhteitaan Venäjään. Toisaalta Kiinan nouseva talous ja alueellisen vaikutusvallan kasvukaan ei ole ollut hyvä ratkaisu pääosalle valtioista. Historiallisesti Venäjän ylimielinen asenne alueen valtioita kohtaan on kuitenkin ajanut niitä Kiinan syliin. Kiina on kyennyt kohtelemaan valtioita tasaveroisina kumppaneina ja kyennyt antamaan niille taloudellisia hyödykkeitä sekä pääsyn Kiinan markkinoille.³³⁴

5.2.4 Lähi-itä

Lähi-itä on ollut perinteisesti Neuvostoliiton sekä Yhdysvaltojen vastakkainasettelun polttopiste, jossa molemmilla on ollut merkittäviä talouteen, luonnonvaroihin sekä geopolitiikkaan liittyviä intressejä sekä perinteisiä liittolaisia. Yhdysvallat on dominoinut Lähi-itää aina Persianlahden ensimmäisestä sodasta (1990) alkaen. Yhdysvaltojen ongelmaksi on kuitenkin muodostunut sen toiminnasta muodostunut merkittävä epävakaus alueella, joka on osaltaan laskenut Yhdysvaltojen suosiota alueella.

Syyrian kriisi käynnistyi vuonna 2010 Tunisiasta käynnistyneen arabikevään aloittamasta kuu-hunnasta Lähi-idässä. Kriisi levisi läpi Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan, leviten nopeasti mm. Egyptiin, Bahrainiin, Jemeniin, Syyriaan sekä Libyaan. Arabikevään muodostama aalto vaikutti merkittävästi alueen voimatasapainoon ja siirsi pitkään maitaan hallinneita johtajia syrjään. Libyassa toteutunut sisällissota, ilman YK:n valtuutusta toteutettu ilmaoperaatio ja näistä seurannut Libyan presidentti Muamar Gaddafin vallasta syökseminen ja julkinen teloitus vaikuttivat Venäjän näkökulmaan kriisin hoitamisen suhteen ja lopulta myös Venäjän aktiiviseen rooliin osana arabikevättä. Kriisi levisi nopeasti autoritäärisesti johdettuun ja muslimiuskontoa tunnustavaan Syyriaan.

Syyriassa synnyttään tunnustamaan tiettyä uskontoa ja tämä erottaa Syyriasta uskonnollisesti alueen muista valtioista. Maan presidentti Bašar al-Assad on uskonnoltaan šiialainen alaviitti.

---

³³⁴ Ks. esim. World Financial Review, David Denoon, The Strategic Significance of Central Asia, 4.2.2016. Luetavissa: <http://www.worldfinancialreview.com/?p=4956>. Viitattu 28.12.2016.

Al-Assad ei ole uskonnoltaan sunna tai puhdas šiia. Tämä yhtälö on tuomittu aiheuttamaan ongelmia, koska maan suurin uskonto on sunnauskonto. Syyrian uskonnollinen jakauma muodostuu karkeasti 80-prosenttisesti sunneista, šiiojen ja alaviittien muodostaessa vain 10-prosenttia maan uskonnollisesta jakaumasta. Tämä ristiriita maan sisäisessä dynamiikassa on aiheuttanut maassa sisäisiä jännitteitä jo Bašar al-Assadin isän Hazif al-Assadin astuttua valtaan vuonna 1970. Al-Assadin valtaan astuminen perustui mm. Syyriassa ja Irakissa voimakkaasti vaikuttaneen Baath-puolueen tuolloiseen alueelliseen valta-asemaan sekä al-Assadin toteuttamaan sotilasvallankaappaukseen.³³⁵

Syyrian sisällisota käynnistyi vuonna 2011 alkaneista mielenosoituksista, jossa maan turvallisuusviranomaiset käyttivät ylimitoitettua voimaa maan pääkaupungissa Damaskoksessa tapahtunutta sisäistä liikehdintää vastaan ja pidättivät mm. lapsia, joka eskaloi kriisin käynnistymisen ja vaiheittaisen muuntumisen sisällissodaksi. Kriisin alkuvaiheissa al-Assad yritti saavuttaa poliittisen ratkaisun ja estää maan sisäisen konfliktin syntymisen, mutta maan sisäiset levottomuudet ja pyrkimykset syöstä al-Assad vallasta aikaansaivat eskalaation, jota olisi ollut mahdotonta pysäyttää al-Assadin pysyessä edelleen vallassa.³³⁶

Presidentti al-Assad käynnisti sotilaallisen operaation sisäisten levottomuuksien taltuttamiseksi. Syyrian armeijan operaatiot olivat tehokkaita, näytti siltä, että al-Assad oli saavuttamassa asteittaista voittoa. Pinnan alla muodostunut oppositio, joka muodostui pääosin sunnilaisesta ääriaineksesta, käynnisti useilla alueilla aseellisen vastarinnan. Tämä muodosti kasvupohjan myös Irakista alueelle tulleelle äärijärjestö ISIS:lle. ISIS ryhtyi osana oppositiota muodostamaan kasvupohjaa islamilaisen kalifaatin perustamiselle alueelle. Vuonna 2014 ISIS käynnisti aktiivisen toiminnan alueella toimivaa oppositiota sekä Syyrian asevoimia vastaan, joka aiheutti välillisesti myös Yhdysvaltojen liittymisen Syyrian sisällissotaan.³³⁷

Al-Assad esitti virallisen pyynnön sotilaallisesta tuesta Venäjälle heinäkuussa 2015. Al-Assad pyysi historiallista liittolaistaan Venäjää tukemaan Syyrian hallintoa sodan voittamisessa. On väitetty, että Venäjän erikoisjoukot ja sotilasneuvonantajat olisivat operoineet alueella jo vuosia ennen virallista pyyntöä, mutta tämä mahdollisti Venäjän asevoimien virallisen puuttumisen sotaan. Venäjällä oli laivasto- ja huoltotukikohta jo Neuvostoliiton ajalta Tartusissa ja se oli

---

³³⁵ Ks. esim. Hayder al-Khoei (2016), Middle East and North Africa Programme, Syria, Iraq and the Struggle for Power: Intertwined Futures, sekä Jenkins Brian Michael, The Dynamics of Syria's Civil War, 2014 sekä Malantowitz Artur (2013), luettavissa <http://amsterdamlawforum.org/article/view/320> Viitattu 2.1.2017.

³³⁶ Ks. esim. Md. Shafiqur Rahaman (2016) s. 7-13. Luettavissa <http://dx.doi.org/10.20431/2349-0381.0310002> Viitattu 2.1.2017.

³³⁷ Ks. esim. Humud Carla E., Blanchard Christopher M., Nikitin Mary Beth D (2016), Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response.

estänyt YK:n päätöslauselmat al-Assadin hallituksen kaatamiseksi konsensuksessa Kiinan kanssa johdonmukaisesti YK:n turvallisuusneuvoston kokouksissa. Venäjä ryhtyi vahventamaan voimaansa alueella elokuusta 2015 alkaen perustaen uusia tukikohtia mm. Hmeimimin ja Latakian alueelle.³³⁸

Venäjä, yhteistoiminnassa Syyrian, Iranin ja Irakin kanssa perusti koordinoitikeskuksen alueelle, josta ISIS:n vastaista taistelua koordinoitaisiin. Alueen käytön koordinointiin osallistui myös muita osallistuvia valtioita, kuten Israel. Venäjän presidentti esitti 30.9.2015 pyynnön parlamentin ylähuoneelle aseellisen voiman käytöstä maan rajojen ulkopuolella.³³⁹ Samana päivänä venäläiset esittivät Yhdysvalloille pyynnön poistua alueilta, joihin Venäjä tulisi käyttämään aseellista voimaa. Venäjä käynnisti sotatoimen alueella vielä samana päivänä.³⁴⁰

Syyrian tilanne on osaltaan kiristänyt Venäjän ja Yhdysvaltojen suhdetta, mutta nostanut Venäjän roolia kansainvälisessä järjestelmässä. Syyrian sota on leimannut Venäjän ja Yhdysvaltojen uuden hallinnon välistä vuorovaikutusta keväästä 2017 alkaen. Venäjän pitkä suhde Syyrian hallintoon sekä maan geopoliittinen asema ovat olleet keskeisiä syitä Venäjän kriisiin puuttumiseksi. Muun muassa Henry M. Kissinger on tuonut esiin Yhdysvaltojen politiikan toimimattomuuden Lähi-idässä. Tämä on aiheuttanut maalle merkittäviä ongelmia politiikkansa toteuttamiseksi, antanut alueella kasvutilaa kumoukselliselle toiminnalle ja lopulta Venäjän vallan kasvulle alueella.³⁴¹

Venäjä on kyennyt näyttämään, että mikäli sillä on poliittista tahtoa, se kykenee toteuttamaan halumaansa ulko- ja sotilaspolitiikkaa perinteisen intressialueensa ulkopuolella. Venäjä on tätä kautta osoittanut kykynsä pitkäkestoisiin sotilasoperaatioihin ja poliittiseen pitkäjänteisyyteen. Tämä kehitys, yhdistettynä Yhdysvaltojen taantuvaan vaikutusvalttaan Lähi-idän alueella on merkittävää Venäjän suurvaltapolitiittisten tavoitteiden kannalta. Yhdysvaltojen yli 25 vuotta jatkunut dominanssi Lähi-idässä on näyttänyt sen heikkouksia sekä epäluotettavuutta alueen

---

³³⁸ Ks. esim. Md. Shafiqur Rahaman (2016) s. 7-13. Luettavissa <http://dx.doi.org/10.20431/2349-0381.0310002> sekä Humud Carla E., Blanchard Christopher M, Nikitin Mary Beth D (2016), Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response.

³³⁹ Ks. Kremlin kotisivut, <http://en.kremlin.ru/acts/news/50399> Viitattu 30.9.2015.

³⁴⁰ Ks. esim. Wall Street Journal <http://www.wsj.com/articles/russia-iran-seen-coordinating-on-defense-of-assad-regime-in-syria-1442856556>, BBC <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34416519>, NY Times http://www.nytimes.com/2015/10/21/world/middleeast/us-and-russia-agree-to-regulate-all-flights-over-syria.html?_r=0 sekä European Parliament, At Glance, Russia in Syria: Playing for high stakes, tammikuu 2016, luettavissa [http://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/ATAG/2016/573923/EPRS_ATA\(2016\)573923_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/ATAG/2016/573923/EPRS_ATA(2016)573923_EN.pdf) Viitattu 2.1.2017.

³⁴¹ Ks. esim. Wall Street Journal, Henry A. Kissinger, A Path Out of the Middle East Collapse, artikkeli, 16.10.2016 luettavissa <http://www.wsj.com/articles/a-path-out-of-the-middle-east-collapse-1445037513> Viitattu 2.1.2017.

maille ja pitkään vallassa olleilla arabiliiton johtajille. Venäjän paluu alueelle on vastaavasti korostanut sen kykyä puuttua globaaleihin turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin. Jo kaksi vuotta jatkuneen sotilasoperaationsa myötä sen on osoittanut sitoutuneisuutensa perinteisille kumppaneilleen ja tätä kautta lisäämään uskottavuuttaan suhteessa Lähi-idän valtioihin.

Venäjän rooli Iranin ydinaseneuvotteluissa ennen sen puuttumista Syyrian sotaan ja vastaavasti Syyrian presidentti al-Assadin poliittinen konsensus Iranin ja Venäjän kanssa on muodostamassa alueelle uutta voimakeskittymää. Mikäli Venäjä jatkaa nykyisellä linjallaan Lähi-idässä ja kykenee jatkamaan vuoropuheluaan Iranin, Syyrian ja vaikeuksista huolimatta Turkin kanssa on tällä merkittävä rooli Venäjän poliittisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Iran on alueellinen toimija ja sillä on šiialaista uskontoa tunnustavana valtiona merkittävä alueellinen vaikuttavuus mm. Israelin ja Palestiinan alueella olevaan konfliktiin.

Iran ja Syyria tukevat Palestiinan itsenäistymispyrkimyksiä ja pyrkivät tätä kautta patoamaan Israelin valtaa alueella. Israel vastaavasti on Yhdysvaltojen strateginen kumppani ja Israelin vallan heikentäminen ja tätä kautta Yhdysvaltojen valta-aseman alentaminen Lähi-idässä on Venäjän intressien mukaista. Nato-maa Turkin suhde Lähi-itään, Yhdysvaltoihin ja Venäjään on monijakoinen. Toisaalta Turkki ajaa kansallisia etujaan alueella, toisaalta se on pyrkinyt integroitumaan länteen. Turkin EU-suhde ja sen suhde Yhdysvaltoihin on haastava sen Lähi-idän politiikan vuoksi ja toisaalta Naton perustajajäsenenä sillä on merkittävä rooli alueella toteutettavan länsimaisen turvallisuuspolitiikan osana.

Myös Turkki on lähentynyt Venäjää. Monet syistä perustuvat taloudellisiin ja energiapoliittisiin kysymyksiin. Turkissa kesällä 2016 toteutunut sotilasvallankaappausyritys on nopeuttanut maiden välistä lähenemistä. Syyrian sotaan liittyvän Turkin alas-ampuman venäläiskoneen kohtalo ja tähän liittyvä poliittinen problematiikka on unohdettu valtioiden välisissä suhteissa. Turkin ja Venäjän suhteiden mahdollinen lämpeneminen muuttaa alueen voimatasapainoa monessakin suhteessa. Venäjän kontrolli Mustanmeren alueesta paranee, Turkin yhteistyö Venäjän kanssa murentaa Naton fundamentteja sekä kollektiivisen puolustuksen uskottavuutta. Turkin ja Venäjän lämpenevällä suhteella, Syyrian tilanteella sekä Syyrian, Iranin ja Venäjän välisellä vahvistuvalla yhteistoiminnalla on suoraan Venäjän suurvaltapolitiittisia tavoitteita vahvistava vaikutus alueella. Lisäksi etenkin Syyrian sota saattaa tarjota Venäjälle mahdollisuuden poliittiseen sopimukseen Yhdysvaltojen kanssa esimerkiksi Ukrainan tilanteeseen liittyen.

5.2.5 Aasian ja Tyynenmeren alue sekä Kiina

Aasian ja Tyynenmeren alue on noussut Kiinan kasvun myötä 2010-luvun taloudelliseksi kasvukeskukseksi, jossa etenkin suurvalloilla on merkittäviä pitkän aikavälin taloudellisia ja poliittisia intressejä ajettavanaan. Kylmän sodan päättyminen, tähän liittyvä vallan ja talouden uusjako sekä Yhdysvaltojen sitoutuminen terrorisminvastaiseen sotaan ja tästä aiheutuneet taloudelliset paineet Yhdysvaltojen taloudelle ovat nostaneet Kiinan yhdeksi maailman merkittävimmistä poliittisista, mutta etenkin taloudellisista toimijoista. Aasian ja Tyynenmeren alue on ollut perinteisesti Yhdysvalloille ja sen toisen maailmansodan jälkeisten liittolaissuhteiden kannalta merkittävä alue. Yhdysvallat ylläpitää poliittisia ja sotilaallisia sitoumuksiaan alueella mm. Japanille, Kiinaan kuuluvalla Taiwanille, Etelä-Korealle, Australialle sekä lukuisille pienemmille valtioille. Yhdysvalloilla on alueella myös sotilastukikohtia mm. Japanissa, Etelä-Koreassa, Filippiineillä, Guamilla sekä Australiassa. Lisäksi sillä on läheiset liittolaissuhteet mm. Singaporeen ja Thaimaahan, joita se käyttää mm. huoltoon ja tukeutumiseensa.³⁴²

Yhdysvallat käynnisti taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen painopisteensä siirron Euroopasta Aasian ja Tyynenmeren alueelle vuonna 2012 padotakseen Kiinan kasvavaa voimaa alueella. Venäjän ja Ukrainan välinen konflikti, sekä tästä syntynyt Euroopan turvallisuusympäristön muutos kuitenkin keskeytti ainakin toistaiseksi suunnitelman täysimääräisen toteuttamisen. Venäjän ja Kiinan välejä taas leimaa historiallinen vastakkainasettelu, jossa kaksi alueellista suurvaltaa kokevat toisensa sotilaalliseksi uhkaksi ja näennäisesti hyvistä suhteistaan riippumatta varautuvat keskinäisen sodan mahdollisuuteen. Maat ovat kuitenkin solmineet useita yhteistyösopimuksia ja maiden välinen strateginen kumppanuus on päivitetty vuonna 2014. Vuoden 2014 sopimus päivitettiin vain hetki sen jälkeen kun Venäjä oli miehittänyt Krimin ja liittänyt sen itseensä.³⁴³

Venäjän ja Kiinan välit ovat lämmenneet merkittävästi kylmän sodan vuosista. Neuvostoliitto ja Kiina olivat lähellä sotaa -60-70-luvuilla muun muassa valtioiden välisistä rajaepäselvyyksistä ja näihin liittyvistä aseellisista yhteenotoista johtuen. Kiina jopa liittoutui Yhdysvaltojen kanssa tuolloin. Venäjä ei olisi, eikä kykenisi nykypäivänäkään selviämään tavanomaisesta sodasta Kiinan kansanarmeijaa vastaan. Tämä korostaa Venäjän ydinpidäkkeen merkitystä myös

---

³⁴² Ks. esim. National Interest, America's Military Bases in the Asia Pacific; Strategic Asset or Vulnerability, 18.3.2014, luettavissa <http://nationalinterest.org/feature/americas-military-bases-the-asia-pacific-strategic-asset-or-10483>

³⁴³ Ks. esim. Moshes ja Nojonen (Ed.) (2011), s.22-25, sekä The Diplomat <http://thediplomat.com/2016/12/behind-china-and-russias-special-relationship/> Viitattu 5.1.2017.

Kiinaa vastaan. Venäjä ja Kiina ovat nykyään läheisemmässä kumppanuussuhteessa kuin koskaan. Sodan uhka on poistunut maiden välisistä suhteista, mutta historiallinen epäluottamus säilyy kuitenkin suhteen taustalla.³⁴⁴

Maiden välien lämpeneminen on molempien strateginen intressi ja sitä voidaan perustella mm. maiden tarpeella padota Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa alueella. Venäjä tarvitsee Kiinaa Yhdysvaltojen vaikutusvallan ehkäisemiseksi Keski-Aasian, Aasian ja Tyynenmeren alueilla. Vastavasti Kiina tarvitsee Venäjältä energiaa sekä aseteknologiaa, joita Venäjä etenkin Ukrainan kriisistä käynnistyneiden pakotteiden heikentämänä sille ilomielin myy. Yhdessä niiden geopoliittinen koko mahdollistaa Yhdysvaltojen sekä Naton voiman haastamisen ja kiistämisen koko Euraasian alueella ja laajemminkin. Tällä on molempien intressejä palveleva vaikutus. Lisäksi valtioilla on yhteisiä poliittisia ja sotilaallisia yhteistyömekanismia, joiden puitteissa ne harjoittelevat ja operoivat alueella. Näistä tärkeimpinä voidaan pitää Shanghain yhteistoimintajärjestöä, BRICS-järjestelmää sekä Aasian infrastruktuuri-investointipankkia, jonka 57 jäsenestä suurimpia ovat Kiina ja Venäjä. Yhdysvallat ei kuulu Aasian infrastruktuuri-investointipankkiin.³⁴⁵

Maiden presidentit osallistuivat vuonna 2015 molempien valtioiden sotilaallisten vuosipäivien viettoon. Xi Jinping osallistui Moskovassa järjestettyyn Suuren isänmaallisen sodan vuosipäivään 9.5.2015, ottaen sen vastaan presidentti Putinin kanssa. Putin osallistui vastaavasti Xi Jinpingin vieraana Kiinan kansansodan vuosipäivän juhlallisuuksiin 3.9.2015.³⁴⁶ Tämä oli vahva poliittinen sanoma, jolla maat viestivät strategisen suhteensa syvenemisestä.

Venäjän ja Kiinan välisen sotilaallisen yhteistoiminnan voidaan katsoa liittyvän Tyynellämerellä Yhdysvaltojen sekä Japanin voiman alueelliseen tasapainottamiseen sekä Etelä-Kiinan merellä Yhdysvaltojen alueella olevan voiman haastamiseen ja voiman näyttämiseen. Vuonna 2016 maat järjestivät Kiinan johtaman Joint Sea 2016-harjoituksen, jossa maiden laivasto-osastot harjoittelivat yhteistoimintaa ja syvensivät maiden välistä sotilaallista yhteistoimintaa Etelä-Kiinan merellä. Vaikka Venäjän laivaston väitetään toteuttavan tahatonta kauttakulkua Alaskan

---

³⁴⁴ Moshes ja Nojonen (Ed.) (2011), s.22-25.

³⁴⁵ Ks. esim. Suomen valtionvarainministeriö http://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/aasian-infrastruktuuri-investointipankki-aloittaa-toimintaansa sekä Aasian infrastruktuuri-investointipankin viralliset kotisivut <http://euweb.aib.org/html/aboutus/governance/MoB/?show=1> Viitattu 5.1.2017.

³⁴⁶ Ks. esim. EU Council on Foreign Relations, China and Russia: Gaming the West. Luettavissa [http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_195_-_CHINA_AND_RUSSIA_GAMING_THE_WEST_\(002\).pdf](http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_195_-_CHINA_AND_RUSSIA_GAMING_THE_WEST_(002).pdf) Viitattu 5.1.2017.

alueella Yhdysvaltojen aluevesillä säännöllisesti, myös Kiinan väitetään rikkoneen Yhdysvaltojen aluevesiä Alaskassa syksyllä 2015, jolloin presidentti Obama vieraili Alaskassa.³⁴⁷ Lisäksi maiden välillä on yhteistoimintaa terrorismin vastaisessa taistelussa sekä voimistuvaa yhteistoimintaa tavanomaisen sotilaallisen yhteistoiminnan järjestämisessä. Maat harjoittelevat vuosittain terrorismin vastaista taistelua Shanghain yhteistoimintajärjestön puitteissa.³⁴⁸

Kiinan kansantasavalta on alueellinen suurvalta, jolla on yhteistä rajaa pääosan Aasian valtioista, Keski-Aasian valtioista, Venäjän sekä Pohjois-Korean kanssa. Maan pääkaupunki on Peking. Kiinan suurvalta-aseman perusteena toimii sen talous. Maan taloudella on myös globaalia vaikuttavuutta, joka on mahdollistanut maalle sen nykyisen erityissuhteen Yhdysvaltoihin. Kiina on Yhdysvaltojen talouden suurimpia velkojia jopa 1.24 triljoonan Yhdysvaltojen dollarin arvosta.³⁴⁹ Kiina on väkimmäältään maailman suurin valtio n. 1.4 miljardin ihmisen väestömäärällään.³⁵⁰

Kiinan energiantarpeen katsotaan olevan nykytilassa lähes rajaton, jolla on Kiinan ja Venäjän suhdetta edesauttava vaikutus. Kiinan väestö on perinteisesti asunut maaseudulla, mutta 2000-luvulle tultaessa Kiinaan on muodostunut kaupungistumisena tunnettu ilmiö. Pääosa ihmisistä pyrkii muuttamaan kaupunkiin työn ja paremman talouden toivossa. Viimeisten tilastojen valossa noin 56 prosenttia Kiinalaisista asuu kaupungeissa. Tämä on yksi keskeisistä Kiinan sisäpoliittisista ongelmista Kiinan ”hintakuplasta” ilmiönä. Kaupunkiin muuttavilla ihmisillä ei ole varaa asua siellä tai ostaa asuntoa, etenkin ilman ylisuurta lainaa, joka on aiheuttanut merkittäviä riskejä pankkisektorille. Tämä on yhdistettynä tulevaan eläköitymiskehitykseen suurten ikäluokkien eläköityessä tilanteessa, jossa maassa ei ole toimivaa eläkejärjestelmää, on merkittävä sisäistä vakauttava ja tätä kautta myös Kiinan taloutta ja sen pankkijärjestelmää uhkaava tekijä. Ostovoiman voidaan kuitenkin katsoa parantuneen yleisellä tasolla, joka on parantanut Kiinan sisämarkkinan toimivuutta kulutushyödykkeiden suhteen, joskin sillä on ollut minimaalinen vaikutus Kiinan talouteen.³⁵¹

³⁴⁷ Ks. esim. Kiinan Asevoimien viralliset internet sivut, http://english.chinamil.com.cn/view/2016-11/23/content_7374090.htm sekä CNN.com <http://edition.cnn.com/2015/09/04/politics/china-ships-alaska-us-waters/> Viitattu 12.12.2016.

³⁴⁸ Esim. Annual Report to Congress, Military and Security Developments of the Peoples Republic of China 2016, Office of the Secretary of Defence, 26.4.2016. Viitattu 14.1.2017.

³⁴⁹ Kiinan ja Yhdysvaltojen välisestä velkasuhteesta, CSIS, <http://chinapower.csis.org/us-debt/> sekä Money.CNN.com <http://money.cnn.com/2016/12/16/investing/china-japan-us-debt-treasuries/> Viitattu 5.1.2017.

³⁵⁰ Ks. esim. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) tilastointi Kiinan eri tunnuslukuihin liittyen <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=china> sekä Maailman pankin tilastot Kiinan mm. väestömäärän ja BKT:n kehitykseen liittyen <http://data.worldbank.org/country/china> Viitattu 6.1.2017.

³⁵¹ Suomen Pankki, Bofit Kiina ennusteet 1 ja 2/2016. Luettavissa http://www.suomenpankki.fi/bofit/seuranta/kiina_ennuste/Pages/default.aspx Viitattu 7.1.2017.

Kiinan talous perustuu sen massiiviseen tuotantokapasiteettiin, jota on rakennettu pitkälti ulkomaanvelalla. Ongelmaksi on muuttunut sen tuotannon heikko käyttöaste, joka on riippuvainen kysynnästä. On arvioitu, että Kiinan tuotantokapasiteetista vain noin 60 prosenttia olisi käytössä, ja vaikka kysyntää ja tarjontaa on pyritty sopeuttamaan, velkaan perustuvat investoinnit ovat merkittävä riski sen taloudelle. Vaikka talouden kasvua on pyritty ja kyetty rajoittamaan, sen peruslähtökohdat ovat ongelmallisia ja sen talousjärjestelmä kaipaisi uudistuksia. Tämä yhdistettynä sisäpoliittiseen tilanteeseen tekee yhtälöstä haastavan Kiinan nykyiselle valtaeliitille. Talous on Kiinan voimakkain väline osana sen suurvaltataivoitteita ja keskeinen syy myös Venäjälle, joka on sopinut strategisen kumppanuuden sen kanssa. Kiinan ja Yhdysvaltojen taloudellinen sidonnaisuus sekä Kiinan ja Venäjän energiasidonnaisuus tekee Kiinasta merkittävän kumppanin molemmille suurvalloille. Yhdysvallat ei haluaisi taloudellisesti olla niin voimakkaassa suhteessa Kiinaan. Venäjälle sen erityissuhde Kiinaan on Venäjän talouden kannalta elintärkeää.³⁵²

Kiina perusti joulukuussa 2015 Aasian infrastruktuuri-investointipankin (AIIB), jossa on 57 jäsentä. Jäsenmaita ovat Kiinan lisäksi mm. Venäjä, Intia, Pakistan, Australia, pääosa Aasian ja Euroopan valtioista sekä mm. Turkki. Yhdysvallat ei ole liittynyt talousjärjestelmään. Eri näkökulmien mukaan Kiina pyrkii joko kantamaan suurempaa taloudellista vastuuta osana globaalin talousjärjestelmän toimintaa, tai kyseessä on vastavoiman luominen Yhdysvaltojen johtamalle yksinapaiselle talousjärjestelmälle. Jälkimmäinen tukisi suoraan Kiinan ja myös Venäjän strategisia päämääriä, kuten Yhdysvaltojen vaikutusvallan kiistämistä ja haastamista globaalisti kansainvälisen talousjärjestelmän toimintaan liittyen. Yhdysvaltojen näkökulmasta AIIB uhkaa myös kansainvälisen turvallisuusjärjestelmän toimintaa ja mahdollistaa Kiinalle vapaat kädet myös turvallisuuspoliittisesti, koska sen talousjärjestelmä ei ole enää suoraan sidoksissa Yhdysvaltojen johtamaan talousjärjestelmään. AIIB:n yhtenä tavoitteena voi olla Kiinan asevoimien infrastruktuuri- ja asejärjestelmähankkeiden tukeminen. Asejärjestelmien osalta tämä tukisi suoraan myös Venäjää, koska Kiina on yksi Venäjän sotateollisen kompleksin suurimpia asiakkaita. AIIB:n pääomistuksilla voitaisiin tukea myös rakennusprojekteja, kuten sotilassaaria tai lentotukialushankkeita.³⁵³

---

³⁵² Ks. esim. U.S Energy Information Association <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=8070> , Stang Gerald (2014), RAND, Energy Demand and Supply in China https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1244/MR1244.ch2.pdf sekä Suomen Pankki, Bofit Kiina ennusteet 1 ja 2/2016. Luettavissa http://www.suomenpankki.fi/bofit/seuranta/kiina_ennuste/Pages/default.aspx Viitattu 6.1.2017.

³⁵³ Ks. Foreign Affairs, Jeff M. Smith, Beware Chinas Grand Strategy, How Obama Set the Right Red Lines, 20.5.2015 sekä Asian Infrastructure-Investment Bank AIIB kotisivut <http://www.aiib.org/> Viitattu 8.1.2017.

AIIB sekä Venäjän johtama Euraasian talousunioni uhkaavat Yhdysvaltojen johtamaa markkinatalousjärjestelmää. Sen pääveturina on ollut Yhdysvallat ja järjestelmä on tähdännyt yksityistämiseen pohjautuvaan talousmalliin, jossa Yhdysvaltalaiset yritykset ovat olleet etusijalla ja kasvattaneet tätä kautta Yhdysvaltojen taloudellista vaikuttavuutta globaalisti. AIIB:n ja Euraasian talousunionin ristiin sijoitukset Euraasian ja Aasian alueilla kumoavat Yhdysvaltojen talouden vaikutuksia ja lisäävät kiinalaisen ja venäläisen pääoman osuutta alueellisessa infrastruktuurissa. Johtuen markkinan kokonaisvolyymistä, tällä voi olla merkittävä taloudellisia voimasuhteita muuttava vaikutus ensivaiheessa alueellisesti, mutta tulevaisuudessa myös globaalisti.

Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF – International Monetary Fund) sääntömuutos joulukuussa 2013, Venäjän Ukrainalle myöntämään 3 miljardin dollarin lainaan liittyen, vaikutti Venäjän kykyyn lainata ja ottaa lainoja vastaan osana kansainvälisen talousmarkkinan toimintaa. Sääntömuutos vaikeutti jo ennen Ukrainan konfliktiin liittyvän pakotejärjestelmän toimeenpääntöä Venäjän taloudelliseen liikkumavapauteen. IMF on Yhdysvaltojen vetämä talousmekanismi, joka suosii lainoituspolitiikassaan länsimaisten suuryritysten yksityistämispolitiikkaan liittyviä lainoja. AIIB sekä Euraasian talousunioni irrottavat Venäjän ja Kiinan IMF:n talousjärjestelmän vaikutuksilta ja ne kykenevät tätä kautta ristiin lainoittamaan toisiaan alueellisesti, tukemaan infrastruktuurihankkeita sekä muodostamaan IMF:lle kilpailevan alueellisen talousjärjestelmän. Tällä on länsimaita ja etenkin yksityissektorin kasvua hidastava vaikutus Euraasiassa ja Aasiassa. Tämä tukee myös Kiinan suunnitelmia Euroopan silkkiteiden sekä merellisen silkkiteiden käynnistämiseen liittyen.³⁵⁴

Kiinan kehittyvä talous mahdollistaa sille sen asevoimien määrätietoisen kehittämisen, mahdollisesti AIIB:n tuella. Kokonaisuutena Kiinan sotilasstrategian voidaan katsoa olevan puolustuksellinen, joskaan se ei tule tinkimään missään tilanteessa ns. ”yhden Kiinan” periaatteesta, jossa Taiwanin ja Hong Kongin alueiden kuuluminen Kiinaan kyseenalaistettaisiin. Kiina on ydinasesuurvalta, jolla on käytössään rajallinen määrä ydinaseita, ainoastaan satoja. Kiinan ydinpidäke on puolustuksellinen ja Kiina on toistuvasti ilmoittanut käyttävänsä ydin-

---

³⁵⁴ Ks. esim. European Council on Foreign Affairs, Eurasian Integration: Caught Between China and Russia, 7.6.2016, luettavissa http://www.ecfr.eu/article/essay_eurasian , Eurasian Review, China and the Eurasian Economic Union: Prospects for Silk Road Economic Belt, Analysis, toukokuu 2015, luettavissa <http://www.eurasiareview.com/14052015-china-and-the-urasian-economic-union-prospects-for-silk-road-economic-belt-analysis/> , Forbes, No IMF Money for Ukraine, Russia Says, 14.9.2016, luettavissa <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/09/14/no-imf-money-for-ukraine-russia-says/#548de3a7672d> Viitattu 8.1.2017.

aseitaan vain vastaiskuun ja sitoutunut irti ns. ensi-iskun käytöstä tai ydinaseen käytöstä ydinaseettomia valtioita vastaan. Kiinan asevoimien henkilöstömääräksi arvioidaan yli 2 miljoonaa sotilasta, johon ns. puolisosilaalliset joukot eivät lukeudu, niiden vahvuuden ollessa yli puoli miljoonaa henkilöä.³⁵⁵

Kiina on aktiivisesti pyrkinyt laajentamaan asevoimensa toiminta-alueita ja etenkin Etelä-Kiinan meri on muodostunut Kiinan ja Yhdysvaltojen välisen poliittis-sotilaallisen vastakkainasettelun areenaksi viime vuosina. Venäjän sotilaallisen roolin alueella voidaan katsoa olevan pieni, joskin Venäjä on pyrkinyt elvyttämään yhteistoimintaansa Vietnamin kanssa sekä pyrkinyt laajentamaan yhteistoimintaansa Yhdysvaltojen perinteisen liittolaisen Filippiinien kanssa. Lisäksi Venäjä on haastanut Yhdysvallat ja Japanin Ohotanmerellä sijaitsevan Kuriilien 56 saaresta muodostuvaan saariryhmään liittyvän kiistan osalta lisäämällä Venäjälle kuuluvalla Kuriilien saariryhmälle sotilaallista infrastruktuuriaan. Venäjän ja Japanin, joiden välille ei ole toisen maailmansodan jälkeen julistettu rauhaa, välinen kiista koskee Iturupin, Kunaširin, Shikotan ja Habomain saaria, joita Japani pitää ominaan. Saaret luovutettiin toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitolle. Kiistasta huolimatta Japanin ja Venäjän viimeaikaiset suhteet ovat lähentyneet ja maat ovat suunnitelleet mm. Kuriilien alueella taloudellista yhteistyötä sekä rauhansopimusta maiden välille. Kokonaisuutena Kiinan ja Venäjän alueella oleva sotilaallinen voima on merkittävä ja se tasapainottaa merkittävästi Yhdysvaltojen alueella olevien liittolaisten ja Yhdysvaltojen omaa sotilaallista voimaa.³⁵⁶

Kiinan sotilasstrategia on kehittynyt ja puolustuksellinen strategia on muuttunut aktiivisen puolustuksen strategiaksi vuonna 2015 julkaistussa sotilasstrategiassa. Kiina ei ole kuitenkaan vielä saavuttanut kehityksessään ja sisäisissä reformeissaan pistettä, jolla se kykenisi haastamaan globaalisti tai edes alueellisesti länsimaat sen intressialueella. Tämän vuoksi se tarvitsee Venäjän strategiseksi kumppanikseen. Kiina katsoo, että taloudelliset ja poliittiset intressit ovat sen politiikassa etusijalla, mutta se kykenee varmistamaan näiden tavoitteiden saavuttamisen aino-

---

³⁵⁵ Kiinan valtioneuvosto, China's Military Strategy maaliskuu 2015, Peking. Luettavissa http://english.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm sekä Cordesman Anthony H. and Colley Steven with Assistance of Wang Michael (2015), s. 25-27.

³⁵⁶ Ks. Venäjän ja Vietnamin välisistä suhteista, TASS <http://tass.com/defense/906348>, Venäjän asevoimien laivasto-osaston tukeutumisesta Filippiineille, Reuters <http://www.reuters.com/article/us-philippines-russia-military-idUSKBN14O19W> Japanin ja Venäjän presidenttien tapaamisesta Bloomberg <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-12-14/abe-hosts-putin-at-japan-hot-springs-to-resolve-70-year-dispute> sekä Reuters.com Japan PM Hopes for Progress on Peace Treaty with Russia, <http://www.reuters.com/article/us-russia-japan-peace-idUSKBN13U0B9> sekä Sputniknews.com, <https://sputniknews.com/asia/201701081049366285-japan-russia-cooperation-kurils/> Viitattu 6.1.2017.

astaan suorituskykyisillä ja moderneilla asevoimilla. Asevoimillaan se kykenee varmistaa turvallisuutensa ylläpidon osana kansainvälisen järjestelmän muutosta, jossa Kiina näkee itsellään merkittävän roolin, kuten Venäjänkin.³⁵⁷

Etelä-Kiinanmeri on energiarikas alue, joka saattaa olla yksi maailman suurimmista hyödyntämättömistä öljy- ja maakaasureserveistä Arktisten alueiden lisäksi. On arvioitu, että alueelta löytyy jopa 213 miljardia barreliä öljyä. Maailmassa tuotetaan öljyä n. 33 miljoonaa barreliä päivässä, joten kokonaisuutena määrä on suuri. Alueella arvellaan olevan myös merkittävät maakaasuvarat, jotka Kiina pyrkii, mahdollisesti Venäjän tuella hyödyntämään. Yhdysvaltojen voimistunut läsnäolo alueella on aiheuttanut jännitteitä maiden välisissä suhteissa. Yhdysvaltojen ulkoministeri Rex Tillerson on todennut, että Yhdysvallat ei voi antaa Kiinan ottaa Etelä-Kiinan merta haltuunsa. Kiina ei tule tätä näkemystä hyväksymään ja tulee turvaamaan alueelliset intressinsä tarvittaessa myös sotilaallisesti.³⁵⁸

Kiinan näkökulmasta maailman voimakas on siirtymässä euroatlanttiselta alueelta nopeasti kohti Aasia-Tyynenmeren aluetta. Kiinalla on tässä keskeinen rooli, jonka se aikoo turvata. Kiina näkee Yhdysvaltojen tasapainottamiseen pyrkivän strategian sekä Japanin aggressiivisen roolin uhkana omalle asemalleen kansainvälisessä järjestelmässä. Yhdysvaltojen alueellinen liittolaispolitiikka on uhka Kiinalle, koska Yhdysvallat pyrkii sitomaan alueella toimivia valtioita omaan vaikutuspiiriinsä Aasiassa ja Tyynellämerellä. Myös Kiina, kuten Venäjänkin näkee uhkaksi omalle ja alueelliselle kehitykselleen väriavallankumoukset, joihin Kiinan vastaiset voimat alueella sen näkökulmasta pyrkivät.³⁵⁹

Kiinan näkökulma on vastaava kuin Venäjänkin. Yhdysvallat nähdään alueellisesti ongelmallisena valtiona, jonka kasvavalla vaikutusvallalla on Kiinan strategisia tavoitteita ehkäiseviä vaikutuksia. Kiina näkee Yhdysvaltojen pyrkimykset vahvistaa asemaansa Aasiassa ja Tyynellämerellä sen omaa valta-asemaa uhkaavina tekijöinä. Kiinan näkökulmasta sen sisäinen vakaus

---

³⁵⁷ Kiinan valtioneuvosto, China's Military Strategy maaliskuu 2015, Peking. Luettavissa http://english.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm sekä Cordesman Anthony H. and Colley Steven with Assistance of Wang Michael (2015) s. 28-30.

³⁵⁸ Ks. esim. Forbes.com, 22.3.2016, Why the South China Sea Has More Oil Than You Think, <http://www.forbes.com/sites/timdaiss/2016/05/22/why-the-south-china-sea-has-more-oil-than-you-think/#79a71d023a3f>, The Wall Street Journal, 12.7.2016, South China Sea Tensions Leave Oil Potential Untapped, <http://www.wsj.com/articles/south-china-sea-tensions-leave-oil-potential-untapped-1468387010> sekä Bloomberg.com, 12.1.2017, China Pushes Back After Tillerson Warns on South China Sea, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-01-12/tillerson-says-china-can-t-have-access-to-south-china-sea-isles> sekä OPEC, öljyntuotantotilastot 2005 – 2016 <http://peakoilbarrel.com/opec-crude-oil-production-charts/> Viitattu 13.1.2017.

³⁵⁹ Kiinan valtioneuvosto, China's Military Strategy (2015), luettavissa http://english.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm sekä Cordesman Anthony H. and Colley Steven with Assistance of Wang Michael (2015) s. 31-32.

on myös tätä kautta uhattuna. Kiinassa valta ja taloudelliset tekijät ovat keskittyneet kommunistisen puolueen johdolle ja tätä kautta maan valtaeliitille. Kiinan järjestelmä ei ole demokraattinen ja mahdollinen väri vallankumous alueella voisi mullistaa alueellisen tasapainon kokonaisuutena. Tällä olisi koko Aasian, Keski-Aasian sekä Venäjän alueen vakautta heikentäviä vaikutuksia. Tämä ei liene yhdenkään suurvaltatoimijan intresseissä.

Kiinalla on alueella kolme keskeistä strategista tavoitetta. Ensimmäinen näistä liittyy Kiinan taloudellisiin intresseihin ja niiden hyödyntämiseen. Kiina pitää kiinni Etelä-Kiinanmeren öljy- ja maakaasuvarannoista tarvittaessa sotilaallisesti. Se ei anna alueen pienempien valtioiden tai Yhdysvaltojen uhata tätä kokonaisuutta. Toisena tekijänä Kiina kyseenalaistaa ja haastaa Yhdysvaltojen alueellisen vaikutusvallan alueella. Kiina ei hyväksy Yhdysvaltojen läsnäoloa, etenkin Etelä-Kiinan merellä, jonka Kiina tulkitsee suvereenisti omaksi merialueekseen. Kiina ei tule luopumaan ”yhden Kiinan” periaatteesta, jossa Taiwan ja Hong Kong ovat osa Kiinaa. Kiinan näkökulmasta ns. ensimmäinen saariketju, jota Yhdysvallat hallitsee, on sen geopoliittista valta-asemaa heikentävä ja uhkaava tekijä. etenkin kun Yhdysvallat siirtää poliittis-sotilaallisen painopisteensä alueelle.³⁶⁰

Kolmas tavoite liittyy Kiinan tavoitteisiin rakentaa Euroopan silkkitie ja uusi merellinen silkkitie Etelä-Kiinan meren sekä Intian valtameren läpi Intiaan, Lähi-itään, Afrikkaan sekä Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin. Kiinan näkökulmasta on kriittistä, että se hallitsee lähiympäristöään taloudellisesti, poliittisesti ja diplomaattisesti. Etelä-Kiinan merellä kyse on myös luotettavuudesta. Kiinan taloudellinen ja turvallisuuspoliittinen prioriteetti on se, että sen kauppaluksen liikkuminen sen aluevesillä kyetään turvaamaan. Etelä-Kiinan meren täydellinen kontrolli on täysin keskeistä sille myös taloudellisesta näkökulmasta.³⁶¹ Venäjän näkökulmasta silkkitiehanke on ongelmallinen, koska se ohittaa Venäjän. Venäjä ei ole toistaiseksi kuitenkaan ottanut merkittävällä tavalla siihen kantaa, koska se ei halua heikentää strategista suhdettaan Kiinaan.

Kiina ja Venäjä ovat strategisia kumppaneita ja ne ovat myös liittolaisia Shanghain yhteistyöjärjestön ja BRICS-järjestelmän sekä Aasian infrastruktuuri-investointipankin puitteissa. Niiden välisen konsensuspolitiikan tavoitteena on kiistää Yhdysvaltojen voima Aasian ja Tyynenmeren alueella ja Venäjän näkökulmasta sitoa Yhdysvaltojen voimavarat useampiin strategiaan suuntiin. Venäjän ja Kiinan suhteista puuttuu kuitenkin todellinen strateginen syvyys, koska

---

³⁶⁰ Ks. Puranen (2016), s. 19-20. Ensimmäinen saariketju muodostuu Japanista, Japanin hallinnoimista Ryukyu-saarista (mm. Yhdysvaltain Okinawan tukikohta), Taiwanin ja Filippiinien muodostamasta saariketjusta, jonka voidaan katsoa olevan poliittisesta ja sotilaallisesti Yhdysvaltojen kontrollissa.

³⁶¹ Puranen (2016), s. 19-20.

maat näkevät toisensa myös mahdollisina sotilaallisina uhkina toisilleen. Yhdessä maat kykenevät haastamaan Yhdysvaltojen alueellisen valta-aseman kasvun ja Kiina kykenee taloudellansa haastamaan Yhdysvallat.

Molemmat valtiot tähtäävät kansainvälisen järjestelmän muokkaamiseen niille edullisemmaksi. Tästä johtuen maiden välinen konsensuspolitiikka on vain ajallista. Venäjän aktiivinen sotilaspolitiikka on ristiriidassa Kiinan aktiivisen puolustuspolitiikan kanssa. Tämä leimaa maiden välisiä suhteita, estää niitä liittoutumasta toistensa kanssa syvemmin. Ongelmallisimpia ovat molempien sisäiset tekijät, jossa uhka väri vallankumouksista aiheuttaisivat molemmille ylitsepääsemättömiä ongelmia.

Kiinan ja Venäjän syvenevä strateginen kumppanuus on kuitenkin nostanut Venäjän painoarvoa alueellisena ja osin globaalina toimijana. Kiina tarvitsee Venäjää energiapoliittisesti sekä Venäjän myymän aseteknologian kannalta. Yhdistettynä tämä Venäjän voimistuvaan vaikutusvaltaan Keski-Aasiassa, Lähi-idässä ja Etelä-Kaukasiassa ja sen alueellisiin liittolaismalleihin, laajentaa se Venäjän toiminta-alueen entisen Neuvostoliiton aluetta vastaavaksi. Sen poliittinen ja sotilaallinen voima on kuitenkin vain murto-osa Neuvostoliiton vastaavasta. Neuvostohistorian taakka ja epäluottamus Venäjää kohtaan hidastavat myös sen valta-aseman kasvamista alueella tulevaisuudessa.

5.3 Johtopäätökset

Venäjän keskeisin haaste sen kansainvälisen politiikan kannalta ja tätä kautta myös sen suurvalta-aseman kannalta on Yhdysvaltojen globaali valta-asema. Venäjä näkee, että Naton sotilaspolitiikka on Yhdysvaltojen poliittiselle kontrollille alisteista ja Nato on Yhdysvalloille alisteinen sotilasliitto. Naton läheneminen kohti Venäjän raja-alueita sekä strategisia kohteita nähdään tästä syystä uhkaksi Venäjän kansalliselle turvallisuudelle. Tästä näkökulmasta Venäjän kyky ylläpitää vaikutusvaltaansa etenkin Valko-Venäjällä, Moldovassa, Kaliningradissa sekä Ukrainassa ovat tärkeitä Venäjälle. Venäjä käyttää näillä alueilla asevoimiaan tasapainottamaan Yhdysvaltojen sekä Naton voimaa alueella, mutta ei todennäköisesti halua muodostaa suoraa sotilaallista yhteenottoa kiristyneestä sotilaspoliittisesta tilanteesta huolimatta.

Vaikutusvallallaan ja tarvittavalla voimapolitiikallaan se on kyennyt toistaiseksi estämään Naton voiman kasvun intressialueillaan sekä ylläpitämään maantieteellisen puskurivyöhykkeensä länteen. Venäjän taloudellisten intressien ja energiasiirtoreittien varmistaminen ovat myös kriittisiä strategisia tekijöitä sen nykyisen voimapolitiittisen linjan taustalla. Venäjä näkee Yhdysval-

tojen voimistuvan poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen kontrollin Euroopassa, Keski-Aasiassa ja Aasia-Tyynenmeren alueella merkittäväksi uhkaksi sen poliittisille ja taloudellisille intresseille. Tästä syystä se pyrkii kyseenalaistamaan Yhdysvaltojen ja Naton voiman ja vaikutusvallan kasvun lähialueillaan ensisijaisesti poliittisesti, mutta tarvittaessa myös voimapolitiikallaan. Venäjän tavoitteena on myös estää poliittisen ja sotilaallisen tyhjiön muodostumisen alueelle. Venäjän ja Turkin välisen suhteen vahvistaminen mahdollistaisi Venäjälle myös Naton roolin heikentämisen Mustanmeren alueella.

Venäjä pyrkii aktiivisella, mutta pehmeämmällä politiikallaan Etelä-Kaukasiassa sekä Keski-Aasiassa varmistamaan sille suotuisan talous- ja turvallisuuskehityksen ja estämään Venäjälle epäedullisen asetelman muodostumisen tulevaisuudessa. Yhdysvaltojen lisäksi Kiina on alueella aktiivinen toimija, joka pyrkii lisäämään poliittista ja taloudellista kontrolliaan alueesta. Venäjä pyrkii strategisella kontrollillaan varmistamaan sille edullisen poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen asetelman alueella. Venäjän päämääränä on se, että se pystyy puuttumaan sille negatiiviseen kehitykseen tarvittaessa nopeastikin. Keski-Aasian valtioiden autokraattisten päämiesten yllättävät vaihdokset saattaisivat muuttaa Keski-Aasian turvallisuuspoliittista kokonaisuutta ja alueellista voimatasapainoa nopeasti. Myös Lähi-idässä Venäjä on kyennyt vahvistamaan asemaansa Syyrian sodan kautta ja osoittamaan alueen valtioille olevansa valtio, jonka sitoumuksiin voi luottaa. Lisäksi Lähi-idän tilanne on pakottanut Yhdysvallat huomioimaan Venäjän sotilaallisena suurvaltana, jonka kanssa sen on käytävä vuoropuhelua. Tämä saattaa lisätä Venäjän ja Yhdysvaltojen välistä poliittista vuorovaikutusta muun muassa Ukrainan tilanteeseen liittyen tulevaisuudessa.

Venäjän ja Kiinan strategisen suhteen merkitys Venäjälle on keskeinen, mutta Kiinan näkökulmasta Venäjä on kuitenkin altavastaaja maiden välisissä suhteissa. Mailla on yhteisiä turvallisuuspoliittisia intressejä, joista keskeisin on Yhdysvaltojen valta-aseman haastaminen ja tulevaisuudessa läntisiä talousjärjestelmiä vastaavien talousjärjestelmien ja vapaakauppa-alueiden perustaminen. Vaikka maiden välillä on historiallista epäluottamusta, niillä on kuitenkin konsensukseen perustuva ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja. Se tähtää globaalisti Yhdysvaltojen aseman heikentämiseen. Lisäksi eri yhteistyöjärjestelmien ja talousjärjestelmien kautta ne kykenevät muodostamaan poliittista ja taloudellista vaikuttavuutta, jolla on tulevaisuuden potentiaalia. Niiden keskinäinen osin toisiaan vastaan kilpaileva asetelma on kuitenkin molempipuolinen haaste, joka saattaa muuttaa vallitsevaa kokonaisuutta nopeastikin.

Venäjä pyrkii kiistämään Yhdysvaltojen valta-aseman globaalisti. Vaikka Eurooppa näyttäytyy Venäjän ja Naton välisen voimapolitiikkaan ja asevoimien väliseen tasapainottamisen perustuvan suhteen kautta Venäjän painopistealueena on Venäjän ja Naton välinen raja-alue suhteellisen vakaa. Keski-Aasian ja Aasia-Tyynenmeren alueen voidaan katsoa olevan lyhyelläkin aikavälillä epävakampi, merkittävämpi ja haastavampi alue Venäjälle kuin Euroopan. Venäjän pyrkimys moninapaiseen kansainväliseen järjestelmään on mahdollinen tulevaisuudessa Keski-Aasian ja Aasia-Tyynenmeren alueiden kautta. Euroopan kautta se ei ole mahdollista syntyneen tilanteen vuoksi ja tästä syystä Venäjän suhde Eurooppaan ja Natoon on vain yksi pala tätä kokonaisuutta.

Venäjän ja Kiinan voidaan katsoa muodostavan yhdessä alueellisen vastavoiman Yhdysvaltojen globaalille valta-asemalle. Maiden keskinäiset välit ratkaisevat lopulta mihin suuntaan niiden strateginen kumppanuus etenee. Jos Kiina päättää maiden välisten suhteiden viilenemisen tai Venäjän toteuttaman poliittisen linjan vuoksi hylätä Venäjän kumppaninaan, tulisi sillä olemaan Venäjää globaalisti heikentävä vaikutus. Mikäli Venäjän ja Kiinan välisten suhteiden kehitys pysähtyy, Venäjän pyrkimykset moninapaisen kansainvälisen järjestelmän muodostamiseen saattavat vaihtua tulevaisuudessa Yhdysvaltojen ja Kiinan väliseen kaksinapaiseen järjestelmään. Tällöin Venäjän asema olisi sidonnainen lähinnä sen sotilaalliseen voimaan liittyen, jonka kehittämistä ja ylläpitoa Venäjän talous ei enää välttämättä kykenisi tukemaan. Tällä olisi Venäjän suurvalta-asemaa sekä kansainvälistä asemaa merkittävästi heikentävä vaikutus.

Tällä hetkellä Venäjän ja Kiinan väliset intressit ovat kuitenkin yhtenevät Yhdysvaltojen suhteen ja Venäjä on kyennyt alueellisista haasteista riippumatta estämään Yhdysvaltojen vallan kasvun sen intressialueilla. Venäjän keskeisimmät haasteet liittyvät sen poliittisen linjan jatkuvuuteen sekä talousjärjestelmän toimivuuteen kriittisesti linkittyviin talous- ja energiantresseihin sidonnaisiin kysymyksiin sen intressialueilla. Näillä on suoraan sen kansainväliseen asemaan ja suurvalta-asemaan liittyviä vaikutuksia. Se pyrkii turvaamaan ne kaikilla käytössään olevin keinoin, myös voimapolitiittisesti. Tämä johtuu alueella olevien kehittyvien talouksien sen perinteistä energiamarkkinaa-alueutta suuremmasta tulevaisuuden potentiaalista ja energiantarpeesta, jonka kautta Venäjä kykenee ylläpitämään talousjärjestelmänsä toimivuutta. Tällä on myös sen ulko- ja sisäpolitiikkaan ja tätä kautta myös sen kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia vaikutuksia. Sen talousjärjestelmän toimivuus ja vakaus mahdollistaa sille sen poliittisen linjan jatkuvuuden Yhdysvaltojen ja Naton suuntaan. Tämä on Venäjän kannalta merkittävä haaste, johon sillä on oltava vastaus kaikissa tilanteissa.

6. DIPLOMATIICAN JOHTOPÄÄTÖKSET

Venäjän poliittisen linjan muutos käynnistyi 2000-luvun alussa. Pyrkimykset nykyisen, Yhdysvaltojen johtaman kansainvälisen järjestelmän muuttamiseksi ja Venäjän aseman parantamiseksi siinä ovat olleet johdonmukaisia. Venäjä näkee kansainvälisen järjestelmän jakautuneen vaikutusvallan kehiin, jossa globaali pelikenttä on kuulunut Neuvostoliiton hajottua Yhdysvalloille. Se pyrkii muuttamaan tätä asetelmaa. Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikan painopisteen siirto Tyynellemerelle olisi mahdollistanut Venäjälle sen aseman vahvistamisen sen lähiulkomaiden ja Euroopan suhteen. Krimin miehityksestä käynnistynyt Venäjälle kielteinen turvallisuuspoliittinen kehitys keskeytti tämän kehityksen. Venäjän nykyisen intressipiirin keskiössä ovat Venäjän lähiulkomaat, Keski-Aasian valtiot, Eurooppa, Lähi-itä sekä Yhdysvaltojen voimaa tasapainottava strateginen kumppani, mutta perinteinen vihollinen Kiina.

Venäjän epäluottamus länsimaita kohtaan on kasvanut Yhdysvaltojen ABM-järjestelmän, Naton laajenemiskehityksen sekä Venäjän kyvyttömyyden vaikuttaa kansainväliseen politiikkaan liittyen. 2000-luvulla käynnistynyt ”värivallankumousten” aalto on luonut uusia uhkakuvia Venäjän valtionjohdolle. Venäjän näkökulma on ollut se, että sen määrittelemälle intressipiirille tunkeutumisella on vaikutuksia Venäjän kansalliseen turvallisuuteen. Tämä voi muodostaa sotilaallisen vaaran tai uhkan Venäjää kohtaan, josta saattaa eskaloitua konflikti tai sota.

Venäläinen tapa ajatella perustuu syklisyyteen. Sykli on ilmiö, jota toteutetaan ja aina syklin jälkeen arvioidaan, miten tavoitteet on saavutettu ennen seuraavaan sykliin siirtymistä. Tässä suhteessa Venäjän toiminta on ollut johdonmukaista. Venäjän poliittinen tai taloudellinen painoarvo 2000-luvun alussa ei riittänyt Venäjän intressien ajamiseksi kansainvälisessä politiikassa suhteessa muihin suurvaltoihin. Yhdysvaltojen ja Naton lähestyttyä Venäjän intressialueita ja Venäjän talouden mahdollistavan vaikutuksen avulla Venäjä on ottanut jälleen käyttöönsä neuvostoajasta voimapolitiikkaa muistuttavat keinot, joilla se on kyennyt aikaansaamaan haluamaansa vaikutusta.

Venäjän näkemys kansainvälisestä järjestelmästä perustuu historiaan sekä Neuvostoliiton perintöön. Se on sidoksissa myös kulttuurisiin mutta osin myös fatalistisiin tekijöihin, joissa reaktio turvallisuusjärjestelmässä tapahtuvaan muutokseen muuttuu monesti ylimitoitetuksi. Näin kävi Georgiassa 2008 ja on käynyt Ukrainassa vuodesta 2014 alkaen käynnissä olevassa kriisissä. Krimin valtaus oli Venäjän intressien mukaisen turvallisuuskehityksen murtumisen lopputulos. Toteutunut turvallisuuskehitys ei ole ollut Venäjän kannalta paras, vaan mahdollisesti huonoin mahdollinen vaihtoehto. Tämä perustuu mm. Ukrainan suunniteltuun rooliin Euraasian talousunionissa. Venäjän näkökulmasta Ukraina oli lipeämässä Yhdysvaltojen vaikutusvallan

piiriin. Venäjän osalta uhkakuvan konkretisoituminen aikaansai reaktion, jossa korostui kamppailu vaikutusvallasta perinteisen vihollisen Yhdysvaltojen kanssa.

Myös sisäpolitiikalla on ollut roolinsa Venäjän suhtautumisessa Ukrainaan. Presidentti Putin olisi menettänyt uskottavuutensa menettäessään Ukrainan lännelle. Krimin valtausoperaatio nosti presidentti Putinin suosion huippulukemiin Venäjän kansan keskuudessa, jolla on ollut Putinin poliittista linjaa legitimoiva vaikutus Putinin ensimmäistä valtaannousua vastaavalla tavalla. Ukrainan kriisistä syntyneet lännen asettamat talouspakotteet on osin onnistuttu kääntämään osin sisäpolitiikkaa tukeviksi elementeiksi. Niillä on näennäisesti kyetty lisäämään kotimaista teollisuutta, tuotantoa ja työpaikkoja. Pakotteet ovat aiheuttaneet myös taloudellista ja sosiaalista kurjuutta kansalle. Neuvostoliitossa tämä oli kuitenkin normaali tila ja tämä historiallinen linkitys, yhdistettynä perinteisen vihollisen Yhdysvaltojen haastamiseen, on mahdollistanut syntyneen kurjuuden osittaisen ymmärtämisen kansan keskuudessa.

Venäjän historialla on roolinsa osana sen nykyisen toimintaympäristön määrittelyä. Neuvostoliiton hajoamisesta käynnistynyt poliittinen kehitys ja siitä muodostuneet yllätykset muodostavat historiallisen linjan. Linja rakentuu Neuvostoliiton hajoamisesta sekä eriasteisista konflikteista, kuten Tšetšenian sodista, Abhasian ja Etelä-Ossetian tilanteesta, Georgian sodasta, Krimin valtauksista ja Itä-Ukrainan konfliktista sekä Syyrian sodasta. Tämä osoittaa, että monet Venäjän turvallisuusympäristössä tapahtuneet asiat ovat edelleen sidoksissa Neuvostoliiton hajoamisesta johtuviin tekijöihin. Neuvostoliiton hajoamisesta aiheutunut kyvyttömyys vaikuttaa Venäjän intresseihin, Yhdysvaltojen vaikutusvallan laajeneminen sekä uhka värvallankumouksista ovat vaikuttaneet Venäjän valtionjohdon turvallisuusajatteluun. Tämä kokonaisuus on myös ohjannut sitä kohti sen 2000-luvulla omaksumaa voimapolitiittista linjaa.

Pakotteiden ja huonosti toimivan talousjärjestelmän yhdistelmästä syntynyt haastava sisäinen ja taloudellinen tilanne tulee vaikeuttamaan Venäjän sisäistä ja ulkopoliittista tilannetta lyhyelläkin aikavälillä. Sen talouden merkittävä kasvu on nykytilassa mahdotonta. Tällä on vaikutuksia aseellisuuteen, reformeihin, sisäiseen tilanteeseen ja jossain vaiheessa myös valtionjohdon uskottavuuteen. Valtionjohto, presidentti etunenässä kykenee toistaiseksi tasapainoilemaan ulko- ja sisäpolitiikan välissä uhkaan, historiaan ja nationalismiin vetoamalla. Aktiivisella ulko- ja sotilaspolitiikalla on tätä tukeva vaikutus. Valtaeliitin vallassa pysyminen on varmistettava ja sisäinen korruptio on kyettävä pitämään piilossa kansalta. Opposition hajanaisuus ei nykytilassa mahdollista poliittista vastavoimaa presidentti Putinin valtapuolueelle Venäjän sisäpolitiittisessa asetelmassa.

Valtaeliitin ja voimaministeriöiden suhde on keskeinen sisäpoliittisen vakauden ylläpitämiseksi, mutta myös Venäjän valtionjohdon asettamien strategisten päämäärien saavuttamiseksi. Venäjän hallintojärjestelmä on organisoitu tehokkaaksi kokonaisuudeksi, jossa päätökset kyetään toteuttamaan tehokkaasti turvallisuusneuvoston toimenpitein. Venäjän pitkän linjan politiikka on kuvattu sen strategia-asiakirjoissa ja doktriineissa, mutta se kykenee reagoimaan avautuviin tilaisuuksiin tai sitä vastaan kohdistuviin uhkiin nopeasti ja tehokkaasti. Tämä antaa Venäjälle ylläosan etenkin sen lähiympäristössä, mutta nykytilassa myös sen intressialueilla toteutuvalla turvallisuuskehitykselle verrattuna länsimaihin. Tämä perustuu sisäpoliittiseen koheesioon, yhteiseen uhkakäsitykseen ja tästä kumuloituvaan presidentin johtaman turvallisuusneuvoston, valtionjohdon sekä parlamentaarisen päätöksentekojärjestelmän yhteisymmärrykseen Venäjän politiikan toteutusperiaatteista.

Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmä Euroopassa uhkaa Venäjän näkökulmasta sen suurvaltidentiteetin mittarina toimivan ydinpelotteen uskottavuutta ja Naton laajeneminen sen kansallista turvallisuutta. Tästä syystä Venäjä käyttää voimapolitiikkansa tukena sotilaallista voimaansa tasapainottaakseen alueellista tilannetta. Venäjän ja länsimaiden välille syntynyt reaktiokierre on muodostanut tapahtumaketjun, mistä kenenkään on vaikea perääntyä. Entisten neuvostotasavaltojen luisuminen lännen vaikutusvallan piiriin on palauttanut traumaattisen muistikuvan Neuvostoliiton hajoamisesta, jonka Venäjä pyrkii estämään kaikin mahdollisin keinoin. Venäjän näkökulmasta nykyinen kehitys voisi johtaa jatkossa myös Venäjän federaatiosubjektien irtautumispyrkimykseen Venäjästä. Tämä voisi aiheuttaa Venäjän hajoamisen. Venäjä pyrkii sisäpoliittisilla työkaluilla, ulkoista uhkaa korostaen, lisäämään yhteiskunnallista koheesiota ja nationalismia. Tällä se pyrkii ehkäisemään ei-toivottujen ulkomaisten vaikutteiden kasvun venäläisessä yhteiskunnassa, estämään väri vallankumoukset Venäjällä ja sen lähialueilla, sekä estämään epävakauden kasvun sen intressialueilla.

Etelä-Kaukasia ja Keski-Aasia ovat Venäjän pehmeämmän politiikan painopistealueita. Etelä-Kaukasian hallinta mahdollistaa Venäjän roolin ylläpitämisen Mustanmeren alueella sekä Turkin tasapainottamisen. Keski-Aasian valtioiden johtajat ovat Venäjän tukemia autokraatteja ja yllättävät vallanvaihdokset sekä näistä mahdollisesti syntyvät kansannousut uhkaavat Venäjän alueellista suurvalta-asemaa. Venäjän on tämän vuoksi kyettävä ylläpitämään kontrollinsa Etelä-Kaukasian ja Keski-Aasian alueilla. Ilman Venäjän läsnäoloa alueelle syntyy Venäjän näkökulmasta turvallisuuspoliittinen tyhjiö, jonka Kiina tai Yhdysvallat pyrkii täyttämään. Tässä kontekstissa alueen kannalta keskeisinä tekijöinä voidaan pitää myös alueen merkittäviä energiavarantoja sekä Venäjältä näiden alueiden läpi kulkevia energiasiirtoreittejä.

Venäjän pidemmän aikavälin tavoitteena on globaalien pelikentän nykyisten fundamenttien kyseenalaistaminen sekä Venäjän aseman parantaminen osana kansainvälisen järjestelmän muutosta. Yhdysvaltojen ja mahdollisesti myös Kiinan vallan tasapainottaminen on Venäjälle keskeistä. Venäjän merkittävin pitkän aikavälin tavoite on kuitenkin uuden kansainvälisen järjestelmän muodostaminen. Uudessa järjestelmässä Venäjällä olisi merkittävä rooli järjestelmän ja siinä tapahtuvan toiminnan määrittelijänä. Suurvalta-asema ja sen todistaminen ovat keskeisiä Venäjän nykyistä poliittista ja sotilaallista toimintaa yhdistäviä tekijöitä. Venäjä näkee itsensä suurvaltana ja sen on kyettävä todistamaan tämä myös muille suurvalloille.

Suurvaltastatuksen todistaminen sekä maantieteellisten puskurivyöhykkeiden ylläpito ovat keskeisiä syitä Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan voimapoliittisen aspektin korostumiseen 2000-luvulla. Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikka on ollut tässä suhteessa johdonmukaista. Venäjä on toteuttanut määrittelemäänsä poliittista linjaa, reagoinut yllättäviin shokkeihin sekä hyödyntänyt avautuneet mahdollisuudet, kuten Syyrian sodan, suurvalta-asemansa todistamisessa. Venäjän kansa on ymmärtänyt Ukrainan tilanteen merkityksen, jolla on ollut sisäpoliittisesti presidentti Putinin valtaa vahvistava vaikutus. Toisaalta se ei ole ymmärtänyt Syyrian operaation tarvetta, jolla on kuitenkin ollut ulkopoliittisesti Venäjän sotilaallista ja poliittista suurvalta-asemaa vahvistava vaikutus. Sillä on ollut myös sen strategisia tavoitteita mahdollistava vaikutus, joka saattaa edesauttaa Venäjän tavoitteiden saavuttamista myöhemmin sen muilla intressialueilla. Myös Venäjän strateginen suhde Kiinaan on korostanut sen suurvalta-asemaa.

Venäjän poliittisen linjan muutoksen pääsyy on Venäjän ja Yhdysvaltojen välisen suhteen toimimattomuus kylmän sodan jälkeisellä ajanjaksolla. Venäjän nykyinen politiikka on mahdollistanut lyhyellä aikavälillä Venäjälle sen suurvalta-aseman vahvistamisen. Poliitiikkansa toteutuksella Venäjä pyrkii muodostamaan asetelman, jossa sen intressit huomioidaan kansainvälisessä politiikassa etenkin Yhdysvaltojen toimesta. Pidemmällä aikavälillä Venäjän ongelmaksi muodostuu kuitenkin maan politiikan ja talouden jatkuvuus. Jatkuvuuden turvaaminen edellyttäisi Venäjältä sen talousjärjestelmän uudistamista sekä Venäjän toteuttaman voimapoliittisen linjan liennyttämistä. Venäjä pyrkineekin tulevaisuudessa liennyttämään suhteitaan länteen, sekä löytämään lisää yhteistyörajapintoja Kiinan, Turkin ja Intian kanssa. Saavuttaakseen tärkeimmän tavoitteensa, kansainvälisen järjestelmän uudelleenmäärittelyn, Venäjän tulisi kyetä rakentamaan luottamusta suhteessaan länsimaihin, etenkin Yhdysvaltoihin. Länsimaat eivät luota Venäjän valtionjohtoon ja Venäjän valtionjohto ei luota länsimaihin. Tämän vuoksi poliittisen ja taloudellisen suhteen palauttaminen Ukrainan kriisiä edeltävään tilaan on vaikeaa, mutta Ukrainan kriisin ratkaisu on Venäjän sekä Yhdysvaltojen käsissä.

Venäjä muokkaa globaalia turvallisuusjärjestelmää pyrkien kyseenalaistamaan järjestelmän nykyiset fundamentit. Sen tavoitteena on tulevaisuudessa olla järjestelmää määrittelevä tasa-arvoinen suurvalta Yhdysvaltojen kanssa. Venäjän voimapolitiittinen linja on pysäyttänyt Venäjän näkökulmasta sille negatiivisen turvallisuuskehityksen sen intressialueilla. Venäjän ja Yhdysvaltojen välinen vuorovaikutus on lisääntynyt samasta syystä. Venäjä on sotilaalliseen voimaansa perustuen kyennyt toistaiseksi ylläpitämään kontrollinsa lähiulkomaissaan ja ylläpitämään maantieteellisen puskurivyöhykkeensä. Strategisella kontrollillaan se kykenee ylläpitämään vaikutusvaltaansa Etelä-Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa, tasapainottaen samalla Kiinan ja Yhdysvaltojen voiman kasvua alueella. Strateginen kumppanuus Kiinan kanssa on Venäjälle välttämättömyys, jossa Venäjä on kuitenkin poliittinen ja taloudellinen altavastaja. Maiden väliset yhteistyömuodot kuitenkin edesauttavat molempien maiden intressien mukaista Yhdysvaltojen vaikutusvallan heikentämiseen tähtäävän politiikan toteutusta. Maiden välinen suhde pysynee vakaana niin kauan kunnes Kiina on riittävän vahva toteuttamaan tavoitteidensa mukaista politiikkaa itsenäisesti.

Venäjä on kyennyt parantamaan 2000-luvun voimapolitiikallaan sotilaallista suurvalta-asemaansa. Myös poliittisesti sen vuorovaikutus suhteessa Yhdysvaltoihin on kehittynyt. Taloudellisesti Venäjän asema on heikentynyt globaalisti, millä on ollut sen muita saavutuksia kumoava vaikutus. Venäjän taloudessa ja poliittisessa tilanteessa olevat epävarmuudet tulevat estämään toistaiseksi Venäjän nousun vakiintuneeksi järjestelmää määritteleväksi suurvallaksi. Tilanne ei tule muuttumaan niin kauan kuin kansainvälinen järjestelmä on Yhdysvaltojen ja länsimaiden kontrolloima. Venäjä pyrkii tästä syystä tasapainottamaan Yhdysvaltojen valta-asemaa Kiinan ja eri liittolaismalliensa kautta myös niiden tulevaisuuden potentiaalin vuoksi.

Venäjä ei nykyisessä tilanteessaan kykene haastamaan Yhdysvaltojen globaalia vaikutusvaltaa. Mikäli Venäjä ei kykene kehittämään taloudellista asemaansa, ylläpitämään saavutuksiaan intressialueillaan, liennyttämään suhteitaan länsimaihin ja löytämään korvaavia mekanismeja lännen kontrolloimalle talousjärjestelmälle, ei se myöskään tulevaisuudessa kykene saavuttamaan sen intressejä palvelevaa tasa-arvoista suhdetta Yhdysvaltoihin. Tämä on edellytys sen kansainvälisesti tunnustetulle suurvalta-asemalle. Venäjän 2000-luvulla omaksuma voimapolitiittinen linja on parantanut hetkellisesti Venäjän suurvalta-asemaa kansainvälisessä järjestelmässä. Mikäli Venäjä jatkaa poliittisella linjallaan, tulee se lopulta heikentämään kokonaisuutena Venäjää kaikilla sen politiikan osa-alueilla. Tämä tulee, ilman Venäjän poliittisen linjan muutosta, estämään Venäjän nousun yhdeksi järjestelmää määrittelevistä moninapaisen kansainvälisen järjestelmän navoista myös tulevaisuudessa.

6.1 Pohdinta, tutkimuksen luotettavuus ja kritiikki

Tutkimusprosessin käynnistyessä syksyllä 2015 ja tutkimusprosessin aikana, turvallisuusympäristö on ollut jatkuvassa muutoksessa. Suurvaltojen välinen vastakkainasettelu on näennäisesti kiihtynyt kylmän sodan jälkeisen historian jälkeisen ajanjakson korkeimmalle tasolle. Suurvaltojen eroavat turvallisuusintressit eivät ole kuitenkaan poistaneet niiden välistä vuorovaikutusta. Tämä on luonut haastavat, mutta hedelmälliset lähtökohdat tutkimuksen toteuttamiselle. Venäjän sisäinen ja ulkoinen kehitys huomioiden valittu teoreettinen näkökulma, uusklassinen realismi on soveltunut hyvin tutkimustyön teoreettiseksi lähtökohdaksi. On kuitenkin huomattava, että uusklassinen realismi on edelleen kehittyvä ja monien realismin teoretikkojen näkökulmasta ristiriitainen teoria. Uusklassisen realismin tavoitteena on erotella järjestelmässä toimivat valtiot menemällä niiden valtiojärjestelmän sisälle sekä tarkastella niiden politiikan päämääriä. Tämä tekee lähestymistavasta kattavan, mutta myös haastavan. Toisaalta toisen lähestymistavan käyttö olisi todennäköisesti muuttanut myös tutkimuksen lopputuloksia.

Lähdeaineisto on mahdollistanut tutkimusprojektin laadullisen, mutta lähdekriittisen toteutuksen. Lähdekritiikin käytöllä on pyritty varmistamaan lähdeaineiston laatu ja luotettavuus. Tutkimuksen lähdeaineisto on muodostunut kotimaisesta, kansainvälisestä sekä venäläisestä aineistosta. Keskeisessä roolissa ovat olleet Venäjän julkilausumat strategia-asiakirjat ja doktriinit. Venäjän virallisia strategia-asiakirjoja on pidettävä luotettavana strategisena viestintänä, joskin ne esittävät ideaaleja ja tavoiteloja sekä jättävät asioita sanomatta. Niissä on ulkopoliittinen sekä sisäpoliittinen sanoma. Niitä on tulkittava ja vertailtava politiikan kokonaisvaltaiseen toteutukseen, niissä määritettyjen päämäärien arvioimiseksi. Läntisiä sekä venäläisiä medialähteitä käyttämällä on kyetty luomaan kuva Venäjän poliittisesta kokonaisuudesta sekä selittämään kansanvälisen järjestelmän vuorovaikutussuhteita.

Tutkimusta ja sen tuloksia voidaan pitää luotettavina. Tutkimus vastaa tutkimukselle asetettuihin päämääriin ja selittää tutkimuskohdetta teoriasidonnaisesti. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat, tieteenfilosofia sekä tutkimusmenetelmät ovat mahdollistaneet tutkimusaineiston käsittelyn ilman realismin teoriapohjassa yleisesti käytettyjä laskennallisia mittareita abduktiiviseen päättelyyn perustuen. Kokonaisuus on eheä ja perustelut tehdyille johtopäätöksille löytyvät tutkimuksen leipätekstistä sekä luvut päättävistä johtopäätöksistä. Lähteiden tulkinta on perustunut tieteenfilosofisiin lähtökohtiin ja lähteitä on pyritty luotettavuuden varmistamiseksi löytämään useampia valitun ilmiön selittämiseksi.

Tutkimuksen keskeisenä kritiikkinä voidaan pitää työssä käytetyn rajauksen väljyyttä. Lisäksi luvun viisi maakohtainen käsittely on jäänyt tutkimuksen sivumäärää koskevien rajoitteiden

vuoksi tavoitteitaan pintapuolisemmaksi. Toisaalta, tavoitteena on ollut tutkia kokonaisvaltaisesti Venäjän poliittisen linjan muutosta ja sen nykyisen suurvaltapolitiikkaa tukevan politiikan toteutusta 2000-luvulla. Tämä on edellyttänyt Venäjän määrittelemien tavoitteiden, Venäjän valtionjohtoa rajoittavien ja mahdollistavien tekijöiden sekä Venäjän politiikan prioriteettien sekä intressialueiden tutkimista. Tämä on mahdollistanut kokonaisvaltaisen lähestymisen Venäjän politiikan päämääriin ja mahdollistanut tutkimusongelmaan vastaamisen. Venäjän 2000-luvun poliittinen linja on nostanut korostuneesti Venäjä-tutkimuksen määrää niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Venäjä-tutkimuksesta on vaikea löytää täysin uusia näkökulmia Venäjästä. Tässä tutkimuksessa uusi näkökulma on pyritty löytämään nimenomaisesti laajentamalla tutkimusta Eurooppa-keskeisestä tarkastelusta laajemmaksi kokonaisuudeksi. Rajaukset ovat auttaneet tutkimustulosten muodostamista.

Turvallisuusympäristön muutos korostaa laadukkaan ja koordinoitun Venäjä-tutkimuksen tarvetta Puolustusvoimissa ja laajemmin. Venäjän poliittisten, taloudellisten ja sotilaallisten tavoitteiden tutkiminen on Suomen kannalta tärkeää ja Venäjän toiminnalla on aina vaikutuksia Suomen turvallisuusympäristöön. Venäjää tarkastellaan monesti huomattavan suppeasti, etenkin sen geopoliittisen ja taloudellisen intressialueen kannalta. Laajojen toisiinsa kytkeytyvien tutkimusprojektien kautta muodostettava kokonaiskuva Venäjästä ja sen tavoitteista olisi tärkeää sen toiminnan eri ulottuvuuksien ja Venäjää koskevan ymmärryksen parantamiseksi.

Tutkimustyön laajentaminen tai sitä tukevan jatkotutkimuksen tekeminen on mahdollista. Venäjän ja Yhdysvaltojen sekä Venäjän ja Kiinan välisen suhteen arvioiminen laajemmin voisi olla tarkoituksenmukaista mm. näiden turvallisuuspolitiikan vertailtavuuden sekä tulevaisuuden suhteiden sekä suhteisiin liittyvien riskien kannalta. Myös Venäjän ja Intian sekä Venäjän ja Turkin välisten suhteiden arvioiminen maiden poliittisen ja taloudellisen yhteistyön ja siinä ilmenevien riskien osalta voisi olla tarkoituksenmukaista. Venäjän talous on sen poliittisen linjan tärkein mahdollistaja tai rajoittaja. Tästä näkökulmasta Venäjän, Kiinan ja muiden kehittyvien talouksien talouspolitiikan turvallisuuspoliittisten vaikutusten arviointi ja seuranta on tärkeää ja korostuu tulevaisuudessa johtuen niiden tulevaisuuden potentiaalista.

Venäjä on Suomelle keskeinen toimija. Tästä syystä Venäjää tulee tutkia aktiivisesti eri näkökulmista, erilaisten teoreettisten näkökulmien läpi, eri tasoilla ja eri laajuisten tutkimusprojektien kautta. Eri näkökulmien ja teoreettisten lähestymistapojen muodostamat lähtökohdat auttavat selittämään sekä ymmärtämään Venäjän kehitystä. Ymmärrys mahdollistaa Venäjän toteuttaman politiikan vaikutusten arvioinnin Suomen kannalta osana nykyistä nopeasti muuttuvaa turvallisuusympäristöä.

LÄHDELUETTELO

VIRALLISET STRATEGIA-ASIAKIRJAT JA DOKTRIINIT:

Annual Report to Congress, Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2015. Office of the Secretary of Defense 2015. Luettavissa <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2016%20China%20Military%20Power%20Report.pdf>

China's Military Strategy, Kiinan valtioneuvosto maaliskuu 2015, Peking. Luettavissa http://www.chinadaily.com.cn/china/2015-05/26/content_20820628.htm

Доктрина информационной безопасности Российской Федерации, Venäjän informaatioturvallisuuden doktriini, 9.9.2000 sekä Venäjän informaatioturvallisuuden doktriini "luonnos" 5.11.2015. Luettavissa http://infosystems.ru/assets/files/files/doktrina_IB.pdf

Энергетическая стратегия России на период до 2030 года. Venäjän energiastrategia vuoteen 2030 saakka. Luettavissa <https://minenergo.gov.ru/node/1026>

Энергетическая стратегия России на период до 2035 года (основные положения). Venäjän energiastrategia vuoteen 2035 saakka (perussäädökset). Luettavissa <https://minenergo.gov.ru/node/1913>

Euraasian talousunionin perussopimus, luettavissa englanniksi http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/treaty_on_eeu.pdf

Концепция внешней политики Российской Федерации 12.12.2013 Venäjän federaation ulkopoliittinen konseptio 12.2.2013. Luettavissa <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d447a0ce9f5a96bdc3.pdf>

Концепция внешней политики Российской Федерации 1.12.2016 Venäjän federaation ulkopoliittinen konseptio 2016. Luettavissa <http://static.kremlin.ru/media/acts/files/0001201612010045.pdf>

Конституция Российской Федерации, 12.12.1993. Venäjän federaation perustuslaki, 12.12.1993. Luettavissa <http://constitution.kremlin.ru/>

Морская доктрина Российской Федерации 26.7.2015 Venäjän federaation meridoktriini 26.7.2015. Luettavissa <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/uAFi5nvux2twajftS5yrIZUVTJan77L.pdf>

National Security Strategy, United States of America, February 2015. Luettavissa https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

The National Military Strategy, United States of America, June 2015. Luettavissa http://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/2015_National_Military_Strategy.pdf

Патриотическое Воспитание Граждан Российской Федерации на 2016 - 2020 года. 30.12.2015. Patrioottinen kansalaiskasvatus Venäjän federaatiossa 2016 – 2020. Luettavissa <http://www.gospatriotprogramma.ru/programma%202016-2020/>

Russian media – Under State Control, Euroopan parlamentin julkaisu, toukokuu 2015. Luettavissa [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/559467/EPRS_ATA\(2015\)559467_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/559467/EPRS_ATA(2015)559467_EN.pdf)

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года, от 12 мая 2009. Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden strategia vuoteen 2020 saakka, 12.5.2009.

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации 31,12,2015. Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden strategia, 31.12.2015. Luettavissa <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>

Стратегия развития Арктической зоны Российской Федерации и обеспечения национальной безопасности на период до 2020 года Venäjän federaation arktinen strategia vuoteen 2020 saakka. Luettavissa <http://government.ru/media/files/2RpSA3sctElhAGn4RN9dHrtzk0A3wZm8.pdf>

Военная доктрина Российской Федерации 1993, 2000, 2010, 2014. Venäjän federaation sotilasdoktriinit 1993, 2000, 2010 sekä Военная доктрина Российской Федерации 25.12.2014, Venäjän federaation sotilasdoktriini, 25.12.2014. Luettavissa <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>

Указ Президента Российской Федерации от 5 апреля 2016 г. N 157. ”Вопросы Федеральной службы войск национальной гвардии”, Venäjän presidentin ukaasi 5.4.2016 N 157. ”Kysymykset federaatiopalvelun joukosta Kansalliskaarti”. Luettavissa <http://static.kremlin.ru/media/acts/files/0001201604050058.pdf>

Законопроект № 124578-5 Закон Российской Федерации о поправке к Конституции Российской Федерации "Об изменении срока полномочий Президента Российской Федерации и Государственной Думы, Esittely no 124575-8 duumalle Venäjän federaation perustuslain muuttamiseksi. Luettavissa <http://api.duma.gov.ru/api/transcript/124578-5>

Указ Президента Российской Федерации от 24.05.2017 № 236 Об утверждении Положения об оперативно-территориальном объединении войск национальной гвардии Российской Федерации. Presidentin ukaasi No 236 24.5.2017. Asetus Venäjän federaation Kansalliskaartin operatiivis-alueellisten joukkojen ryhmyksestä.

TYÖPAPERIT JA MUUT JULKAISUT:

Astapenia Ryhor, Balkunets Dzmitry, Belarus-Russia Relations after the Ukraine Conflict, Analytical Paper 5, 1.8.2016, Minsk-London. Luettavissa <http://belarusdigest.com/papers/belarus-russia-relations.pdf>

Cordesman Anthony H., The Background to Putin's Actions in Syria and the UN: Russia's New View of the U.S. and Western Strategy, 3.8.2015. Luettavissa <https://www.csis.org/analysis/background-putin%E2%80%99s-actions-syria-and-un-russia%E2%80%99s-new-view-us-and-western-strategy-color>

Ermarth, Fritz, W: Russia's Strategic Culture: Past, Present, and ... in Transition? Defense Threat Reduction Agency, 2006. Luettavissa <https://fas.org/irp/agency/dod/dtra/russia.pdf>

Герасимов В.2013, Ценность науки в предвидении, Военно промышленный курьер No 8 (476) 2013. Gerasimov V. 2013, Tieteen Arvo on Ennustaminen, VPK No8 (476) 2013. Luettavissa <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>

Giles Keir, Russia and Eurasia Programme, Russia's 'New' Tools for Confronting the West Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power, Chatham House, Työpaperi, March 2016. Luettavissa <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/2016-03-russia-new-tools-giles.pdf>

Komulainen Tuomas, Korhonen Vesa, Lainela Seija, Rautava Jouko ja Sutela Pekka, Venäjän Talous Putinin Aikana, Suomen Pankki, Bofit, 4/2004. Luettavissa <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/12576/112921.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Korhonen Iikka, Korhonen Vesa, Lainela Seija, Simola Heli ja Solanko Laura, Venäjän Talouden Uusi Aika, Suomen Pankki, Bofit, 2012. Luettavissa <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/12575/170625.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Korhonen Iikka, Korhonen Vesa, Solanko Laura, Sutela Pekka, Sirkjärvi Maija, Venäjä Kriisin Jälkeen, Suomen Pankki, Bofit, 2010. Luettavissa <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/12556/166880.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kästner Ante, From Chaos to Pragmatism? The Domestic Dimension of Russian Foreign Policy 2001 – 2008, German Development Institute, 2008. Luettavissa https://www.diegdi.de/uploads/media/DP_19.2008.pdf

Lalu Petteri ja Pynnöniemi Katri, Huomioita Venäjän sotateollisen kompleksin kehitysnäkymistä, Puolustusvoimien tutkimuslaitos, tutkimuskatsaus 4/2015, 12.10.2015. Luettavissa

http://puolustusvoimat.fi/documents/1951253/2815786/PVTUTKL_TUTKIMUSKAT-SAUS_2015_4.pdf/083e9638-7986-457c-adf8-fa43ab4a8a7a

Oxenstierna Susanne & Tynkkynen Veli-Pekka (ed.), Russian Energy and Security up to 2030, book launch seminar at Aleksanteri Institute 13.2.2014. Luettavissa http://www.helsinki.fi/aleksanteri/english/news/events/2014/Susanne%20Oxenstierna_Introduction.pdf

Puranen Matti, Kiinan Ulko- ja Sotilaspolitiikka Muutoksessa, MPKK, Sotataidon laitos, JulkS 3, Työpapereita No 4. Helsinki 2016. Luettavissa <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/123580/Puranen2%28net%29.pdf?sequence=2>

Rantapelkonen Jari ja Koistinen Lotta, Pohdintoja sotatieteellisistä käsitteistä, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2, Tutkimusselosteita nro 1. 2016.

Rautava Jouko, Krimin kriisi on jo nyt tullut kalliiksi Venäjälle. Suomen Pankki, 2014. Luettavissa <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/12752/173094.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Russian International Affairs Council, The Ukrainian Challenge for Russia, Working Paper, 24/2015, Moskova 2015. Luettavissa http://russiancouncil.ru/en/activity/workingpapers/the-ukrainian-challenge-for-russia/?sphrase_id=506882

Schweller Randall ja Wolthforth William C.: Power test, Updating realism in the response to the end of the cold war, security studies. Ohio press 24.12.2007. Luettavissa http://www.researchgate.net/publication/232927313_Power_Test_Evaluating_Realism_in_Response_to_the_End_of_the_Cold_War

Suomen Pankki, Bofit, Venäjä-viikkokatsaukset sekä Venäjä-ennusteet 2015 – 2017. Luettavissa <https://www.bofit.fi/fi/seuranta/viikkokatsaus/>

Sutela Pekka (1992), Idäntalouksien katsauksia, Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit, Suomen Pankki, Bofit, 1992/2002. Luettavissa <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/13832/0192PS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Shlapak David A. and Johnson Michael W., Rand, Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank, Wargaming the Defense of the Baltics. 2016. Luettavissa https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1253/RAND_RR1253.pdf

Talliaferro Jeffrey, State Building of Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource Extractive State, Security Studies vol. 15, no 3

Ulkopoliittinen instituutti, Russias strategy towards Syria, 2013. Luettavissa <https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahU-KEwjqvZTs1pfVAhXBA5oKHX0FDMEQFggpMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fiia.fi%2Fassets%2Fpublications%2Fbp131.pdf&usg=AFQjCNG9VQ2pEiiFkLwrsKng-vUZVTDweXQ&cad=rja>

Wolthforth William C., Realism and the end of the cold war. International security vol 19 no 3, 1994-1995.

JULKAISUT:

Aalto Pami (toim.), Russias Energy Politics – National, Interregional and Global Levels. Tampereen yliopisto, Edward Elgar Publishing Ltd. UK, 2012.

Azrael Jeremy, Crane Keith, Peterson D.J, Political and Economic Outlook for Russia and the Future of the Automotive Industry, WR145/2004, RAND Enterprise Analyses, 2004.

Blomberg Fred, Euroopan voimatasapainojärjestelmä 1990-2012, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian Laitos, julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia no 32, 2013.

The Casimir Pulaski Foundation, The modernization program of the Armed Forces of the Russian Federation - current status and prospects of success, 30.1.2015 Varsova.

Carlsson Märta, The Structure of Power – an Insight in to the Russian Ministry of Defence. 2012. Swedish Defence Research Agency (FOI), Raportti nro FOI-R-3571-SE.

Carlsson Märta, Oxenstierna Susan and Weissmann Mikael, China and Russia – A Study on Cooperation, Competition and Distrust. Swedish Defence Research Agency (FOI), kesäkuu 2015.

Clauzewitz Carl von, Sodankäynnistä, Smedjebacken 1998.

Christensen Thomas J., Perceptions and Alliances in Europe 1865-1940, Winter 1997

Cordesman Anthony H. and Colley Steven with Assistance of Michael Wang, Chinese Strategy and Military Modernization in 2015: A Comparative Analysis. CSIS, 2015.

CSIS Report for Congress, Russia-Georgia Conflict in August 2008, Context and Implications for U.S Interests

Dahl Robert A., A Concept of Power, artikkeli, Yale Department of Political Science, Yale University, 1957

Donovan George T. JR, Russian Operational Art in the Russo-Georgian War 2008, US Army War College, Pennsylvania 2009.

Dyson Tom, Croft Stuart (ed.): New Security Challenges, Neoclassical realism and Defence Reform in Post-Cold War Europe, Palgrave-McMillan 2013.

Fisher Benjamin B, A Cold War Conundrum: A Soviet Scare, Historiallinen dokumentti, julkaistu 19.3.2007.

Forsström Pentti, Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon Laitos., Julkaisusarja 3: Työpapereita 3. Helsinki 2016.

Friedberg Aaron L.. The Weary Titan. Britain and the experience of relative decline 1895-1905. Princeton University press 1988.

Fearon James, "Domestic Politics, Foreign Policy, and Theories of International Relations", annual review of political science, vol. 1, 1998.

Garthoff Raymond L., A Journey Trough the Cold War A Memoir of Containment and Coexistence, Brookings Institution Press, Washington DC, 2001.

Gorenburg Dmitry, The Southern Kuril Islands Dispute, PONARS Eurasia Policy Memo No. 226 September 2012

Gilpin Robert. War and Change in world politics. Cambridge University press 1981.

Giles Kier, Russia's Russias 'New' Tools for Confronting the West, Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power, Chatham House 2016

Heusala Anna-Liisa, Pyykönen Emilia ja Kivinen Markku, Venäjän Turvallisuuspolitiikka, tutkimus Suomessa ja kehitystrendit Venäjällä, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, JULKS39/2016, 2016.

Ho Chun Kwang, The BRICs Superpower Challenge: Foreign and Security Policy Analysis, Routledge 2016,

Hyde-Price Adrian, European Security in 21st Century – Defence studies 2, 2007.

Hyttinen Timo, Viimeaikaisten konfliktien maasodalliset opit Venäjän maahanlaskujoukkojen kehittämisessä (STIV) Maanpuolustuskorkeakoulu, YEK56, diplomityö, 2013.

Ikenberry G. John, Mastanduno Michael, Wolforth William C. (ed.), International Relations Theory and the Consiquences of Unipolarity, Cambridge University Press 2011.

- Juntunen Alpo, Venäjän imperiumin paluu. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1, 2012.
- Juujärvi Tiina, Uuden sodan piirteet Georgian ja Venäjän koalition vuoden 2008 konfliktissa. Pro Gradu, Tampereen yliopisto, 2013.
- Jämsén Jussi, Strategisen kulttuurin vaikutus Venäjän arktisten intressien turvaamisessa, Maanpuolustuskorkeakoulu, diplomityö, YEK55, 2011.
- Kandelaki Giorgi, Georgia's Rose Revolution, a Participants View. Special Report, United Institute of Peace. Washington DC, 2003.
- Kauhanen Katri & Veikkola Sanna, Etelä- ja Itä-Kiinan meret aluekiistojen ja valtakamppailun näyttämönä, Maanpuolustuskorkeakoulu, julkaisusarja 4. 2014.
- Klimenko Ekaterina, Russias Arctic Security Policy, Still Quiet in the High North, SIPRI, 2016.
- Kramer Mark, NATO, the Baltic States, and Russia A Framework for Enlargement. Harvard University, 2002.
- Khan Herman, On Escalation: Methaphors and Scenarios, New York 1965.
- Koskinen Aleks. Ukraina ja Putinin Venäjä - Kremlin turvallisuuspalvelutautaisen eliitin reaktio Ukrainan vuoden 2004 oranssiin vallankumoukseen. Helsingin yliopisto, Pro Gradu, 2014.
- Kuznetsova Natalia, Energy Strategy of Russian Federation, Mediterranean Journal of Social Siences, vol 6 no 5, syyskuu 2015.
- Lappalainen Tommi, Kampppailu Euroopan Ohjuspuolustuksesta, Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 55, diplomityö, 2011.
- Layne Christopher, The Peace of Illusions, Cornell University Press, 2006.
- Leffler Melvyn P., A Preponderance of Power; National security, the Truman administration, and the Cold War. Stanford University press 1992.
- Liddel-Hart Basil, Strategy, New York, Praeger, 1954.
- Lobell Steven E., Ripsman Norrin M., Tallifierro Jeffrey W. (ed.), Neoclassical Realism, The State and the Foreign Policy. Cambridge University Press 2009.
- Mandelbaum Michael, The Fate of Nations: The search of National security in ninetheent and twentieth centuries. Cambridge university press. 1988.

- Martelius Juha, Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Strategian Tutkimuksia, JULKS 1 N.o. 13. 1999 Helsinki.
- Miettinen Erno, Moldova, Transnistrian konflikti ja Venäjä, Turun yliopisto, Pro gradu, 2011.
- Morgenthau Hans, Politics Among Nations; The Struggle for Power and Peace, New York, Mcgraw-Hill, 6th edition 1985.
- Moshes Arkady ja Nojonen Matti (Ed.), Russia-China Relations, Current State, Alternative Futures and Implications for the West. Ulkopoliittinen instituutti, raportti 30, Tampere 2011.
- Muzalevsky Roman, The War in Georgia and Its Aftermath: Russian National Security and Implications for the West, 2010.
- McMahoney James and Goetz Gary, A Tale of Two Cultures, Constructing Quantitative ja Qualitative Research, ”Political Analysis” vol 14, no. 3, 2006.
- Narang Vipin, Nuclear Strategy in the Modern Era, Princeton University Press, 2014.
- Nichol Jim, Russian Military Reform and Defense Policy, Congressional Research Service, 24.8.2011
- Oliker Olga, Inside the Kremlin, Center for Strategic and International Studies, 2015.
- Oxenstierna Susanne, The Russian Defence Budget and the State Armament Programme up to 2020, Swedish Defence Research Agency (FOI), Stockholm, Sweden 2013.
- Oxenstierna Susanne ja Olsson Per, The Economic Sanctions Against Russia, Swedish Defence Research Agency (FOI), Stockholm syyskuu 2015.
- Puheloinen Ari, Russias Geopolitical Intrests in the Baltic Sea Region. Harvard/National Defence College, Helsinki, 1999.
- Pukkila Janne, Vuoristo-Karabahin konflikti Etelä-Kaukasian turvallisuuspoliittisessa tilanteessa ja konfliktin ratkaisumahdollisuudet. Maanpuolustuskorkeakoulu, Esiupseerikurssin tutkielma, 2013.
- Puolustusministeriö, Muutosten Venäjä, Erweko Oy, 2012.
- Pirani Simon and Yaminafa Katja, Russian Gas Transit Across the Ukraine Post-2019: pipeline scenarios, gas flow consequences, and regulatory constraints. The Oxford Institute of Energy Studies, OIES paper: NG105. February 2016.

Päiväläinen Aleks, Elinjaksonhallinnan ja systeemisen suunnittelun menetelmät Venäjän asevoimien sotavarustuksen kehittämisen tukena, Puolustusvoimien Tutkimuslaitos, Tutkimusraportti, Riihimäki 2016.

Rautala Ari, ”Venäjän sotilasreformi – asevoimien uusi ilme”, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4, Työpapereita No 51, Helsinki 2014.

Ripsman Norrin M., Taliafferro Jeffrey, W Lobell Steven E (Ed.), Neoclassical Realist Theory of International Politics 2016.

Rumer Eugene, Sokolsky Richard and Stronski Paul, U.S Policy Towards Central Asia 3.0. Carnegie, Tammikuu 2016.

Saari Sinikukka, Pynnöniemi Katri, Martikainen Toivo, Venäjän muuttuva rooli Suomen lähi-alueilla, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, Helsinki 2016.

Schweller Randall ja Wohlforth William: Power test, Updating realism in the response to the end of the cold war, security studies. Ohio press 24.12.2007.

Schweller Randall, Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitlers Strategy of World Conquest, Columbia University Press, New York 1998.

Schweller Randall, Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing, International Security No 29, 2004

Stoner-Weiss Kathryn, McFaul Michael, Domestic and International Influences on the Collapse of the Soviet Union (1991) and Russia’s Initial Transition to Democracy, Stanford University 2009. CDDRL Working Papers nr 108.

Shlapak David A. and Johnson Michael W., Reinforcing Deterrence on NATO’s Eastern Flank, Wargaming the Defense of the Baltics. Rand, 2016.

Suhonen Sami, ”Ukrainan ja Venäjän Suhteiden Kehittyminen”, Maanpuolustuskorkeakoulu, kadettikurssin tutkielma, 2007.

Svynarenko Arseniy, The Russian Demography Problem and the Armed Forces – Trends and Challenges Until 2035. Puolustusvoimien Tutkimuslaitos, Julkaisusarja 6, Riihimäki 2016.

Suomen Sivistyssanakirja

Taliafferro Jeffrey W., State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and Resource-extractive State, 2006.

Taylor Brian D., *Russia's Power Ministries – Coercion and Commerce*, Institute of National Security and Counterterrorism, Syracuse University, 2007

Taylor Brian D., *State Building in Putins Russia, Policing and Coercion After Communism*, Syracuse University, Cambridge University Press 2011.

Thomas Timothy L. "Russias Reflexive Control Theory and Military", *Journal of Slavic Studies*, Taylor and Francis Group 2004, ISSN 978-9984-39-742-9.

Thucydides, *The Peloponnensian War*, New York, 1951.

Tähtinen Janne, *Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta*, Maanpuolustuskorkeakoulu, diplomityö, YEK56, 2013.

Taliaferro Jeffrey W., *State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and Resource-extractive State*, 2006.

Trenin Dmitri, *The Ukraine Crisis and the Resumption of Great-Power Rivalry*, Carnegie Moscow Center, 2014.

Urpelainen Juha, *Maanpuolustuskorkeakoulu, Kadettikurssi 88, Pro Gradu, Venäjän Strateginen Pelote*, 2005.

United Armed Forces Special Operations Command, *Little Green Men; a Primer on Modern Russian Unconventional Warfare, Ukraine 2013 – 2014*, Fort Bragg, North Carolina 2014.

Vehmola Leo, *Kirgisian kriisin suurvaltapolitiittinen tarkastelu, syyt Kirgisian sisäiseen epävakautteen ja suurvaltojen läsnäoloon*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Esiupseerikurssin tutkimustyö 2011.

Walt Stephen; *The Origins of Alliances*, Cornell University press, 1987.

Waltz Kenneth M., *Theory of International Politics*, New York, McGraw Hill 1979.

Xufeng Jess, *The "New" Russia-China Relations-Implications for the EU*, EU-Asia Center, 2015.

Zabortseva Yelena, *Russia's Relations with Kazakstan: Rethinking Ex-Soviet Transitions in the Emerging World System*, Routledge London 2016.

Zakaria Fareed, *Realism and domestic politics a review essay*. MIT press 1992

Zakaria Fareed, *From Wealth to Power; The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton university press 1999.

Zakaria Fareed, *From Wealth to Power; The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton University press 1999.

Zakaria Fareed. *Realism and domestic politics a review essay*. MIT Press 1992.

Zakaria Fareed. *From Wealth to Power; The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton University press 1999.

LEHDET JA ARTIKKELIT:

Business Insider ”Russia Suspended from G8 Club of Rich Oil Countries”, 2014. Luettavissa <http://www.businessinsider.com/russia-temporarily-kicked-out-of-g8-club-of-rich-countries-2014-3?r=US&IR=T&IR=T>

Bryce-Rogers Athena, Russian Military Reform in the Aftermath of the 2008 Russia-Georgia War, artikkeli *Demokratizatsiya*, kesäkuu 2013, Vol. 21 Issue 3. Luettavissa https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWASHU_DEMO_21_3/T0320R1173M61414/T0320R1173M61414.pdf

Cordesmann Anthony H., *Russia and the Color Revolution, a Russian View of the World Destabilized by the US and the West*, 28.5.2014. Luettavissa <https://www.csis.org/analysis/russia-and-%E2%80%9Ccolor-revolution%E2%80%9D>

Dahl Robert A., *A Concept of Power*, artikkeli, Yale Department of Political Science, Yale University, 1957.

Ethics & Global Politics, Vol. 3, No. 4, 2010.

Mearshamer John J., *Why the Ukraine Crisis Is the West’s Fault*, *Foreign Affairs*, 9/2014. Luettavissa <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>

Rose Gideon, *Review: Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy; World Politics*, Vol. 51, No. 1 (Oct., 1998)

Schweller Randall, *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*, *International Security* No 29, 2004.

Tiede ja Ase, *A Look to the Future, Russias Instruments of National Power*. Suomen sotatieteellinen seura 2015.

Wolhforth William C.: Realism and the end of the cold war. International security vol 19 no 3, 1994-1995.

INTERNET:

AIIB, <https://www.aiib.org/en/index.html>

Atlantic Council, www.atlanticcouncil.org

Atlantic Council, NATO:s Voulnerable Link in Europe – Poland’s Suwalki Gap, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/nato-s-vulnerable-link-in-europe-poland-s-suwalki-gap>

Armenian Weekly, www.armenianweekly.com

Armenian Weekly, Russia and Armenia Agree to Joint Military Force, <http://armenianweekly.com/2016/11/30/russia-armenia-agree-to-joint-military-force/>

Arms Control Org, www.armscontrol.org

Arms Control Org., US Missile Defence Program at Glance, kesäkuu 2017. <https://www.armscontrol.org/factsheets/usmissiledefense>

Amsterdam Law Forum, www.amsterdamlawforum.org

Australian Institute of International Affairs, Operation Alawistan: The Implications of Russia’s Military Presence in Syria, 15.10.2015. <http://www.internationalaffairs.org.au/global-wire/operation-alawistan-the-implications-of-russias-military-presence-in-syria/>

Azerbaijanin valtion kotisivut, www.azerbaijan.az

BBC, www.BBC.com

BBC.com, Brics countries launch new development bank in Shanghai, 21.7.2015. <http://www.bbc.com/news/33605230>

BBC News, CIS summit – Russia to Bolster Central Asia Military, 16.10.2015. <http://www.bbc.com/news/world-europe-34538051>

BBC News, Russia joins war in Syria: Five key points, 1.10.2015. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34416519>

Blomberg, www.blomberg.com

Bloomberg, Why Putin Sacrificed His Economy Minister, 15.11.2016. <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-11-15/why-putin-sacrificed-economy-minister-alexei-ulyukayev>

Bloomberg, Uzbekistan Wont Allow Foreign Military Bases, 9.9.2016. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-09-09/uzbekistan-won-t-allow-foreign-military-bases-new-leader-says>

Bloomberg, China Pushes Back After Tillerson Warns on South China Sea, 12.1.2017. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-01-12/tillerson-says-china-can-t-have-access-to-south-china-sea-isles>

Bloomberg, Abe Hosts Putin at Japan, 14.12.2016. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-12-14/abe-hosts-putin-at-japan-hot-springs-to-resolve-70-year-dispute>

Belsat, www.belsat.eu

Belarus Digest, www.belarusdigest.com

BelarusDigest, Will Russia Occupy Belarus, 29.11.2016. <http://belarusdigest.com/story/will-russia-occupy-belarus-2017-28101>

Business Insider, www.businessinsider.com

Business Insider, "Russia Suspended from G8 Club of Rich Oil Countries", 24.3.2014, luettavissa <http://www.businessinsider.com/russia-temporarily-kicked-out-of-g8-club-of-rich-countries-2014-3?r=US&IR=T&IR=T>

Business Insider, FBI Agent Explains How Russia's Foreign Spy Operations Work, 26.1.2015. <http://www.businessinsider.com/fbi-agent-how-russias-foreign-intelligence-service-works-2015-1?r=US&IR=T&IR=T>

BRICS, www.brics-info.org

Brookings Institution, www.brookings.edu

Brookings Institution, The United States and Taiwan's Defence Transformation, 16.2.2010. <https://www.brookings.edu/opinions/the-united-states-and-taiwans-defense-transformation/>

Carnegie, www.carnegieendowment.org

Carnegie, Russia Publications Database, <http://carnegie.ru/publications?lang=en>

CBS News, www.cbs.com

CBS News, FBI: 10 Russian Spies Arrested in U.S., 28.6.2010. <http://www.cbsnews.com/news/fbi-10-russian-spies-arrested-in-us/>

Chatham House, www.chathamhouse.org

Chatham House, Russias Domestic Politics, <https://www.chathamhouse.org/about/structure/russia-eurasia-programme/russias-domestic-politics-project>

Chatham House, Russias new Tools for Confronting the West; Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power, 21.3.2016. <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2016-03-21-russias-new-tools-giles.pdf>

CIA, www.cia.gov

CIA World Factbook, Azerbaijan, 11.7.2017. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html>

Center of Strategic and International Studies, www.csis.org

Center of Strategic and International Studies (CSIS), Russian Domestic Politics and Economics, <https://www.csis.org/programs/russia-and-eurasia-program/russian-domestic-politics-and-economics>

Center of Strategic and International Studies (CSIS), Ukrainian Crises Timeline, 8.2.2017. <http://ukraine.csis.org/>

Center of Strategic and International (CSIS), Is it a risk for America that China holds over \$1 trillion in U.S. debt?, <http://chinapower.csis.org/us-debt/>

CNN, www.cnn.com

CNN.com, Russia unveils 'Satan 2' missile, could wipe out France or Texas, report says, 27.10.2016. <http://edition.cnn.com/2016/10/26/europe/russia-nuclear-missile-satan-2/#>

CNN.com, Chinese navy ships entered U.S. waters off Alaskan coast, 4.9.2015. <http://edition.cnn.com/2015/09/04/politics/china-ships-alaska-us-waters/>

CNN.com, China is no longer the biggest foreign holder of U.S. debt, 16.12.2016. <http://money.cnn.com/2016/12/16/investing/china-japan-us-debt-treasuries/>

Council of Foreign Relations, www.cfr.org

Council of Foreign Relations, CFR.org, U.S – Japan Security Alliance, 1.7.2014. <http://www.cfr.org/japan/us-japan-security-alliance/p31437>

Council of Foreign Relations, Andrew Wilson, Ukraine Political and Economic Lessons From Democratic Transitions, heinäkuu 2013, <https://www.cfr.org/content/publications/images/csmdebook/PathwaystoFreedom/ChapterPreviews/PathwaystoFreedomUkrainePreview.pdf>

Council on Foreign Relations, Ukraina in Crises, 25.8.2014, Robert McMahon. <http://www.cfr.org/ukraine/ukraine-crisis/p32540>

Deutsche Welle, www.dw.com

Deutsche Welle, Russian parliament approves use of armed forces in Crimea, 1.3.2014. <http://www.dw.com/en/russian-parliament-approves-use-of-armed-forces-in-crimea/a-17467100>

Euraasiannet.org, www.eurasiannet.org

Eurasianet.org, Russian Troops In Transnistria Squeezed By Ukraine And Moldova, 25.5.2015. <http://www.eurasianet.org/node/73586>

Eurasianet.org, Tajikistan: Russian Military Recalibrates Its Mission, 5.2.2016. <http://www.eurasianet.org/node/77196>

Eurasian Review, www.eurasianreview.com

Eurasian Review, China and the Eurasian Economic Union: Prospects for Silk Road Economic Belt, Analysis 14.5.2015. <http://www.eurasiareview.com/14052015-china-and-the-urasian-economic-union-prospects-for-silk-road-economic-belt-analysis/>

Euraasian Unionin viralliset kotisivut , www.eurasiancomission.org

Euroopan unioni, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en

Euroopan unioni, European Union Eastern Partnerhip 11.5.2016. https://eeas.europa.eu/topics/european-neighbourhood-policy-enp/1237/georgia-and-eu_en

Euroopan unioni, Georgian tiekartta ENP:n liittyen, 21.7.2014. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_roadmapfinal2014_2017_georgia_en.pdf

Euroopan parlamentti, mietintö 10.1.2012, BRICS-maita ja muita nousevia talouksia koskevasta EU:n ulkopolitiikasta: tavoitteet ja strategiat (2011/2111(INI)), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2012-0010+0+DOC+XML+V0//FI>

European Parliament, At Glance, Russia in Syria: Playing for high stakes, tammikuu 2016, [http://www.europarl.europa.eu/Reg-DATA/etudes/ATAG/2016/573923/EPRS_ATA\(2016\)573923_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/Reg-DATA/etudes/ATAG/2016/573923/EPRS_ATA(2016)573923_EN.pdf)

European Union Institute for Security Studies, Eva Gross, BRICS – What´s in the Name, Briefing 44/2013, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_44_BRICS.pdf

EU Asia Centre, The “New” Russia-China Relations-Implications for the EU, 22.7.2015. http://www.eu-asiacentre.eu/documents/uploads/pub_179_the_new_russia-china_relations.pdf

EU Council on Foreign Relations, China and Russia: Gaming the West, 10/2016. [http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_195_-_CHINA_AND_RUSSIA_GAMING_THE_WEST_\(002\).pdf](http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_195_-_CHINA_AND_RUSSIA_GAMING_THE_WEST_(002).pdf)

European Council on Foreign Affairs, Eurasian Integration: Caught Between China and Russia, 7.6.2016. http://www.ecfr.eu/article/essay_eurasian

European Institute of Security Studies, Gerald Stang, Brief, China’s energy demands: Are they reshaping the world? 12/2014. http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_12_China_energy.pdf

European Council of Foreign Relations, www.ecfr.eu

EU Asia Centre, www.eu-asiacentre.eu

Eurasia Foundation, www.eurasia.org

Fitch Ratings, www.fitchratings.com

Federation of Atomic Scientists , www.fas.org

Federation of American Scientists. Anti-Ballistic Missile Treaty, luettavissa <http://www.fas.org/nuke/control/abmt/>

FOI - Totalförsvarets Forskningsinstitut, www.foi.se

Foreign Affairs, www.foreignaffairs.com

Foreign Affairs – Montenegros NATO Bid, 22.12.2016. <https://www.foreignaffairs.com/articles/southeastern-europe/2016-12-22/montenegros-nato-bid>

Foreign Affairs, Putin's Ploys in Central Asia And His Weakening Influence in the Region, 14.1.2016. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2016-01-14/putins-ploys-central-asia>.

Foreign Policy Research Institute, www.fpri.org

Foreign Policy Research Institute (FPRI), Effectiveness of Economic Sanctions on Russia's Economy, 6/2017. <http://www.fpri.org/2017/06/effectiveness-economic-sanctions-russias-economy/>

Forbes, www.forbes.com

Forbes, New Development Bank Threatens Hegemony of US Dollar, 22.12.2014, <http://www.forbes.com/sites/realspin/2014/12/22/brics-new-development-bank-threatens-hegemony-of-u-s-dollar/#6abad4902945>

Forbes, Ukrainan talouskasvun suurin ongelma on kuitenkin korruptio, 14.10.2016. <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/10/14/how-corruption-corrodes-ukraines-economy/#52efdbc67cf>

Forbes, Putin Seeks To Include China, India, Iran In Fledgling Eurasian Union, 20.6.2016. <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/06/20/putin-seeks-to-include-china-india-iran-in-fledgling-eurasian-union/#1f2fe2905641> 20.6.2016

Forbes, Why the South China Sea Has More Oil Than You Think, 22.5.2016. <http://www.forbes.com/sites/timdaiss/2016/05/22/why-the-south-china-sea-has-more-oil-than-you-think/#79a71d023a3f>

Forbes, No IMF Money for Ukraine, Russia Says, 14.9.2016. <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2016/09/14/no-imf-money-for-ukraine-russia-says/#548de3a7672d>

GlobalSecurity.org, www.globalsecurity.org

Global Security, First Chechnya War, <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya1.htm>

Global Security, Duma Election - 18 September 2016, <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/politics-2016.htm>

Global Security, Second Chechnya War, <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2.htm>

Global Security, Ministry for State Security – MGB, Ministerstvo Gosudarstvennoy Bezopasnosti, <http://www.globalsecurity.org/intell/world/russia/mgb.htm>.

Global Security, Tajikistan Civil War, <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/tajikistan.htm>

Global Security, Operational Group of Russian Forces in Tajikistan, <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/ogrv-tajikistan.htm>

Global Security, The Suwalki Gap, <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/suwalki-gap.htm>

Global Security, Black Sea Fleet, <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/mf-black.htm>

Global Security, Kyrgyzstan - Russian Relations, <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/kyrgyz-forrel-ru.htm>

Global Security, GTEP programme, <http://www.globalsecurity.org/military/ops/gtep.htm>

Helsingin Sanomat, www.hs.fi

Helsingin Sanomat, Kelluva kaasuterminaali irrotti Liettuan kaasun Venäjä-riippuvuudesta, 27.10.2014. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002772721.html>

Helsingin Sanomat, Kommunistien yllätysloikkaus päättämässä Moldovan hallituskriisin, 21.12.2015. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002874259.html>

Helsingin Sanomat, Poliittisessa kriisissä rypenyt Moldova sai hallituksen – mielenosoittajat ryntäsivät parlamentti-rakennukseen, 21.1.2016. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1453344639723>

History, www.history.com

History.com, Formation of NATO, <http://www.history.com/topics/cold-war/formation-of-nato-and-warsaw-pact>

Human Rights Watch, www.hrw.org

Human Rights Watch, Tajikistan Events of 2015, <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/tajikistan>

Interfax , www.interfax.ru

Interfarx, Putin hyväksyi Venäläis-Armenialaisen voimaryhmän perustamisen, 14.11.2016. <http://www.interfax.ru/russia/536849>

International Security Studies, www.issyale.edu

Itsenäisten valtioiden yhteisö, www.cisstat.com

Izvestia, <http://iz.ru/>

Izvestia, Детали Молдова требует вывода российских войск из Приднестровья, Moldova vaatii Venäjää vetämään joukkonsa Transnistriasta, 13.12.2015. <http://izvestia.kiev.ua/item/show/88851>

IJHSSE, www.arcjournals.org

Jamestown, www.jamestown.org

Jamestown, The Russian Army to Be Subordinated to the National Guard in a Crisis, 8.6.2017. <https://jamestown.org/program/russian-army-subordinated-national-guard-crisis/>

Jamestown, Russian Sixth Generation Warfare and Recent Developments, Publication: Eurasia Daily Monitor Volume: 9 Issue: 17, By: Jacob W. Kipp, <https://jamestown.org/program/russian-sixth-generation-warfare-and-recent-developments/>

Jamestown, US and Russia Reactivate Bilateral Negotiations on Ukraine part 1 6.7.2016, <https://jamestown.org/program/us-russia-reactivate-bilateral-negotiations-on-ukraine-part-one/> ja part 2, 6.7.2016. <https://jamestown.org/program/us-russia-reactivate-bilateral-negotiations-on-ukraine-part-two/>

John Hopkins University, www.jhuapl.edu

Kadettikunnan turvallisuuspolitiikan tietopankki, www.turpopankki.fi

Kadettikunnan turvallisuuspolitiikan tietopankki <http://www.turpopankki.fi/fi/index.php/venaja2/venajan-federaatio>

Kiinan asevoimat, <http://english.chinamil.com.cn/>

Kollektiivisen turvallisuussopimuksen järjestö, KTSJ, www.odbk.gov.ru

Kreml, <http://kremlin.ru/> tai <http://en.kremlin.ru/>

Kreml, Speech at Expanded Meeting of the State Council on Russia's Development Strategy Trough to 2020. Luettavissa englanniksi <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24825>

Latvian valtion kotisivut, www.csb.gov.lv

Левада-Центр (Levada Tsentr), www.levada.ru

Levada Tsentr, Levada-keskuksen indikaattorit 5/2017 <http://www.levada.ru/en/ratings/>

Levada Tsentr, 68% of Russian citizens consider Russia a superpower, 23.12.2014. <http://www.levada.ru/en/2014/12/23/68-of-russian-citizens-consider-russia-a-superpower/>

Levada Tsentr, Indexes 2017. <https://www.levada.ru/indikatory/odobrenie-organov-vlasti/>

Liettuan valtion kotisivut, www.lrv.lt/en

Mailman pankki, www.worldbank.org

Makarychev Andrey S., NATO and Russia After the Bucharest Summit Is a New Security Agenda Feasible?, PONARS Eurasia Policy Memo No. 19 http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_019.pdf

Mearshamer John, artikkeli 18.8.2014, Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault - The Liberal Delusions That Provoked Putin. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>

National Interest, www.nationalinterest.com

National Interest, The Kremlin's New Divisions May Actually Reduce Russia's Military Readiness, 22.5.2016. <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-kremlins-new-divisions-may-actually-reduce-russias-16297>

National Interest, China's AIIB Bank: Part of a Much Bigger Master Plan, 28.4.2015. <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/chinas-aiib-bank-part-much-bigger-master-plan-12748>

National Interest, America's Military Bases in the Asia Pacific; Strategic Asset or Vulnerability, 18.3.2014. <http://nationalinterest.org/feature/americas-military-bases-the-asia-pacific-strategic-asset-or-10483>

Naton kotisivut, www.nato.int

NATO, NATO-Georgia joint training and evaluation center (JTEC), http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20150827_150827-jtec-georgia.pdf

NATO-Russia Council, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm

NATO – Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France 27.5.1997, luettavissa http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm

NATO, Artikla 5, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

NATO, Naton jäsenvaltiot http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm

NATO, Deterrence for the 21st Century Opening remarks by NATO Deputy Secretary General Alexander Vershbow at the Berlin Security Conference 2015, http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_124808.htm

New Development Bank, www.ndb.int

Nuclear Threat Initiative, www.nti.org

Nuclear Threat Initiative, The NPT-treaty, <http://www.nti.org/analysis/articles/ukraine-nuclear-disarmament/>

NY Daily News, www.nydailynews.com

NY Daily News, Anna Chapman and other Russian sleeper agents arrested in US awarded with Kremlin's top medal, 18.10.2010. <http://www.nydailynews.com/news/world/anna-chapman-russian-sleeper-agents-arrested-awarded-kremlin-top-medal-article-1.190482>

OPEC, www.opec.org

OPEC, öljyntuotantotilastot 2005 – 2016 <http://peakoilbarrel.com/opec-crude-oil-production-charts/>

George Washington University, <https://www.gwu.edu/>

Puolustusministeriö, www.defmin.fi

RAND, www.rand.org

RAND, Energy Demand and Supply in China, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1244/MR1244.ch2.pdf

RBC talousuutiset (РБК), www.rbc.ru

RBC.ru, Сергей Иванов опроверг сообщения о создании Министерства госбезопасности, Sergei Ivanov kieltää huhut Valtion turvallisuusministeriön perustamisesta, 18.10.2016. <http://www.rbc.ru/rbcfreenews/58055c4d9a7947aadda5f511>

Reuters, www.reuters.com

Reuters, Russian parliament approves suspension of plutonium accord with U.S, 19.10.2016. <http://www.reuters.com/article/us-russia-usa-nuclear-idUSKCN12J114>

Reuters, Putin suspends nuclear pact, raising stakes in row with Washington, 3.10.2016. <http://www.reuters.com/article/us-russia-usa-nuclear-idUSKCN1230YN>

Reuters, Obama, Putin spar over Syria, 29.9.2015. <http://www.reuters.com/article/2015/09/29/us-un-assembly-obama-idUSKCN0RS1TC20150929>

Reuters, Russia-U.S. rivalry spreads to ex-Soviet central Asia, 30.10.2015. <http://www.reuters.com/article/us-centralasia-usa-russia-idUSKCN0SO26720151030>

Reuters, Russia's Putin signs NGO "foreign agents" law, 21.7.2012. <http://www.reuters.com/article/us-russia-putin-ngos-idUSBRE86K05M20120721>

Reuters, Russia's Putin fires economy minister over bribery charges, 15.11.2016. <http://www.reuters.com/article/us-russia-ulyukayev-idUSKBN13A01X>

Reuters, NATO agrees to reinforce eastern Poland, Baltic states against Russia, 8.7.2016. <http://www.reuters.com/article/us-nato-summit-idUSKCN0ZN2NL>

Reuters, Pro-Russian candidate triumphs in Moldova presidential race, 13.11.2016. <http://www.reuters.com/article/us-moldova-election-idUSKBN1380TN>

Reuters, Japan PM Hopes for Progress on Peace Treaty with Russia, 5.12.2016. <http://www.reuters.com/article/us-russia-japan-peace-idUSKBN13U0B9>

Reuters, Russia offers Philippines arms and close friendship, 4.1.2017. <http://www.reuters.com/article/us-philippines-russia-military-idUSKBN14O19W>

Ria Novosti, www.ria.ru

RIA Novosti, Soigu kertoi valmistautumisesta asevoimien kehitysohjelman 018-2025 toimeenpanoon (Шойгу рассказал о подготовке госпрограммы вооружений на 2018-2025 года), 10.1.2017. https://ria.ru/defense_safety/20170110/1485394659.html?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter

Russian times, www.rt.com

Russian Times, NATO expansion a 'direct threat to Russia' – Putin, 4.4.2008. <https://www.rt.com/news/nato-expansion-a-direct-threat-to-russia-putin-2008-04-04-45/>

Russian Times, Russia launches 'wartime government' HQ in major military upgrade, 1.12.2014. <https://www.rt.com/news/210307-russia-national-defence-center/>

Russian Times, Russian senators vote to use stabilizing military forces on Ukrainian territory, 1.3.2014. <https://www.rt.com/news/russia-ukraine-approve-military-371/>

Russian Times 25.10.2016 Russian Unveils First Images of Prospective ICBM to Replace “Satan” Missile, luettavissa <https://www.rt.com/news/363981-russian-icbm-sarmat-missile/>

Shanghai Yhteistyöjärjestö, www.infoshos.ru

SIPRI, www.sipri.org

SIPRI, Ekaterina Klimenko, Russias Arctic Security Policy, Still Quiet in the High North, helmikuu 2016. Luettavissa <http://books.sipri.org/files/PP/SIPRIPP45.pdf>

Sputnik, www.sputniknews.com

Sputnik News, Putin: BRICS Bank, AIIB to Strengthen Global Financial System, 17.11.2015. <https://sputniknews.com/politics/201511171030228488-brics-bank-aiib-strengthen-financial-system/>

Sputnik News – Russian Military Bases, How Many and Where, 8.10.2016. <https://sputniknews.com/military/201610081046123220-russian-abroad-military-bases/>

Sputnik News, Russia-Japan Joint Activity on S Kurils to Contribute to Peace Treaty – Abe, 8.1.2017. <https://sputniknews.com/asia/201701081049366285-japan-russia-cooperation-kurils/>

STRATFOR, www.stratfor.com

Stratfor.com, Why Eurasian Economic Union Wont Be the EU, 17.9.2016. <https://www.stratfor.com/analysis/why-eurasian-union-will-never-be-eu>

Stratfor.com, Iran Beefs up its Air Defences, 29.7.2016. <https://www.stratfor.com/analysis/iran-beefs-its-air-defenses>

Suomen Ulkoministeriö, www.formin.fi

Suomen Ulkoministeriö, Venäjä kauppaa ydinenergiaa Kaliningradista Puolalle, 18.8.2009. <http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=169086&contentlan=1&culture=fi-FI>

Suomen Valtionvarainministeriö, www.vm.fi

Suomen valtionvarainministeriö, Aasian Infrastrukturi-Investointipankki aloittaa toimintaansa, 12.1.2016. http://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/aasian-infrastrukturi-investointipankki-aloittaa-toimintaansa

Suomen Yleisradio, www.yle.fi

Suomen Pankki, BOFIT-tutkimusyksikkö, www.suomenpankki.fi/bofit/

Tampereen yliopisto, www.uta.fi

Tampereen yliopisto, Jyrki Käkönen, BRICS as a New Constellation in International Relations, IAMCR Conference 2013 Dublin, Panel: BRICS as a new Global Communication Order. <http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/BRICS/materials/BRICS%20as%20a%20New%20Constellation%20in%20International%20Relations51.pdf>

TASS Russian News Agency, www.tass.ru

TASS: Multilateral talks on Syria begin in Vienna, 30.10.2015. <http://tass.ru/en/world/832838>

TASS, Russia's upper house ratifies protocol to agreement for deploying air group to Syria. 19.7.2017. <http://tass.com/politics/956891>

TASS, 12.2.2016, Post-Soviet military bloc chief rules out deployment of CSTO military forces in Syria, <http://tass.com/world/856200>

TASS, Vietnam rules out possibility Russian Navy may return to Cam Ranh harbor, 13.10.2016. <http://tass.com/defense/906348>

TASS, Russian military bases in Tajikistan, Kyrgyzstan ready to respond swiftly if necessary, 5.2.2016. <http://tass.com/defense/854759>

TASS, MP says deal on Turkish Stream may soon be submitted to State Duma, 2.12.2016. <http://tass.com/economy/916307>

TASS, Next strategic military exercise due in 2017 in western Russia — General Staff, 14.9.2016. <http://tass.com/defense/899714>

TASS, Russian military bases in Tajikistan, Kyrgyzstan ready to respond swiftly if necessary, 5.2.2016. <http://tass.com/defense/854759>

TASS, Russian warships to head to South China Sea in early September, 30.8.2016. <http://tass.com/defense/896555>

The Diplomat, www.thediplomat.com

The Diplomat, Behind China and Russia's Special Relationship, 7.12.2016. <http://thediplomat.com/2016/12/behind-china-and-russias-special-relationship/>

The Moscow Times, www.themoscowtimes.com

The Moscow Times, Russia Mulls Military Contracts for Mercenaries, 17.10.2016. <https://themoscowtimes.com/articles/russia-mulling-short-term-military-contracts-for-mercenaries-55772>

The Moscow Times, Russia and Armenia to Create Joint Military Forces, 14.11.2016. <https://themoscowtimes.com/news/russia-and-armenia-to-create-joint-military-forces-56121>

The New York Times, www.nytimes.com

The New York Times, Putin, at NATO Meeting, Curbs Combative Rhetoric, 5.4.2008. <http://www.nytimes.com/2008/04/05/world/europe/05nato.html>

The New York Times, In a Late-Night Move, Russia Arrests a Top Economic Official in a Bribery Case, 16.11.2016. <http://www.nytimes.com/2016/11/16/world/europe/russia-alexei-ulyukayev-detained.html? r=0>

The New York Times, U.S. Agrees With Russia on Rules in Syrian Sky, 21.10.2015. <http://www.nytimes.com/2015/10/21/world/middleeast/us-and-russia-agree-to-regulate-all-flights-over-syria.html? r=0>

The New York Times, Warming Relations in Person, Putin and Erdogan Revive Pipeline Deal, 11.10.2016. <http://www.nytimes.com/2016/10/11/world/europe/turkey-russia-vladimir-putin-recep-tayyip-erdogan.html? r=0>

The Guardian, www.theguardian.com

The Guardian - Montenegro's accession to Nato faces hurdle as US Senate session nears end, 7.12.2016. <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/07/montenegro-nato-us-senate-balkan-states-trump-russia>

The Guardian, Russian Tightens Control Over Kyrgyzstan 18.9.2014. <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/18/russia-tightens-control-over-kyrgyzstan>

The Casimir Pulaski Foundation, www.pulaski.pl

The Daily Telegraph, www.telegraph.co.uk

The Daily Telegraph, Stay away, Vladimir Putin tells Nato, 5.4.2008. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1584027/Stay-away-Vladimir-Putin-tells-Nato.html>

Trading Economics, www.tradingeconomics.com

Trading Economics, Russian Foreign Investment Flows 1994-2017. <http://www.tradingeconomics.com/russia/foreign-direct-investment>

Turkish Stream, <http://turkstream.info/project/>

Ulkopoliittinen Instituutti, www.upi.com

UPI.com, Changes in Russian military service law open possibility of short-term contracts, 10.10.2016. http://www.upi.com/Business_News/Security-Industry/2016/10/10/Changes-in-Russian-military-service-law-open-possibility-of-short-term-contracts/3391476122158/

University of Sussex, www.sussex.ac.uk

US Department of State, www.state.gov

United States of America, New START treaty, <http://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf>

United States of America, SORT-sopimuksen sopimusteksti, <https://www.state.gov/t/isn/10527.htm>

US Department of State, Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty). Luettavissa <http://www.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>

U.S. Department of State, U.S. Relations With Taiwan, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm>

US Energy Information Assosiation [www.eia.gov]

U.S Energy Information Assosiation, Economic growth continues to drive China's growing need for energy, <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=8070>

US Council on Foreign Relations , www.cfr.org

US Defence Threat Reduction Agency, www.dtra.mil

US Defence Threat Reduction Agency, CTR program, <http://www.dtra.mil/Missions/Partnering/Cooperative-Threat-Reduction-Program/>

US Department of Defence, www.state.gov

Valkoinen Talo, www.whitehouse.org

Valko-Venäjän asevoimat, www.mil.by

Viron valtion kotisivut, www.stat.ee

Vedomosti, www.vedomosti.ru

Vedomost, Kaksi Kolmasosaa Venäläisistä haluaa Putinin jatkavan neljännelle kaudelle, 16.11.2016. <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2016/11/16/665094-hotyat-ostavit-putina>

Venäjän federaation virallisia kotisivuja:

Venäjän presidentin viralliset kotisivut, www.kremlin.ru

Venäjän federaation presidentti, <http://en.kremlin.ru/structure/president>

Venäjän federaation turvallisuusneuvosto, <http://en.kremlin.ru/structure/security-council/members>

Venäjän federaation hallituksen kotisivut, www.gov.ru

Venäjän federaation alahuoneen kotisivut, <http://www.duma.gov.ru/>

Venäjän federaation liittokokous http://www.gov.ru/main/page7_en.html

Venäjän puolustusministeriön kotisivut, www.mil.ru

Venäjän federaation puolustusministeriö <http://structure.mil.ru/management/deputy.htm>

Venäjän ulkomaantiedustelupalvelun kotisivut, www.svr.gov.ru

Venäjän Ulkomaantiedustelupalvelu SVR, http://svr.gov.ru/svr_today/struktur.htm

Venäjän Häätäilaministeriö MChS, <http://en.mchs.ru/>

Venäjän sisäministeriö (MVD), <https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/structure1>

Министерство Внутренних Дел Российской Федерации, Venäjän Sisäministeriö, <https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/structure1>

Военно-промышленный курьер, <http://vpk-news.ru/>

Wall Street Journal, www.wsj.com

Wall Street Journal, Russia and Iran Seen Coordinating on Defence of Assad Regime in Syria, 21.9.2015. <http://www.wsj.com/articles/russia-iran-seen-coordinating-on-defense-of-assad-regime-in-syria-1442856556>

Wall Street Journal, Henry A. Kissinger, A Path Out of the Middle East Collapse, 16.10.2016. <http://www.wsj.com/articles/a-path-out-of-the-middle-east-collapse-1445037513>

Wall Street Journal, South China Sea Tensions Leave Oil Potential Untapped, 12.7.2016. <http://www.wsj.com/articles/south-china-sea-tensions-leave-oil-potential-untapped-1468387010>

Washington Post, www.washingtonpost.com

Washington Post, Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy, 12.2.2007. Luettavissa: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>

Washington Post, Vladimir Putinin puhe YK:n yleiskokouksessa 28.9.2015, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/28/read-putins-u-n-general-assembly-speech/>

Washington Post, Vladimir Putin's massive, triple-decker war room revealed, 21.11.2015. <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/11/21/vladimir-putins-massive-triple-decker-war-room-revealed/>

Washington Post, Russian parliament approves use of troops in Ukraine, 1.3.2014. https://www.washingtonpost.com/world/europe/russian-parliament-approves-use-of-troops-in-crimea/2014/03/01/d1775f70-a151-11e3-a050-dc3322a94fa7_story.html?utm_term=.541df6c1bb65

World Affairs, www.worldaffairs.com

World Affairs, Chechnya, Russia's Forgotten War. <http://www.worldaffairsjournal.org/article/chechnya-russia%E2%80%99s-forgotten-war>

World Financial Review, www.worldfinancialreview.com

World Financial Review, David Denoon, The Strategic Significance of Central Asia, 4.2.2016. <http://www.worldfinancialreview.com/?p=4956>

World Nuclear Association, www.world-nuclear.org

World Nuclear Association, Uranium in Kyrgystan, 4/2017. <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/kyrgyzstan.aspx>

Yhdistyneet kansakunnat, www.un.org

Yhdistyneiden kansakuntien jäsenet <http://www.un.org/en/sc/members/>

Yhdistyneet Kansakunnat, Tajikistan Rasing from Ashes. <http://www.un.org/events/tens-tories/06/story.asp?storyID=600>

Yhdistyneet Kansakunnat, Euraasian talousunionin perussopimus, http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/treaty_on_eeu.pdf

Yleisradio, www.yle.fi

Yleisradio, Vuosisadan pankkihuijaus tuhosi Moldovan ja EU:n rakkaustarinan, 19.10.2015. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/19/vuosisadan-pankkihuijaus-tuhosi-moldovan-ja-eun-rakkaustarinan>

Zvezda, www.tvzvezda.ru

Zvezda, В России на основе ФСБ создадут Министерство госбезопасности, Venäjällä FSB:n pohjalle muodostetaan Valtion turvallisuusministeriö, 19.9.2016. http://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201609190527-ag53.htm